

Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Történettudományi Intézet
Történettudományi Doktori Iskola

Egy katonai misszió tapasztalatai.
Magyar katonák Vietnamban.

Doktori (PhD) értekezés

Konzulens:

Dr. Horváth Csaba János CSc, egyetemi docens

A Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Hermann Róbert DSc, egyetemi tanár

Készítette:

Vendriczki Róbert

Budapest, 2024

BEVEZETŐ GONDOLATOK	4
1. Historiográfia és kutatómódszertan	7
1.1 Felhasznált források és szakirodalom	7
1.2 Historiográfia	14
1.2.1 Magyar nyelven megjelent irodalom	14
1.2.1.1 Újságok és folyóiratok	14
1.2.1.2 Kortárs irodalom	15
1.2.1.3 Modern történeti irodalom	17
1.2.2 Angol nyelvű irodalom	22
2. Magyarország útja és felkészülése a misszióba	30
2.1 A magyar–vietnami kapcsolatok a hidegháború első éveiben (1945–1956)	30
2.2 Az MNK helyzete és a kádári külpolitika 1956–1963 között	38
2.3 A kádári külpolitika alakulása 1963-tól	44
2.4 Az 1973-as Párizsi Egyezményhez vezető út	53
2.5 Felkészülés a misszióra	57
2.6 Összegzés	72
3. 1973 – Az első szolgálati év a NEFB-ben	75
3.1 A NEFB működési szabályzata és szervezeti felépítése	78
3.2 A NEFB feladatai és hatásköre	83
3.2.1 A NEFB feladatai: Fogolycsere	84
3.2.2 A NEFB feladatai: Fegyverzetcsere	88
3.2.3 A Saigonban tisztázandó feladatok	91
3.3 A Körzetek	103
3.4 A missziós szolgálaton túli feladatok	110
3.5 Tűzszünet vagy háború?	116
3.6 Kanada kilépése a NEFB-ből	123
3.7 Az átmeneti időszak	128
3.8 Összefoglalás	133
4. Az 1974-es év a NEFB-ben	137
4.1 A NEFB újra szolgálatba lép	137
4.1.1 A NEFB változó feladatai a második szakaszban (1973. augusztus–1974. április)	139
4.2 A magyar tagozat belső helyzete, valamint a NEFB-en túli feladatok	147

4.2.1	Az MSZMP vietnami pártszervezete.....	150
4.3	A tétlenség időszaka – a harmadik szakasz (1974. májustól – 1975. májusig)	173
4.4	Kapcsolattartás a NEFB tagozatokkal és a VK-val.....	176
4.5	Az általános helyzet további romlása.....	184
4.6	Összegzés	187
5.	A harmadik szakasz – Saigon felett a felhők	191
5.1	A Körzetek és a NEFB elleni atrocitások 1975-ben.....	217
5.2	Az utolsó időszak.....	224
5.3	Összegzés	235
6.	A kutatás eredményei.....	237
6.1	Az MNK külpolitikai törekvései a vietnami kérdés lezárásáig	237
6.2	Magyarország szolgálata a NEFB-ben.....	238
6.3	Az indokínai kérdés külpolitikai vetülete	240
6.4	Összegzés	242
7.	Melléklet	244
9.	Bibliográfia.....	261
10.	Források	267
	KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	274

Bevezető gondolatok

Kutatásaim fő célja, hogy a Tony Smith által ismertetett pericentrikus nézőpont alapján dolgozzam fel a magyar tagozat részvételét a vietnami háború árnyékában zajló küldetés során. A pericentrikus nézőpont, azaz a két szuperhatalom valamelyikének a holdudvarában meghúzódó „kis szövetséges”, jelen esetben a Magyar Népköztársaság (MNK) a hidegháborúban betöltött történeti szemszögéből adja meg azt az analitikai keretrendszert, amely lehetővé teszi, hogy a magyar misszió tevékenységét a NEFB-ben és a hidegháborún belül logikai alapon helyezzük el.

A kutatásaim során a feldolgozott levéltári források értelmezése kapcsán a külpolitikai törekvések szemszögéből a „vietnami kérdéssel” kapcsolatosan vizsgálódom. Ennek tárgyát képezi a szovjet–kínai ellentét, a Kínai Népköztársaság (KNK) geopolitikai stratégiája és a Vietnami Demokratikus Köztársaság (VDK) magatartása és reakciója a vietnami háborúban, valamint a térségbeli amerikai szerepvállalás és mindezek hatása a vietnami nemzetközi misszióra. A disszertáció ilyen módon a magyar szerepvállalást új kontextusban tárgyalja, amit elsősorban a levéltári kutatásokra alapozok, és a New Cold War History alapelveit tükrözve mutatok be. Mindezzel párhuzamosan ismertetem, hogy mi volt Kádárék célja a misszióban való részvétellel, illetve egyáltalán az ennyire intenzív vietnami szerepvállalással. Mindemellett a következő kérdésekre keresem a választ:

1. Hogyan vált Magyarország Vietnam egyik legfőbb európai támogatójává?
2. Hogyan hatottak a magyar–vietnami kapcsolatokra az adott korszak külpolitikai változásai (az első és a második hidegháború)?
3. Teljesültek-e a „Janus-arcú” vietnami kádári diplomácia céljai?
4. Hogyan vált 1974 nyara a két vietnami fél háborújának a fordulópontjává és ebben mennyire volt segítségükre a szocialista NEFB misszió?
5. Mit profitált Magyarország a NEFB-ben végzett tevékenységéből?

Dolgozatom fő időkerete 1973–1975, ami valójában csupán két évet ölel fel. Azonban a számos hidegháborús korszakolás miatt, az „in medias res” módszerét alkalmazva nem lehetséges azonnál a kezdőpontnál, az 1973-as évnél neki kezdeni a téma kidolgozásának, mert bizonyos események, amelyek hatással voltak a vietnami szolgálati időre, korábbra keltezhetők. Az 1945-től 1973-ig tartó folyamatok alábbi részletes áttekintését azért tartom elengedhetetlennek, hogy a téma szempontjából jól érzékelhető legyen, milyen külpolitikai események hatottak a magyar külpolitikára, és az

MNK hogyan vett részt azok alakításában, és egyáltalán miért válhatott a NEFB tagjává. Továbbá az abban letöltött szolgálati időt hogyan határozták meg a korábbi külpolitikai és diplomáciai események. A vietnami háború katonai eseményeit nem kívánom teljes részletességgel tárgyalni, mivel ebben a témában már számos írás született.¹ Ezért csupán azokról a meghatározó harci cselekményekről teszek említést, amelyek hatást gyakoroltak a misszióval kapcsolatos eseményekre.

Hasonlóképpen a másik végpontnál, 1975-nél sem lehet pontot tenni a téma végére, ezért helyenként a misszió utóélete miatt kitekintek és érintem majd napjaink történéseit is.

Pericentrizmus és a New Cold War History

A pericentrikus elnevezés Tony Smith amerikai történésztől származik, aki 2000-ben tette közzé a „*New Bottles for New Wine*” című tanulmányát,² amelyben ismertette ezt az új szemléletmódot, hangsúlyozva a két hidegháborús szuperhatalom kis szövetségeseinek szerepét, amelyek szerinte kulcsszerepet játszottak a „Kelet és Nyugat közötti harc bővítésében, fokozásában és meghosszabbításában.”³ Ennek a megértéséhez három fő kérdést kell alaposan megvizsgálnunk: Miért terjeszkedett a hidegháború és helyezte át súlypontját Európából az ázsiai kontinensre? Miért erősödött fel bizonyos pillanatokban? Miért tartott ilyen hosszú ideig? A pericentralista nézőpontot erősíti meg Jussi M. Hanhimäki 2009-ben megjelent írása a „*Détente in Europe, 1962-1975*”.⁴ Abban kapcsolódik Tony Smith koncepciójához, hogy művében kiemeli az 1960-as és 1970-es években a kisebb európai államoknak kiemelt szerepük volt az détentében és az integrációban. Mindezt tették a saját nemzeti és/vagy gazdasági érdekeik figyelembe vételével.

Azonban, hogy ezt a fogalmat megfelelően tudjuk használni, újra kell értelmeznünk a hidegháborút, mivel az erre alkalmazott régi definíciók (ortodox,

¹ Pl.: Kemény János: Vietnam háborúi és békéje 1945-től napjainkig. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2020.; Hastings, Max: Vietnam an epic tragedy 1945-1975. Cpi Group (UK) Ltd. Croydon. 2018. és Karnow, Stanley: Vietnam a history. Penguin Books. New York, 1984.

² Tony Smith, 2000.

³ Ibid.

⁴ Jussi M. Hanhimäki, "Détente in Europe, 1962-1975" in The Cambridge History of the Cold War, Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad szerk. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2009.

revizionista, stb.) nem képesek ezt a képet kielégítően árnyalni.⁵ A források friss szemmel történő szisztematikus vizsgálata adja meg azt az analitikai keretrendszert, amely során a „kisszövetségesek vagy gyenge államok” szerepét logikusan át tudjuk tekinteni, annak érdekében, hogy adott kontextusba helyezve megértsük a déttente időszakában játszott szerepüket.⁶ Az új kutatások rámutatnak arra, hogy a regionális háborúk tovább fokozták a két nagyhatalom közötti ellentétet. Ennek a vietnami háború is eklatáns példája, és tudományos munkáikban ezt erősíti meg Szőke Zoltán, illetve Borhi László is. Szőke Zoltán azt is kiemeli, hogy „*vietnami háború a pericentrizmus iskolapéldája, a magyar levéltári iratanyag pedig az ezt bizonyító források kincsestára.*”⁷ Szintén az új kutatásoknak az eredményeit igazolják a New Cold War History Vietnammal kapcsolatos elemző tanulmányai, amelyek a déttente új értelmezésére összpontosítanak. A szovjet blokk összeomlását követően számos szovjet, kelet-európai, kínai és magyar levéltári forrás vált elérhetővé. Ezek új nézőpontú betekintést nyújtanak és új fogalmi kereteket is kínálnak a történelmi kutatáshoz. Ilyen többek között a pericentrizmus is, aminek a segítségével a már ismert eseménytörténet új kontextusba helyezhető, mivel a korábbi paradigmák a hidegháború „kétpólusú” és „Európa-centrikus” jellegét hangsúlyozták.

⁵ „A „hagyományos”, esetleg „ortodox” vagy „tradicionális” paradigma mindkét oldalon a „másik felet” hibáztatta”. Bővebben, Baranyi, Tamás Péter: Az enyhülés meghatározása a hidegháború historiográfiájában. *Világtörténet*, 9 (41) évfolyam 2019 (3). 331-356. <http://real.mtak.hu/103434/>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

⁶ A „kisszövetségesek” helyett a „gyenge államok” kifejezést használja Borhi László a tanulmányában. Lásd. Borhi László: A nagyhatalmak és a gyenge államok a nemzetközi térben. *Magyar Tudomány* (2019) 2, 204–214.

⁷ Szőke Zoltán: „Küldjétek nadrágszíjakat!” – Vietnami háború: ahol a fark csóválta a kutyát. *Archívnet*. 21. évfolyam (2021) 3. szám. <https://www.archivnet.hu/kuldjete-k-nadragszijekat-vietnami-haboru-ahol-a-farok-csovalta-a-kutyat>. (Letöltés dátuma: 2022.07.08.)

1. HISTORIOGRÁFIA ÉS KUTATÁSMÓDSZERTAN

1.1 Felhasznált források és szakirodalom

A pericentizmus szemszögéből készített munkám – a magyar levéltári források mellett – döntő többségben a New Cold War History történeti iskola alapelveit követő tanulmányokra, továbbá a vietnami misszióban résztvevők visszaemlékezéseire és egyéb kortárs irodalomra, illetve külföldi levéltári forrásokra támaszkodik.

A magyar forrásokkal kapcsolatos kutatásaimban, amely a dolgozatom fő keretét jelenti, három ezekkel bőségesen ellátott intézményt – az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárát, a Hadtörténeti Intézet és Múzeumot, valamint a Magyar Nemzeti Levéltárat – kerestem fel. A külföldi források esetében a kanadai részhez a Library and Archives (LAC) –, az amerikai történeti részhez pedig az Egyesült Államok Külügyminisztériumának Történeti Hivatala által kiadott Foreign Relations of the United States (FRUS) internetes keresőfelületét használtam. Ez utóbbi az amerikai nemzeti levéltári forrásaiba a – National Archives (NARA) – is bepillantást enged.⁸ Itt a magyar-amerikai kapcsolatokkal foglalkozó dokumentumokat is lehet találni. A forrásokhoz sorolnám még a memoária irodalmat is, amelyet részben a magyar kontingens tagjai írtak a részvételükkel kapcsolatban, vagy közvetlenül kapcsolódik a vietnami háborúhoz. Magyarországon a vietnami hadieseményekkel foglalkozó szakirodalom legnagyobb része a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Honvédtisztképző Kar Kari Könyvtárában található.⁹ Ezen kívül igénybe vettem még a gyöngyösi Wachott Sándor Városi Könyvtárat, a Külgazdasági és Külügyminisztérium Bánffy Miklós Szakkönyvtárát és a Hadtörténeti Intézet és Múzeum könyvtárát is, ahol szintén fellelhetőek az I. és a II. indokínai háborúval kapcsolatos szakirodalmak. Ezek a művek módszertanukat tekintve monográfia, tanulmánykötet és tanulmány típusába sorolhatóak, amelyek tematikusan mutatják be a vietnami háborút vagy annak bizonyos részeivel foglalkoznak.

⁸ Historical Documents – Foreign Relations of the United States. State Department, U.S.A. <https://history.state.gov/historicaldocuments>. (Hozzáférés: 2022.07.18.)

⁹ Ez a volt Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, amely 2012. január 1-ével integrálódott be az újonnan megalakuló Nemzeti Közszolgálati Egyetembe.

Az általam választott téma szakirodalmának a felkutatását többnyire könyvtárakban végeztem, de az interneten is találtam olyan tartalmakat, amelyek hitelt érdemlők és azokat a feldolgozás során fontos megemlíteni.¹⁰

Megállapítható továbbá, hogy mind a levéltári forrásokban, mind pedig a visszaemlékezésekben tetten érhető „általános pozitív hangvételt”, ami elsődlegesen a korszak politikai kultúrájának hatását tükrözi; sokkal kevésbé indokolják majd a dolgozatban feltárt tények.

Levéltári források és a magyar nyelvű szakirodalom

A dolgozatomhoz felhasznált források két nagy csoportba oszthatók: az egyik a vietnami-magyar kapcsolatokhoz köthető, az 1945-től egészen az 1980-as évek végéig tartó időszak, a másik pedig kifejezetten a NEFB-en belül szolgálatot teljesítő magyar misszióval kapcsolatos és az 1973-1975-ös éveket öleli fel, de azon belül a misszió utóéletét 1980-ig, illetve napjainkig vizsgálja. Mindazonáltal említésre méltóak az első és második indokínai háborúról információt közlő források is. A levéltári források felhasználásával igen mély merítéssel tudjuk feldolgozni az általam kutatott korszakot. Másrészt a forrásokban a politikai-diplomáciai nyelvezet három retorikai szintjét fedezhetjük fel, és ennek vizsgálatával átfogó képet kapunk a kádári külpolitikának a vietnami kérdéshez való hozzáállásáról és annak a miértjéről is, valamint a NEFB gyakorlati tevékenységéről is szintén globális képet alkothatunk. Az általános hangvételi hivatalos közlés – „*a személyi állomány fegyelmi helyzete jónak értékelhető*” – mellett megtalálható a félhivatalos, baráti hangot is megjelenítő forrás, mint például „*Szeretném hangsúlyozni, hogy a leveledben említett „ingerlékenyebb reagálás” oka soha nem csapott át sértődöttségbe és különösen nem vezetett oda, hogy ez a közös feladatok rovására menjen.*”¹¹ A harmadik retorikai szint a belső szolgálati használatra készült jelentésekben fedezhető fel, amelyek bizalmas közléseket tartalmaztak, „*az ICCS-ben öt*

¹⁰ Kutatás céljára a népszerű szociális hálót, a „Facebook-ot” is használtam. Itt találtam meg az amerikai „Vietnam Veterans News-t” és a magyar vietnami kontingens résztvevői által létrehozott „Magyar katonák Vietnamban ANNO.” oldalakat is, amelyek a háborúban járt katonák visszaemlékezésein alapulnak és részletesen visszaadják a háborús hétköznapiak mindennapi viszontagságait, bőven megtűzdelve az általuk készített fotókkal. Ugyanakkor ennek a fő problémája, hogy vannak olyan képek, amelyekeken nincs megjelölve a forrás, mivel még nincs elfogadott módszertana a szociálhálóról szerzett források történelemtudományi doktori disszertációban történő felhasználásáról, ezért úgy tekintek rájuk, mint említésre méltó érdekességre.

¹¹ Tárgy: Puja Frigyes elvtársnak. Saigon, 1973. szeptember 5. 00318/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 12. doboz.

*hónapon át tartó forró, öldöklő politikai és ideológiai harcunk eddig sem volt hiába való.*¹² A levéltári források további érdekessége az a kommunista retorika, ahogyan „fasiszta” szóhasználattal illeti helyeként a dél-vietnami kormányzatot. *„Thieu elutasítja a két adminisztráció és a három politikai összetevő elvét. A fasiszta diktatúra fenntartásáért saját pozícióinak megszilárdításáért, a DIFK teljes felszámolásáért harcol.*¹³ Maga a szó kétértelmű használatában azt jelenti, hogy Dél-Vietnam olyan állam, amely nem hajlandó a két ország egyesítésére a kommunista ideológia alatt és ezért ellenségnek tekintik, ezért is használták ezt a szovjetektől átvett szót a saigoni kormányzatra. Magát a vietnami misszió forrásait egy olyan rendező elv mentén alakították ki, ahol a fő követelmény az volt, hogy a később érkezők is a tematikák tagolásával könnyebben be tudtak kapcsolódni a delegáció mindennapi életébe. A rendszer alapját az eseménynaplók jelentették, mint például a NEFB határozatokról készített magyar nyelvű kimutatások, a főigazgatói értekezletek jegyzőkönyve, stb. Az átfogó eseménynaplók csak 1975. január elsejétől készültek, amelyeknek az alapját döntő részben a távirati jelentések adták. Az utóbbiaknál kétféle jelzést használtak. Az „Rk statissime” jelzést akkor alkalmazták, ha postafordultával várták a választ, addig a „Statissime” jelzést a nagyon sürgős hírek esetében használták és ez esetben a válasz is 24 órán belül megérkezett a táviratra.

Magyarország és Vietnam kapcsolatát a mindenkori magyar–szovjet, illetve más szocialista országokkal, köztük a Kínai Népköztársasággal ápolat kapcsolatrendszere határozta meg.¹⁴ A két szocialista ország viszonyáról írt Vámos Péter a *„Magyar–kínai kapcsolatok 1949”* című könyvében.¹⁵ Ebben a kutatásai szemszögéből bemutatja, hogyan változott a két ország kapcsolatainak a dinamikája (szoros együttműködés, a viszony fokozatos megromlása, majd lassú közeledés) amit szoros szovjet ellenőrzés

¹² Szőke Zoltán a magyar misszióval kapcsolatos forrás kutatásaiban az átfogó kép megalkotásához szintén három lépcsőfokot jelölt meg. Szőke Zoltán: Magyar békefenntartók Vietnamban. *Külpolitika*, 5. (1999) 3–4. sz. 161-163.

¹³ Tárgy: Sy ezredes elvtárs előadása a pacifikációs programról Dél-Vietnamban. /Melléklet.1974. augusztus 12-én lefolytatott DIFK/VDK konzultációkról./ Saigon, 1974. augusztus 16. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz. Továbbá tárgy: Az indokínai térség általános, katonai-politikai és katonai helyzetének alakulása. Saigon, 1975. március 29. 00581/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹⁴ Fontos megemlíteni, hogy a magyar–amerikai kétoldalú viszony javításához fűződő érdek is döntően befolyásolta.

¹⁵ Vámos Péter: *Magyar–kínai kapcsolatok 1949–1989*. Károli Gáspár Református Egyetem L 'Harmattan Kiadó. Budapest, 2020.

jellemzett.¹⁶ Ez utóbbit erősíti meg a „*Moszkva árnyékában*” című tanulmányában.¹⁷ Ezt a képet árnyalja és kiegészíti az Egyesült Államok szemszögéből, Henry Kissinger külügyminiszter (1973–1977) írásai: „*Kínáról*” és „*Korszakváltás az amerikai külpolitikában?*”¹⁸ A szocialista tábor szemszögéből nézve a vietnami háborúban a Magyar Népköztársaság az észak-vietnami országrészt támogatta. Azonban a vietnami elvtársak irreális célkitűzéseivel nem mindig értett egyet Kádár János, aminek hangot is adott, valamint vietnami politikája miatt még a Kremlt is bírálta a KB előtt. A hidegháború korszakolásáról és annak fogalmi változásáról Baranyi Tamás Péter „*Az enyhülés meghatározása a hidegháború historiográfiájában*” című munkájában,¹⁹ illetve a doktori értekezésében „*Magyar külpolitika a nemzetközi enyhülés időszakában, 1965–1975. Nemzetállami és integrációs logika a szuperhatalmi hegemonia hanyatlásának korában*” ad képet, feldolgozva a korszak főbb magyar külpolitikai eseményeit.²⁰ Békés Csaba „*Enyhülés és emancipáció; Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika 1944–1991*” kutatásait összefoglaló művében a hidegháború újszerű szakaszolását vázolja fel, és az enyhülés kezdetét, – vagyis „a hidegháború és az enyhülés pontos értelmezése okán”–,²¹ kronológiai korszakhatárként az 1953-as évet jelöli meg. A Sztálin halála utáni paradigmaváltás mellett, a technológiai fejlődés által létrejött fegyverkezési verseny alatt elkészült új fegyverek elrettentő erejét, illetve az azzal párosuló pusztulás víziójának fontosságát emeli ki, ami elgondolkodásra készítette a két nagyhatalmat is.²² Mindemellett a vietnami hadtörténelemben is korszakhatárt jelent. Ekkor indult el a francia haderő által megszervezett Castor-hadművelet, amely az 1954-es Dien Bien Phu-i csatában csúcsosodott ki, és vetett véget Franciaország Indokína teljes területére gyakorolt gyarmati hatalmának. Békés Csaba külön részként tárgyalja „a titkos magyar közvetítést

¹⁶ Ibid. 19-98.

¹⁷ Vámos Péter: *Moszkva árnyékában. Magyar–kínai kereskedelmi kapcsolatok a hidegháború idején.* http://real.mtak.hu/134061/1/07_Vamos_Peter.pdf. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

¹⁸ Henry Kissinger: *Kínáról.* Antal József Tudásközpont. Budapest, 2017.; Henry Kissinger: *Korszakváltás az amerikai külpolitikában?* Panem-Grafo Kiadó. Budapest, 2002.

¹⁹ Baranyi, Tamás Péter (2019) *Az enyhülés meghatározása a hidegháború historiográfiájában.* Világtörténet, 9 (41) (3). 331-356. <http://real.mtak.hu/103434/>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.) (Szerintem itt a szerző fogalmazhatott volna pontosabban, mert nem a történettudomány volt ortodox vagy tradicionális, csak a hidegháborús történettudományi paradigmák.)

²⁰ Baranyi Tamás Péter: *Magyar külpolitika a nemzetközi enyhülés időszakában, 1965–1975. Nemzetállami és integrációs logika a szuperhatalmi hegemonia hanyatlásának korában.* ELTE Doktori disszertáció. 2018. 52. https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdf-viewer-master/external/pdfjs-2.1.266-dist/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/40468/dissz_baranyi_tam%c3%a1s_tortenelemtud.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

²¹ Békés Csaba: *Enyhülés és emancipáció; Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika 1944–1991.* Osiris Kiadó; MTA TK. Budapest, 2019. 76-85.

²² Ibid.

a vietnami háborúban.”²³, amelynek az anyagát angol nyelven is megjelentették.²⁴ Békés rávilágít továbbra azokra az új kutatásokra is, amely a kádári kül- és belpolitikát is működtették: a konstruktív lojalításra, a rugalmasságra és a kooperatív képességekre a diplomáciában.²⁵ A műve elkészítéséhez számos magyar és nemzetközi forrást használt fel, amit bőséges, a korszakhoz kapcsolódó releváns szakirodalommal támogatott meg.

A Magyar Nemzeti Levéltár által a kutatók rendelkezésére bocsátott MSZMP KB és PB iratanyagából,²⁶ a XIX-J-1-j, illetve a XIX-J-1-k fondokban található iratokból jól kirajzolódik az MNK vietnami kérdésében folytatott külpolitikája – Kínával kapcsolatban és az amerikai-magyar kapcsolatok ügyében –, valamint a szovjet külpolitika hatása ezen eseményekre.²⁷ A magyar–vietnami kapcsolatok alakulásán át bemutatja a nagyköveti szintű látogatásokat és a nagykövetség helyzetét is, illetve foglalkozik a vietnami-magyar kulturális és gazdasági kapcsolatokkal, valamint ismerteti Dél-Vietnam belső helyzetét.²⁸ Az MNL-ben található forrásokat remekül kiegészítik az ÁBTL-ben található szintén az adott korszakra kitekintő forrásaik, mint például az 1961-es Brezanóczy Pál vezette egyházi delegáció útja Észak-Vietnam területére,²⁹ illetve Radványi János ideiglenes ügyvivő disszidálásának a körülményeiről kapunk meg értékes információkat.³⁰ Hiszen nagyon sokáig ő volt a legmagasabb rangú kommunista diplomata (az MNK követségi rangban lévő washingtoni ügyvivője), aki nyugatra disszidált és ezzel együtt rendkívül ígéretes forrás lehetett az amerikai hírszerzésnek. Utóbbiak ez által betekintést tudtak nyerni a vasfüggöny országába.

²³ Békés Csaba, 2019. 198-201.

²⁴ Békés Csaba (Forráskiadás készítője); Hershberg James, G. (Forráskiadás készítője); Kemény János, (Forráskiadás készítője); Szőke Zoltán (Forráskiadás készítője).

Documentary Evidence on the Hungarian Mediation Efforts between the US and the Democratic Republic of Vietnam (1965–1967), VOLUME IV. Post-Mediation Events. Part I. (February–September, 1966) http://www.coldwar.hu/main_pubs/Hungary_med_vietnam_65-67.pdf. (Letöltés dátuma:2022.08.09.)

²⁵ Békés Csaba, 2019. 190–204. Lásd a korábbi tanulmányait: Békés Csaba: „Magyar külpolitika a szovjet szövetségi rendszerben, 1968–1989”. In: Magyar külpolitika a 20. században (szerk. Gazdag Ferenc–Kiss J. László). Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004.; Békés Csaba: Magyar külpolitika a bipoláris világban, 1945–1991. Külügyi Szemle 2011/4.

²⁶ Például, MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1957/14/B Vietnam. - MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989 Az MSZMP KB Külügyi Osztály/Nemzetközi Pártkapcsolatok Osztály második sorozata a „SZ-T jelzésű” (Szigorúan Titkos) külön kezelt tematikusan rendezett iratainak jegyzéke.

²⁷ Ezek a külügyi iratok titkos ügykezeléssel (TÜK) ellátott dokumentációk, azonban találtam olyan forrásokat is közöttük, amelynél nem lett volna indokolt a szigorúan titkos jelzés.

²⁸ MNL OL, XIX-J-1-j Vietnam (1945-1963) 1-9. doboz és MNL OL, XIX-J-1-k Vietnam (1945-1964) 1.-7. doboz.

²⁹ Például, ÁBTL, 3.1.2. – M-30613/1 /173 ”Kiss János” fedőnevű (fn.) ügynök jelentése, II. kötet. 160., illetve 3.1.2. – M-36924/2 /272. 73.; illetve tárgy ”Marosi Zoltán” fn. ügynök jelentése B. Pálról. IV. kötet.

³⁰ ÁBTL, 3.2.9.- R-8-016/I.-IV. kötet, ”Caracas” fn. ügynök.

Vietnamról a napisajtóban a Magyar Távirati Iroda (továbbiakban: MTI) közölt híreket.³¹ A fő feladata volt, hogy informálja az olvasót a Vietnamban lezajlott háborús cselekményekről, a politikai és kulturális eseményekről szóló információkkal. Az MTI iratanyagát három részre lehet szétbontani: az egyik Vietnam hétköznapijait mutatja be,³² a második a háborúba enged bepillantást,³³ a harmadik pedig a magyar tagozathoz kapcsolódó forrásokat tartalmazza, köztük a Párizsi Egyezményről szóló egyeztetéseket.³⁴ Magában a sajtóanyagokban viszonylag kevés szó esett a misszióról, hiszen nem a békefeladatok elvégzése volt a legfontosabb, ezért is bírt irányítottan szekunder hírértékkel az újságok hasábjain.

A Párizsi Egyezmény 1973. január 27-én lépett életbe. A magyar tagozat a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság keretén belül három turnusban teljesített szolgálatot, a Kanada, Indonézia és Lengyelország által delegált tagozattal együtt. A misszióval kapcsolatos felkészülést segítette két ismeretszerző könyv is, amely a kiutazó delegáció tagjainak készült: „Tájékoztató adatok Dél-Vietnamról (Kézikönyv)”,³⁵ illetve „Általános adatok a Dél-Vietnamban harcoló Fegyveres erőkről”.³⁶ Az 1973. január és 1975 májusa között lezajlott NEFB kiküldetéséről bőséges anyag áll a rendelkezésünkre, ami azért is szerencsés, mert az MNL, az ÁBTL és a HM HIM HTL anyagát össze lehet vetni, bár akadnak olyan források is, amely több példányban is megtalálhatóak az általam megadott levéltárakban.³⁷ A MNL levéltári forrásokban, amely a teljes missziós anyagot felölelik, a NEFB Bizottsági üléseinek az angol nyelvű dokumentumai is fellelhetők a magyar nyelvű fordítások mellett, és ez megkönnyíti a forrás releváns értékelését. Az

³¹ Ezek a források a Magyar Nemzeti Levéltárban találhatóak.

³² MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/132/ Vietnam 1969-1977. Vö. XXXII-33 MTI Iratok/133/ Vietnam 1968-1988. és MNL OL, XXXII. -8 KÜM Fotógyűjtemény- Vietnam -1955.

³³ Ibid. XXXII-33 MTI Iratok/134/ Vietnami Háború 1966-1972.; XXXII-33 MTI Iratok/135/ Vietnami Háború 1972-1973.; XXXII-33 MTI Iratok/136/ 1983 Vietnami Háború; XXXII-33 MTI Iratok/136/ 1970 Vietnami értekezlet. Párizs.

³⁴ MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/A Vietnam; MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/A/a Vietnam; MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/B Vietnam; MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/B/a Vietnam; MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A Vietnam; MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/B Vietnam; MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1975/142/A Vietnam; MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1975/142/B Vietnam.

³⁵ Tájékoztató adatok Dél-Vietnamról (Kézikönyv). Budapest.; 1973. 01. 15. 1-125.

³⁶ Általános adatok a Dél-Vietnamban harcoló Fegyveres erőkről. 1-177.

³⁷ MNL OL, XIX-J-63-a. VNEBO. 1.-43.doboz. és XIX-J-63-b VNEBO. 1.-30. doboz.; ÁBTL, 1.11.4. – RB-2/1977 Vietnam és ÁBTL, 3.2.6. 8-065/ 1. -3. kötet.; Valamint HM HIM HTL, 250/2/712/c 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I. csoport; HM HIM HTL, 251/1/713/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I. csoport.; HM HIM HTL, 251/2/713/b 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I. csoport.; HM HIM HTL, 252/1/714/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. csoport.; 252/2/714/b 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. csoport.; 253/715: -1974-1975-ig Saigontól futárral érkezett anyagok III. csoport.; 254/716: -1974. évi jelentés a katonai kontingens tevékenységéről.; stb.

ÁBTL forrásainak az az érdekessége, hogy a külügyi hírszerzés szemüvegén keresztül engednek bepillantást a magyar kontingens hétköznapijaiba,³⁸ illetve a misszió utóéletéről és a vietnami–kínai viszonyról is tartogatnak érdekes adalékot.³⁹ A levéltári anyagokból nyomon tudjuk követni a felkészítést és az azzal járó feladatokat (kiválasztás, kiképzés, stb.), a kiutazásukat, a vietnami fogadtatást és munkába állást a kijelölt körzetekben és a saigoni központban. Információt kapunk még a NEFB-ben elvégzendő teendőkről, a Varsói Szerződés (VSZ) által kiszabott feladatokról, amely döntő többségben egybeestek a VDK és a DIFK által kért segítséggel.⁴⁰ A misszió belül a legfontosabb feladatok voltak a fegyverzet-ellenőrzés, a tűzszünet betartatása, ide tartozott a tűzszünetsértések vizsgálata, és a fogolycsere. Bemutatja a magyar külügyi és katonai hírszerzés munkáját és feladatait,⁴¹ hiszen a missziós feladatokon kívül összefoglaló jelentést készítettek a katonai helyzetről és Dél-Vietnam általános helyzetéről. Ezeknek a jelentéseknek több szempontot is tartalmaznia kellett: a katonai tevékenység, erő és erőviszonyok csoportosítása, alkalmazott technika, majd annak az értékelése, illetve a vezetés számára fontos és rendkívüli események.⁴² Megismerhetjük a szolgálati helyüknek kijelölt körzeteket,⁴³ a hétköznapiikat, amelyet az aktuális hadiállapot befolyásolt – ez utóbbi természetesen felettébb érdekelte a dél-vietnami és az amerikai hírszerzést is. A missziós munka során a két oldal által delegált tagozatok között már az elején kialakultak az ellentétek, de a lengyel–magyar tagozat sem találta meg bizonyos esetekben a közös nevezőt. A NEFB-ben kialakult széthúzás végeredménye az lett, hogy Kanada kilépett,⁴⁴ és a helyét Irán foglalta el. Az utóbbi kiválasztásának okairól és annak nemzetközi visszhangjáról is írnak a jelentések,⁴⁵ a kilépéséért a magyar és a lengyel kontingens okolták.⁴⁶ A misszió tagjai kialakult háborús helyzet ellenére a feszült hétköznapiakat, kirándulással és egyéb szórakozási lehetőségekkel oldották szabadidőjükben és a turnusok közötti váltások is viszonylagosan rendben zajlottak le.⁴⁷ A magyar tagozat

³⁸ ÁBTL 3.2.8 PAX Rezidentúra anyagai 1972.12.14-1975.11.17. között (I., II. és III. kötet).

³⁹ ÁBTL, 1.11.4. – RB-2/1977 Vietnam; ÁBTL, 1.11.4. – ES-19/1979/I.-III. Vietnam.; ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁴⁰ HM HIM HTL, 254/716:-1974. évi jelentés a kontingens tevékenységéről. KÜM. 0550/54/1974. 7.

⁴¹ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/ 1. -3. kötet és ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁴² HM HIM HTL, 248/710/a MNVK Titkárság -1973 évi feladattervek 1-124 iratig.

⁴³ HM HIM HTL, 257/721: -1973. évi vietnami térképek, illetve 261/725: - Amerikai térképek Vietnamból.

⁴⁴ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság- 1973. évi titkos vezetési parancsok.

⁴⁵ MNL OL, XIX.–J-63-a. Vietnámi Ellenőrző Bizottság 16. doboz.

⁴⁶ MNL OL, XIX.–J-63-a. Vietnámi Ellenőrző Bizottság 23. doboz.

⁴⁷ HL; 252/2/714/b: 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. Csoport. Továbbá lásd.19.-20. ábra.

tagjai közül voltak, akik a háborús helyzetet kihasználva dezertáltak. A misszió diplomácia keretét adó 1961. és 1963. évi Bécsi egyezményről, amely a diplomáciai, illetve a konzuli kapcsolatokról rendelkezett, valamint megadta a két egyezmény szankciórendszerét és meghatározta a diplomáciai és konzuli képviseltek feladatkörét, a „netjogtar” nevű internetes forrásból tudunk informálódni.⁴⁸ A magyar tagozatban szolgáló vezető beosztású diplomaták életrajzát Baráth Magdolna–Gecsényi Lajos a „*Főkonzulok, követek és nagykövetek 1945-1990*” című könyvben ismerteti.⁴⁹

A források kitérnek a „vietnami polgárháború” fejleményeire 1973-tól egészen 1975 áprilisáig, Saigon elestéig, és részletesen bemutatják az ostrom alatti helyzetet a NEFB magyar tagozata szempontjából, illetve a hazautazást is megemlíti.⁵⁰ Összességében elmondható mindhárom levéltár anyagára, hogy azok rendezettek és a NEFB működésével kapcsolatban jól kiegészítik egymást.

1.2 Historiográfia

1.2.1 Magyar nyelven megjelent irodalom

A magyar kontingens szerepéről szóló szakirodalmat két részre lehet tagolni, amelyek közül több mű is 1990 előtt jelent meg, a dokumentumok a misszióban résztvevők tollából származnak. Későbbiekben már nem csak a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságban részt vett személyi állomány által írt szakirodalom jelenik meg, hanem néhány történész is ír, vagy megemlíti a művében a vietnami magyar szerepvállalást. Az Egyesült Államok történetéről és a vietnami háborúról is jelentek és jelennek meg magyar szerzők által jegyzett szakirodalmak. Közülük le is fordítottak már néhány művet.

Újságok és folyóiratok

A vietnami háborúval 1966–1975 között a „*Honvédelem*” című hadtudományi folyóirat is foglalkozik rövid és hosszabb cikkekben is. Tömör elemzést adnak a „Rövid

⁴⁸<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr&fbclid=IwAR0HMq5ocYprailJP7Mps9KORAr4aXKKx-lzQO3-jzI88OIGnGKSC2uv4;> valamint <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98700013.tvr>. (Letöltések dátuma: 2021.03.14.) Ezt egészíti ki remekül a „diplomacia.hu” nevű internetes oldal. Bővebben, <http://www.diplomacia.hu/fileDb/VRXGXV/becsialap.pdf>. (Letöltés dátuma: 2022. 08.03.)

⁴⁹ Baráth Magdolna–Gecsényi Lajos: *Főkonzulok, követek és nagykövetek 1945-1990*. MTA Bölcsészettudományi Kutatócsoport Történettudományi Intézet; Budapest, 2015.

⁵⁰ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigontól futárral érkezett anyagok III. Csoport

katonai hírekben” a vizsgált időszakban.⁵¹ Ezt váltotta majd fel a „Hírek, események, adatok” című rövid összefoglaló „az indokínai helyzet fejleményei” mellett és a háború utáni állapotokat a „Délkelet-Ázsia fejleményeiben” hírekben fejtik ki.⁵² A magyar írók mellett jelentősebb hadászattal foglalkozó külföldi szakirodalmat is (Például, „Armor és az Army Digest” amerikai katonai folyóiratok) lefordították és megjelentették. 1973. január 27-én Párizsban a Vietnami háború befejezéséről és a béke helyreállításáról szóló aláírt egyezmény hatására a háború új szakaszába lépett. Erről az eseményről tudósítanak a folyóirat katonapolitikai részében „Vietnam, az Egyesült Államok legsúlyosabb kudarca” címmel.⁵³ Itt megemlítik a Magyar Népköztársaság katonáinak részvételét az egyezmény hatására létrehozott Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságban. Az általam kutató és vizsgált időszakban a katonai folyóirat cikkeiben számos nyugati forrást használt vagy fordított le és rendezett sajtó alá az első és a második indokínai háborúval kapcsolatban, azonban az 1973 után megjelenő cikkek egyikében sem foglalkoztak a NEFB magyar tagozatával, ami ezért korábban került csak egyszer megemlítésre. A magyar kontingens mindennapjairól a szórakozást és a NEFB-ben belüli munkát is beleértve a „*Vietnami Magyar Híradó*” számol be hitelt érdemlően, amelyet a misszió ideje alatt ott szolgáló magyar delegáció tagjai szerkesztettek.⁵⁴ A misszióval kapcsolatban jelentek meg egyéb cikkek a Népszavában,⁵⁵ a háborúval kapcsolatosan pedig Magyar Honvéd nevű folyóiratban.⁵⁶ A folyóiratokkal kapcsolatban összességében elmondható, hogy a NEFB-ről szóló hírek reprezentálása nem a fő hírfolyamban történt, hanem az egyéb diplomáciai hírek között.

Kortárs irodalom

A misszióról könyvek és cikkek szerzői az 1990-es évek előtt a NEFB szolgálatában résztvevők közül kerültek ki. Ilyen volt Máté György is, aki az „*Ólom, rizs,*

⁵¹ Honvédelem: A Honvédelmi Minisztérium Hadtudományi Folyóirata; XVIII. évfolyam 3. szám; 1967. In.: Rövid katonai hírek. 121-122.; XVIII. évfolyam 4. szám.; 1968. In.: Rövid katonai hírek. 115-116.

⁵² Honvédelem XXV. évfolyam 4. szám; 1974. In.: Hírek, események, adatok. Az indokínai helyzet fejleményei 110-112. Ibid.: A Paracel és Spratly- szigetek körüli vita és katonai incidens. 170.; XXV. évfolyam 12. szám; 1974. In.: Hírek, események, adatok: Dél-vietnami helyzet 126-127.; XXVI. évfolyam 1. szám; 1975. In.: Hírek, események, adatok. Az indokínai helyzet fejleményei 129-131.; XXVI. évfolyam 7. szám; 1975. In.: Hírek, események, adatok. Az indokínai helyzet fejleményei 109-111.

⁵³ Honvédelem: A Magyar Néphadsereg Hadtudományi Folyóirata; XXIV. évfolyam 4. szám; 1973. In.: Vietnam, az Egyesült Államok legsúlyosabb kudarca. 4-11. old. Ui.: Hírek, események, adatok 110-112. old.

⁵⁴ Lásd. 14. ábra.

⁵⁵ Népszabadság, 1973. január. 27- Bojcsuk József: A vietnami háború mérlegéről.

⁵⁶ Magyar Honvéd; XVI. Évf. 18. szám – Feith László: A legyőzhetlenség mítoszának vége.

heroin” című könyvében mutatja be a NEFB magyar tagozatát a saját tapasztalatai alapján a Tet-offenzíva kezdetétől a Párizsi Egyezményen keresztül a misszióban eltöltött időszakáig.⁵⁷ Hasonlóan regényes formában mutatja be az 1973–1976 közötti vietnami hétköznapiakat Róbert László is a „Hotel Majestic” című könyvében.⁵⁸ Ettől nem tér el Gyugyi Béla sem „*A Napló (Dél-Vietnam 1973-1974)* I. és II. kötetében”.⁵⁹ A könyvének elején a vietnami harcokat röviden összefoglalja, és 1973. november végétől írja a NEFB szolgálatában eltöltött időt egészen 1974-ig, amely személyes tapasztalataiból táplálkozik. Hasonlóan a vietnami missziós tapasztalataiból írta meg tanulmányát Gorincsek Gyula is.⁶⁰ A napló jellegű leírástól eltérően írta le Győri Sándor a „*Magyarok Dél-Vietnamban*” című művét, bár ez a könyv is személyes tapasztalatokon alapul, a szerző összefoglalja a magyar kontingens Vietnamban töltött teljes időszakát, megfűszerezve a háború utolsó fejezeteivel, köztük a Központi Fennsík elvesztésével,⁶¹ illetve Saigon bevételével.⁶² Győri Sándor - a szintén volt magyar kontingens taggal - Szarvas Péterrel írták a „*Győzelem és harcok Vietnamban 1945–1975*” könyvüket, amelyben bemutatják a dél-vietnami rendszert, annak politikai és gazdasági oldalát. A munka elkészítésekor a szerzők hozzáfértek eredeti amerikai és dél-vietnami dokumentumokhoz, amit fel is használtak.⁶³ Továbbá Győri Sándor Darvas Péterrel, Várnai Ivánnal és Zalai Istvánnal megjelentette „*Az olajháború frontján*” című könyvet, amelyben bemutatták az olajpolitika hatását a világpolitikára szocialista nézőpontból.⁶⁴ A kortárs magyar szakirodalom elsősorban a régi definíciók alapján a két szuperhatalom közötti szembenállás szemszögéből domborítja ki a hidegháborút, és ezért nem tud árnyalt képet adni. Ugyanakkor elmondható ezekről a művekről, hogy egyedi bepillantást adnak a kor gondolkodásába és misszió mindennapjaiba.

A misszióban dolgoztak olyan résztvevők is, akik az események után több évtizeddel jelentették meg a visszaemlékezéseiket. A legfrissebb ezek közül Jóna András

⁵⁷ Máté György: Ólom, rizs, heroin; Kossuth Kiadó, Budapest, 1975.

⁵⁸ Róbert László: Hotel Majestic, Atheneum; Budapest, 1978.

⁵⁹ Gyugyi Béla: Napló (Dél-Vietnam 1973-74), I.-II. kötet; MNVK Tudományos Osztály Kiadása, Budapest, 1983.

⁶⁰ Gorincsek Gyula: A párizsi megállapodás és a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság. Külpolitika: A Magyar Külügyi Intézet Elméleti-Politikai Folyóirata, II. Évfolyam. 1971. III. Szám.

⁶¹ A szerző a források által megadott földrajzi neveket használja a disszertációja során.

⁶² Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnamban (Szemtanúként Saigonban); Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.

⁶³ Győri Sándor–Szarvas Péter: Győzelem és harcok Vietnamban 1945-1975, Kossuth Kiadó; Budapest, 1977.

⁶⁴ Győri Sándor–Darvas Péter–Várnai Iván–Zalai István: Az olajháború frontján. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972.

memoárja,⁶⁵ továbbá Nagy Gyula és Pordán János visszaemlékezése is.⁶⁶ A szintén vietnami veterán Botz László több tanulmányt is megjelentetett ebben a témakörben.⁶⁷ Práczi István és Kovács Béla, akik a katonai és a külügyi hírszerzés keretében szolgáltak Vietnámban és egész könyvet jelentettek meg a visszaemlékezésükkel a „*magyar hírszerzés legnagyobb és legköltségesebb külföldi akciójáról.*”⁶⁸

Modern történeti irodalom

1990-es években többen kezdték el kutatni az Amerikai Egyesült Államok vietnami szerepvállalását és jelentek meg magyarra lefordított szakirodalmak is. Az USA történetét dolgozza fel Charles Sellers – Henry May Neil – R. McMillen is „*Az Egyesült Államok történetében*”, amelyből az 1960-as és 70-es évek amerikai polgárjogával és társadalmával foglalkozó fejezetét emelném ki.⁶⁹ Magyarics Tamás az „*Egyesült Államok külpolitikájának a történetében*” nagyon tárgyilagosan és korszerűen dolgozta fel a vietnami háborút.⁷⁰ Tordai K. Lajos a „*Hadak útján Erdélytől Kaliforniáig*” című könyvében, amely inkább memoár irodalom, bemutatja a részvételét a vietnami háborúban a francia és az amerikai hadsereg tagjaként.⁷¹ A személyes visszaemlékezésében megismerhetjük a háborús hétköznapokat, hasonlóan beleszötte a személyes tapasztalatait és az élményeit is Szabó Miklós, volt zöldsapkás az általa megírt „*Zöldsapkások*” című könyvébe.⁷²

⁶⁵ Jóna András: Egy híradó tiszt visszaemlékezése a dél- vietnami békefenntartó misszióban végzett munkájáról.1973-ban. Budapest, 2021. augusztus 10. 1-8.
https://www.puskaSirbaje.hu/pdf/Jona_Bandi_Vietnami_misszio_1973.pdf. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

⁶⁶ Bajtársi Hírlevél XI. Évfolyam 4; 2008. szeptember; Innen: Nagy Gyula nyugállományú ezredes: vietnami béke szolgálatában és Pordán János: Az elfelejtett légió, Magyar katonák Vietnámban, in: Új Honvédségi Szemle, LIX. évfolyam. 2005/4.

⁶⁷ Dr. Botz László: A Magyar Néphadsereg szerepvállalása a dél-vietnami Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság munkájában 1973-75. http://real.mtak.hu/134710/1/RTF_XXIIIevf_31-32-33-34sz_041-046p.pdf és Uő.: Küldetés a békéért – harmincöt éve ért véget a vietnami háború. 5-16.<https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2010-2.pdf>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.). Továbbá, a Magyar Honvédség szerepvállalása a dél-vietnami Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság munkájában 1973-75 között. Dr. Botz László Előadása a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság 2013. október 4-i konferenciáján.

⁶⁸ Ez a mondat szerepel Kovács Béla művének a borítóján, de hasonló módon gondolkodott a küldetésről Práczi István is. Kovács Béla dr.: Halálút. Milu Könyvek, 1991.; Práczi István: Kémjátszmák. Kárpátia Stúdió, Budapest, 2014.

⁶⁹ Charles Sellers–Henry May Neil, R. McMillen: Az Egyesült Államok története; Maecenas; 1995.

⁷⁰ Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának a története; Eötvös József Könyvkiadó; Budapest,2000. 306–324.

⁷¹Tordai K. Lajos: Hadak útján Erdélytől Kaliforniáig. Masszi Lap – és Könyvkiadó. Budapest, 2006. 5-402.

⁷² Szabó Miklós: Zöldsapkások; Kossuth Kiadó; Budapest,1985.

Győri Szabó Róbert a Kádár-korszaknak az Egyesült Államokkal és az Észak-Vietnammal folytatott külpolitikáját elemzi tárgyilagosan és jól áttekinthetően. Írásában kitér a magyar külügyminisztérium a keleti és a nyugati országok politikusai közötti közvetítő szerepére és a magyar katonai szerepvállalásra a NEFB-ben.⁷³ A vietnámi-magyar kapcsolatokról megjelent a budapesti Vietnami nagykövetség gondozásában a Magyar-Vietnami Baráti Társaság írásaival egy az elmúlt hatvan évet bemutató könyv is. „*A Magyar–Vietnami kapcsolatok 60 éve (1950-2010)*” című könyvben különböző válogatott írások találhatók magyar és vietnami szerzőktől. Ismertetésre kerül a vietnámi–magyar gazdasági, kulturális, oktatási és képzési együttműködések, valamint találhatunk benne még a katonai kontingens tagjaitól visszaemlékezéseket és egyéb megjelent írásokat, amelyek sokat segítenek megérteni a két ország közötti kapcsolatok szoros szálait.⁷⁴ Csapody Tamás a „*Civil forgatókönyvek*” írásában a vietnámi–magyar kapcsolatok egy kevésbé ismert elemét bontja ki, amelyben arról ír, hogy a magyar lakosság támogatásából kórház és iskola is létesült Vietnamban.⁷⁵

Szőke Zoltán munkásságát azért emelném ki, mert a pericentrizmus szemszögéből írta meg tanulmányait, aminek az alapját a fellelhető források jelentették. Írásaiban „*KüldjeteK nadrágszíjakat!*” – *Vietnami háború: ahol a farkok csóválta a kutyát*” és a „*Magyarország és a vietnami háború, 1962-1975*” kiválóan érzékelteti a magyar–vietnami kapcsolatrendszer az 1960-as évektől és az arra ható külpolitikai

⁷³ Győri Szabó Róbert: *A magyar külpolitika története 1848-tól napjainkig*, Helikon; Budapest, 2011.

⁷⁴ Magyar–Vietnami kapcsolatok 60 éve (1950-2010); Budapesti Vietnami Nagykövetség; Budapest, 2010. Innen: Nguyen Quoc Dzung Tran Huu Tung: *A vietnami-magyar barátság hídjai: 60 év- szilárd pillérek*. 28-32.; Innen: Kun Attila: *A magyar–vietnami kormányközi gazdasági vegyesbizottság eredményes együttműködési évtizedei*. 41-43.; Dr. Botz László: *A Magyar-Vietnami Baráti Társaság helye és szerepe a kapcsolatok erősítésében*. 53-55.; Dr. Nguyen Xuan Ky-Assoc. Prof. Dr. Bui Minh Phong: *Az oktatási és képzési együttműködés 60 éve*. 60-63.; Nguyen Văn Đình: *A vietnami-magyar tudományos-technológiai együttműködés*. 71-73.; Hanoi Magyar Nagykövetség: *A magyar–vietnami kulturális, sport és idegenforgalmi kapcsolat*. 87-92.; Almási Alfréd: *Találkozásom Ho Si Minh elnökkel*. 99-102.; Hoang Kuong (volt Budapesti vietnami nagykövet -1965-1970-, és volt vietnami külügyminiszter-helyettes): *Felejthetetlen időszak*. 105-107.; Tran Le: *A vietnami béke magyar szemtanúi*. 124-128.; Hajdú T. László: *Dél-Vietnam, 1973*. 133-136.; Imre Lajos: *Rakodó munkásként Saigonban*. 139-140.; Hoang Linh: *Vietnamiak Magyarországon: A két ország kapcsolatát ösztönző tényező*. 147-150.

⁷⁵ Csapody Tamás: *Civil forgatókönyvek; Válogatott tanulmányok és publicisztikai írások (1983–2002); Századvég*. Budapest, 2002. 10-12.

eseményeket,⁷⁶– mint például az 1965 és 1966 közötti magyar békeközvetítési kísérletet –, ami bőséges szakirodalomból és levéltári forrásokból táplálkozott.⁷⁷

A Kádári külpolitikának 1963 után lehetősége nyílt konszolidálni kapcsolatait az Egyesült Államokkal. Borhi László a magyar–amerikai kapcsolatról bővebben, „*Iratok a magyar–amerikai kapcsolatok történetéhez, 1957–1967.*” című dokumentumgyűjteményben ír. Ebben a két ország kapcsolatát a magyar források szemüvegén keresztül árnyalja. Az általa közétett dokumentumok arra is rávilágítanak, hogy a szovjet jelenlét hogyan határozta meg a kádári külpolitika mozgásterét és azt is, hogy a washingtoni vezetés fontosnak tartotta a szovjet jelenlét mérséklését Magyarországon. Egy másik a „*Nagyhatalmak és gyenge államok a nemzetközi térben*” című cikkében tényszerűen ismerteti, hogy a kisszövetségesek, általa csak gyenge államoknak hívott országok, hogyan használták ki a két szuperhatalmat a saját érdekérvényesítésükre.⁷⁸ Ennek eklatáns példája volt a második indokínai háború. Ezt a háborút mutatja be Kemény János, a „*Vietnam háborúi és békéje 1945-től napjainkig*” című feldolgozó munkájában, amelyet a NCWH alapvetései alapján levéltári forrásokra és az új kutatási eredményekre építve írt meg.⁷⁹ 1968-ban az Egyesült Államok érkezettnek látta az időt a vietnami háborút lezáró béketárgyalások megkezdésére, azonban nagyon sokáig úgy tűnt, hogy ez megvalósíthatatlan. 1972-ben a korábbi sikertelen tárgyalássorozat ellenére Észak-Vietnam és Washington között újra megkezdődtek a tárgyalások. A tárgyalások eredményeként befejeződtek az amerikai harci cselekmények, és 1973. január 27-én a párizsi béketárgyalásokon aláírták a vietnami háborút lezárni szándékozó békét. A kontingens mindennapjait meghatározta a két nagyhatalom és a két vietnami ország viszonya, valamint a szovjet–kínai ellentét. Ezeknek az egymástól különálló, de mégis egybefonódó tényezőknek az együttes hatása határozta meg hazánk munkáját a NEFB-ben belül. Szőke Zoltán az elsők között dolgozta fel „*Magyar békefenntartók Vietnamban*” című tanulmányában a magyar tagozat szerepvállalását a levéltári

⁷⁶ Ilyen volt még például az 1956-os forradalom utáni kínai szemléletváltás is. A magyar forradalomból Mao Ce-tung levonta következtetéseit, valamint a szovjet „békés egymás mellett élés” politikáját elutasítva kialakította új politikai irányvonalát. Csen Csien: Peking és az 1956-os magyar válság. https://epa.oszk.hu/02200/02288/00025/pdf/Evkonyv56_05_1996_1997_186-195.pdf. (Letöltés dátuma:2020.10.21.)

⁷⁷ Szőke Zoltán: „Küldjetez nadrágszíjakat!” – Vietnami háború: ahol a fark csóválta a kutyát. Archívnet. 21. évfolyam (2021) 3. szám. <https://www.archivnet.hu/kuldjetez-nadragszijekat-vietnami-haboru-ahol-a-fark-csovalta-a-kutyat> (Letöltés dátuma: 2022.07.08.); Magyarország és a vietnami háború, 1962-1975. Századok. 2010.

⁷⁸ Borhi László: Nagyhatalmak és gyenge államok a nemzetközi térben. Magyar Tudomány, 2019. 2. sz. 208.

⁷⁹ Kemény János: Vietnam háborúi és békéje 1945-től napjainkig. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2020.

forrásokra alapozva.⁸⁰ A „vietnami kaland” című írásában pedig bemutatja korabeli dokumentumok publikálásával egy a vietnami misszió magyar tagozatához tartozó tartalékos katona dezertálásának az okát.⁸¹ A vietnami magyar misszió teljes időszakát felölelő könyv született meg Kemény János és Nagy Tamás közös munkájából, a „*Magyar katonák Dél-Vietnámban, 1973-1975*” címmel, és a könyvet dr. Botz László nyugállományú altábornagy lektorálta, aki maga is részt vett misszióban.⁸² A misszió történeti eseményei mellett, helyet kaptak még a könyvben a résztvevők visszaemlékezései, fotói és térképek is. Kemény János egyik tanulmányában, amely mellékszálként felfűzhető a magyar kontingens szerepvállalásának az időtartalmára, bemutatja a magyar hírszerzés szemszögéből Thomas Polgart a CIA dél-vietnami állomásvezető alkalmazottját, volt magyar állampolgárt.⁸³ Magának a kádári külpolitikának a lépései a korábban említett két szerző, Baranyi Tamás Péter és Békés Csaba munkái mellett Földes György által megírt két kötetes műből „*Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956-1988.*”⁸⁴ és a Rainer M. János által megírt „*A Kádár korszak 1956-1989.*”⁸⁵ is jól rekonstruálhatók és kiváló történeti háttérrel nyújtanak a vietnami szerepvállalásnak és megerősítik az új kutatási eredmények által jól kimutatható hármass determinációs folyamatot a korabeli magyar külpolitikában. Földes György műve első kötetében a kádári külpolitikát mutatja be döntő többségében a források által, és amit a második kötetben materializálja is az olvasóknak.

A kutatásom során legfőbb irányvonalként a levéltéri források feltárásából származó eredményt szándékozom ismertetni a disszertációban, de ezek megerősítése vagy cáfolása folytán az elbeszélte történelmet is segítségül hívtam. A kutatásomnál többféle oral history forrást használtam fel. Egyrészt a témában már korábban készített televíziós anyagokat néztem át, ahol történészek, illetve a misszióban vagy a vietnami háborúban részt vett szereplők nyilatkoznak, valamint a korabeli filmhíradók is érdekes

⁸⁰ Szőke Zoltán: Magyar békefenntartók Vietnámban. *Külpolitika*, 5. (1999) 3–4. sz. 149–175.

⁸¹ Szőke Zoltán: A vietnami „kaland”. *Közel-múlt. Húsz történet a huszadik századból.* Szerk. Majtényi György–Ring Orsolya. Budapest, 2002. 105–114.

⁸² Kemény János: Vietnam háborúi és békéje 1945-től napjainkig. Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2020. 22. <https://nkerepo.uninke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/16274/Vietnam%20haboru%20es%20bekeje%201945-tol%20napjainkig.pdf;jsessionid=BDD2A8D00F4962E7B630B99ED6DB0104?sequence=1>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

⁸³ Felderítő Szemle; (A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat tudományos-szakmai folyóirata) XIV. évfolyam 2. szám; Dr. Kemény János: Egy amerikai magyar hírszerző története: Thomas Polgár és a III/I. Bécsben; Budapest, 2017. 134-146.

⁸⁴ Földes György: *Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956-1988.* I-II. kötet. Napvilág Kiadó. Budapest, 2015.

⁸⁵ Rainer M. János: *A Kádár korszak 1956-1989.* Kossuth Kiadó, 2010.

adalékot nyújtottak.⁸⁶ Másrésztől nagy megtiszteltetésnek érzem, hogy tudtam beszélni a szerepvállalásról a vietnami magyar misszió néhány tagjával. Volt azonban olyan személyek is, akik bár nem a kontingens személyi állományába tartoztak, de közülük volt a Vietnamban akkor lezajlott események egyikéhez vagy magához a háborúhoz.⁸⁷ Nagyon hasznosnak találtam az interjúkat, több szemszögből közelítették meg az eseményeket a felkészítéstől egészen a részvétel utolsó napjáig. Pontos képet kaphattunk a mindennapi életükről is. Valamint hasznos tanácsokat is kaptam tőlük a dolgozatom megírásához.⁸⁸

Továbbá jól kiegészíti még a disszertáció főbb mondanivalóját Kis Zoltán László „*Magyarok a békefenntartásban*” című munkája, amit azért tartom fontosnak megemlíteni, mert katonai szociológiai adatokat ad meg és vizsgálja a művében a magyar kontingens és más missziók szerepvállalását.⁸⁹ Ezenkívül léteznek még olyan másodlagos források is, amelyek a kutatási témám egyes részeit árnyalják.⁹⁰

Az írott sajtóban, az utóbbi évtizedekben csekély számú cikk vagy visszaemlékezés jelent meg a magyar tagozatról. Ezen kevés íráshoz tartozik Sarnyai Sándor cikke,⁹¹ valamint Lóderer Balázs tanulmánya is.⁹²

⁸⁶ Például, Uhrin Károly 2017.08.04.-n Dr. Kemény János által készített riport a vietnami misszióról. <https://www.youtube.com/watch?v=io0ogmB19o4&t=32s>; Szalonnasütés a vietnami háborúban- az RTL Klub Múlt-kor 2. évadának 30. adásából. https://www.youtube.com/watch?v=jnD5jSHF_U0; Ho Si Minh látogatása, 1957. <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=13506>. Tikos Szovjet Háborúk Vietnam. <https://www.youtube.com/watch?v=KKypEt4lpsc&t=270s>. (Hozzáférés mindegyikhez: 2019.03.26.)

⁸⁷ Interjúalanyok: Kisné Do Thi Dong Xuan, Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vörögy. (†2018); Dr. Oroszi Antal nyá. alezredes. Árpási György nyá. ezredes.(†2012), Balázs György nyá. százados.; Berzsényi István nyá. főhadnagy; Héri János nyá. törzsőrmester; Kálmán Endre nyá. őrmester; Szirmai Ernő.

⁸⁸ A bibliográfiai résznél található az a lista, akivel a szerző beszélgetett az általa kutatott eseményekkel kapcsolatban. (Zárójelben feltüntette, hogy mikor, hol történt az oral history, milyen formában örökítette meg és kinek a birtokában található.)

⁸⁹ Kis Zoltán László: *Magyarok a Békefenntartásban*; Zrínyi Kiadó; Budapest, 2011.

⁹⁰ Például, Andreides Gábor: *A magyar–olasz kapcsolatok alakulása az 1970-es években*. Grotius. Budapest, 2013. Továbbá, Pehr Imre életrajza:

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/p-77238/pehr-imre-773DF>.

1961-es és 1963-as bécsi konvenciók:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr&fbclid=IwAR0HMq5ocYprailJP7Mps9KORAr4aXK Kx-lzQO3-jzI88OIGnGKSC2uv4.>; <http://www.diplomacia.hu/fileDb/VRXGXV/beansalap.pdf>. (Letöltések dátuma: 2021.03.14.)

⁹¹ Magyar Nemzet 2015. május 2. Innen: Sarnyai Gábor: Négy hónap kiképzés után egyenesen Vietnamba mentek.

⁹² Lóderer Balázs: *The Hungarian peacekeeping mission in Vietnam*. 271-282. <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-2.pdf>;

<http://docplayer.hu/4602822-The-hungarian-peacekeeping-mission-in-vietnam.html>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

1.2.2 Angol nyelvű irodalom

Az amerikai történetírás az 1960-as évektől foglalkozik komolyabban a vietnami háborúval. A történészek elsősorban nyugati forrásokra támaszkodva építették fel a műveiket. Bernard B. Fall a „*Two Vietnams*” című könyvében foglalkozott a francia gyarmati korszakkal, a két vietnami állam létrejöttével annak gazdaságával és társadalmával, valamint-ahogyan a szerző aposztrofálja egyik fejezet címében Ho Si Minh felemelkedésével.⁹³

Az USA egyre nagyobb mértékű vietnami szerepvállalásával egyenes arányban nőtt a történeti munkák száma is. Az 1970-es évek elején megjelentették a „*Vietnam Studies*” című tanulmánykötet az amerikai hadsereg gondozásában. Ezekben a monográfiákban visszatekintettek az elmúlt évek fontosabb eseményeire és időszakaira, és azokat rekonstruálni és elemezni próbálták interjúk és jelentések segítségével. A felsőbb katonai vezetés úgy gondolta, hogy fel kell készülniük az előttük álló kihívásokra és a hadseregnek hasznot kell húznia az addig elért eredményekből, aminek analitikus értékelésen kell nyugodniuk.⁹⁴ A sorozat összes monográfiája a hivatalos amerikai jelentéseken alapult, amely a szerző személyes tapasztalataival egészült ki. Ezek a művek az észak-vietnami oldalról azonban nem tartalmaztak dokumentumot.

A vietnami háború irodalma a Vietnamból történő amerikai kivonulás utáni időszaktól kezdődően ismételten számbeli növekedési tendenciát mutat. Allan R. Millett az „*A short history of the Vietnam war*” című könyvében tömören összefoglalja a vietnami eseményeket. Ebben már megjelenik egy újfajta nézőpont, amelyet nem vietnami háborúnak, hanem amerikai beavatkozásnak aposztrofálta a vietnami részvételt.⁹⁵ A könyve fő részeiben, a térségben az Egyesült Államok által folytatott hadműveletekről, különös tekintettel a Délkelet-Ázsiáért folytatott harcról ír. Ennek sarkalatos pontja volt a „dominó elmélet”, amely meghatározta az amerikai hidegháborús politikát. Az amerikai vezetés ugyanis tartott attól, hogy a Vietnamból történt katonai kivonulás után elveszítik délkelet-ázsiai térség feletti befolyásukat.

⁹³ Bernard B. Fall: *Two Vietnams*; Frederick a Praeger, Publisher; New York- London.1963.

⁹⁴ *Vietnam Studies*; Major General George S. Eckhardt: *Command and control*; Department of the Army; Washington, D.C. 1974.; *Vietnam Studies*; Major General George S. Eckhardt: *Law at war: Vietnam 1964-1973*; Department of the Army; Washington, D.C. 1975.; *Vietnam Studies*; Major General William B. Fulton: *Riverine Operations 1966-1969*; Department of the Army; Washington, D.C. 1973.

⁹⁵ *A short history of the Vietnam war*: Edited by Allan R. Millett. Indiana University Press. Bloomington & London. 1978.

Számomra a '80-as évek egyik legkiemelkedőbb történeti szakirodalma, az ennek az évtizednek az egyik legkitűnőbb történésze, Stanley Karnow tollából származó „*Vietnam: A History*” című könyve, amely 1983-ban jelent meg.⁹⁶ Ebben leírja Vietnam teljes történetét 1945-től 1975 áprilisáig, ő a Washington Post újságírójaként cikkezett a háborúról a lap hasábjain.⁹⁷ Műve észak-vietnami szemszögből is betekintést ad a háborús eseményekbe. Az amerikai háborús politikai hátterét kitűnően domborítja ki a művében a hadtörténet ellenében és ezt tartják a legobjektívebb amerikai szerepvállalásról szóló szakirodalomnak.

Az évtized utolsó éveiben jelent meg Neil Sheenan nagysikerű írása „*A Bright Sining Lie: John Paul Vann and America in Vietnam*” címmel.⁹⁸ Ebben a könyvben John Paul Vann, a saigoni rezsim mellé kirendelt tanácsadó történetén keresztül bírálja a dél-vietnami rendszer mérhetetlen korrupsztását és inkompetenciáját. Bírálja még az Egyesült Államokat, hogy nem megfelelő döntéseket hozott, ami miatt szembehelyezkedett velük és elidegenült tőlük a déli országrész lakosságának nagyobb része.

Az amerikai történetírásban a változást az 1990 utáni időszak hozta meg. Ekkortól nagyobb számban jelentek meg észak-vietnami forrásokon is alapuló szakirodalmak, valamint észak-vietnami veteránok és történészek által írt publikációk és könyvek, amiket angol nyelven is megjelentettek, így a háború közvetlen amerikai történetrajza nagymértékben megváltozott. Ennek egyik kiváló terméke a Jayne S. Werner és Luu Doan Huynh szerkesztésében megjelent „*The Vietnam war; Vietnamese and American Perspectives*” című könyv.⁹⁹ Ebben a kötetben vietnami szerzők által jegyzett fejezetek is találhatóak, köztük az észak-vietnámi haderő parancsnoka, Tran Van Tra által jegyzett Tet-offenzíva elemzése, amely vietnami szempontból nyújt új és értékes információkat.¹⁰⁰ Kiváló elemzést nyújt a háború mindkét oldaláról és segíti annak könnyebb megértését. A Tet-offenzívát kiválóan kiegészíti és támasztja alá Merle L Pribbenow a „*The Military Institute of Vietnam: Victory in Vietnam. – The Official History of the People's Army of*

⁹⁶ Stanley Karnow: *Vietnam: A history*; Penguin Books; New York; 1983.

⁹⁷ Ezt egy korabeli magyar jelentés is megerősíti, hogy a Washington Post tudósítójaként foglalkozott Péter János Vietnamhoz kapcsolódó diplomáciai lépéseivel. Tárgy: Egyesítési Bizottság elnökének tájékoztatása a dél-vietnami helyzetről. Hanoi, 1964. december 1. 002113/3. MNL OL, XIX-J-1-j. 6. doboz.

⁹⁸ *A Bright Sining Lie: John Paul Vann and America in Vietnam* (9780679724148): Neil Sheehan. Random House/ New York. 1988.

⁹⁹ *The Vietnam war; Vietnamese and American Perspectives*; Edited Jayne S. Werner and Luu Doan Huynh; New York; M. E. Sharpe; 1993. 37-66.

¹⁰⁰ A könyv kiemeli, hogy ez az első olyan írás, amelyet vietnami szerző írt a TET offenzíváról angol nyelven.

Vietnam, 1954-1975.” című szakszerű tanulmányában.¹⁰¹ A másik írásában „*The Soviet-Vietnamese Intelligence Relationship during the Vietnam War: Cooperation and Conflict*”,¹⁰² pedig a rávilágít arra, hogy a Szovjetunió titkosszolgálati szervei milyen szerepet játszottak az első és a második indokínai háborúban. Ezt az elemző irányvonalat követi Spencer C. Tucker is az „*Encyclopedia of the Vietnam War: A political, social and military history*” című munkájában.¹⁰³ A könyvben vietnami forrásokkal kiegészítve mutatja be az amerikaiak szerepvállalását és annak az országra gyakorolt politikai, társadalmi és katonai változásait. Kitér könyvében a háború eredetére és annak utóhatásaira is.¹⁰⁴ Robert K. Brigham által jegyzett „*Guerrilla Diplomacy: The NLF's Foreign Relations and the Viet Nam War*” kötetben a vietnami háború talán egyik kevésbé ismert vonatkozását, a DIFK 1960–1975 között folytatott külpolitikáját dolgozta fel.¹⁰⁵ Brigham ezek politikai céljait és a diplomáciai stratégiájuk hatását teszi a vizsgálat tárgyává. Ezt tekintem a legkorszerűbb másodlagos forrásnak, amely egyúttal kiválóan kiegészíti a magyar levéltári forrásokat is.

Az 1996-ban Ilya Gajduk által készített „*The Soviet Union and the Vietnam War*” című könyve után már mérlegre lehetett tenni a vietnami háborút, mind nyugati és keleti, azaz szovjet levéltári források alapján. Az író kutatásai által megismerhetjük a Szovjetunió Vietnammal kapcsolatos álláspontját, ami által az derült ki, hogy a Kreml döntéshozói a konfliktus békés rendezésére törekedtek, és e mellett kirajzolódott a VDK-nak nyújtott segítség mértéke is.¹⁰⁶ 2000-ben pedig Tony Smith megírta „*New Bottles for New Wine*” című tanulmányát, amely új nézőponttal gazdagította a détente fogalomtárát, és ezzel is arra készítette a korszakkal foglalkozó történészeket, hogy az általa csak „pericentrizmusnak” nevezett nézőpont szemszögéből vizsgálják meg és gondolják újra a hidegháború történetét.¹⁰⁷ Ezt a koncepciót erősíti meg Jussi M. Hanhimäki is a „*Détente*

¹⁰¹ Pribbenow, Merle L.: *The Military Institute of Vietnam: Victory in Vietnam. -The Official History of the People's Army of Vietnam, 1954-1975.* Modern War Studies. 2002.

¹⁰² Pribbenow, Merle L.: *The Soviet-Vietnamese Intelligence Relationship during the Vietnam War: Cooperation and Conflict*, The Cold War International History Project Working Paper Series, Working Paper #73, 2014, 4-6 https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/CWIHP_Working_Paper_73_Soviet-Vietnamese_Intelligence_RelationSip_Vietnam_War_0.pdf. (Letöltés dátuma: 2022.08.03.)

¹⁰³ Spencer C. Tucker, Editor: *Encyclopedia of the Vietnam War: A political, social and military history.* Santa Barbara, California; 1998.

¹⁰⁴ Több mint 200 elsőrangú forrást tartalmaz és széleskörű kronológiai rész található benne.

¹⁰⁵ Brigham, Robert Kendall: *Guerrilla Diplomacy: The NLF's Foreign Relations and the Viet Nam War.* Ithaca, Cornell University Press, 1998.

¹⁰⁶ Gayduk, Ilya: *The Soviet Union and the Vietnam War*, Ivan R. Dee, 1996.

¹⁰⁷ Smith, Tony: *New Bottles for New Wine: A pericentric framework for the study of the cold war.* 2000. <https://www.jstor.org/stable/24914140>. (Letöltés dátuma: 2022.07.08.)

in Europe, 1962–1975" című tanulmányában, ahol a pericentralista szempont szemüvegén keresztül kiemeli, hogy az 1960-as és 1970-es években a kisebb európai államoknak fontos szerepük volt az enyhülésben.¹⁰⁸ A szerző a „*The Rise and Fall of Détente: American Foreign Policy and the Transformation of the Cold War*” című monográfiájában rámutat: a hidegháború során a détente kulcsfontosságú időszak (1960-as és 1970-es évek) volt. Hanhimäki az enyhülést a hidegháború megvívásának stratégiájának is nevezi, amelyben a vietnami háború kiemelt szerepet játszott, csak úgy, mint az enyhülés létrejöttében.¹⁰⁹ Elsősorban forrásokra alapozva továbbá igényesen bemutatja az USA azon belpolitikai eseményeit, amelyek alapvetően formálták az ország külpolitikáját. Az 1956-os magyarországi forradalom és az 1968-as prágai események kapcsán Magyarországot is megemlíti.

Jonathan M House „*A Military History of the Cold War*” kétkötetes munkájának második kötetében (1962–1991), amely a kubai válságtól kezdődik, szemléletesen mutatja be, hogy a két szuperhatalom szembenállásának a dinamikáját milyen mértékben meghatározták a világ különböző pontjain kitört regionális háborúk, felkelések és egyéb globális felfordulások, illetve politikai átrendeződések.¹¹⁰ Mindemellett a hidegháborús periódus elemzéseire is értékes információkat közöl mind a két kötet. Martin McCauley, hasonlóan a Jonathan M. House-hoz, a „*The Cold War 1949–2016*” című monográfiájában szintén vizsgálja a két szuperhatalom fellépéseit, de kiemelt fontossággal bírnak nála a kínai–szovjet kapcsolatok és Maoista Kínai Népköztársaság hatalmi ambíciói is.¹¹¹ A mű gazdag fotó és térkép apparátusa mellett átfogó áttekintést nyújt az 1949 utáni politikai folyamatokról. John Lamberton Harper a „*The Cold War*” című művében hangsúlyozza, hogy a szuperhatalmi versengésnek a hidegháború során a KNK volt az igazi nyertese, amely Moszkva és Washington árnyékában sikeresen volt képes a hatalmi ambícióit menedzselni.¹¹² Ezáltal a mű objektív képet kínál a konfliktusokról és a két pólusképző hatalom által meghatározott világpolitikai trendekről.

¹⁰⁸ Hanhimäki, Jussi M.: „Détente in Europe, 1962-1975” in *The Cambridge History of the Cold War*, Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad eds. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2009.198–218.

¹⁰⁹ Hanhimäki, Jussi M.: *The Rise and Fall of Détente: American Foreign Policy and the Transformation of the Cold War*. Washington D.C.: Potomac Books, 2013.

¹¹⁰ House, Jonathan M.: *A Military History of the Cold War, 1944–1962*. (Volume 34) (Campaigns and Commanders Series); *A military history of the Cold War, 1962–1991*. (Volume 70 in the Campaigns and Commanders Series.) University of Oklahoma Press: Norman. 2020.

¹¹¹ McCauley, Martin: *The Cold War 1949–2016*. Routledge Taylor & Francis Group. 2017.

¹¹² Harper, John Lamberton: *The Cold War*. Oxford University Press.2011.

2017-ben újra kiadták a Neil Sheehan, E. W. Kenworthy, Fox Butterfield és Handrick Smith jegyezte „*The Pentagon Papers. The Secret History of the Vietnam War*”,¹¹³ amely alaplátnak tekinthető az Egyesült Államok vietnami szerepvállalása tekintetében. Robert McNamara, Lyndon B. Johnson védelmi minisztere utasításba adta, hogy készítsenek olyan elemzést, amely felfedi az amerikai politikai és katonai kudarcokat, és ehhez forrásokat is gyűjtsenek. Daniel Ellsberg a több ezernyi felkutatott dokumentum közül másolatokat juttatott a *New York Times*-nak.¹¹⁴ Ezeket, 1971. június 13-án Neil Sheehan hathatós közreműködésével az amerikai lakosság elé tárták, s ebből derült ki, hogy az ország kormánya félrevezette a nyilvánosságot és a Kongresszust is. A szerzők az 1945–1968 közötti amerikai részvétel kormányzati dokumentumait mutatják be, amely segíti az adott időszakra vonatkozóan megérteni az Egyesült Államok indokínai politikáját és stratégiáját.

A legújabb kutatások közül Max Hastings „*Vietnam an epic tragedy 1945–1975*” munkáját szükséges kiemelni.¹¹⁵ Amerikai és vietnami emlékiratokra építve mutatja be az Indokínában folyó háborút. Vizsgálja, hogy a háború hogyan hatott az Egyesült Államokra, különös tekintettel annak hazai politikájára, a gazdaságára és a nemzetközi kapcsolataira. Átfogó képet ad a vietnami háborúról és a könyvben bőséges bibliográfiai mutató is fellelhető.

A NCWH alapvetéseit szem előtt tartva William, P. Head a „*The March to oblivion: the defeat at Ap Hamlet and the americanization of the Vietnam War*” című tanulmányában rámutat arra, bár a legtöbb amerikai soha nem hallott Ap bac-i csatáról, ennek ellenére ez volt a vietnami háború egyik kulcsfontosságú csatája, és egyik fő oka annak, hogy az Egyesült Államok átvette a háború irányítását és megvívását. Hasonlóan Nicholas, Khoo is a „*Breaking the Ring of Encirclement. The Sino–Soviet Rift and Chinese Policy toward Vietnam, 1964–1968*” tanulmányában újraértelmezi a szovjet–kínai ellentétet és bemutatja azt a folyamatot is, ami miatt a VDK szakít Kínával az 1970-es évek elején és a „szovjet-párti” politikát választották.¹¹⁶ A vietnami kommunista vezetésben is megjelenő szovjet–kínai ellentétről és a párton belüli – szovjet és kínai párti politikusok – küzdelemről számol be Lien-Hang T. Nguyen „*The War Politburo. North*

¹¹³ Neil Sheehan, E. W. Kenworthy, Fox Butterfield and Handrick Smith: *The Pentagon Papers. The Secret History of the Vietnam War*. New York Times Company; New York, 2017.

¹¹⁴ A *Washington Post* is kapott a dokumentumokból.

¹¹⁵ Max Hastings: *Vietnam an epic tragedy 1945-4975*; Cpi group (UK) Ltd; Croydon; 2018.

¹¹⁶ Nicholas, Khoo: *Breaking the Ring of Encirclement. The Sino–Soviet Rift and Chinese Policy toward Vietnam, 1964–1968*. *Journal of Cold War Studies*.

Vietnam's Diplomatic and Political Road to the Tet Offensive” tanulmányában.¹¹⁷ A szovjet–kínai kapcsolatok megértéséhez nyújt segítséget Mari Olsen „*Soviet-Vietnam Relations and the Role of China, 1949-64*” című könyve. Ebben a szerző ismertette a szovjet–kínai kapcsolatokat 1949–1964 között, valamint rámutat arra is, hogyan változott a kínai politika, ami miatt a moszkvai indokínai szerepvállalásból elkötelezettség lett. A két ország közötti ellentét során a hanoi vezetés próbált semleges lenni, hiszen szükség volt mindkét ország segítségére és próbálta nem sok sikerrel átvenni a gazdasági modelleket.¹¹⁸ 1964-ben a Szovjetunióban vezetőváltás történt Nyikita Hruscsov helyett Leonyid Brezsnyev került a kommunista párt élére, aki megörökölte a kínai–szovjet ellentétet és a vietnami kérdést. Az utóbbi elsőszámú megoldásra váró külpolitikai feladattá vált a szovjet vezetésben, miután 1965-ben kitört a második indokínai háború. A háború elhúzódása miatt a Szovjetunió 1965 májusában Lengyelországtól és MNK-tól diplomáciai támogatást kért a kérdés megoldására. Lengyelország vietnami diplomáciai lépéseiről James G. Hershberg írt a „*Who Murdered “Marigold”: New Evidence on the Mysterious Failure of Poland’s Secret Initiative to Start U.S.-North Vietnamese Peace Talks, 1966*” tanulmányában.¹¹⁹ A magyar mediációs kísérleteket Szőke Zoltán dolgozta fel a „*Delusion or Reality? Secret Hungarian Diplomacy during the Vietnam War*” írásában,¹²⁰ továbbá ebben cáfolta meg Radványi János „*Delusion & Reality*” könyvében tett megállapítást, miszerint a magyar kísérlet öncélú lett volna.¹²¹

A magyar és lengyel mediációs kísérletek mellett érdemes megemlíteni azt is, hogy 1965 és 1968 között Lyndon B. Johnson többször is megpróbálta megnyerni VI: Pál pápát, hogy közvetítsen a vietnami háborúban a háborús pártok között.¹²² Bár a pápa a párizsi megbeszélések hatására felhagyott a közvetítési kísérletekkel, a két szuperhatalom

¹¹⁷ Lien-Hang T. Nguyen: *The War Politburo. North Vietnam’s Diplomatic and Political Road to the Tet Offensive*. *Journal of Vietnamese Studies*, 2006. 1–2. sz.

¹¹⁸ Szalontai, Balázs: *Political and Economic Crisis in North Vietnam, 1955–56*. *Cold War History*. Vol. 5, No. 4, November 2005.

¹¹⁹ Hershberg, James G.: *Who Murdered “Marigold”: New Evidence on the Mysterious Failure of Poland’s Secret Initiative to Start U.S.-North Vietnamese Peace Talks, 1966*, Woodrow Wilson International Center For Scholars Working Paper No.27, 2000. <https://diplomacy21-adelphi.wilsoncenter.org/publication/who-murdered-marigold-new-evidence-the-mysterious-failure-polands-secret-initiative-to>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.).

¹²⁰ Szőke, Zoltán: *Delusion or Reality? Secret Hungarian Diplomacy during the Vietnam War*. *Journal of Cold War Studies*, 2010/4. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

¹²¹ Radványi, János: *Delusion & Reality*. Gateway Edition, 1978. Úgy gondolom ezt a könyvet Radványi folytatásnak gondolta, mert ott kezdte meg, ahol a másik könyvét „Magyarország és a szuperhatalmak” abba hagyta. Radványi János: *Magyarország és a szuperhatalmak*. Szamizdat kiadás.

¹²² Például, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v05/d42>; <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d307>; <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d308>. (Letöltés dátuma: 2022.08.10.)

kormányfői 1967 júniusában a glassboroi csúcskonferencia keretében megegyeztek a stratégiai atomfegyverek korlátozásáról, de Szovjetunió nem fogadta el a rakétarendszerek leszereléséről folytatott tárgyalásokat. Ettől eltekintve a megbeszélések baráti légkörben zajlottak, amitől a két ország viszonyának a javulását is várták.¹²³ A bekezdésben említett események dokumentumait az amerikai nemzeti levéltár forrásaiban – National Archives (NARA) – között találtam meg.

A magyar–vietnami diplomáciai közvetítéskor Kádár János a vietnami kérdést fel- és kihasználva újra megerősítette kapcsolatait az amerikai kormányzattal, amelytől a magyar gazdaság támogatását várta. Erre vonatkozó forrásokat a FRUS internetes oldalain találhatunk. Az első dokumentum az 1969-es kétoldalú gazdasági tárgyalás kezdeményezésének a lehetőségét mutatja be, Magyarország kedvező besorolású ország volt a kelet-európai régióban az Egyesült Államok szempontjából.¹²⁴ A kereskedelmi, ipari együttműködési és légiközlekedési megállapodást segítették elő. 1973-ban tovább folytatódtak a kereskedelmi és más gazdasági egyeztetések, ezen kívül igyekezett az amerikai kormány javítani a két állam között kialakult kapcsolaton, valamint a befejezetlen kétoldalú tárgyalások befejezését is sürgette a pénzügyi, a kulturális és a konzuli területeken.¹²⁵ Ezen okból hívták fel a magyar kormányzat figyelmét a korrekt szerepvállalásra a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságban, amelyet az amerikai–magyar kapcsolatok javításában fontos szerepet játszó tényezőnek tekintett az amerikai kormányzat.¹²⁶ Az 1973. évi Párizsi Békemegállapodásról és az ennek a keretén belül létrejött NEFB-ről értekezik egy 1972. október 30-án kelt CIA dokumentum is, amely a „Háború befejezéséről szóló megállapodás és a béke helyreállítása Vietnamban” című jelentés tömörített vázlatát tartalmazta.¹²⁷ A jelentés megemlíti Magyarországot is,

¹²³ Lásd a „The Glassboro Summit, June 1967” dokumentumait 217–238. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v14/ch6>. (Letöltés dátuma: 2022. 08.10.)

¹²⁴ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v29/d109>; Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume XXIX, Eastern Europe; Eastern Mediterranean, 1969–1972. 109. Telegram From the Department of State to the Embassy in Hungary. Washington, August 16, 1969, 0113Z.138447. Subject: Bilateral negotiations: Trade Topics. Ref: Budapest, 1083. /2019.03.17/.

¹²⁵ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve15p1/d4>; Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume E–15, Part 1, Documents on Eastern Europe, 1973–1976. 4. Memorandum From the Executive Secretary of the Department of State (Eliot) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, March 14, 1973. Department of State; Washington, D.C. 20520; March 14, 1973. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v09/d84>; Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973. 84. Memorandum From the Special Assistant for Vietnamese Affairs, Central Intelligence Agency (Carver) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger). Washington, October 30, 1972. (Hozzáférés dátuma: 2019.03.17.)

mint a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság tagját. Kincstári optimizmussal azt remélték, hogy ez a Bizottság sokkal jobban végzi a dolgát, mint az 1954-ben Genfben létrehozott elődje. Az amerikai vezetés gyanakvása nem volt légből kapott, hiszen a washingtoni hírszerzés is pontosan tudta, hogy a NEFB-be delegált szocialista tagozatok nem csak a missziós kötelezettségüket végzik. Ezt a tényt erősíti meg Lam Quang Thi volt dél-vietnami tábornok és Frank Snepp visszaemlékezése is.¹²⁸ A kanadai források, mint például Victor Levant *”Quiet Complicity: Canadian Involvement in the Vietnam War”* és Charles Taylor a *”Snow Job: Canada, the United States and Vietnam (1954 to 1973)”* című műveikben pedig arról tesznek tanúbizonyságot, hogy Kanada is, az Egyesült Államok szövetségeseiként igen tevékenyen támogatta a saigoni kormányzatot.¹²⁹ Célja ennek a támogatásnak, mint ahogyan Levant kutatásaiban is kiemeli, az volt, hogy megakadályozzák az 1954-es megállapodásban megígért demokratikus választásokat és Vietnam újraegyesítését, ezáltal is támogatva a déli országrész stabilizálását az amerikai érdekeknek megfelelően. Az interneten elérhető kanadai levéltári források elsősorban az ország újabb vietnami missziójának a kezdeti időszakával foglalkoznak. Bár az oldal viszonylag sok találatot jelez, a legtöbb találatnak a digitalizálása még nem fejeződött be.¹³⁰

Összességében tehát elmondható, hogy a hidegháborúra vonatkozó angol nyelvű új ismeretanyag folyamatosan bővül, és ezáltal egyre pontosabban tárulnak elénk a korszak főbb eseményei. A vietnami misszióval kapcsolatban azonban még várat magára a résztvevő országok ismeretanyagainak a minél nagyobb mélységben történő feldolgozása és azok megjelentetése.

¹²⁸ Lam Quang Thi: *The Twenty-five Year Century: A South Vietnamese General Remembers the Indochina War to the Fall of Saigon*. University of North Texas Press, 2001 és Snepp, Frank: *Decent Intervall*. Random House. New York. 1978.

¹²⁹ Victor Levant: *Quiet Complicity: Canadian Involvement in the Vietnam War*. Toronto 1986.; illetve Charles Taylor: *Snow Job: Canada, the United States and Vietnam (1954 to 1973)*. Toronto 1974.

¹³⁰ <https://recherche-collection-search.bac.ac.gc.ca/eng/Home/Search?q=Vietnam%20ICCS%20in%201973&> (Hozzáférés: 2022.08.12.)

2. MAGYARORSZÁG ÚTJA ÉS FELKÉSZÜLÉSE A MISSZIÓBA

2.1 A magyar–vietnami kapcsolatok a hidegháború első éveiben (1945–1956)

A második világháború után a csupán korlátozott szuverenitást élvező Magyarország is fokozatosan betagozódott a szovjet blokkba. Ezzel az országnak a mozgásteret külpolitikai téren minimálisra szűkült, hiszen itt is a szovjetbarát külpolitikai irányvonalat vette fel, amely során Rákosi Mátyás és helyettese Gerő Ernő vált a két legfőbb döntéshozóvá.¹³¹ A szovjet külpolitikát elsősorban az európai területi rendezés kötötte le, ezért az Indokínában zajló eseményeket kevésbé tekintette fontosnak.¹³² Ez a helyzet csak 1949 után változott meg, amikor a Mao Ce-tung vezette kommunista haderő a kontinentális Kína területéről elűldözte a Csang Kaj-sek vezette Kuomintang erőket, és az újonnan megalakult Kínai Népköztársaság egyre jobban támogatta a Ho Si Minh vezette kommunista haderőt a franciákkal szemben.¹³³ Ennek hatására a Magyar Népköztársaság Vietnam irányába is az előre meghatározott szovjet kül- és katonapolitikai, valamint gazdasági, kereskedelmi és kulturális irányelvek szerint kezdte meg a kapcsolatfelvételt, miközben Vietnamban még javában zajlott az első indokínai háború (1946–1954).¹³⁴ Így a két ország között bilaterális kapcsolat jött létre, amelynek keretében különböző egészségügyi és segélyszállítmányokkal, illetve anyagiakkal támogatta a Vietnami Demokratikus Köztársaságot,¹³⁵ valamint a vietnamiak által a

¹³¹ Győri Szabó Róbert: *A magyar külpolitika története 1848-tól napjainkig*. Helikon, Budapest, 2011. 189.

¹³² Bár Ho Si Minh kért segítséget Sztálintól, nem kapták meg a várt támogatást. Moszkva csak 1950 után kezdte el támogatni a Viet Minht. Olsen, Mari: *Soviet-Vietnam Relations and the Role of China, 1949-64. Changing Alliances*, Routledge, 2006. 6-15.

¹³³ A Ho Si Minh vezette Viet Minh-t (Vietnami Függetlenségi Front) a francia gyarmati hadsereg (Távolkeleti Francia Expedíciós Hadtest, francia rövidítése: CEFEO) elleni harcban a KNK az első pillanattól teljes vállszélességgel segítette, addig Szovjetunió óvatos politikát folytatott és korlátozott szerepvállalás mellett támogatta a vietnami ügyet. Kemény János. 2020. 22-23.

<https://nkerepo.uninke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/16274/Vietnam%20haboru%20es%20bekeje%201945-tol%20napjainkig.pdf;jsessionid=BDD2A8D00F4962E7B630B99ED6DB0104?sequence=1>
(Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

¹³⁴ Az MNK és Kína közötti kapcsolatfelvételre, a szovjet–kínai diplomáciai felvétel után kerülhetett sor az 1949. október 2-i találkozó után. Vámos Péter: *Magyar–kínai kapcsolatok 1949–1989*. Károli Gáspár Református Egyetem L'Harmattan Kiadó. Budapest, 2020. 20. Sztálin és Mao 1949-es találkozásánál történt egyeztetések alapján a vietnami kérdés rendezése során a Szovjetunió Kínára hagyatkozott. Kemény János: *Vietnam háborúi és békéje 1945-től napjainkig*. Nemzeti Közszerkeleti Egyetem, 2020. 22. Bővebben az első indokínai háborúról: House, Jonathan M.: *A Military History of the Cold War, 1944–1962. (Volume 34) (Campaigns and Commanders Series)*; University of Oklahoma Press: Norman. 2020. 269-299.

¹³⁵ A Magyar Kereskedelmi Kamara, Piac és Konjunktúrakutató Főosztálya készített a VDK-ról egy tanulmányt. MNL OL, XIX-J-1-k 3. doboz. és tárgy: A vietnami gyógyszerküldemény. 1953. augusztus 27. 00407/4/1953. MNL OL, XIX-J-1-j KÜM TÜK. 6. doboz.

Francia Idegenlégióban szolgáló magyar állampolgárságú foglyul ejtett vagy önként átállt katonák repatriálása is megtörtént.¹³⁶ Azonban a moszkvai vezetés ellenőrizte a baráti országok és a VDK közötti kapcsolatot, például az MNK és a VDK vezetőjének, Rákosi Mátyásnak és Ho Si Minhnek a levélváltásai is a Szovjetunió keresztül valósultak meg.¹³⁷ Létezett egy másik diplomáciai csatorna is, mivel felkérés alapján a KNK kormánya által kihelyezett nagykövetségek képviselték a VDK-t. Ilyen volt például a moszkvai kínai nagykövetség is, és Pekingben is a kínai diplomata képviselték az észak-vietnami érdekeket.¹³⁸ Ezen a két csatornán haladó diplomáciai vonal nem jelentett gondot, mivel az új kutatások arra világítanak rá, hogy ebben a tárgyalt időszakban „*a kínai elképzelések egybeestek a moszkvai hatalmi törekvésekkel és a stratégiai és gazdasági megfontolások a szövetség megkötéséről hozott kínai döntésben is fontos szerepet játszottak*”.¹³⁹ A VDK felhasználta azt a sajátos paradoxont, hogy a nemzetközi rendszerek – így a kommunizmus eszmerendszere is – működésének alapvető érdeke, hogy a cél érdekében a működtetők minél jobban összehangolják a magatartásukat, és ezt ki is használta a saját érdekében.

A magyar levéltári forrásokból jól kimutatható, hogy a Ho Si Minh vezette észak-vietnami kommunista erők már 1949-től erősen törekedtek arra, hogy különböző gazdasági és bel- és külpolitikai intézkedésekkel stabilizálják a kezükben lévő területeket, amelyeket fel tudtak használni a komolyabb katonai szerepvállalás érdekében.¹⁴⁰ További céljuk az volt, hogy ott a törekvéseiknek megfelelő kormányzást alakítsanak ki, amelyet nemzetközileg is elismernek.¹⁴¹ A Szovjetunió támogatta az északi vezetés erre irányuló céljait, erőfeszítéseit és elismerte a VDK-t, amit követett a szovjet tömb többi országa

¹³⁶ Tárgy: A csatlakozott volt légiósok hazatérési ügye-1955. 004143/1. MNL OL, KÜM. TÜK. XIX-J-1-j Vietnam (1945-1964) 6. doboz.; Tárgy: Magyarok a vietnami hadseregben. 1/7296/1949. MNL OL, XIX-J-1-k KÜM Admin. 7. doboz.

A repatriálás Észak-Vietnamból indult el, majd Kína és Szovjetunió érintésével jutottak el Magyarországra. Vendriczki, Róbert: The Repatriation of Hungarian POWs from Vietnam (1951-1955). Military National Security Service. Issue,1/2022. Budapest, 2022. 208-265. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_1_NSR.pdf. (Letöltés dátuma:2022.07.18.)

¹³⁷ Tárgy: Vietnami levelek. Budapest, 1951. május 09. 05330/1951. MNL OL, XIX-J-1-k 7. doboz.

¹³⁸ Tárgy: cím nélkül, 359/biz.-1950. és tárgy: a vietnami hadifoglyok hazaszállítása. Peking, 1950. 07. 08. 024426/1950. MNL OL, XIX-J-1-k 4. doboz.

¹³⁹ Vámos Péter.2020. 21-22.

¹⁴⁰ Tárgy: A vietnami népfelszabadító háború legutóbbi eseményei és jelenlegi állása. (Összefoglalás). Sz.n. 1951.10.18. MNL OL, XIX-J-1-k. 1. doboz.

¹⁴¹ Tárgy: A Magyar Népköztársaság kapcsolatai a Vietnami Demokratikus Köztársasággal, MNL OL, Vietnam, 1957. M-KS. 288.f.32/1957/14/00031.1.; és tárgy: Direktívák a Magyar Népköztársaság és a Vietnami Demokratikus Köztársaság közötti kapcsolatok alakítására-1963. 1-5. MNL OL, KÜM. TÜK. XIX-J-1-j Vietnam (1945-1963) 1. doboz.

is,¹⁴² köztük Magyarország is, mivel 1950. február 3-án hivatalosan elismerte a VDK-t.¹⁴³ A moszkvai vezetés Délkelet-Ázsiában történő befolyása erősítésében Kim Ir Szen észak-koreai kommunista vezető is felismerte a lehetőséget a két Korea egyesítésére és meggyőzte Sztálint erről, aki Maoval egyeztetve megadta az engedélyt északnak a Korea erőszakos egyesítésére.¹⁴⁴ Ezzel kitört a koreai háború, amely kiterjesztette a hidegháborút Ázsia keleti és később a délkeleti részére is.¹⁴⁵ Az észak-vietnami kommunista vezető, Ho Si Minh is meglátta ebben a kínálkozó lehetőséget, és ő is a harcok felerősítése mellett döntött, hiszen Vietnamban a francia megszállás iránti ellenérzések felkeltették a nacionalizmus szellemét miközben a Laoszban és a Kambodzsában élő vietnami kisebbség révén ott is érződött ennek hatása. Ezt a Viet Minh ügyesen ki is használta, amelynek egyik sarokköve a teljes Vietnam felett gyakorolt hatalom megszerzése volt.¹⁴⁶ Továbbá az északi kommunista párt vezetésének nemzetközi elszigeteltsége is magasfokú volt, hiszen a Szovjetunió sem nyilvánította ki egyértelműen a térségre vonatkozó álláspontját, s tette ezt mindazért, mert nem tulajdonított nagy jelentőséget a franciák ellen vívott háborúnak.¹⁴⁷ Így a sztálini döntés a térségben valójában Kínát erősítette, ami viszont hátráltatta Ho Si Minh-nek a Vietnammal és két szomszédos országgal, Laosszal és Kambodzsával kapcsolatos terveit, ez utóbbit a kínai vezetés is gyanakodva figyelte.¹⁴⁸ Ugyanakkor Ho Si Minh-ék, annak érdekében, hogy kitörjenek a nemzetközi elszigeteltségből és minél szorosabb kapcsolatot építsenek ki a nemzetközi kommunista mozgalommal, 1951-ben megalapították a

¹⁴² Ez egyfajta válasz is volt az Észak-atlanti Szerződés Szervezete, a NATO (North Atlantic Treaty Organisation) 1949-es létrejöttére. A NATO működéséről bővebben:

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/6/pdf/What_is_NATO_hun_20200507.pdf. (Letöltés dátuma:2022.07.07.)

¹⁴³ Vendriczki Róbert: Békeinduló: Magyarok a vietnámi nemzetközi misszióban (1973–1975). Magyar katonák a világ tájain. Eger, Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó, 2022. 69-85. <http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/7465/>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.); és tárgy: A Vietnami Demokratikus Köztársaság elismerése. 1/0540/V/3-2/1950. MNL OL, KÜM. TŰK. XIX-J-1-k. 2. doboz.

¹⁴⁴ Borhi László: Nagyhatalmak és gyenge államok a nemzetközi térben. Magyar Tudomány, 2019. 2. sz. 208. és Smith, Tony: New Bottles for New Wine: A pericentric framework for the study of the cold war. 2000. 574. <https://www.jstor.org/stable/24914140> (Letöltés dátuma:2022.07.08.)

¹⁴⁵ Tony Smith a tanulmányában hangsúlyozta, hogy „*a terjeszkedés mögött meghúzódó elsődleges erő pericentrikus volt, egy karizmatikus kommunista nacionalista vezető meggyőződése, hogy itt harcot nyerhet.*” Ibid.574-575.

¹⁴⁶ Tárgy: Észak igaz egyedüli útja. Az új korszak ideológiájának néhány kérdése. Szám nélküli (Sz.n). MNL OL, XIX-J-1-k 4. doboz

¹⁴⁷ Karnow, Stanley: Vietnam a history. Penguin Books. New York, 1984. 152. és Olsen, Mary. 2006.11.

¹⁴⁸ Kemény János, 2020.32.

Vietnami Dolgozók Pártját.¹⁴⁹ Továbbá a Viet Minh fuzionált a Lien Viet nemzeti fronttal, ami által létrejött a Vietnami Néphadsereg, és kötelező sorozásokat is elrendelték.¹⁵⁰ A létrehozott reguláris haderő igen eredményesnek bizonyult, hiszen egyre tevékenyebben vette ki a részét a területek visszahódításában. A délkelet-ázsiai térségben tehát megjelent a kommunizmus, és az erősödő kínai és szovjet befolyás is egyre inkább zavarta az Egyesült Államokat. A kommunista terjeszkedés és az újabban kialakult hidegháborús eszkalálódás miatt, az USA már nem úgy tekintett az indokínai háborúra, mint gyarmati háborúra, hanem mint a kommunisták ellen vívott harca.¹⁵¹ A kommunista erők dél-kelet-ázsiai terjeszkedésének a megállítása érdekében az Egyesült Államok a franciák finansziális tehermentesítése érdekében pénzügyileg támogatták a háborút, illetve fokozták a katonai segélyeket, amelynek eredményeként 1950-ben misszió létesült Dél-Vietnam területén.¹⁵² A háború így szép lassan a bipoláris világ összecsapásának a színterévé vált.

Ezt a felfogást tovább erősítette a franciák veresége Dien Bien Phu-nál 1954-ben,¹⁵³ így az 1950-es és 1960-as évekig az USA külpolitikájának döntéshozói határozottan kitartottak az ún. dominó-elmélet mellett. Az összes amerikai vezető és kormánya, amely érintett volt a vietnami háborúban, az országot sújtó kisebb-nagyobb belpolitikai helyzetek és viták ellenére külpolitikájában vezérfonalként követte a dominó-elmélet és a feltartóztatási politikát.¹⁵⁴ Attól tartottak ugyanis, hogy a Kínában kiterjesztett kommunista uralom kiterjedhet Délkelet-Ázsiára is, ami globális veszélyt hordozhat az USA-ra nézve.

¹⁴⁹ Az Indokínai Kommunista Párt volt a jogelődje. Tárgy: Vietnami Hazafias Népfrent. Hanoi, 1955. december 15. 221/1/szig.titk./1955.; illetve tárgy: Vietnami Hazafias Népfrent. Hanoi, 1957. december 3. 90/szig.titk./57. MNL OL, KÜM. TÜK. XIX-J-1-j. 4. doboz.

¹⁵⁰ Tárgy: Vietnami Hazafias Népfrent. Hanoi, 1957. december 3. 90/szig.titk./57.; illetve Tárgy: A kötelező katonai szolgálatról szóló törvény elfogadása. Hanoi, 1960. április 25.004237/3/1960. MNL OL, KÜM. TÜK. XIX-J-1-j. 4. doboz.

¹⁵¹ Kemény János: A vietnami kudarc hatása az amerikai felkelésellenes elméletre. *Nemzet és Biztonság* 2016/5. szám.124.

¹⁵² A magyar forrás az első indokínai háború teljes költségét 8 milliárd USA dollárra becsülte, amelyből az amerikaiak 2.997 millió dollárral vették ki a részüket. Tárgy: Az Amerikai Egyesült Államok szerepe a Vietnami Demokratikus Köztársaság elleni agresszióban. /Sz.n./ Budapest, 1954. március 18. OL. XIX-J-1-k 3. doboz. Javasolták a franciáknak, ha meg kell indokolniuk a háborút, akkor mondják azt, hogy nem Vietnam, hanem a kommunista Ho Si Minh ellen vívják. Magyarics Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának a története*. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 2000. 308.

¹⁵³ Windrow, Martin: *The Last Valley. Dien Bien Phu and the French defeat in Vietnam*. Cassell, London, 2005.

¹⁵⁴ McCauley, Martin: *The Cold War 1949–2016*. Routledge Taylor & Francis Group. 2017. 79-80.

Ezen okból Indokína térségét kulcsfontosságúnak ítélték meg (frontier),¹⁵⁵ és az USA olyan feltartóztatási politikát fogadott el, amelyben geopolitikai stratégiájuk, az ideológia alapokkal ötvöződött.¹⁵⁶ Ez a feltartóztatási politika – „containment” – vált végül az amerikai hidegháborús politika egyik fontos alappillérvé. A valósághoz hozzátartozik az is, hogy a koreai háborúból és a fegyverkezési versenyből tanulva, mindkét szuperhatalom ki akart maradni az indokínai konfliktusból.¹⁵⁷ Ebből adódóan az 1960-as évek elejéig egyik nagyhatalom sem tekintette az indokínai kérdést külpolitikája fő csapásvonalának. Amerika Vietnamban addig megjelenített politikáját Jack Valentini fogalmazta meg igen frappánsan: „Vietnam abban az időben akkora felhő volt a horizonton, mint egy férfi ökle. Mi alig beszéltünk róla, mert nem volt szükség rá, hogy beszéljünk róla.”¹⁵⁸ Valóban alig kellett beszélniük róla, mivel Moszkva indokínai politikája az 1960-as években sem mindig volt egyértelmű.¹⁵⁹ Ezt Ho Si Minh is érzékeltette velük, „mi néha nem értjük a Szovjetunió lépéseit, de támogatjuk, mert bízunk a Szovjetunióban.”¹⁶⁰

A sorozatos francia vereségek eredményeként kialakult első indokínai háborút lezáró genfi konferencia során 1954. július 20-án a tűzszüneti, illetve július 21-én a béke helyreállításáról szóló egyezményt deklarálták Indokínában.¹⁶¹ Az egyezményt azonban sem az USA, sem Dél-Vietnam képviselői nem írták alá.¹⁶² Ellenben a washingtoni

¹⁵⁵ Bővebben, Magyarics Tamás: Az amerikai külpolitikai önkép és a hidegháború logikája. MKI tanulmányok. T2010/1. http://www.grotius.hu/doc/pub/TNFWIL/2010_63_magyarics_tamas_az_amerikai_kulpolitikai_onkep.pdf. (Letöltés dátuma: 2022. 07.18.) Én itt úgy értelmezem, hogy nemzetbiztonsági értelemben véve ez egy olyan terület, ahol jelen esetben a keleti és a nyugati nagyhatalmi érdekek találkoztak. http://www.grotius.hu/doc/pub/TNFWIL/2010_63_magyarics_tamas_az_amerikai_kulpolitikai_onkep.pdf. (Letöltés dátuma: 2022. 07.18.)

¹⁵⁶ Magyarics Tamás: 2000. 306.; és Kemény János. 2020.34.

¹⁵⁷ Szőke Zoltán: „Küldjétek nadrágszíjakat!” – Vietnami háború: ahol a fark csóválta a kutyát. Archívnet. 21. évfolyam (2021) 3. szám. <https://www.archivnet.hu/kuldjete-k-nadragszijekat-vietnami-haboru-ahol-a-fark-csovalta-a-kutyat> (Letöltés dátuma: 2022.07.08.); és Békés Csaba: Enyhülés és emancipáció; Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika 1944–1991. Osiris Kiadó; MTA TK. Budapest, 2019. 144-173.

¹⁵⁸ Karnow, Stanley: Vietnam a history. Penguin Books. New York, 1984. 338-339. Ettől függetlenül az amerikai fél 1954-re már központi szerepet töltött be Indokínában.

¹⁵⁹ Ez a 60-as évek második felének elejére is igaznak bizonyult, mert erről panaszkodott Kádár az 1966. október 13-ai KB-ülésen.

¹⁶⁰ Amikor a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának küldöttsége Észak-Vietnamban tartózkodott, akkor Ho Si Minh, Jurij Vlagyimirovics Andropovval folytatott közös beszélgetés során fűzte ezt a megjegyzést a VDK és Szovjetunió közötti kapcsolathoz. Tárgy: A Szovjetunió Legfelső Tanácsa delegációjának látogatása Vietnamban. Hanoi, 1963. február 4. 002063/16/1963. MNL OL, XIX-J-1-j. 5. doboz. 5.

¹⁶¹ Tárgy: Vietnami fegyverszünet. Peking, 1954.07.25. 08058/1954. MNL OL, XIX-J-1-k 3. doboz.; és tárgy: A genfi fegyverszüneti egyezmény végrehajtásáról szóló összefoglaló jelentés. Hanoi. 1956. február 14. 003056/3/1956.MNL OL, XIX-J-1-j 6. doboz.; valamint Kemény János. 2020.31-34.

¹⁶² Tárgy: Az Egyesült Államok kormányának nyilatkozata, A VDK képviselőjének nyilatkozata, Diem megtagadja a genfi egyezmények végrehajtását- A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ö. e. 30–32.

vezetés azt szavolta, hogy támogatja az ENSZ által ellenőrzött szabad választásokat, azaz azt a népszavazást, amely a kettéválasztott Vietnam egyesítését volt hivatott eldönteni.¹⁶³ A Nemzetközi Ellenőrző Bizottság (NEB) létrejöttét is az első indokínai háborút lezáró 1954-es genfi egyezmény szavolta,¹⁶⁴ illetve ez lett a később kialakult kínai–vietnami ellentét alapjai is. Ennek értelmében „három indokínai ország – Vietnam, Kambodzsa és Laosz- vonatkozásában tette illetékké a NEB-et az ellenőrzésre és a felügyeletre. Kambodzsában Phnom Penh-t, Laoszban Vientiane-t jelölték meg a bizottság székhelyeként. Vietnam esetében nem határozták meg pontosan a székhelyet, abból kiindulva, hogy a Bizottság munkája ebben az országban két országrészre fog kiterjedni. 1954-től 1956-ig a székhely Hanoi volt, ezt követően a főhadiszállás Saigonba települt át.”¹⁶⁵

Ebben a misszióban Lengyelország, Kanada és India békefenntartói teljesítettek szolgálatot Indokínában.¹⁶⁶ Még ugyanebben az évben John Foster Dulles amerikai külügyminiszter (1953–1959) kezdeményezésre jött létre Manilában a Délkelet-ázsiai Szerződés Szervezete (SEATO),¹⁶⁷ amely biztosította ebben a térségben az USA-val szövetséges országok, köztük Dél-Vietnam védelmét is.¹⁶⁸ Egyértelmű volt, hogy az amerikai diplomácia továbbra is el akarta kerülni a totális háborút Indokínában mind Kínával és mind pedig a Szovjetunióval.¹⁶⁹

Alig, hogy véget ért a háború, a VDK a baráti szocialista országokkal és a Szovjetunióval szorosabb kapcsolatot teremtett, annak érdekében, hogy megerősítse a hatalmi pozícióját Észak-Vietnamban.¹⁷⁰ Részben azért, hogy az ország gazdaságát, kultúráját és annak bel- és külpolitikai törekvéseit támogassák, illetve azért is, hogy hathatós segítséget nyújtsanak az 1954. évi genfi egyezmény által a 17. szélességi foknál

¹⁶³ Tárgy: Az 1954. évi genfi egyezmények, az 1954. évi genfi értekezlet Zárónyilatkozat. A genfi egyezmény egy év konzultációs időt határozott meg. Ibid. 1-26.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Tárgy: Barity Miklós csoportfőnök elvtárs október 25-26-i vietnami tárgyú varsói konzultációja. 003416/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz.

¹⁶⁶ Tárgy: A CIC 7. számú jelentése Vietnamból. Hanoi, 1957. május 1. 002748.; tárgy: A CIC 9. számú jelentése. Hanoi, 1959. május 20. 004586.; Tárgy: A CIC 11. számú jelentése Vietnamból. Hanoi, 1962. január 24. 002194/192. MNL OL, XIX-J-1-j 6. doboz.

¹⁶⁷ Magyarics Tamás. 2000. 308.

¹⁶⁸ Tárgy: Dél-Vietnam és a SEATO kapcsolata. Hanoi, 1962. május 31. 002561/1/1962. XIX-J-1-j 9. doboz.

¹⁶⁹ Karnow, Stanley. 1984. 198 és 218. A SEATO-t az alábbi államok alkották: Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Ausztrália, Új-Zéland, Thaiföld, a Fülöp-szigetek és Pakisztán. Kemény. 2020. 35.

¹⁷⁰ Tárgy: Direktívák a Magyar Népköztársaság és a Vietnami Demokratikus Köztársaság közötti kapcsolatok alakítására. Hanoi, 1964. január 25. 001752/19664/ melléklet. MNL OL, XIX-J-1-j. 1. doboz.

kettéválasztott ország újbóli egyesítéséhez.¹⁷¹ A gazdaság, különös tekintettel a mezőgazdaság fellendítése érdekében, a kínai és kelet-európai modellt is átvette, amely nem az elvárásoknak megfelelő eredménnyel járt.¹⁷² Az agrárreform során több ezer parasztot is kivégeztek a Viet Minh régi tagjaival együtt, akikről úgy gondolták, hogy korábban kollaborálhattak a francia gyarmatosítókkal.¹⁷³

A VDK kiemelten kezelte ezeket a kapcsolatrendszereket, hiszen 1955-re fontos kül- és belpolitikai események következtek be, amelyek az Észak-Vietnam politikáját is nagymértékben befolyásolták. Észak-Vietnamot elsősorban a Távol-Keleten zajló kiemelt nemzetközi események érdekelték, mint például az USA és Tajvan között kötött „*kölcsönös és biztonsági szerződés*”, amely közvetve hatással volt az ország külpolitikájára is,¹⁷⁴ illetve szomszédjuk, a KNK politikájának a megváltozását is figyelemmel kísérték. Mao Ce-tung nem fogadta el a két szuperhatalom bipolaritását, úgy gondolta, hogy az újonnan létrejött ország a Kínai Népköztársaság, amely a két nagyhatalom között helyezkedik el, éppen egy olyan geopolitikailag fontos helyen, ahol vezető szerepet tölthetne be.¹⁷⁵ Ezzel a kínai politikában a kommunizmus mellett megjelent a nacionalizmus is, amelyeket Mao igyekezett kihasználni a céljai elérése érdekében. Fontos kiemelni, hogy a Szovjetunió „*szuperhatalommá*” válása is a kommunista Kína győzelme, illetve a szovjet érdekszférába való betagozódása után vált teljessé, és ezért a szovjetekkel való együttműködés a kezdeti időszakban működött. A KNK célja volt a „Vörös Kína” elismertetése, ami által kiléphetett volna a nagyhatalmi politika színterére is.¹⁷⁶ Erre nyílt lehetőség a Genfi konferencián, ahol a moszkvai vezetés el akarta ismertetni a KNK-t, azonban az erős amerikai tiltakozás visszatartotta

¹⁷¹ A Genfi Konferencia értelmében ideiglenesen kettéválasztották Vietnam területét. Ennek értelmében létrejött a Vietnami Köztársaság (1955–1975), Délkelet-Ázsiában (Indokínai-félsziget) helyezkedett el a 17. szélességi foktól délre. A főváros Saigon volt (Ma Ho Si Minh City). Valamint a demarkációs vonaltól északra jött létre a Vietnami Demokratikus Köztársaság is. A főváros Hanoi volt. Vendriczki, Róbert: *Friendly Help is on the Way. The North Vietnamese Catholic Question and Hungarian-Vietnamese Church Relations in the 1950s and 1960s. Military National Security Service. Issue 2//2222.* https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_2_NSR.pdf. (Letöltés dátuma:2022. 07.18.)

¹⁷² Szalontai, Balázs: *Political and Economic Crisis in North Vietnam, 1955–56. Cold War History. Vol. 5, No. 4, november 2005. 395–426.*

¹⁷³ *Ibid.* 402.; Tárgy: Kína 1946-1954, KÜM Memorandum. (dátum nélküli), 00974/1954. XIX-J-1-j. 17. doboz.; illetve tárgy: Vietnami Hazafias Népfront. Hanoi, 1955. december 15. 221/1/szig.titk./ XIX-J-1-j. 4. doboz.

¹⁷⁴ Tárgy: A jelenlegi nemzetközi helyzet és a moszkvai konferencia anyagának tanulmányozása. Budapest, 1955. február 9. 002155/1955. MNL OL, XIX-J-1-j. 1. doboz. Ezt a szerződéskötést az 1954 augusztusában kirobbant első Tajvani-szoros válsága okozta. Henry Kissinger: *Kínáról. Antal József Tudásközpont. Budapest,2017.170-177.*

¹⁷⁵ Vámos Péter. 2020. 22-23.

¹⁷⁶ Az ENSZ-ben 1971-ig nem ismerték el a KNK-t legitim államnak.

ettől a lépéstől.¹⁷⁷ Ezért a Szovjetunió és a KNK kormányai közös nyilatkozatot is kibocsátottak, amelyben elítélték ezt:

„Az Egyesült Államoknak az a politikája, valamint a Kínai Népköztársaság ellen irányuló közvetlen agressziós lépései, különösen Kína területéhez tartozó Tajvan megszállásának folytatása és a Csang Kaj-sek-féle klikknek, a kínai nép ellenségének adott katonai és pénzügyi támogatása nem egyeztethető össze a távol-keleti béke fenntartásának és a nemzetközi feszültség enyhítésének feladatával”¹⁷⁸

Peking ezután kezdett önállósodási törekvésekbe az ország gazdaságnak megerősítése érdekében. Azt tervezték, hogy a nyersanyag forrásaik gyors feltárása után, az ipar legfőbb területein minél közelebb jussanak a szovjet technológiai színvonalhoz. Ennek az érdekében elfogadták a kommunista és az „antikommunista” támogatást is. Ezt azzal indokolták, hogy „Mao éles különbséget tett a függésen alapuló kapcsolat és a saját erőre támaszkodó partneri viszony között.”¹⁷⁹ Az SZKP 1956. február 25-én megtartott XX. Kongresszusán megválasztott új szovjet vezető, Nyikita Hruscsov desztalinizációs politikája tovább erősítette a kínai önállósodásra irányuló kísérletet.¹⁸⁰ Hanoi a kezdődő szovjet-kínai ellentét során a semlegességre törekedett, de tovább akarta erősíteni a kapcsolatait a Szovjetunióval és a „baráti” országokkal is, ezért a SZU és a KNK irányába is próbált közvetíteni.¹⁸¹

Az MNK-val a politikai kapcsolatok a Hanoiban létesített külképviselet 1955. januári felállításával erősödtek meg igazán.¹⁸² Válaszul a VDK 1956. március 4-én küldte

¹⁷⁷ Olsen, Mari. 2009. 29-30.

¹⁷⁸ Tárgy: A Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság Kormányainak közös nyilatkozatából. Peking, 1954. október 12. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 34.

¹⁷⁹ Vámos Péter. 2020. 23.

¹⁸⁰ A zárt ajtók mögött megtartott beszédében élesen bírálta Sztálint és a köréje épült személyi kultuszt. Mao Ce-tung erről csak az ez év március 10-én, erről az eseményről tudósító New York Times újság hasábjairól szerzett értesülést. Ő úgy értékelte, hogy Sztálin eredményei jelentősen (70:30 százalékos arányban) felülmúlták a hibáit, így tényszerűbb és átfogóbb értékelést kellett volna tenni a bírálat során.

Csen Csien: Peking és az 1956-os magyar válság. 187. https://epa.oszk.hu/02200/02288/00025/pdf/Evkonyv56_05_1996_1997_186-195.pdf. (Letöltés dátuma:2020.10.21.)

A New York Times cikke: <https://www.nytimes.com/1956/02/15/archives/excerpts-from-speech-by-khrushchev-to-20th-congress-of-soviet.html>. (Letöltés dátuma: 2022.07.09.); és Radványi János: Magyarország és a szuperhatalmak. Szamizdat kiadás. 31-35.

¹⁸¹ A Vietnami Dolgozók Pártja javaslata a Szovjetunió és Kína Kommunista Pártja felé. Hanoi, 1960. november 5. 007699/1960. MNL OL, XIX-J-1-j. 9. doboz.

¹⁸² Tárgy: A Magyar Népköztársaság kapcsolatai a Vietnami Demokratikus köztársasággal, MNL OL, Vietnam, 1957. M-KS. 288.f.32/1957/14/00031. 1. Az egyezmény megkötése előtt Magyarországot Vietnamban a pekingi nagykövet, Vietnamban pedig Magyarországon a vietnami moszkvai nagykövet képviselte. Tárgy: Vietnam külügyminiszterének átíratja. Peking, 1950. szeptember 16. 525/Szig.biz. -1950. MNL OL, XIX-J-1-j. 1. doboz. Továbbá MNL OL, XXXII.-8 KÜM Fotógyűjtemény -Vietnam- 1955.

el első diplomáciai képviselőit Budapestre,¹⁸³ és párhuzamosan létrejöttek az első államközi egyezmények is. A moszkvai vezetés ezekkel a szerződésekkel akarta szabályozni a Szovjetunió és a baráti-, illetve a szövetséges országok kapcsolatát, és ezt tovább erősítette az 1955-ben létrehozott katonai–politikai szövetséggel, a Varsói Szerződéssel (VSZ.).¹⁸⁴

A vietnami–magyar kapcsolatok szorosabbá válását az 1956-os év vége hozta meg, ami az 1956-os forradalom időszaka alatt elkezdődő szovjet–kínai szembenállásnak volt betudható. A magyar forradalom mérföldkőnek számított a hidegháború történetében, mert felszínre hozta a szovjet táboron belül már régóta lappangó feszültségeket. 1956 októberében Moszkvába látogató vezető kínai politikust, Liu Sao-csit személyesen Hruscsov tájékoztatta a hazánkban kitört forradalomról. Amikor a kínai vezetők a Moszkvából és a Budapestről kapott jelentések alapján megállapították, hogy a forradalom szovjetellenesből kommunistaellenesbe fordult, levonták a következtetést, amely szerint a Szovjetunió már nem folytathatja azt a nagyhatalmi politikát, amelyet korábban folytatott a kelet-európai országok irányába. Mao a magyar forradalomban az „osztályharcot” fedezte fel, ami véleménye szerint elkerülhetetlenné vált. Ez a felfogás az 1950-es évek végi és az 1960-as évek kínai politikai és a társadalmi élet radikalizálásához vezetett.¹⁸⁵

2.2 Az MNK helyzete és a kádári külpolitika 1956–1963 között

Az 1956-os forradalom leverése után Kádár János a megtorlások és Nagy Imre kivégzése miatt elszigetelődött a nyugati országoktól. Továbbá a szovjet katonai beavatkozás miatt az ENSZ 1962-ig a Közgyűlés napirendjén szerepeltette a „magyar ügyet”.¹⁸⁶ A kádári külpolitika csak a szovjet tömb országaira, valamint Jugoszláviára, Kínára és Vietnamba tudott támaszkodni, de az új vezetésnek el kellett nyernie a

¹⁸³ Tárgy: A vietnami nagykövetség házmesterének ügye. 210/Szt./56. MNL OL, XIX-J-1-k. 1 doboz.

¹⁸⁴ 1955. május 14-én hozták létre Varsóban, ami a NATO ellentételezése is volt többek között, azonban maga a szerződés lehetővé tette, hogy a szovjet blokk országain belül szovjet csapatok is állomásozhassanak. Békés. 2012.20.; és Magyarország 50 éve csatlakozott a Varsói Szerződéshez. 2005. május 14. <https://multkor.hu/cikk.php?id=9735>. (Letöltés dátuma: 2022.07.08.)

¹⁸⁵ Csen Csien.186-195.

¹⁸⁶ Földes György: Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956-1988. I. kötet. Napvilág Kiadó. Budapest, 2015. 58. Radványi ezt az időszakot Magyarország és az ENSZ kapcsolatában a „*sem elismerni-sem elutasítani*” formulának nevezte. Radványi János. 13-30.

szocialista tábor országainak és a Szovjetunióknak a bizalmát is.¹⁸⁷ Kádár az első külpolitikai lépések között a Moszkvával való kapcsolat stabilitását akarta elérni, majd ezután fogadta Budapesten az országba látogató kínai vezetést, élén az Államtanács Elnökével, Csou En-lajjal, 1957. január 15-16-án.¹⁸⁸ Ezt követően a KNK tetemes gazdasági támogatást nyújtott Magyarországnak, majd ez év szeptemberében a Kádár vezette kormányküldöttség – eleget téve a meghívásnak – elutazott Kínába, ahol megbeszéléseket folytattak Mao Ce-tunggal.

Hasonlóan tett a VDK vezetője, Ho Si Minh is, aki 1957 augusztusában felkereste Magyarországot, ahol megbeszéléseket folytatott Kádárral és segítséget is adott a legitimációs gondokkal küzdő kádári külpolitikának.¹⁸⁹ Az észak-vietnami vezetőnek a látogatása több okra vezethető vissza. Érdekelte az az ország, amely ilyen nagymértékben tudott hatni Mao Ce-tung politikájára, illetve azonosulni tudott az országgal az 1956-os események után, ahogyan kisebb országként kiállt és vállalta a harcot az „elnyomó hatalommal”, még ha az a Szovjetunió is volt. Ezen felül az ő országa is megtapasztalta, mit jelent a nyugati diplomácia elhatárolódása, és érdekelte az ország 1956 után megváltozott külpolitikája is.¹⁹⁰ Továbbá szüksége volt a baráti országok támogatására, mert Ngo Dinh Diem, Bao Dai volt vietnami császár és későbbi elnök eltávolítása miatt népszavazást írt ki, – ügyelve a hitelesség látszatára – amin amerikai segítséggel és választási csalással elérte, hogy a volt császár lemondjon.¹⁹¹ Továbbá Franciaország is – a kínai kommunizmus Vietnam területére gyakorolt befolyása miatt – elismerte és

¹⁸⁷ Elsők között szerepelt az intézkedéseinél, hogy a párt két legfontosabb vezető politikai szervét, az Agitációs és Propaganda Bizottságot, illetve a Szervező Bizottságot a vezetésben új, de a párthoz feltétlen hű és kellő tapasztalattal is rendelkező „elvtársakkal” erősítette meg. Tárgy: MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve. Innen: Határozat. 1956. november 28. MNL OL, M-KS. 288. f. 5/6. ő. e. Valamint a „Rákosi-rezsim kifejezést” az MSZMP szervezésének, tagfelvételének irányelveiből törölték, és a „Rákosi-klikk” kifejezést kellett használni ezután a párt határozata alapján. Tárgy: MSZMP PB ülésének jegyzőkönyve. Innen: 3. számú Napirend. 1956. november 21. MNL OL, M-KS. 288. f. 5/3. ő. e.

¹⁸⁸ Tárgy: Csatorday Károly, a Külügyminisztérium Protokoll Osztályának vezetője: Feljegyzés a kínai kormánydelegációval folytatott megbeszélésről. Budapest, 1957. január 16. Vámos Péter. 2020. 231-239.; és Földes György: Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956-1988. II. kötet. Napvilág Kiadó. Budapest, 2015. 22-33.

¹⁸⁹ A Magyar Népköztársaság kapcsolatai a Vietnami Demokratikus Köztársasággal, MNL OL, Vietnam, 1957. M-KS. 288.f.32/1957/14/ 00009. 1-32.; és tárgy: Ho Si Minh magyarországi látogatása. Budapest, 1957. Augusztus, 7. 2/0540/V/3-2/1957. MNL OL, XIX-J-1-k. 2. doboz. A látogatásról készült archív híradóról bővebben. <https://filmhiradokononline.hu/watch.php?id=13506>. (Hozzáférés dátuma: 2022.07.09.). Valamint, Szőke, Zoltán: Delusion or Reality? Secret Hungarian Diplomacy during the Vietnam War. *Journal of Cold War Studies*, 2010/4. 130.

¹⁹⁰ A nyugati elhatárolódás alatt a Magyarország ENSZ-en belüli helyzetét értem, továbbá azt is, hogy a VDK nem volt tagja az ENSZ-nek, de a Szovjetunióval egyetemben akadályozta VK felvételét is. Tárgy: Vietnam ENSZ tagsága. Hanoi, 1957. november 26. 00281. MNL OL, XIX-J-1-j. 4. doboz.

¹⁹¹ Tárgy: A dél-vietnami helyzet. Hanoi, 1956. február 24. 00411/1956., és tárgy: Diem féle választások. Hanoi, 1956. március 26. 004457. MNL OL, XIX-J-1-j. 4. doboz.

támogatta az ország déli részének az önállósodási törekvéseit.¹⁹² Illetve nem várva be a genfi egyezmény egy éves időciklusát a Vietnam egyesítéséről szóló népszavazásról, 1955. október 26-án kihirdette a Vietnami Köztársaság (VK, 1956–1975) létrejöttét, aminek ő lett az első vezetője (1956–1963), és délen beindította a „kommunizmus elleni harcot”.¹⁹³ A Kennedy-adminisztráció a Diem-rezsim megerősítésére dollár milliókat költött, illetve egy katonai tanácsadó csoportot is állomásoztattak délen.¹⁹⁴ Az amerikai befolyás ellensúlyozására és az északi befolyás növelése érdekében Ho Si Minh összefogta a délen tartózkodó kádereket, melynek eredményeként 1960. december 20-án létrejött a Dél-vietnami Nemzeti Felszabadítási Front (DNFF), mint az 1954 augusztusában megalakult Saigon-Cholon Békebizottság utóda.¹⁹⁵ Ezért maga a DNFF (ismertebb nevén Vietkong) Vietnammal kapcsolatos programja megegyezett a Vietnami Hazafias Front programjával.¹⁹⁶

Ho Si Minh a Kádárral folytatott találkozója során – az általa előzetesen megküldött kérdések alapján – Észak-Vietnam kül és belpolitikai problémáira kereste a választ.¹⁹⁷ Érdekelte az újonnan formálódó magyar kormányzat egyházzal való kapcsolata. Mivel Vietnam területén a francia gyarmatosítás okán a lakosság gazdasági

¹⁹² Bővebben, Second Indochina War: The Problem, 1954-1967. In.: House, Jonathan M.: A military history of the Cold War, 1962–1991. (Volume 70 in the Campaigns and Commanders Series.) University of Oklahoma Press: Norman. 2020. 110-143.

¹⁹³ Tárgy: Ngo Dinh Diem életrajza. 003052/66. Hanoi, 1966. január 9.; illetve Az Észak és Dél-Vietnam közötti problémák. Hanoi, 1958. május 27. 00233/2/1958. Tárgy: A dél-vietnami helyzet. Hanoi, 1956. február. 24. 00411/1956. Uo. Továbbá, tárgy: a dél-vietnami államcsíny. Hanoi, 1961. január 3. 002430. MNL OL, XIX-J-1-j. 6. doboz.

¹⁹⁴ Ez volt az ún. U.S. Military Advisory Group. Bernard B. Fall: Two Vietnams. Frederick a Praeger, Publisher, New York- London, 1963. 330.; és tárgy: Dél-vietnami amerikai katonai beavatkozás elleni tiltakozó mozgalom az Egyesült Államokban. Budapest, 1962. május 8. 004621/1962. MNL OL, XIX-J-1-j. 6. doboz. A túlzott amerikai jelenlét miatt kiéleződött a viszony az USA és a Franciaország között. Tárgy: Amerikai-francia ellentétek Indokínában. Budapest, 1955. június 8. 900/1955. MNL OL, XIX-J-1-k. 3. doboz.

¹⁹⁵ Tárgy: A Dél-vietnami Nemzetközi Felszabadítási Front megalakulása és szervezete, 1960. december 20. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ö. e. 38-39.; és tárgy: A dél-vietnami helyzet. Hanoi, 1956. február 24. 00411/1956. MNL OL, XIX-J-1-j. 4. doboz.

¹⁹⁶ Az 1955. szeptember 10-én megalakult a Vietnami Hazafias Front, amely a régebbi nemzeti egységfront, a Lien Viet jogutódja lett. Tárgy: A vietnami Hazafias Front. Hanoi, 1957. december 3. 00285/1957 és tárgy: ua. 00435/1955.; illetve MNL OL, XIX-J-1-j. 4. doboz. A programjaik szerint három fő irányvonal volt, vagyis a két vietnami rész egyesítéséért folytatott fegyveres harc, az ezt támogató politikai és diplomáciai munka és az agitáció. Különösen azokon a dél-vietnami területeken, ahol nem vetett meg a lábát a DNFF. Tárgy: A Dél-vietnami Nemzeti Felszabadítási Front itteni képviselőjének véleménye a dél-vietnami a dél-vietnami helyzetről. Djakarta, 1964. november 21. 005074/1/1964. MNL OL, XIX-J-1-j. 6. doboz. Ehhez igen sokrétű támogatást kapott a térségben nagyhatalmi vágyakat szövögető KNK-tól. Brigham, Robert Kendall: Guerrilla Diplomacy: The NLF's Foreign Relations and the Viet Nam War. Ithaca, Cornell University Press, 1998. 48-51.

¹⁹⁷ Tárgy: Feljegyzés. Ho Si Minh elvtárs kérdései Magyarországgal kapcsolatban. Budapest, 1957. augusztus 7. 5/1/V-53. MNL OL, XIX-J-1-k. 2. doboz.

erejét birtokló része katolikus vallású volt,¹⁹⁸ a VDK nemzetbiztonsági szinten is kiemelten kezelte a „katolikus kérdést”. A Ho Si Minh vezette északi országrészben az „ateista” kommunista hatalom megerősítésére a legnagyobb veszélyt az ott élő katolikus közösség jelentette, amely jelentős nyugat-európai, amerikai és dél-vietnami támogatást is élvezett. Mivel Hanoi a saját erejéből nem tudta megoldani a katolikus kérdést, a „klerikális reakció ellen vívott harcához” a Szovjetunióhoz fordult segítségért.¹⁹⁹ A moszkvai vezetés mindezt a szovjet blokk országain, Csehszlovákián, Lengyelországon és Magyarországon keresztül adta meg.²⁰⁰ A Brezanóczy Pál vezette magyar katolikus egyházi küldöttség is tevékenyen kivette részét az észak-vietnami országrész 1961-es stabilizálásából.²⁰¹ A katolikus egyházzal a VDK célja is hasonló volt, mint Magyarországon, vagyis a püspöki karral elismertetni kívánták az államrendet, amely ezután az állam támogatása mellett működött volna tovább.²⁰² Nem engedte meg, hogy a katolikus egyház, az USA, valamint a Diem és később a Thieu vezette Dél-Vietnam felhasználja az északon élő katolikus lakosságot államellenes céljaira.²⁰³ A katolikus kérdésnek azonban nemcsak vallási, hanem gazdasági oldala is volt. Az ország katolikus lakossága kezében voltak a legjobb rizstermő vidékek és a jobb tengerparti területek, mert a mezőgazdaságból és a halászatból tartották fenn magukat, és ezeket a földreform során a befolyása alá vonta az állam.²⁰⁴ Ezért is érdeklődött Ho Si Minh a magyar állami

¹⁹⁸ Tárgy: Vallásszabadság Vietnamban. Hanoi, 1955, 07.28. 004098/2/1955. MNL OL, XIX-J-1-j. 4 doboz. Még a nemzetiségi kérdést is kiemelten kezelte, mert Észak-Vietnam területén számos nemzetiség élt. Tárgy: Nemzetiségek helyzete Vietnamban. Hanoi, 1955. október 5. 009470. Ibid.

¹⁹⁹ Hanoi már 1955-ben segítséget kért a „klerikális reakció ellen vívott harchoz” a baráti kommunista országoktól, mert a katolikus egyház francia és később amerikai támogatással a „nyugati” rendszerhez hű egyházi személyeket küldött Észak-Vietnam területére. Voltak azonban olyan katolikus vallású lakosok is, akik támogatták a VDK-t hazafias elköteleződésből.

Vendriczki, Robert: Friendly Help is on the Way. The North Vietnamese Catholic Question and Hungarian-Vietnamese Church Relations in the 1950s and 1960s. Military National Security Service, Issue,2/2022. Budapest, 2022. 187-201. https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2022_2_NSR.pdf. (Letöltés dátuma:2022.07.15.)

²⁰⁰ Tárgy: Csehszlovák katolikus küldöttség látogatása Vietnamban. Hanoi, 1955. december 12. 00417/1955. MNL OL, XIX-J-1-j. 5 doboz.

²⁰¹ Tárgy: A magyar egyházügyi delegáció látogatása a VDK-ban. Hanoi, 1961, november 15. 005824/1961. MNL OL, XIX-J-1-j. 2 doboz. 1.; Tárgy: Brezanóczy Pál kormányzó beszámolója Vietnamban szerzett élményeiről. 1961. november 2. ÁBTL, 3.1.2. – M-30613/1 /173 Kiss János fedőügynök jelentése, II. kötet. 160. Az egyházi küldöttségen kívül abban az időszakban magyar parlamenti delegáció is tartózkodott Észak-Vietnamban a parlamentáris kapcsolatok javítása érdekében. Tárgy: Magyar parlamenti delegáció a VDK-ban. Hanoi, 1961. november 13. 006446/1/1961. MNL OL, XIX-J-1-j. 5 doboz.

²⁰² Tárgy: Vallásszabadság Vietnamban. Hanoi, 1955, 07.28. 004098/2/1955. MNL OL, XIX-J-1-j. 4 doboz.

²⁰³ Tárgy: A népi demokratikus állam és a katolikus egyház viszonyának alakulása Magyarországon.005862/1955. MNL OL, XIX-J-1-j. 4 doboz.

²⁰⁴ Tárgy: A VDK belpolitikai és gazdasági helyzete. Bui Cong Trung /az Országos gazdasági Bizottság elnöke, a VDK Központi vezetőségének tagja /és Ung Van Khiem/ a külügyminiszter első helyettese, a VDK Központi vezetésének tagja/ elvtársaktól kapott szigorúan bizalmas információk. Hanoi, 1956.08.26. 007218/1956. MNL OL, XIX- J-1-j. 4 doboz.

gazdaságok rendszeréről, – a főbb iparágairól, a Termelő Szövetkezetekről – és annak a termelékenységéről, hiszen északon a mezőgazdaságban mind a kínai és mind a kelet-európai gazdasági modellt alkalmazták. Az állami költségvetés szerkezete is szóba került, mert a VDK költségvetésének 40 százalékát a baráti országok segélye fedezte, köztük a magyar támogatás is.²⁰⁵ A gazdasági adatok mellett a napirenden szerepelt a kereskedelem is, amit a két ország között a VDK még jobban megerősíteni szándékozott. Az 1950-es évek második felében létrejött első államközi egyezmények folyamatának része volt a két ország közötti vízumkötelezettség megszüntetése is.²⁰⁶ A káderkérdésről is esett szó, a vietnami felet elsősorban az MSZMP tagságának a létszáma érdekelte, hiszen ők is tisztában voltak azzal, hogy az 1956-os események után a magyarok hatalmasat csalódtak a kommunista pártban, és ezzel párhuzamosan a párt tagsága is visszaesett. Kádár, miután szembenézett a „magyar közvélemény haragjával”, hozzálátott ahhoz a hálátlan feladathoz, hogy újra megerősítse és növelje a párttagságot, amelyet hatalmának megszilárdításával sikerült teljesíteni önmaga és a szovjet vezetés meglegedésére is.²⁰⁷ Ezzel kapcsolatban érdeklődött a Magyarországon tanuló vietnami diákokról és azok helyzetéről is, akik a két ország közötti kultúrkapcsolatokként jöhettek ide tanulni és visszatérve erősítették a VDK-t.²⁰⁸ Szó esett még a két haderő közötti kapcsolat javításáról is.²⁰⁹

²⁰⁵ A mezőgazdaságból az érdekelte elsősorban, hogy a termelőszövetkezetek a mezőgazdasági termelés hány százalékát adták és a termelőterület hány százalékán gazdálkodtak. Tárgy: Feljegyzés. Ho Si Minh elvtárs kérdései Magyarországgal kapcsolatban. Budapest, 1957. augusztus 7. 5/1/V-53. MNL OL, XIX-J-1-k. 2. doboz.

²⁰⁶ 1955. december 16-án került sor az első „magyar–vietnami” segélyegyezmény aláírására is. Ezen egyezmény alapján 8.5 millió rubel értékben ellenszolgáltatás nélkül különféle árukat szállítottak a VDK területére. A Magyar Népköztársaság kapcsolatai a Vietnami Demokratikus Köztársasággal, MNL OL, Vietnam, 1957. M-KS. 288.f.32/1957/14/ 00009. 1-32.; Magyar segélyárak érkezése Vietnamba. Hanoi, 1956. június 3. 005753. MNL OL, XIX-J-1-j. 6 doboz.

²⁰⁷ Földes György: Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956-1988. II. kötet. Napvilág Kiadó. Budapest, 2015. 11-34. és Radványi. Szamizdat kiadás. 61-71.

²⁰⁸ Később a két ország állami és társadalmi szervezetei között is kiszélesedtek a kulturális kapcsolatok. Ezek kiterjedtek a tudomány és oktatás, a sajtó, a rádió és televízió területére. A VDK-ban zajló szakmunkásképzést is segítette egy kormányok közötti egyezmény, így Son Tayban szakiskola létesült, amely később egyetem lett. Ez az ipari szakmunkásképző 1972–1975 között épült meg Son Tayban (Hanoi mellett, amely később egyesült is vele), a tanítás azonban csak 1977. November 25-én indult meg. Ebben az iskolában magyar szakoktatók is tanítottak, ahol a vietnami szakiskolásokat képezték. Itt megtalálható volt a teljes vasas szakképzési vertikum, a különböző forgácsprofilok és az autóvillamosság is. Későbbiek folyamán ez a tanintézmény egyetemmé fejlődött! Ma Viet-Hung Industrial University a neve. Az iskola fejlődésének a történetét Szirmai Ernő, - a Magyar-Vietnami Baráti Társaság volt elnöke-, tárta fel az elbeszélte történelem keretében folytatott beszélgetéseink során.

²⁰⁹ Tárgy: Katonai köszönetnyilvánítás Nguyen Chi Thanh-tól, a Vietnami Néphadsereg Politikai Bizottságának a vezetőjétől. Budapest, 1958. december 6. 00476/ Sz.t./58. MNL OL, XIX-J-1-j. 6 doboz.

A magyar külpolitika 1958-ban, követve a moszkvai irányt, tovább erősítette kapcsolatait a szovjet blokk európai országaival,²¹⁰ valamint folytatta a megkezdett délkelet-ázsiai politikáját elsősorban a KNK,²¹¹ majd a VDK felé. Ez év júliusában Hruscsov is ellátogatott Pekingbe és megbeszélést folytatott Mao Ce-tunggal az új gazdasági programjukról, a „Nagy Ugrásról”, amit kezdetben támogatott is. A cél ezzel a gazdasági programmal Szovjetunió gazdasági és ipari szintjének az elérése lett volna. Azonban amikor 1959-ben határvita tört ki a KNK és egy „el nem kötelezett ország,” India között, a Szovjetunió semleges maradt, valamint Mao politikájának radikalizálódása miatt a moszkvai vezetés nem adta át Kínának az atombomba terveit, ez pedig 1960-ban a szovjet–kínai kapcsolatok végét jelentette.²¹² Ez a fejlemény idézte elő a magyar–kínai viszony fokozatos megromlását is.²¹³

Az 1958–1962 közötti időszakban, miután a Szovjetunió katonailag megerősödött és kommunizmus egyre nagyobb teret nyert, joggal volt optimista a nagyhatalmi jövője iránt. Azonban az 1962 októberében kitört és a két szuperhatalom konfrontációját okozó kubai rakétaválságból Hruscsov presztízsvesztéssel szállt ki. Közben John Kennedy alelnöke Lyndon B. Johnson az 1961-es dél-vietnami látogatása után azt a következtetést vonták le, hogy a Diem-rendszert jobban meg kell erősíteni, ennek okán 1962-ben – a további pénzügyi és katonai támogatás mellett – létrehozták még a „stratégiai falu” programot is a VK területén.²¹⁴ A VDK-hoz hasonló stratégiát folytatott a saigoni vezetés is, mindent elkövetett annak érdekében, hogy a washingtoni kormányzatot gazdaságilag és katonailag is minél jobban belevonják a kettéosztott Vietnam irányításáért folytatott hatalmi versenybe, és szükség esetén éltek a manipuláció lehetőségével is mindkét ország részben.²¹⁵ 1963 végén amerikai támogatással a dél-vietnami tábornokok egy

²¹⁰ Ennek érdekében Kádár János a pártküldöttsége élén meglátogatta a „szocialista országokat”. Győri Szabó Róbert. 2011. 265.

²¹¹ Vámos.2020.57 és 278-284.

²¹² Ebben az időszakban a KNK nemcsak a Szovjetunióval, hanem az első és második Tajvani-szoros válság idején az USA-val is konfrontálódott. Kissinger. 2017. 167-191., illetve Harper, John Lamberton: The Cold War. Oxford University Press. 2011.110-115.

²¹³ Vámos. 2020. 41-63.

²¹⁴ Tárgy: Johnson alelnök dél-vietnami látogatása. MTI Világpolitikai Dokumentáció. 1961. május 10.40-41. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954-1973. A túlzott mértékű amerikai beavatkozás miatt a szovjet külügy mellett a VDK és a DNFF is tiltakozott. Tárgy: A VDK állásfoglalása az USA dél-vietnami beavatkozásáról /Pravda cikk/.41; és tárgy: A szovjet Külügyminisztérium nyilatkozata /Pravda cikk/. 1962. március 17. 41-42; illetve tárgy: A Dél-vietnami Nemzeti Felszabadítási Front állásfoglalása MTI Világpolitikai Dokumentáció. 1961. július 26.43. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e.

²¹⁵ Borhi. 2019.204-207.

csoportja puccot hajtott végre Ngo Dinh Diem ellen, és a hatalmat a Forradalmi Katonai tanács vette át.²¹⁶ A dél-vietnami puccsra válaszul az Észak-vietnami Kommunista Párt Bizottsága 1963 novemberében határozatot hozott a gerillák megerősítésére és a Dél-Vietnam területére való behatolás felgyorsítására.²¹⁷

2.3 A kádári külpolitika alakulása 1963-tól

1962 után látványosan megváltozott a magyar külpolitika az USA irányába, és ezzel megkezdődtek a kölcsönös diplomáciai tapogatózások az 1956 utáni megrendült viszony rendezésére. Miután Kádár 1963-ban kihirdette az általános közkegyelmet és az '56-os események után elítélt személyeket kiengedték a börtönből, még ez év végén lekerült a „magyar kérdés” az ENSZ Közgyűlés napirendjéről, és így újra elfogadta a magyar állandó képviselő megbízólevelét. Az ügyet U Thant ENSZ-főtitkár magyarországi látogatása zárta le.²¹⁸ Ennek az ügynek a rendezésével, valamint az ország belpolitikai és gazdasági helyzetének állandósításával új korszak vette kezdetét a magyar külpolitikában: Kádár hozzálátott a külkapcsolatok további erősítéséhez, illetve felújításához. A baráti országokkal történő kapcsolat fenntartása nem ment zökkenőmentesen, mert erre az időszakra a szovjet tömbön belül az összetartás helyett a széthúzás volt a jellemző.²¹⁹

Eközben a Szovjetunióban is vezetőváltás történt: Hruscsov helyét Leonid Brezsnyev foglalta el,²²⁰ aki megörökölte a szovjet–kínai vitát, amely az első számú külpolitikai problémát jelentette a számára, és amelynek a legfontosabb kérdéskörét a vietnami–kínai viszony képezte. Ebben Vietnam semleges álláspontra helyezkedett, miközben a délkelet-ázsiai térségben a saját pozíciójának a megerősítésére törekedett, ellenben szívesen vette mindkét országtól a támogatásokat, de a vietnami kérdést elsősorban a saját erejére támaszkodva kívánta elrendezni.²²¹ Mindkét országnak megvolt

²¹⁶ Karnow, Stanley. 1984. 270-311.; valamint tárgy: A Diem-rendszer megdöntése, 1961.november 1. MTI Világpolitikai Dokumentáció. Ibid.

²¹⁷ Kemény János. 2020. 60.

²¹⁸ Szabó Győri Róbert. 2011.270. és Radványi János. Szamizdat Kiadás.126-128.

²¹⁹ Földes György. I kötet. 2015. 57-63.

²²⁰ 1964-1982 között a Szovjetunió vezetője volt.

²²¹ A magyar források jól példázzák a vietnami „középutas” politikát és azt is, hogy bár a két országtól elfogad minden segítséget, de ragaszkodott az önrendelkezés jogához és bízott a saját erejében Vietnam egyesítésével kapcsolatban. Tárgy. Összefoglaló jelentés a VDK külpolitikai munkájáról. Hanoi, 1962. február 1. 002180/1/1962. és tárgy: Vietnam politikai életében tapasztalható politikai jelenségek. Hanoi, 1963. május 6. 004323/1963. Ebből a középutas politikából akarta kibillenteni az 1963. év elején Vietnamba utazó Andropov

a támogató bázisa a VDP soraiban, de 1963-ban a Vietnami Dolgozók Pártja Központi Bizottságának IX. Plenáris értekezletén a Kína-párti irányzat kerekedett felül. Ezzel a Kína-pártiak és a szovjet-pártiak között nyílt szakítás következett be, ami magával vonta a párton belüli tisztogatásokat.²²² Alekszej Koszigin 1965. februári pekingi útján világossá vált Brezsnyev számára is,²²³ hogy Mao nem hajlandó a moszkvai utat követni.²²⁴ Közben „*a hanoi vezetés azonban a belső frakcióharcok közepette is mindvégig gondosan ügyelt arra, hogy egyik fő támogatóját se idegenítse el végzetes mértékben.*”²²⁵

Azonban az 1964. augusztus 2-4. között lezajlott tonkini incidens átírta a Vietnammal kapcsolatos forgatókönyveket.²²⁶ Kennedy halála után Johnsonra váratlanul szállt át az elnöki felelősség és az egyre romló vietnami helyzet, és megörökölte a kommunizmus terjedése megállításának terheit is. A Tonkini-öbölben történt második incidens lépésre készítette Johnsont,²²⁷ és így fogadta el a Kongresszus a „Tonkini

és Novotny vezette szovjet-csehszlovák küldöttség, majd Koszigin vezette párt és kormányküldöttség 1965-ben, illetve az 1963 májusában szintén északra utazó kínai küldöttség, élén Liu Sao-csivel, akik szintén az ellenkezőjén dolgoztak. Mindkettő célja az volt, hogy a saját támogató bázisát megerősítse Észak-Vietnamban és a VDP-ban. Tárgy: Liu Sao-csi elnök látogatása a VDK-ban. Hanoi, 1963. június 13. 005076/1963. és tárgy: Beszélgetés Liu Sao-csi VDK tett látogatásával kapcsolatban. Hanoi, 1963. június 26. MNL OL, XIX-J-1-j. 3 doboz.; illetve tárgy: Szovjet-vietnami közös nyilatkozat. 1965. február 12. Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954-1973. 64-66. MNL OL, M-KS 288-f-32.

²²² A fent említett forrásokon kívül a párton belüli küzdelemmel foglalkozik igen részletesen az alábbi tanulmány. Lien-Hang T. Nguyen: *The War Politburo. North Vietnam's Diplomatic and Political Road to the Tet Offensive.* *Journal of Vietnamese Studies*, 2006. 1–2. sz. 4–58. <https://www.jstor.org/stable/10.1525/vs.2006.1.1-2.4>. (Letöltés dátuma: 2022. 07.18.) és tárgy: Kína magatartása a vietnami kérdésekben. 1973. május.18. MNL OL, M-KS. 288. f. 32/1972/87. ö. e. 5. A kínai politika, amely a fegyveres harc folytatását sürgette a DNFF-nél volt megfigyelhető, különösen az 1963-as Ap Bac-i csata után. Kemény János. 2020.62. A csata utáni időszakban növekedett meg különösen az amerikai támogatás és a beavatkozás. Head, William, P.: *The March to oblivion: the defeat at Ap Hamlet and the americanization of the Vietnam War.* *Journal of Third World Studies*. Vol. 31, No. 2, *Third world problems and issues in the age of globalization.* (Fall, 2014), pp. 57-81 (25 pages) Published By: University Press of Florida. <https://www.jstor.org/stable/45195058>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

²²³ Alekszej Koszigin 1964-1980 között a Szovjetunió Minisztertanácsának az elnöke. Vámos. 2022. 832.

²²⁴ Vámos. 2020. 81. Annyiban sikerült megegyezésre jutniuk, hogy a VDK-nak szánt szovjet materiális támogatást csak vasúti vonal segítségével juthatták el Észak-Vietnam területére. Khoo, Nicholas: *Breaking the Ring of Encirclement. The Sino-Soviet Rift and Chinese Policy toward Vietnam, 1964–1968.* *Journal of Cold War Studies*, 2010/1. 16–17. <https://www.otago.ac.nz/politics/otago075343.pdf>. (Letöltés dátuma: 2022. 07.18.)

²²⁵ Szőke Zoltán, 2021.

²²⁶ A tonkini öböl nemzetközi vizein a „Maddox nevű” torpedórombolót megtámadták. 1964. augusztus 2-án, majd két nap múlva újabb tüzharcra került sor a tonkini öbölben a torpedóromboló és az észak-vietnami torpedónaszádok között. Tárgy: A tonkini incidens. 1964. augusztus 2-4 Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954-1973. 69-72. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ö. e.

²²⁷ Tárgy: Johnson elnök baltimore-i beszéde /Kivonat/. 1965. április 7. Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954-1973. 69-72. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ö. e.; valamint Dror, Yuravlivker: *"Peace without Conquest": Lyndon Johnson's Speech of April 7, 1965.* *Presidential Studies Quarterly* Vol. 36, No. 3 (September 2006), pp. 457-481. <https://www.jstor.org/stable/27552240>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

határozatot”.²²⁸ Majd 1965-ben Észak-Vietnam bombázásával,²²⁹ és az amerikai csapatok Da Nang öbölnél történt partraszállásával kezdetét vette a második indokínai (ismertebb nevén a vietnami) háború.²³⁰ Ezeknél a döntéshozataloknál az amerikai vezetés „szándékosan” az érdekeinek megfelelően értelmezte az antikommunista beidegződés alapján a kommunizmusnak az USA-ra gyakorolt hatását, és belebonyolódott egy a biztonságát valójában nem fenyegető, felesleges háborúba. A beavatkozásnál fontos célként fogalmazták meg a két kommunista hatalom továbbra is megosztott legyen,²³¹ hiszen Vietnam a szovjet-kínai rivalizálás helyszínévé is vált. Elmondható tehát, hogy Vietnam esetében sem nemzetközi jogi felhatalmazásról, sem egyértelmű külső agresszióról nem lehetett beszélni. A washingtoni kormányzat ebből kifolyólag egyre nehezebben tudta felsorakoztatni szövetségeseit és az amerikai lakosságot. A tonkíni incidens után a NATO-államok vezetői pedig visszautasították Washington azon követelését, hogy saját csapatok küldésével járuljanak hozzá a vietnami háborúhoz.²³² Továbbá az indiai kormány is súlyos aggodalmát nyilvánította ki az Egyesült Államok irányába.²³³

Ennek hatására az amerikai vezetés is leállította észak bombázását, és a kiutat kereste 1965. december és 1966. január között a „johnsoni békeoffenzíva” idejére.²³⁴ A skandináv államok vezetői is követelték az Egyesült Államok diplomáciai vezetésétől,

²²⁸ Gulf of Tonkin Resolution.

²²⁹ Rolling Thunder hadművelet.

²³⁰ Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának a története. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 2000. 306-324. Hastings, Max: Vietnam an epic tragedy 1945-1975. Cpi Group (UK) Ltd. Croydon. 2018. 189-193, 283-293.; illetve tárgy: Az amerikai bombázások kronológiája. Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954-1973. 179-181. MNL OL, M-KS 288-f-32. Magáról a vietnami háborúról az 1970-es évek elején megjelent a „Vietnam Studies” című tanulmánykötet az amerikai hadsereg gondozásában. Az amerikai haderő kötelékében magyar származású személyek is részt vettek a vietnami hadműveletekben és voltak olyan személyek, akik megírták a visszaemlékezéseiket. Például, Tordai K. Lajos: Hadak útján Erdélytől Kaliforniáig. Masszi Lap – és Könyvkiadó. Budapest, 2006. 5-402. és Szabó Miklós: Zöldsapkások; Kossuth Kiadó; Budapest, 1985.

²³¹ Szőke Zoltán: Magyarország és a vietnami háború, 1962-1975. Századok. 81. Továbbá The Secret Diplomacy of the Vietnam War: The Negotiating Volumes of the Pentagon Papers. Szerk. George C. Herring. Austin TX, 1983.110.

²³² A NATO 1963-ig támogatta az amerikai jelenlétet Indokínában (Vietnam, Laosz és Kambodzsa). Az évtized végére az addig elsősorban védelmi alapú szervezet új irányvonalat vett, ami a nyugati és a keleti blokk országai közötti feszültségek enyhülését jelentette, amelyet a status quo kelletlen elfogadása hajtott. Bővebben, https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm. (Hozzáférés dátuma: 2022.07.23.)

²³³ Tárgy: Az indiai kormány nyilatkozata, 1964. augusztus 6. /Népszabadság, 1964. augusztus 7./ A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ö. e. 57.

²³⁴ Tárgy: Johnson elnök baltimori beszéde, 1965. április 7. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ö. e. 69-72.

hogy kezdjen el tárgyalni a vietnami háborús ellenfeleivel.²³⁵ A VDK is hajlandóságot mutatott a békére, ha az USA elfogadta volna az általuk összeállított négy-pontos rendezési javaslatot, amely tartalmazta a DNFF legitimálását is:

„(1.) A vietnami nép alapvető jogainak elismerése a békére, a függetlenségre, a szuverenitásra, az egységre és a területi épségre. A Genfi Egyezménynek megfelelően az Egyesült Államoknak ki kell vonnia a csapatait, katonai személyzetét és minden fajta fegyverét Dél-Vietnamból. Fel kell számolnia az ott létrehozott támaszpontokra és a Saigonnal kötött „katonai szövetséget”, az amerikai kormánynak be kell szüntetnie háborús cselekményeit az északi övezet ellen, felhagyva minden támadással, amely a VDK területi épsége és szuverenitása ellen irányul. (2.) Vietnam békés úton történő újra egyesítéséig /amíg az ország ideiglenesen két övezetre oszlik/ tiszteletben kell tartani az 1954-es Genfi Egyezmények katonai rendelkezéseit, amelyek: mindkét övezet tartózkodik mindenféle katonai szövetségtől, nem létesít katonai támaszpontot, nem szállít idegen csapatokat és katonai személyeket az ország területére; (3.) Dél-Vietnam ügyeit a népnek kell minden külföldi beavatkozás nélkül a Dél-vietnami Nemzeti Felszabadítási Front programjának megfelelően; (4) Vietnam békés úton történő újraegyesítése a két övezet lakosságának ügye.”²³⁶

Ezt a washingtoni kormányzat nem volt hajlandó elfogadni, és a hadvezetés folytatta a bombázásokat. Észak-Vietnam bombázását, Washington egyik legfőbb indokínai szövetségese, Franciaország azonban elítélte és Vietnam önrendelkezési jogát akarta elérni az 1954-es genfi egyezmény záradéka alapján.²³⁷ Ezzel szemben a vele szomszédos nyugat-európai ország, a Német Szövetségi Köztársaság, attól tartott, hogy a moszkvai érdekek felerősödése a térségben a Szovjetuniót egy újabb európai tényrerésre

²³⁵ Az észak-európai vezetők aggályaikat fejezték ki az elhúzódo amerikai eszkaláció és a háború polgári áldozatainak folyamatos növekedése miatt.

²³⁶ Ebbe a rendezési javaslatba beledolgozták a DNFF négyponos rendezési javaslatát is. Tárgy: Dél-vietnami Nemzeti Felszabadítási Front állásfoglalása. 1962. július. 20.; illetve tárgy: A VDK négyponos rendezési javaslata, 1965. április 8. 72-73. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e.

²³⁷ Tárgy: De Gaulle beszéde Phnom Penhben, 1966. szeptember 1. 99-99/c.; illetve Tárgy: Francia-kambodzsai közös nyilatkozat, 1966. szeptember 2. 99/c-100. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e.

bátorítaná fel,²³⁸ ami veszélyeztetné az országot. Attól tartottak, hogy esetlegesen újra egyesülne a kettéosztott ország a kommunizmus égíse alatt.²³⁹

Moszkva mindezek mögött a kínai politikát látta, amit joggal feltételezett, mert a VDP-ben a „kínai szárny” megerősödött, és a DNFF-hez is a kínai támogatás jutott el elsőként,²⁴⁰ ezzel is akadályozva a szovjet segítségnyújtást, és erősítve saját nagyhatalmi pozíciójukat ebben a térségben.²⁴¹ Ezen elgondolásukat meg is erősítette az 1965. február 13-án kiadott kormánynyilatkozata, amelyet a magyar sajtóorgánumok és leközltek.²⁴²

„[...] *A Kínai Népköztársaság kormánya és 650 millió állampolgára melegen üdvözi a vietnami nép legutóbbi ragyogó győzelmét és határozottan, fenntartás nélkül támogatja a Vietnami Demokratikus Köztársaság helyes álláspontját. A kínai kormány azután megállapítja, hogy a miután Johnson elnök kétszer is személyesen Észak-Vietnam ellen küldte dél-vietnami bábjainak repülőgépeit, s azok bombázták a VDK területét, a Vietnami Demokratikus Köztársaságnak joga van ahhoz, hogy ellencsapásokat mérjen a dél-vietnami bábokra.*”

A fenti forrás alapján kijelenthető, hogy a Mao vezette kínai kommunista kormány üzent a mindkét szuperhatalom vezetőinek, – Szovjetunióknak, hogy a kínai szárny támogatásával szándékozik megerősíteni a pozícióját északon, az Egyesült Államoknak pedig a déli kormányzat el nem ismerésével, ami által a DNFF támogatását is kifejezte –²⁴³ hogy nem mondott le a térség feletti befolyás megszerzéséről.

A további kínai befolyás megakadályozása érdekében Moszkva 1965-ben Alekszej Kosziginnel, a Szovjetunió Minisztertanácsának elnökével az élén küldöttséget menesztett Hanoiba, mégpedig azzal a nem titkolt céllal, hogy Pekinggel szemben a Kreml érdekeit megerősítse.²⁴⁴ A delegációban a magas rangú katonai és gazdasági tisztviselők

²³⁸ Úgy gondoltak Bonnban, hogy a hidegháború, – az amerikai esetleges kivonulása Dél-Vietnamból –, Ázsiából újra visszakérülne Európába.

²³⁹ Hanhimäki, Jussi M.: „Détente in Europe, 1962-1975” in *The Cambridge History of the Cold War*, Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad eds. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2009. 203.

²⁴⁰ Lien-Hang T. Nguyen. 2006. 17-19.

²⁴¹ Borhi László: *Nagyhatalmi érdekek hálójában*. Osiris Kiadó, Budapest, 2015. 245. és Kemény János. 2020. 58.

²⁴² Tárgy: *A Kínai Népköztársaság kormánynyilatkozata*. 1965. február 13. /Népszabadság, 1965. február 14./ *A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973*. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 68.

²⁴³ Ezt az elgondolást erősíti meg az 1965. március 22-én kiadott DNFF nyilatkozat is, amely szerint „*a DNFF hajlandó elfogadni segítséget mind az öt kontinensről fegyverek és egyéb hadianyag formájában is.*” Tárgy: *A DNFF nyilatkozat*. 1965. március 22. /MTI világpolitikai dokumentáció, 1971 1. sz. melléklet. 40. old./ *A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973*. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 68-69.

²⁴⁴ Tárgy: *Szovjet-vietnami közös nyilatkozat Koszigin elvtárs látogatásáról*, 1965. február. /Népszabadság, 1965. február 12./ *Ibid.* 64-66.

jelenléte továbbá előrevetítette a szovjet gazdasági és katonai segítségnyújtás jelentős növekedését is. A jelentések szerint ebből adódóan az amerikai vezetés úgy gondolta, hogy „a szovjet vezetők szinte biztosan remélik, hogy az Észak-Vietnamnak nyújtott gazdasági és katonai segítség jelentős növelése lehetővé teszi számukra, hogy nagyobb befolyást kapjanak a dél-vietnami és laoszi kommunista politika alakításában.”²⁴⁵

1965-re a vietnami háború folyamatos elhúzódása hozta meg annak a lehetőségét is, hogy a Szovjetunió 1965 májusában Lengyelországtól és MNK-tól diplomáciai támogatást kért a helyzet megoldására.²⁴⁶ Kádár készségesen segítette Moszkva vietnami kérdésének javítását,²⁴⁷ a magyar gazdasági helyzet javítása érdekében tudatosan fel- és ki is használta az „indokínai ügyet”.²⁴⁸ A szovjet-kínai ellentét mélypontját az 1966-os SZKP XXIII. kongresszusa volt, amikor is a KNK elutasította a kongresszuson való részvételt, ezt a „szakadár kínai politikai lépést” a Szovjetunió és több szocialista ország - köztük az MNK - , valamint számos kommunista párt is elítélte.²⁴⁹ Erre válaszul a kínai Kommunista Párt, teljes elvi, politikai és szervezeti elkülönülést hajtott végre és SZU-t revizionistának nevezte. A

²⁴⁵ The Kosygin Delegation To North Vietnam. Washington, February 1, 1965. 55. Intelligence Memorandum. OCI No. 0341/65 Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume II, Vietnam, January–June 1965. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v02/d55>. (Utolsó hozzáférés:2022.08.03.)

²⁴⁶ Baranyi Tamás Péter: Magyar külpolitika a nemzetközi enyhülés időszakában, 1965–1975. Nemzetállami és integrációs logika a szuperhatalmi hegemonia hanyatlásának korában. ELTE Doktori disszertáció. 2018. 52. https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdf-viewer-master/external/pdfjs-2.1.266-dist/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/40468/dissz_baranyi_tam%3%a1s_tortenelemtud.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.).

A lengyel vietnami diplomáciai lépésekről ezen időszakból, bővebben James G. Hershberg írt. Hershberg, James G.: Who Murdered “Marigold”: New Evidence on the Mysterious Failure of Poland’s Secret Initiative to Start U.S.-North Vietnamese Peace Talks, 1966, Woodrow Wilson International Center For Scholars Working Paper No. 27, 2000. Már Hruscsov alatt is keresték a kiegyezés lehetőségét. 41.

²⁴⁷ Kádár János megerősítette az új szovjet vezetést, hogy az MNK külpolitikája nem változott, és ugyanolyan fontos számára Vietnam kérdése, mint korábban. Kádár János: Hazafiság és internacionalizmus. Kossuth Könyvkiadó. Budapest, 1968. 54-55. Fock Jenő miniszterelnök-helyettes vezette küldöttség végezte a vietnami kiküldetést. Tárgy: Fock Jenő vezette párt küldöttség távol-keleti útja.1965. december 3. 005834/1965. HU-MNL OL, MKS 288-5.-367.ő.e. és tárgy: Fock Jenő: Jelentés az MSZMP KB delegációjának Vietnami, koreai útjáról, pekingi tartózkodásáról és moszkvai átutazásáról, 1965.november 2. MNL OL, M-KS-288 f.5/379. ő. e.

²⁴⁸ Kádár János két fronton is próbálkozott 1965. október 7–15 között Fock Jenő utazott el Vietnamba és találkozott Le Duannal és szintén 1965. október 7-én egy másik megbeszélés vette kezdetét Dean Rusk amerikai és Péter János magyar külügyminiszter között, akikhez Radványi János washingtoni magyar ügyvivő is csatlakozott. Tárgy: Közlemény az MSZMP küldöttségének vietnami látogatásáról. Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954-1973. 81-84. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e.; Tárgy: Radványi János-Dean Rusk megbeszélése. Washington, 1966. január 22. 001131/1966. MNL OL, XIX-J-1-USA (1966). 15. doboz.; illetve Szőke. 2010. 150-160.

²⁴⁹ Az állásfoglalásukban kitértek arra is, hogy e két ország ellentéte rombolja a kommunizmus megerősítésének a lehetőségét. Tárgy: Tájékoztató (33) a Politikai Bizottság és a Titkárság tagjai részére. Budapest, 1966. december. 21.00.3822/13/1966.; Tárgy: A MNFP állásfoglalása nemzetközi és munkásmozgalom vitájában. Ulánbátor, 1966. november 22. 001377/1/1966. MNL OL, J-1-j-USA. 13. doboz.

kínai sajtóban ezzel is ignorálta a kongresszuson elhangzottakat és igyekeztek minél több támogatót találni maguknak szocialista táboron belül.²⁵⁰

Észak-Vietnam vég nélküli bombázását az amerikai vezetés mind kül- és mind belpolitikailag tárgyalási hajlandósággal próbálta elfogadtatni. Az amerikai elnök ezzel a katonai akcióval meg akarta erősíteni a déli vietnami országrész pozícióját,²⁵¹ illetve 1965 júliusában tárgyalási javaslatot tett ez okból Hanoiak Dél-Vietnam elismeréséről, ami többek között az amerikai lakosság megnyugtatását is szolgálta. Ez év decemberében Washington 14-pontos tervet készített a bombázások leállítására, ha az északiak felhagynak a DNFF támogatásával.²⁵² Cserébe Hanoi a konfliktus rendezésével kapcsolatban és tárgyalások feltételül azt kérte, hogy „*az Egyesült Államoknak haladéktalanul és feltétel nélkül be kell szüntetnie minden háborús cselekményt a VDK ellen; el kell ismernie a VDK kormányának négy pontját, amely a genfi egyezményeken alapul.*” Továbbá „*el kell fogadnia a DNFF-t, mint a déli-vietnami nép egyetlen törvényes képviselőjét és tárgyalásokat kell kezdenie vele*”²⁵³ Ez elfogadhatatlan volt az USA számára, és a bombázások újra kezdődtek.²⁵⁴ Ezen, az amerikaiak számára elfogadhatatlan kéréseket és azt, hogy az északi kommunista vezetés mennyire inaktív volt a johnsoni javaslatra, a brit kormány az 1966. január 31-i nyilatkozatában szóvá is tette és Washington támogatását fejezte ki ez ügyben.²⁵⁵ A lengyel (1966. november), a

²⁵⁰ Kína mellett voltak még olyan kommunista országok, mint Albánia és olyan kommunista pártok, mint a belga vagy az argentin kommunista párt, akik nem utaztak el erre a kongresszusra, mert nem tetszésüket fejezték a SZU irányába. Tárgy: AZ SZKP XXIII. Kongresszusának visszhangja a Kínai Népköztársaságban. Budapest, 1966, 1966. április. 22. Sz.n.(78/1966); illetve tárgy: „Kína magatartása a trikontinentális értekezlettel kapcsolatban” tárgyú jelentés értékeléséhez néhány megjegyzés. Peking, 1966. április 1. 001009/11/1966. és tárgy: AZ SZKP XXIII. kongresszusának KNNDK-beli visszhangja. Budapest, 1966. április 22. Sz.n. (75/1966). Ibid.

²⁵¹ Ennek és az amerikai jelenlét stabilizálása érdekében Johnson elnök találkozott 1966. február 6-8 között a Hawaii-szigeteki Honolulu-ban Nguyen van Thieu dél-vietnami elnökkel és Nguyen Cao Ky miniszterelnökkel, ahol elfogadták az ún. Honolulu-i nyilatkozatot (Declaration of Honolulu), amelyben a dél-vietnamiak ígéretet tettek a DNFF és minden saigoni kormány ellen harcoló erő legyőzésére és demokrácia megteremtésére. Tárgy: A honolulu-i tanácskozás. 1966. február 6-8. /MTI Világpolitikai dokumentáció, 1966. február./ A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 84-85. Továbbá, Magyarics Tamás, 2000. 317.

²⁵² Tárgy: Johnson „békeoffenzívája” és a bombázások felújítása. 1965.december-1966. január. /MTI Világpolitikai Dokumentáció, 1971. 1. sz. melléklet./ A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 84-85.

²⁵³ Ibid. 85.

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Tárgy: Angol kormánynyilatkozat. 1966. január 31. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 85.

brit és a szovjet (1967. február) diplomáciai közvetítések szintén meghiúsultak.²⁵⁶ A vietnami békeközvetítésekbe Lyndon Johnson többször is megpróbálta közvetítőnek megnyerni VI. Pál pápát, hogy közvetítsen a két háborús tábor között.²⁵⁷ Johnson elgondolásának az alapját az jelentette, hogy a régi francia gyarmati időszaknak eredményeképpen Vietnam északi és déli részen vezető beosztásokban szép számmal megtalálhatóak voltak katolikus vallású vietnami személyek. A Vatikánnak és a pápának az lett volna a feladata, hogy győzze meg az északi kommunista vezetést az amerikai foglyok humánus kezeléséről, segítse elő a dél-vietnami katolikus hivatalnoki körökben az amerikai „vietnami” politikának a célrendszerét és vegyen részt a DNFF meggyőzésében.²⁵⁸ Bár a pápa elutasította ezt, a két szuperhatalom vezetői, Johnson és Koszigin szovjet miniszterelnök 1967 júniusában a glassboroi csúcskonferencia keretében megegyeztek a stratégiai atomfegyverek korlátozásáról, de Szovjetunió nem fogadta el a rakétarendszerek leszereléséről folytatott tárgyalásokat. Ettől eltekintve a megbeszélések baráti légkörben zajlottak, amitől a két ország viszonyának a javulását is várták.²⁵⁹

Johnson szerint „az ázsiai békének” létezett még egy feltétele: az elnök legnehezebbnek azt tartotta, hogy ennek az ügynek megnyerje Kínát,²⁶⁰ ami természetesen nem sikerült. Majd Johnson 1967. szeptemberében „A San-Antonio formulával” ajánlotta fel először, hogy leállítja a légitámadásokat, ha Hanoi komolyan hajlandó a tárgyalásokra és katonailag (fegyver, utánpótlás, katonák küldése, stb..) nem támogatja a DNFF-t.²⁶¹ Észak érdemben nem válaszolt erre a békeajánlatra, inkább arra

²⁵⁶ Bővebben, Hershberg, James G.: Who Murdered “Marigold”: New Evidence on the Mysterious Failure of Poland’s Secret Initiative to Start U.S.–North Vietnamese Peace Talks, 1966, Woodrow Wilson International Center For Scholars Working Paper No.27, 2002.

²⁵⁷ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v05/d42>;
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d307>;
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d308>;
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d312>;
<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v05/d442>. (Letöltési dátum: 2022.08.10.)

²⁵⁸ Ibid.

²⁵⁹ Lásd a „The Glassboro Summit, June 1967” dokumentumait 217–238. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v14/ch6>. (Letöltési dátum: 2022. 08.10.); Hanhimäki, Jussi M. and Westad, Odd Arne: The Cold War. A History in Documents and Eyewitness Accounts. Oxford University Press, 2003. 303.

²⁶⁰ Tárgy: Johnson a vietnami rendezésről és Kínáról. 1966. július 12 White Sulphur /Részlet/. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ö. e. 98.

²⁶¹ A „San Antonio-i Formula” bővebben. Lásd, Pennsylvania and Overtures to the Enemy, September–October (Documents 340. Editorial Note) <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v05/d340> (Letöltés dátuma: 2022.07.18.); Illetve tárgy: Johnson elnök beszéde San Antonioban (Texas), 1967. szeptember 29. Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954-1973. 43.106. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ö. e.

használta fel a tárgyalási javaslatokat, hogy a nemzetközi közvélemény előtt negatívan tüntesse fel és diszkriminálja az amerikai légitámadásokat. Tehát a fenti kibékíthetetlen ellentétek is hozzájárultak ahhoz, hogy 1965–1966-ban, majd azt követő években a tárgyalások egészen 1968-ig léket kaptak.²⁶² Az Amerikai Egyesült Államok megkísérelte az ENSZ-ben is megtárgyalni a vietnami kérdést,²⁶³ amelynek a célja továbbra is a déli országrész megerősítése lett volna.

A magyar külügyi tárca eközben arra is törekedett, hogy a vietnami konfliktusban történő közvetítési kísérletei révén javítson az ország nyugati megítélésén.²⁶⁴ A vietnami kérdés megoldásával párhuzamosan egyre fontosabb szerephez jutottak a magyar–amerikai kapcsolatok, amelyen keresztül a magyar kormány a saját gazdaságának és kereskedelmének fejlődését próbálta megerősíteni. A „détente” okán a magyar–amerikai kétoldalú kapcsolatokat sem lehetséges vegytisztán vizsgálni. Miközben kimutatható bizonyos lassú előrelépés, fejlődés, amely semmiképpen nem nevezhető dinamikusnak, mert megtorpanások és visszalépések is bekövetkeztek. Vietnam árnyéka jelen volt a kapcsolatokban, de ezen az amerikaiak túltették magukat és belátták, hogy ettől még rendezhetik a kétoldalú kapcsolataikat.²⁶⁵ Hiszen pontosan tudták, hogy Kádár a szovjet szál mentén alakította a bilaterális kapcsolatokat,²⁶⁶ de azért igyekezett a lehetőségekhez képest szélesebbre tárni a kapukat.²⁶⁷ Mindezek lassították a két ország közötti

²⁶² Ibid.

²⁶³ Tárgy: Az USA kísérlete a vietnami kérdésnek az ENSZ-ben való megtárgyalására. 1966. szeptember. / MTI Világpolitikai Dokumentáció, 1971. 1., 2. sz. melléklet. /A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 99/c-99/d.

²⁶⁴ A diplomáciai közvetítések közepette 1967 májusában Czinege Lajos honvédelmi miniszter vezetésével az MNK katonai küldöttsége is hivatalos látogatást tett a VDK-ban. Szőke. 2010.

²⁶⁵ Tárgy: Vacsora Papendorp amerikai diplomatánál. Budapest, 1966. december 2. 003981/2/1966. MNL OL, XIX-J-1-USA (1966). 15 doboz.

²⁶⁶ Diplomáciai úton tiltakoztak a vietnami amerikai katonai beavatkozás és a különböző harci cselekmények ellen, valamint az amerikai nagykövetség elleni irányított „KISZ” tüntetés. Tárgy: A vietnami háború elleni tiltakozásul itteni követségek vezetői nem vettek részt a július 13-i elnöki vacsorán. Budapest, 1966. augusztus 3. 004220/1966. MNL OL, XIX-J-1-USA (1966). 15 doboz. Tárgy: Tüntetés Budapesten az amerikai nagykövetség előtt. ÁBTL, 3.2.9.-R-8-016/1. ”Caracas” fn. ügynök.; illetve tárgy: A magyar országgyűlés határozata. 1965. február 12. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e.179-181. 1956 novembere óta Mindszenty bíboros amerikai menedékének kérdése is fokozott nehézséget, de nem mindent felülíró akadályt jelentett a két ország kapcsolataiban. Deák András Miklós–Somorjai Ádám OSB–Zinner Tibor: Menedékben – Amerikai diplomaták Mindszenty bíborosról 1957–1970. Magyar Napló. Budapest, 2019. 15-644. A magyar-amerikai kapcsolatról bővebben, Borhi László: Iratok a magyar-amerikai kapcsolatok történetéhez, 1957-1967. Dokumentum gyűjtemény. Ister Kiadó. Budapest, 2002.

²⁶⁷ Borhi László a kutatásai során arra az eredményre jutott, az 1966. október 6-án Dean Rusk amerikai és Péter János magyar külügyminiszter között lezajlott találkozó előtt megtörtént Rusk–Radványi beszélgetés utólagos elemzése, azt mutatja, hogy Radványi feladatul kapta annak a közlését, hogy a látszat ellenére Magyarország érdekelt a kapcsolatok rendezésében. Az előbbi találkozó pedig, a nagyköveti posztra kijelölt O’Shaughnessy halálának az apropóján jött létre. Borhi László. 2015.241.; Tárgy: Feljegyzés Péter János külügyminiszter

párbeszédet, de végül elvezetettek a két ország diplomáciai kapcsolatainak a nagyköveti szintre való emeléséhez.²⁶⁸ Ezt a folyamatot számos váratlan fordulat is terhelte: pl. 1966 szeptemberében O'Shaughnessy ideiglenes ügyvivőnek (az első budapesti nagykövetnek kiszemelt diplomatának) az állomáshelyén váratlanul bekövetkezett halála, vagy pl. Radványi János ideiglenes ügyvezető disszidálása (1967 májusában),²⁶⁹ vagy éppen az, hogy a magyar oldal halogatta Martin Hillenbrand kijelölt nagykövet agrément-kérésének megadását. Azonban a State Department (SD) sem siklott el afelett, hogy az új gazdasági mechanizmussal kísérletező MNK részt vett Csehszlovákia 1968-as katonai megszállásában.²⁷⁰

2.4 Az 1973-as Párizsi Egyezményhez vezető út

1968-ban a VDK és a DNFF együttesen válaszlépésre szánta el magát az USA által a dél-vietnami Thieu-rezsimnek szánt gazdasági támogatása és a délen tapasztalható egyre gyarapodó katonai jelenlét miatt: és megindították a „Tet-offenzívát” a dél-vietnami reguláris erők és az amerikai csapatok ellen, továbbá támadták a kormányzati épületeket és a saigoni amerikai nagykövetséget is. Maga az offenzíva 1968. január 31-én kezdődött. Ennek során a DNFF egységei a korábban említett kormányzati épületek mellett egyidejűleg számos tartomány városát támadták meg. A támadás intenzitása a titkosszolgálatokat is váratlanul érte. A harcok során az amerikai és a dél-vietnami reguláris erők felülkerekedtek a déli kommunista egységek felett. A támadások heveségét látva a dél-vietnami és az amerikai vezetők is azon töprengtek, hogy a DNFF ellen a déli országrész lakossága felkelést fog-e kezdeményezni, azonban ez elmaradt. Miután a Vietkong harcosok hatalmas veszteségeket szenvedtek, – illetve visszaszorították őket, elveszítve ezzel számos korábbi felleget és visszavonulási területet –, a Vietnami Néphadsereggel egyenlítették ki a

elvtárs és Rusk külügyi államtitkár között folytatott tárgyalás. Washington, 1966. október. 10. 005244/1966. MNL OL, XIX-J-1-USA (1966). 15 doboz. Itt hibásan jelenik Dean Rusk beosztása, ő is külügyminiszter volt.

²⁶⁸ A 3395/1966 számú kormányhatározatban fogadták el, hogy az MNK és USA között követi szinten fennálló diplomáciai kapcsolatot nagyköveti szintre emeljék. Tárgy: Előterjesztés a Népköztársaság Elnöki Tanácsához. Budapest, 1966. november 23. 005283/2/1966.; és tárgy: USA ügyvivő látogatása diplomáciai szintemeléssel kapcsolatban. Budapest, 1966. december 3. 008283/4/1966. MNL OL, XIX-J-1-USA (1966). 15 doboz. A témát angol nyelven részletesen lásd: 1966. Deák, András M.: An Ambassadorial Milestone in: Hungarian Conservative Vol 2 Number 5 (2002) 104-113.

²⁶⁹ ÁBTL, 3.2.9.-R-8-016/1-4 "Caracas" fedőnevű ügynök. Disszidálása utáni időszakban írta meg könyvét a saját szemszögéből az 1965–1966 közötti magyar békeközvetítésről. Radványi, János: Delusion & Reality. Gateway Edition, 1978.

²⁷⁰ Békés. 2012. 185.

veszteségeiket, ezután már ők viselték a háború fő terheit.²⁷¹ Az új értelmezések nézőpontjából még 1968-as TET-offenzíva a történelmileg jól ismert katonai cselekmények mellett a Hanoi–Peking közötti ellentétet kiéleződésének a kezdetét is jelentette a kínai katonai ortodox megközelítések alapján.²⁷² Hiszen ez a kínai stratégiával ellentétesnek bizonyult, az offenzívát a VDP-n belüli tisztogatások előzték meg, ami szintén nem tetszett a kínai vezetésnek.²⁷³ Elmondható még, hogy a VDK és a DIFK számára a TET-offenzíva katonai kudarccal végződött ugyan, de a közvéleményre gyakorolt lélektani hatása miatt politikai sikerként könyvelték.

Az offenzíva fordulópontnak bizonyult, hiszen nagyban hozzájárult, hogy az USA-ban megerősödtek a háborúellenes mozgalmak.²⁷⁴ A következő évben második ciklusát megkezdő Richard Nixon elnök és tanácsadói új stratégiát dolgoztak ki. A háború „vietnamizálása” során a harci feladatokat fokozatosan a dél-vietnami erőkre hárították át.²⁷⁵ Ezzel párhuzamosan 1968 májusában, Párizsban megkezdődtek a titkos tárgyalások az USA és Észak-Vietnam között.²⁷⁶ Henry Kissinger elnöki főtanácsadó 1967 óta kapcsolatban állt Észak-Vietnam képviselőivel. Azonban az eredménytelen 1968-as és 1969-es év után csak 1970. február 21-én találkozott először Le Duc Tho kommunista vezetővel, akivel ezután megvalósult a folyamatos diplomáciai érintkezés.²⁷⁷ A tárgyalásokon megegyeztek abban, hogy bevonják a tárgyalásokba a VK-t és DNFF-t,²⁷⁸ amelyek a politikai jelentőségüket hangsúlyozva, újra definiálták a nevüket és annak a jelentését: így született meg az általuk

²⁷¹ The Vietnam war; Vietnamese and American Perspectives; Edited Jayne S. Werner and Luu Doan Huynh; New York; M. E. Sharpe; 1993. 37-66. és Pribbenow, Merle L.: The Military Institute of Vietnam: Victory in Vietnam. -The Official History of the People's Army of Vietnam, 1954-1975. Modern War Studies. 2002. 217-230.; illetve Kemény János, 2020. 86-95.

²⁷² Az északi országrész vezetése azonban tisztában volt azzal, hogy a KNK támogatására a háború eskalálódása miatt szükség lesz. Ez okból Moszkvát is igyekezett tisztas távolságban tartani az indokínai eseményektől. Nguyen, Lie-Hang T.: Hanoi's War: An International History of the War for Peace in Vietnam, University of North Carolina Press, 2012. 114-118.

²⁷³ Ibid.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Vietnamizálás kérdésköre a „guami doktrínában” is megjelent. Tárgy: Guami doktrína. 1969. június. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 133. Az amerikai kormányzat fő céljaként határozta meg, hogy az amerikai haderő csökkentésével párhuzamoson a saigoni haderőt és az adminisztrációt megszüldítsák. Tárgy: Napi jelentés, 1971. május 15. KÜM. /melléklet/ MNL OL, M-KS-288.f.32/1971/56. ő. e.

²⁷⁶ Máté György: Ólom, rizs, heroin. Dél-vietnami napló. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1975. 9. Közben meghalt Ho Si Minh és helyét Le Duan foglalta el, így ő lett a Vietnami Dolgozók Pártja Központi Bizottságának első titkára.

²⁷⁷ Lásd bővebben: MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.134. VH.1966-72.

²⁷⁸ 1969 májusában egy tíz pontból álló béketervezetet is előterjesztett, amit az USA nem fogadott el. Tárgy: A DNFF 10 pontos javaslata, 1969. május 8. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 124.

kézben tartott területeken 1969. június 6-án a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány (DIFK).²⁷⁹ Az „internacionalista” állásfoglalás szerint 1969-ben az MNK is elismerte a dél-vietnami nép egyetlen törvényes képviselőjeként a DIFK megalakulását,²⁸⁰ és nagyköveti szinten is kapcsolatot létesített vele.²⁸¹

A tárgyalássorozat során a tárgyalófeleknek nem sikerült közös nevezőre jutniuk, ezért a diplomácia helyét újra a fegyverek szava vette át, és folytatódtak a harcok, ami ellen a VSZ Politikai Tanácskozó Testülete mellett, az MNK is felemelte a szavát.²⁸² Eközben 1969-ben Kína felismerte azt a külpolitika tényét, hogy a két szuperhatalom ellen nem harcolhat egyszerre, és a „*Szovjetuniót veszélyesebbnek tekintették, mint a régi imperialista típusú államokat*”,²⁸³ így az USA felé tapogatózó lépéseket tettek, kihasználva a párizsi tárgyalások elakadását,²⁸⁴ Ebben szerepet játszott az a körülmény is, hogy az amerikaiak elaknásították a dél-vietnami kikötőket, ilyen módon a Kínán át történő tranzitálás jelentősége megnövekedett. Peking ezt igyekezett kihasználni a Szovjetunióval szemben.²⁸⁵ A kínai közeledést, a „*pingpong diplomáciát*” az USA is pozitívan ítélte meg, de közben Kína nyitott az 1970-es évek elején a szovjet tömb több szocialista országa irányába is.²⁸⁶ Elfogadva a KNK „invitálását” Nixon elnök 1972 februárjában Pekingben tárgyalt a kínai vezetéssel. Ezen lépés mögött az a törekvés húzódott meg, hogy Washington törekedett a Kínával való kapcsolatok javítására mind politikai („egy Kína elve”),²⁸⁷ mind gazdasági értelemben, a KNK pedig a befolyását akarta állandósítani a térségben ez által. Nixon kínai,

²⁷⁹ Tárgy: A Dél-vietnami Köztársaság kikiáltása, 1969. június 6. Ibid. 127.

²⁸⁰ Tárgy: A Magyar Népköztársaság elismeri a Dél-Vietnami Köztársaság ideiglenes forradalmi kormányát. Magyar Külpolitikai Évkönyv 1969. 127-128. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/B/a Vietnam.

²⁸¹ MNL OL, Vietnam, 1972. M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1972/87/A Vietnam/ 00740/3.

²⁸² Tárgy: A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének a nyilatkozata /Kivonatosan/. Berlin, 1970. december 2. 146-148.; és Kádár János elvtárs, az MSZMP KB első titkárának beszámolója az MSZMP X. kongresszusán. /Részlet/ 1970. november 23. 145-146. A Vietnami kérdés főbb dokumentumai 1954–1973. Külügyminisztérium. Budapest, 1973. MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973. M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e. 124.

²⁸³ Tárgy: Kína magatartása a Vietnami kérdésekben. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1972/87/A Vietnam.44.

²⁸⁴ Vámos. 2020. 101.

²⁸⁵ Amikor a Hanoi Kínával összekötő vasútvonalat lebombázták, a VDK, a SZU, NDK és Lengyelország közösen kérést intézett Kínához, hogy nyissa meg a kikötőket a segélyszállítmányok előtt, de ezt megtagadta, de néhány a közelben tartózkodó hajót azért beengedett és továbbították a VDK felé a szállítmányt. Tárgy: Kína magatartása a Vietnami kérdésekben. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1972/87/A Vietnam.

²⁸⁶ Vámos Péter kutatásai szerint, „*az 1971-es nagojai világbajnokságon szereplő amerikai (pingpong) csapat kínai vendégszereplése volt a világsajtó számára is jól látható első jele a kínai vezetés azon szándékának, hogy kapcsolatot létesítsen az Amerikai Egyesült Államokkal.*” Vámos. 2020.108-109. Az MNK-val 1971-ben vették fel újra a kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokat. Tárgy: Kína magatartása a Vietnami kérdésekben. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1972/87/A Vietnam.

²⁸⁷ A magyar jelentés szerint az amerikai kormányzat már 1966-ben is tervezte a két ország közötti politikai kapcsolat rendezését, ide tartozott a KNK felvétele is az ENSZ-be a „két Kína” elmélet alapján. Tárgy: Követi vacsora. Washington, 1966. november 2. 005255/1966. MNL OL, XIX-J-1-USA (1966). 15. doboz.

illetve Szovjetunióbeli látogatása inspirálta a VDK vezetését. Az amerikai látogatást kihasználva az észak-vietnami vezetés felkérte Kínát a vietnami ügy megfelelő képviselőjére, amely az észak-vietnami vezetés szerint nem volt sikeres, és negatívan reagáltak rá.

Ennek a látogatássorozatnak az volt az eredménye, hogy javult a szovjet-amerikai viszony is.²⁸⁸ A két nagyhatalom viszonyának a javulása, valamint a Podgornij szovjet elnök (mint a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke) Hanoi-ba tett nem hivatalos útja 1972. július 20-án lehetővé tette, hogy Le Duc Tho és Kissinger között eredménytelenül lezajlott 1972. májusi tárgyalások újra meginduljanak.²⁸⁹ Segítette még, hogy az amerikai-kínai diplomáciai egyeztetések után a KNK is hajlandó volt nagyhatalmi garanciát adni a „vietnami kérdés” megfelelő rendezéshez, és nem ragaszkodott ahhoz, hogy az amerikai katonai jelenlét megszűnjön a Csendes-óceáni térségben. Sőt, szükségesnek tartották az ázsiai térség stabilitásában, mert az USA katonai jelenlétére támaszkodva ki tudták volna építeni a befolyásukat teljes délkelet-ázsiai térségben és a szovjet térnyerést vissza tudták volna szorítani.²⁹⁰

A tárgyalások eredményeként végül mind a négy érintett fél részvételével – azaz a Vietnami Köztársaság, a Vietnami Demokratikus Köztársaság, a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány és az USA – 1973 januárjában aláírták a vietnami háborút lezárni és a békét helyreállítani szándékozó Párizsi békeszerződést.²⁹¹ Ennek értelmében a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság tagjaiként négy ország – Lengyelország, Indonézia, Kanada és Magyarország – képviselői teljesítették szolgálatot Vietnamban.²⁹² A NEFB létszámának a meghatározása során a genfi konferencia által korábban létrehozott Nemzetközi Ellenőrző Bizottsághoz hasonlóan, hárompárti megosztásban gondolkodhattak, vagyis egy „kapitalista”, egy szocialista” és egy „el nem kötelezett” delegációban. Így kapott felkérést Kanada és Lengyelország, illetve Indonézia, amely bár el nem kötelezett ország, de

²⁸⁸ Kézelfogható eredménye volt az 1972. május 26-án Moszkvába Brezsnyev és Nixon által aláírt SALT-1 egyezmény.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/nato-16647/fegyverzetkorlatozas-leszerelés-17791/fegyverzetkorlatozas-17853/a-fobb-fegyverzetkorlatozasi-egyezmények-es-szerzodesek-kronologiaja-19631994-17882/1972-salti-kozbeeso-megallapodas-17894/>. (Letöltés dátuma: 2022.07.18)

²⁸⁹ Győri Sándor-Szarvas Péter: *Harcok és győzelem Vietnamban*. Kossuth Könyvkiadó. Budapest, 1977. 270.

²⁹⁰ Tárgy: Kína magatartása a Vietnami kérdésekben. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1972/87/A Vietnam. 52.; Kissinger.2017. 297-308.

²⁹¹ Lásd. 1.-2. ábra. Saigon csak erős amerikai kényszer hatása alatt írta alá az egyezményt.

²⁹² Vendriczki Róbert: *Békeinduló: Magyarok a vietnami nemzetközi misszióban (1973–1975)*. 83.; és *Honvédelem: A Magyar Néphadsereg Hadtudományi Folyóirata*; XXIV. évfolyam 4. szám; 1973. In.: *Vietnam, az Egyesült Államok legsúlyosabb kudarca*. 4-11.

mégis nyugati típusú berendezkedésű állam volt, és ezért kaphatott szerepet szocialista részről is egy olyan ország, amely a Nyugattal is jó kapcsolatot tartott fenn, miközben a szocialista értékrendszere megfelelő volt. Ezért is kaphatott hazánk felkérését. A vietnami baráti kapcsolatok mellett, a NEFB szolgálati területének a nagysága és az intenzitása is indokolta a négydelegációs létszámot.²⁹³

2.5 Felkészülés a misszióra

1972-ben az indokínai térség nagyhatalmi viszonyainak javulása újra a tárgyalóasztalhoz ültette a hanoi és a washingtoni kormányzat képviselőit, hogy megvitassák a vietnami kérdés békés rendezését.²⁹⁴ A tárgyalássorozat eredményeként jött létre – többek között – a NEFB. Azonban a korábbi vietnami misszióhoz képest működésképtelen megoldásnak bizonyult. A kádári külpolitika 1966-ban nem játszott kiemelt szerepet az indokínai térséggel kapcsolatban, inkább a nyugati relációknak – elsősorban az USA-nak – szentelt kiemelt figyelmet, mert az ország gyengélkedő gazdaságát kívánta megerősíteni.²⁹⁵ Azonban 1967-től a magyar külpolitikában alapos újraértékelés következett be. Békés Csaba a kutatásában rávilágít a fordulat okára. A kádári külpolitikai mozgásteret egy bonyolultabb, hármás determináció határozta meg.²⁹⁶ Ez alapján nemcsak Moszkvától függött, de kiemelten fontosak voltak a nyugati kapcsolatok, a gazdasági technológia és később a kölcsönök révén, illetve a kooperatív hajlandóság, amely a VSZ-en belül moderátori szerephez juttatta az MNK-t, ami által a kelet-nyugati kapcsolattartást szovjet belegyezéssel végezhetette, és ez által a saját javát is szolgálta.²⁹⁷ Ennek lett a vívmánya a hetvenes évek végén létrejött, viszonylagosan önálló

²⁹³ Szőke. 1999. 156-158.

²⁹⁴ MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.134.VH.1966-72.

²⁹⁵ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v29/d109>; Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume XXIX, Eastern Europe; Eastern Mediterranean, 1969–1972. 109. Telegram From the Department of State to the Embassy in Hungary. Washington, August 16, 1969, 0113Z.138447. Subject: Bilateral negotiations: Trade Topics. Ref: Budapest, 1083. (Letöltés dátuma: 2022.07.18) és <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve15p1/d4>; Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume E–15, Part 1, Documents on Eastern Europe, 1973–1976. 4. Memorandum From the Executive Secretary of the Department of State (Eliot) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, March 14, 1973. Department of State; Washington, D.C. 20520; March 14, 1973. (Letöltés dátuma: 2022. 07.18.) Továbbá, MNL OL, M-KS 288. f. 4/83. ő. e. 5.

²⁹⁶ Békés Csaba: Enyhülés és emancipáció; Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika 1944–1991. Osiris Kiadó; MTA TK. Budapest, 2019. 92-98.; illetve Békés Csaba: Magyar külpolitika a bipoláris világban, 1945–1991. Külügyi Szemle 2011/4.111

²⁹⁷ Ibid.11-112.

magyar külpolitika. Magyar részről mindezeket kettős cél vezérelte, a belső fejlődés, a magyar gazdaság fenntartása nemcsak a nyugati, hanem a Moszkvával történő folyamatos gazdasági kapcsolatai által is, mivel továbbra is szüksége volt a szovjet nyersanyagra és energiahordozókra is.²⁹⁸

A magyar külpolitika indokínai kérdéskörrel szembeni cselekvési kedve 1972-ben változott meg. Ez a változás a kínai vonal gyengülésében és a vietnami háború eszkalációjában keresendő, illetve a magyar külpolitika a Kremllel egyetértésben a tárgyalások szükségességét hangsúlyozta Hanoinak.²⁹⁹ Továbbá még annak is volt köszönhető, hogy 1972. október 19-én, tehát három hónappal a Párizsi Egyezmény aláírása előtt, Hoang Cuong, a VDK budapesti nagykövete arról tájékoztatta Fock Jenőt, a Minisztertanács elnökét, hogy a Magyar Népköztársaság felkérést kapott a NEFB-ben való részvételre, amit az amerikaiakkal előzetesen egyeztetett Hanoi.³⁰⁰ Ezt az MSZMP KB Politikai Bizottsága az október 24-i ülésén elfogadta. *„Ennek alapján tudomásul veszi és a továbbiakban megfelelő diszkrécióval kezeli a vietnami elvtársak azon óhaját, hogy a megegyezés után újonnan létrehozandó Nemzetközi Ellenőrző Bizottságba képviselőként fel kívánják kérni Lengyelország, Kanada és Indonézia mellett hazánkat is.”*³⁰¹ Maga a párizsi tárgyalássorozat a vietnami KÜM szerint három nagy csoportba volt sorolható 1972 októberéig,³⁰² amely során a szovjet diplomaták többször is segítették a VDK-t.³⁰³ Az első időszak 1969 augusztusától 1972. július 19-ig tartott. Ezen időszakban mindkét fél kitartott az elképzelései mellett. Míg Washington a fegyverszünet–csapatkivonás–fogolycsere sorrendet, addig a VDK a politikai rendezést helyezte előtérbe.³⁰⁴ A második időszak 1972. július 19-e és szeptember 29-e között zajlott le. Az amerikai vezetés hajlott a katonai és politikai megoldásra, ami az elnökválasztási harcnak volt betudható.³⁰⁵ A harmadik időszak – 1972. október 8-22. – már az érdemi tárgyalások ideje volt. A vietnami javaslatot az amerikai fél is elfogadta. *„Amikor Kissinger átvette, rögtön kijelentette, hogy „alapvető és fontos dokumentum”. Ettől kezdve a tárgyalások „élesen”*

²⁹⁸ Ibid.

²⁹⁹ Baranyi Tamás Péter, 2018. 60-63.

³⁰⁰ Tárgy: Emlékeztető az 1972. november 8-i főosztályvezető megbeszéléséről. Budapest, 1972. november 9. 003821/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz. 1-3.

³⁰¹ MNL OL, MSZMP Politikai Bizottság 1972. október 24. MNL OL, M-KS 288. f. 5/594. ő. e.

³⁰² Tárgy: Marjai József külügyminiszter helyettes elvtárs megbeszélései Hanoiban 1972. november 18-19-én. Budapest, 1972. november 21. 003439/1/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.28. doboz.

³⁰³ Tárgy: Az SzKP KB illetékeseivel folytatott konzultációs anyagok. Moszkva, 1973. március 23. 1/23/Fő./Sz.t./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz.

³⁰⁴ Ibid. 3.

³⁰⁵ Ibid. 3-5.

*folytatódtak és elvezettek az Egyezmény létrejöttéig.*³⁰⁶ A vietnami magyar felkérést a NEFB tagságával kapcsolatban az amerikai vezetés elismerte és pozitívan értékelte,³⁰⁷ de próbálta az MNK szerepvállalásának a sokirányúságát visszafogni. Ezzel kívánta a szocialista befolyást csökkenteni Dél-Vietnam területén, miközben a VK pozícióját erősíteni akarta a „vietnamizálás” jegyében.³⁰⁸

Miután a magyar fél elfogadta a felkérést, kezdetét vette a misszióra történő felkészülés, amelynek a jogi keretét az 1961. és 1963. évi diplomáciai, illetve konzuli kapcsolatokról szóló bécsi nemzetközi szerződések teremtették meg.³⁰⁹ Ezekben a konvenciókban meghatározták a külképviseletek alapvető feladatait, illetve a diplomáciai és a konzuli feladatok egymáshoz való viszonyát. Továbbá ennek keretében biztosították a külföldön hírszerző tevékenységet végző személyek diplomáciai mentességét, a képviselet védelmét, a külképviseletek tagjai továbbá szabadon érintkezettek a kormányukkal, és erre használhatták a futárszolgálatot, illetve a rejtjeles vagy a számjeles üzeneteket is.³¹⁰

³⁰⁶ Ibid. 6.

³⁰⁷ Tárgy: Feljegyzés. Ottawa, 1972. november 9. 003525/10/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.1. doboz. Tárgy: Bray sajtóértekezlete. Budapest, 1973. február 9. 002342-1/1973. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 19. doboz. Charles Bray a State Department szóvivője volt. Ibid.

³⁰⁸ <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v09/d84>; Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972–January 1973. 84. Memorandum From the Special Assistant for Vietnamese Affairs, Central Intelligence Agency (Carver) to the President’s Assistant for National Security Affairs (Kissinger). Washington, October 30, 1972. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

³⁰⁹ Az 1961. évi bécsi diplomáciai egyezményt a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1965. szeptember 24-én helyezte hatályba és tette a belső jog részévé.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr&fbclid=IwAR0-HMq5ocYprailJP7Mps9KORAr4aXKKx-lzQO3-jzI88OIGnGKSC2uv4>.

Az 1963. évi egyezményt, pedig „1987. évi 13. törvényerejű rendelet a konzuli kapcsolatokról Bécsben, 1963. április 24-én elfogadott egyezmény kihirdetéséről” címen 1987. november 15-én tették a belső jog részévé. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98700013.tvr>. (Letöltések dátuma: 2021.03.14.)

³¹⁰ Az 1961. és 1963. évi bécsi egyezmények alapfogalmai, a két egyezmény szankciórendszere, a diplomáciai és konzuli képviseletek feladatköre. <http://www.diplomacia.hu/fileDb/VRXGXV/beansalap.pdf>. (Letöltés dátuma: 2022.08.03.) 1964-ben Czinege Lajos honvédelmi miniszter és Benkei András belügyminiszter aláírták az együttműködési megállapodást a Magyar Néphadsereg Vezérkar (MNVK) 2. Csoportfőnökség és az Állambiztonsági (Belügyminisztérium (BM)) III.) Főcsoportfőnökség szervei között, amely a rezidentúrák számára a külföldön folytatott operatív és tájékoztató munkában meghatározta az együttműködés megvalósításának a módját. ÁBTL, Állambiztonsági parancsgyűjtemény. A HM és a BM 002/1964. számú parancsának végrehajtása az MNVK Felderítő Csoportfőnökség és a BM III/III. Csoportfőnökség munkájában. <https://abparancsok.hu/node/1631>. (Letöltés dátuma:2021.03.14.) Ennek a lehetőségét és nemzetközi kereteit Bécsben 1961. április 18-án aláírt diplomáciai kapcsolatokról szóló nemzetközi szerződés teremtette meg, és ennek keretében biztosították a külföldön hírszerző tevékenységet végző személy diplomáciai mentességét, a képviselet védelmét, valamint a külképviselet tagjai szabadon érintkezettek a kormányukkal, és erre használhatták a futárszolgálatot, illetve a rejtjeles vagy a számjeles üzeneteket is. Ez lehetővé tette, hogy a polgári hírszerzés tágabb értelmezésében, jól kihasználva a diplomáciai fedőmunkáját kiterjedtebb operatív és tájékoztató munkát végezzen.

A NEFB-re háruló feladatok elvégzésére irányuló kérdésekkel kapcsolatban az illetékes magyar szervek kikérték a másik szocialista résztvevő, Lengyelország véleményét is. Ezért 1972. október 25-26-án, majd november 22-24-én Varsóban lengyel–magyar konzultációkat folytattak a NEFB megalakításáról és egy esetleges szerepvállalásról, valamint részletes információt kaptak a korábbi vietnami lengyel szerepvállalásról (ICC), illetve a térség politikai és katonai viszonyairól.³¹¹

Továbbá „*a dél-vietnami–indokínai helyzet általános értékelése kapcsán a lengyel elvtársak saját véleményükként – de a VDK álláspontjára hivatkozva – kifejtették, hogy az indokínai politikai életben Kínától független elemek találhatóak. Hangsúlyozták, hogy a VDK nagyon árnyalt és bonyolult politikai munkát végez abból a célból, hogy Indokína vonatkozásában elkerülje a Kínával való összeütközést, illetve, hogy megmentse az indokínai országokat a Kínának történő alávetettségétől. Rámutattak, hogy megítélésük szerint a VDK ezért támogatja a Patet Lao Vientianéval folytatott megbeszélését, s ezért hangsúlyozza, hogy Kambodzsa esetében a felszabadítandó erőknek önállóknak kell lenniük.*”³¹²

Értesülést szerzett magyar küldöttség arról is, hogy Lengyelország javaslatát, amely a korábbi missziós tapasztalatukból kiindulva az új vietnami nemzetközi bizottság is kiterjesztette volna a tevékenységét Laoszra és Kambodzsára. Ez egybevágott az amerikai külpolitikai célokkal is, ami által a párizsi tárgyalások során az USA is a három indokínai ország egyidejű rendezését kívánta volna elérni.³¹³

Ezt az elgondolást a KNK ellenezte, mert nem óhajtotta a laoszi és a kambodzsai rendezést is vietnami mintára megoldani.³¹⁴ Maga Hanoi sem erőltette ezt a tervezetet, mert úgy gondolták, hogy amennyiben a három indokínai országban egyszerre rendeznék a problémákat, akkor ez megrendítené a DIFK katonai és politikai helyzetét.³¹⁵ Ehelyett

³¹¹ A lengyelek már az 1954. évi genfi egyezmény által létrehozott misszióban is részt vettek. Gyugyi Béla: Napló, Dél-Vietnam 1973-74; I. Kötet, MNVT Tudományos Osztály Kiadása, Budapest, 1983. Tárgy: Jelentés a lengyelekkel folytatott konzultációról. Budapest, 1972. október 27. 00356/1972.; Tárgy: Magyar-lengyel konzultáció a vietnami Nemzetközi Ellenőrző Bizottság feladatairól. /november 22-24./ I.003525/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz.

³¹² Tárgy: Jelentés a KÜM küldöttségével a Vietnami-i NEB tevékenységévé összefüggő kérdésekről folytatott Budapesti konzultációról. 003416/5/1972. Budapest, 1972. november 30. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 24. doboz.

³¹³ Tárgy: Hoang Cuong nagykövet, a Fehér Lajos elvtársnál tett november 28-i látogatása. A Le Duc Tho-Kissinger bizalmas megbeszélésekről a VDK által átadott két közlés egybevetése. Sz. n./1972 MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 31. doboz. 2.

³¹⁴ Tárgy: 1972. november 16-18-ra tervezett vietnami konzultáció. Budapest, 1972. november 11. 11/11/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 24. doboz.

³¹⁵ Tárgy: Megbeszélés Moszkvában távol-keleti kérdésekről Marjai és Firjubin miniszterhelyettesek között. Budapest, 1972. november 22. 003493/2. melléklet/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz. 2.

a lengyelek Kínának a térségben folytatott politikája ellenében a vietnami regionális érdekeket próbálták képviselni. Varsó úgy vélte, „Kína arra fog törekedni, hogy fenntartsa az indokínai térségben a kínai-amerikai konfrontációt. Igyekezni fog a szocialista országok – elsősorban a Szovjetunió – befolyásának csökkentésére és kiszorítására. Törekedni fog arra, hogy fenntartsa és kiszélesítse befolyását Délkelet-Ázsiában. [...] A VDK elleni tengeri blokád bevezetése után kialakult helyzet – a lengyel küldöttség megítélése szerint – minthogy a segítségnyújtás közlekedési útjai szempontjából nagyon fontossá tette a KNK-t, az Indokínát esetlegesen érintő kínai manőverek miatt komoly aggodalmakat váltott ki a VDK-ból.”³¹⁶

Egy magyar jelentésből az is kiderül, hogy a szovjetek is hasonlóan aggasztó módon tekintettek Peking indokínai – laoszi és kambodzsai – beavatkozására, mert számoltak egy esetleges kínai katonai beavatkozással is.

„A szovjet külügyminisztérium is figyelemre méltónak és figyelmeztetőnek tartja, mert adatok vannak Laoszban a közvetlen kínai beavatkozásra is. Bizonyos ideje itt néhány zászlóaljnyi kínai egység tartózkodik. Mindkét indokínai ország irányába megnőtt a kínai aktivitás. A Szovjetunióknak ezt a tevékenységet nagy figyelemmel kell kísérnie, mert nem kizárt, hogy egy adott pillanatban jelentősebb kínai expanzió, sőt kalandorlépés is bekövetkezik.”³¹⁷

A szovjet vezetés véleménye szerint, „Kína ennek tudomásulvételére rászorította a VDK-t és ellentételként tudomásul veszi a VDK politikáját.”³¹⁸ A lengyel küldöttség tanácsait és tapasztalatait felhasználva kezdődött meg a gyakorlati felkészülés a misszióban végrehajtandó feladatokra, párhuzamosan Vietnam indokínai érdekeinek a támogatásával, mint ahogyan a lengyel fél is tette. Ezt a szovjet vezetés is külön kiemelte: „A kínai törekvések miatt is fontos, hogy a Szovjetunió és a szocialista országok a Vietnami Demokratikus Köztársaság illetékeseivel a legszorosabb együttműködésben tevékenykedjenek és számukra maximális támogatást nyújtsanak.”³¹⁹ Magát a dél-vietnami magyar–lengyel jelenlétet később, igen nagy morális és politikai jelentőségűnek

³¹⁶ Tárgy: Jelentés a lengyel KÜM küldöttségével a Vietnami NEB tevékenységével összefüggő kérdésekről folytatott Budapesti konzultációról. Budapest, 1972. november 30. 003416/5/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz.

³¹⁷ Tárgy: Megbeszélés Moszkvában távol-keleti kérdésekről Marjai és Firjubin miniszterhelyettesek között. Budapest, 1972. november 22. 003493/2. melléklet/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz. 3.

³¹⁸ Tárgy: Konzultáció a szovjet KÜM-ben 1972. november 20-án. 003493/14. melléklet/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz. 9.

³¹⁹ Tárgy: Magyar-szovjet konzultáció a Vietnammal összefüggő kérdésekről. 1183/ma/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz. 3.

tartották Észak-Vietnamban. Az északi vezetés így gondolt a dél-vietnami rendezés perspektívájára: „Az egyezmény aláírásáért folyó harc a forradalmi harc része, jogi alap, amely további lehetőséget ad a forradalmi harc tovább folytatására, a lényeg a tömegek és mozgalmak, az erőviszonyok tovább fejlődése.”³²⁰ A misszió felépítésében a magyar vezetés a lengyel példa alapján határozta meg a delegációjának a NEFB-ben belüli feladatait és irányítási elveit.³²¹ A saigoni képviselet alapvető feladatait a Politikai Bizottság 1972. október 31-i határozata fektette le. Ez tartalmazta a saigoni magyar tagozat működését és speciális feladatait, amit három miniszter is elfogadott.³²² Feladatait tekintve elég sokrétű volt és rendelkezett állandó és ideiglenes feladatokkal is. Állandó feladatait tekintve: (1) Az indokínai térség /vietnami, laoszi és kambodzai/ figyelemmel kísérése többek között a nemzetközi misszió összefüggésében. (2) Ezzel összefüggésben a térség problémáiról és a NEFB-el kapcsolatos dokumentációs anyagot össze kellett gyűjteniük és kezelniük is. (3) A megszerzett információkat részletesen közölték a Szovjetunió, a VDK és Lengyelország külügyminisztériumaival és magyar külképviseletekkel. Ideiglenes feladatul kapták, hogy a VDK–USA egyezmény aláírásáig információt kellett beszerezniük erről.³²³ Ezzel meghatározták még azt is, hogy bármilyen változtatást a NEFB-ben viselt státuszukban a VDK-val való előzetes egyeztetés alapján történt volna meg.³²⁴

Az irányítási elvek tekintetében a külügyminiszter (Péter János) és a honvédelmi miniszter (Czinege Lajos) együtt döntött a NEFB szerkezeti felépítésében, a polgári és katonai, illetve a kiegészítő státuszok elosztásáról. A magyar tagozat irányítása a külképviseletek irányítására érvényes elvek szerint valósult meg.³²⁵ A tagozat vezetőjét, a nagykövetet a külügyminiszter nevezte ki,³²⁶ aki az egész tevékenységet felügyelte, szervezte és irányította, valamint a NEFB-ben létrejött bizottságok munkájáért is ő felelt. A polgári és a katonai állomány kiválasztásával, felkészítésével, kinevezésével és a

³²⁰ MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz. 6.

³²¹ Tárgy: A vietnami háború befejezéséről aláírandó megállapodás alapján létrehozandó Nemzetközi Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatos hazánkra háruló feladatok a lengyel Küm-mel folytatott konzultáció tapasztalatainak figyelembevételével. Sz.n. /1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

³²² Tárgy: Irányelvek a Saigonba utazó instruáló és ellenőrző csoport felkészítéséhez. Budapest, 1973. április 12. 1/PJ/1973. „F” V/027161/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.4.

³²³ Tárgy: A NEB osztály feladatai és tennivalói; a saigoni képviselet tevékenységének fő irányai. Budapest, 1972. december 8. 003667/1/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz. 1-8.

³²⁴ Tárgy: Előterjesztés tervezet. Budapest, 19973. június 7. /1-3-ig/1/PJ/1973. „B-4”. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz. 2.

³²⁵ HM HIM HTL, 248/710/a MNVK Titkárság- 1973. évi feladattervek 1-124-ig.

³²⁶ Tárgy: A Vietnami Nemzetközi Ellenőrző Bizottság magyar tagozata vezetőjének kijelölése. Budapest, 1972. december 6. 003907/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

visszahívásával kapcsolatban a belügyminiszter, a külügyminiszter és a honvédelmi miniszter hozhatott együttesen döntést. Így a NEFB tevékenységének irányítása a három minisztérium között oszlott meg.³²⁷ A Külügyminisztérium végezte a politikai és a diplomáciai munkát, vagyis a diplomáciai kapcsolatok fenntartását, a rendszeres futárszolgálat megszervezését és lebonyolítását, valamint a hírközlő szervek NEFB tevékenységével kapcsolatos összefüggő tájékoztatásának a megszervezését,³²⁸ amit nehezített a VK-val való diplomáciai kapcsolatok hiánya. A Honvédelmi Minisztérium munkája szintén sokrétű volt. Feladatul kapták a nemzetközi katonai együttműködés megszervezését és végrehajtását, a delegáció polgári és katonai alkalmazottainak egészségügyi szűrését és ellátásának a logisztikai kialakítását Dél-Vietnamon belül. A NEFB katonai állományának ruházati, fegyverzetbeli, felszerelés és más anyagi eszközök természetbeni biztosítását is ők végezték.³²⁹

Hivatalosan feladatai szerint a fegyverszüneti egyezmény végrehajtásából fakadó feladatok kellett elvégezniük.³³⁰ Ilyen volt a tűzszünet betartatása, a külföldi csapatok kivonásának és támaszpontjai leszerelésének az ellenőrzése, a térség politikai helyzetének, azaz az érintett felek politikai célkitűzéseinek és a helyzet várható reális felmérésének a rendszeres elemzése, valamint a térség katonapolitikai helyzetének értékelése, a katonai erőviszonyok és annak változásai, az alkalmazott haditechnikai eszközök felmérése.³³¹ Ennek keretében segíteniük kellett a VDK és a DIFK érdekeit, különös tekintettel a két – illetve négyoldalú katonai bizottságokban.³³²

Illetve az észak-vietnami vezetés a NEFB albizottságaiban – katonai, politikai, jogi és adminisztratív – történő aktív részvételt is elvárt, mert a korábbi nemzetközi

³²⁷ Tárgy: A Vietnami háború befejezéséről aláírandó megállapodás alapján létrehozandó Nemzetközi Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatos hazánkra háruló feladatok a lengyel Küm-mel folytatott konzultációs tapasztalatainak figyelembevételével. Sz. n./1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.1. doboz.

³²⁸ Levelek, csomagok, magnó szalagok kezelését és visszaküldését szabályozták. HM HIM HTL, 250/2/712/c – 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok. I. Csoport; 2917/Mo/1973.

³²⁹ Például a teljes állomány élelmiszer tartalék képzésének a megszervezése.

³³⁰ HM HIM HTL, 248/710/a MNVK Titkárság- 1973. évi feladattervek 1-124-ig. és Tárgy: Direktívák Magyar Népköztársaságnak a NEFB Bizottságban működő képviselője számára. Budapest, 1973. január 26. 001037/Sz.t./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

³³¹ Tárgy: A Pax rezidentúra munkaterve. Budapest, 1973. 02. 20. ÁBTL, 67/9-805/73.02.20 és Tárgy: A NEFB magyar tagozatának feladatai és irányításának elvei. Budapest, 1973. március 2. 003107/9/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

³³² Párizsban a VDK és az Egyesült Államok delegációi között a megkötendő egyezmény és jegyzőkönyvek tartalmi kérdéseiben az alábbi megegyezés jött létre a két- illetve a négyoldalú katonai bizottság felállításában. A négyoldalú katonai bizottságot a VDK, DIFK, az Egyesült Államok és a saigoni kormány, míg a kétoldalú katonai bizottságot a DIFK és a Vietnami Köztársaság megbízottjai alkották.

misszióban ezeket a VDK hátráltatására használták fel a vietnamiak szerint.³³³ Az információk megszerzésével támogatták a VDK-t és a DIFK-et, valamint Moszkvát is a Varsói Szerződés főbb külpolitikai irányvonalai alapján. Ezt a Pax (a külügyi hírszerző hálózat) és az MNVK 2. Csoportfőnökség rezidentúrái eltérő vezetési elvek alapján végezték. A hírszerző munka során mindkét rezidentúrának megfelelő minőségű és értékű híreket kellett beszereznie a NEFB tevékenységéről, a magyar képviselő misszió belüli és azon kívüli tevékenységéről, a dél-vietnami belső helyzetről és a saigoni rezsím és a DIFK a NEFB-bel kapcsolatos szándékairól. Továbbá a tagállamok tevékenységéről és a tagállamokkal való együttműködés kérdéseiről, valamint a saigoni rezsím és a DIFK stratégiai és taktikai elképzeléseiről. Továbbá a rezidentúrák feladatai közé tartozott a Magyar Népköztársaságot érdeklő titkos politikai, gazdasági, katonai és más adatok megszerzése és hasznosítása, illetve a Vietnamban alkalmazott korszerű haditechnikai eszközök felderítése.³³⁴ Ez kiegészült még a délkelet-ázsiai erőviszonyokban várható változásokkal és az amerikai kormány várható reakcióival a kialakult vietnami helyzettel kapcsolatosan.³³⁵ Mindazonáltal a Kínával kapcsolatos információk is központi helyet foglaltak el szovjet hírszerzésnél, ezért erről és az indokínai térségben lezajlott fontosnak vélt eseményekről a katonai elhárítás által megszerzett adatokat átadták nekik.³³⁶ Erre azért volt szükség, mert egy jelentés szerint: „*Kína magatartását a vietnami konfliktusban változatlanul a térséggel kapcsolatos nagyhatalmi törekvései határozták meg. A két világrendszer közötti lavírozás kínai külpolitika e kérdésében is a kétarcú taktikázás ellentmondásos gyakorlatát folytatja.*”³³⁷ A taktikázásra a KNK részéről azért volt szükség, mert a kínaiak által véghezvitt „nagy ugrás” nevű a gazdaságot fellendíteni szándékozó programjuk még 1972-re sem érte el a kellő hatást, így az ország gazdasági, és az ipar műszaki színvonala továbbra sem közelítette meg a Szovjetunió szintjét. Ezért nyitottak a Nyugat felé és felvették a kapcsolatot mind az Egyesült Államokkal, mind Japánnal, hogy „megerősítsék a kínai népgazdaság színvonalát és növeljék a termelést”.

³³³ Tárgy: Marjai József miniszterelnök helyettes elvtárs által 1972. november 16-18. között tartott konzultáción feltett kérdések. Budapest, 1972. november 20. 003493/9. melléklet/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.28. doboz. Marjai József titulusát a forrás azonban nem megfelelően adta meg, hiszen 1972. november 16-18-i konzultáció időszakában Marjai József még „csak” külügyminiszter helyettes volt.

³³⁴ Tárgy: Megállapodás a NEFB magyar tagozatának keretében működő hírszerző és elhárító szervek tevékenységéről. Budapest, 1973. április 20. 847/Ro/1973; V/027093. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

³³⁵ Tárgy: Aktuális hírigények küldése. 1/1/6/72 sz. utasítás. Budapest, 1973.01.31. ÁBTL, 3.2.6 8-065/1.

³³⁶ A katonai hírszerzés információit közvetlenül átadták a szovjet katonai hírszerzés Vientianében székelő regionális főrezidentúrájának.

³³⁷ Tárgy: Kína magatartása a vietnami kérdésekben. 1973. május.18. MNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ö. e. 5.

Ezzel kezdetét vette a KNK nyugati gazdasági átorientálódása.³³⁸ Japánnak is érdekében állt a nyugalmi helyzet fenntartása az indokínai térségben. Az érdekeltsége hagyományosan gazdasági eredetű volt. Japán ugyan iparilag fejlett ország, de nyersanyagokban nem bővelkedik, ezért Kína és Délkelet-Ázsia, mint nyersanyagtermelő és felvevő piac mind a mai napig jelentős a számára.³³⁹

Meg kell jegyezni, hogy az Délkelet-Ázsiában meglévő szovjet–kínai ellentét mellé új elemként megjelent az 1970-es évek elején Észak-Vietnam és Kína kapcsolatának megromlása is.³⁴⁰ Az indokínai térségben történő szovjet stabilitás megerősítése érdekében, a szovjet vezetők szerint a leghatékonyabb módszer a Kínápolitikák szoros egyeztetése volt Moszkva és szövetségesei között.³⁴¹ Magyar külpolitika 1972 decemberében meg is kapta az első NEFB-bel összefüggő feladatát, azaz képviselnie kellett az észak-vietnami érdekeket a vietnami kérdés kapcsán összehívandó Nemzetközi Garantáló Értekezleten.³⁴² Szovjet részről is megkapták az ezzel kapcsolatos feladatukat: *„Lehetőség szerint arra kell törekednünk, hogy az értekezlet – amennyiben a Szovjetunió ellen teljesen biztosra vehető kínai támadások az „elviselhetőség” határain belül maradnak – ne váljék a KNK és a szocialista országok vitafórumává.”*³⁴³

Fontos célként jelölte meg a magyar vezetés, hogy támogatni kell azon elképzelést, hogy *„a Garantáló Értekezlet ne hozzon létre állandó szervet, ne legyen a NEFB felettese, hanem a NEFB a négy félnek illetve a két félnek tartozzék felelősséggel.”*³⁴⁴ Hanoi és a moszkvai tartott attól, hogy *„az amerikai fél esetleg azt kívánja elérni, hogy a NEFB az*

³³⁸ A Szovjetunió és az őt támogató szocialista országok ezt egyértelműen Kína jobbra tolódásának fogták fel. Ibid.

³³⁹ A japán kormány az indokínai helyzet mielőbbi stabilitását kívánta elérni a gazdasági, kereskedelmi kapcsolatok mielőbbi megerősítése érdekében a térség országaival, és úgy gondolták, hogy ez legnagyobb mértékben a VDK-án múlik. Tárgy: Japán elképzelések a vietnami helyzet alakulásáról. Tokió, 1972. december 15. 003525/60/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.1. doboz.

³⁴⁰ William L. Ryan, az AP kommentátora szerint már Ho Si Minh 1969-ben felolvasott végrendelete is kemény visszautasítás volt Peking számára, és egyben figyelmeztetés is az utódjainak, hogy tartsák magukat távol Kínától. Bár utalása a kínai kommunistákra burkolt volt, a vietnami kommunisták közötti egységre szólított fel az írás. Még arra is utalt az AP újságírója, hogy a kínai- és szovjet-párti vitákban a felsőbb vezetésben Ho Si Minh tölthette be a mérleg nyelvét. Tárgy: Ho Si Minh- kommentárok. New York, 1969. szeptember. 11. Egy francia újságíró, Pierre Comparet az AFP tudósítója szerint Kína egy felhívással válaszolt a végrendeletre, hogy szakítsanak a revizionizmussal és hozzanak létre új forradalmi pártokat azokkal szemben, amelyeknek vezetését „a revizionisták” bitorolták. Tárgy: Kína válaszolt Ho Si Minh elnök felhívására. MNL OL, KÜM MTI XXII-33.132.VH.1969-1977.

³⁴¹ Vámos. 2020. 105-107., valamint Vámos Péter: Moszkva árnyékában. Magyar–kínai kereskedelmi kapcsolatok a hidegháború idején. Világtörténet - 43. évf. 3. sz. (2021.)

³⁴² Tárgy: A vietnami kérdés rendezése kapcsán összehívandó Nemzetközi Garantáló Értekezlettel kapcsolatos kérdések. Budapest, 1972. december 8. 003739/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.13. doboz.1-8.

³⁴³ Tárgy: A vietnami kérdés rendezése kapcsán összehívandó Nemzetközi Garantáló Értekezlettel kapcsolatos kérdések. Budapest, 1972. december 8. 003739/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.13. doboz. 8.

³⁴⁴ Ibid.

*ENSZ-nek tartozzon jelentéstételi kötelezettséggel.*³⁴⁵ Ezért a Budapest–Hanoi–Varsó–Moszkva közötti rendszeres tájékoztatás megszervezése mellett a NEFB Osztály szempontjából kiemelt külképviseleteket – Washington, Párizs, Ottawa és Djakarta – is ellátták releváns információkkal.³⁴⁶ A gyors információáramlás és információszerzés biztosítása érdekében a külképviseleteket négy kategóriába sorolták be.³⁴⁷ A közvetlenül érdekelt külképviseleteknél – Moszkva, Varsó, Hanoi – a saigoni képviselettel együtt az egyeztetés és a közös munka folyt. A saigoni képviseletről a VDK–USA megállapodás létrehozásával és NEFB-bel kapcsolatos minden részletre kiterjedő információt osztották meg a szovjet, a vietnami és a lengyel vezetéssel. Az információszerzésnél ügyelniük kellett, hogy a diplomatákkal folytatott beszélgetéseik során a VDK–USA szerződés aláírásáig nem léphettek fel kezdeményezőként.³⁴⁸ A NEFB tevékenységében érdekelt képviseletekkel – Washington, Ottawa, később Teherán, Djakarta és Párizs – a misszióval kapcsolatos információkat osztották meg. A Nemzeti Garantáló Konferencián résztvevő államokban működő képviseletek – London, Peking, New York –, a konferenciával kapcsolatos információkat kapták meg. Az információszerzés folyamatában kiemelten kezelték az ENSZ és a főtitkárnak, Kurt Waldheimnek a Garantáló Konferenciával kapcsolatos álláspontját és nézeteit.³⁴⁹ A saigoni képviselet felállítása után mindegyik külképviselet megkapta a misszióval kapcsolatos heti összefoglaló jelentéseket is. Az Indokínához közel eső országok külképviseleteivel – Tokió, Új-Delhi – a VDK–USA megállapodásnak a térségre és az indokínai rendezésre vonatkozó híreit osztották meg.³⁵⁰ Az információgyűjtés terén különös figyelmet fordítottak Japánnak a délkelet-ázsiai béke helyreállítási terveire,³⁵¹ illetve azon elképzelésére, hogy részt óhajt-e venni a NEFB

³⁴⁵ Tárgy: Felkészülés a Nemzetközi Garantáló értekezletre. 001122/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.13. doboz.7.

³⁴⁶ Tárgy: Felkészülési terv a NEB-bel kapcsolatos feladatokra. Budapest, 1972. november 27. Sz. n/1972. A külképviseletek között is kiemelten kezelték washingtoni kirendeltséget, mert amíg a többi képviselet csak VDK–USA megállapodásról és a NEFB bizottsági anyagokat kapta meg, addig az amerikai külképviseletet a titkos tárgyalásokról is tájékoztatták a VDK által. Tárgy: A NEB-bel kapcsolatos információk továbbítása a Központ és az érdekelt külképviseletek között. Budapest, 1972. december 7. 00374/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.1. doboz.

³⁴⁷ Tárgy: A NEB-el kapcsolatos információk továbbítása a Központ és az érdekelt képviseletek között. Budapest, 1972. december 7. 003740. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

³⁴⁸ Tárgy: A VNEB Osztály irányelvei a külképviseleti jelentőmunkához. Budapest, 1972. december 23. 003858. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

³⁴⁹ Ibid. 2.

³⁵⁰ Tárgy: A NEB-el kapcsolatos információk továbbítása a Központ és az érdekelt képviseletek között. Budapest, 1972. december 7. 003740. és Tárgy: A VNEB Osztály irányelvei a külképviseleti jelentőmunkához. Budapest, 1972. december 23. 003858. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

³⁵¹ Tárgy: Varsói konzultáció procedurális kérdések. Varsó, 1972. december 9. 003416/4/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.25. doboz.

munkájában. Indiából is erre az információra voltak kíváncsiak, természetesen érdekelte a magyar hírszerzést a misszióval kapcsolatos indiai álláspont is a kambodzsai és a laoszi rendezésre vonatkozó elképzelések mellett.³⁵²

Az értekezleten a párizsi négyes tanácskozás résztvevői mellett a Szovjetunió, Kína, Anglia, Franciaország és a négy NEFB-ország képviselői vettek részt az ENSZ képviselőivel együtt. Magát az értekezletet a VDK–USA megállapodás 14. cikkelye értelmében az aláírást követő 30 napon belül, vagyis 1973. február 26-án hívták össze. Magát a külügyminiszteri szintű konferenciát Párizsban tartották,³⁵³ amit a francia politika sikerként könyvelt el.³⁵⁴ Hanoi azt akarta elérni, hogy ez az értekezlet teljesen más legyen, mint az ezt megelőző genfi értekezlet, – ahol a vietnami, laoszi és kambodzsai kérdésekkel is foglalkoztak -, itt azt akarták elérni, hogy a szerepe kizárólag az aláírt VDK–USA egyezmény szentesítésére korlátozódjon.³⁵⁵

A decemberi NEFB-el kapcsolatos aktivitást megelőzte, az 1972. november 4-én kiadott honvédelmi miniszteri rendelet, amely utasítást adott a katonai állomány mielőbbi felkészítésére,³⁵⁶ és amelynek Csémi Károly vezérkari főnök (VKF) altábornagy lett a parancsnoka.³⁵⁷ A NEFB magyar tagozata felkészítésének a felügyeletével kapcsolatos feladatokat a Tárcaközi Koordinációs Bizottság látta el, amely 1972. november 8-án alakult meg Marjai József külügyminiszter helyettes vezetésével.³⁵⁸ Ekkor határozták meg a NEFB-be beosztandó személyi állománnyal kapcsolatos követelményeket is.³⁵⁹ (1) A parancsnok hadműveleti tanfolyamot vagy Vezérkari Akadémiát végzett, határozott fellépésű, ezredesi rendfokozatú hivatásos tiszt lehetett. Fontos volt, hogy tudjon angolul társalgási szinten beszélni, illetve még hasznosnak bizonyult, ha ismerte a francia, orosz vagy a lengyel nyelv valamelyikét. (2) A politikai helyettes, politikailag magasan képzett,

³⁵² Tárgy: A VNEB Osztály irányelvei a külképviseleti jelentőmunkához. Budapest, 1972. december 23. 003858. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz. 2.

³⁵³ Az amerikai vezetés Genfben kívánta volna megrendezni ezt a konferenciát. Tárgy: A vietnami fél által tanulmányozás alatt álló kérdések. /1972. november 16-18. konzultáció./ Budapest, 1972. december 5. 00746/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.30. doboz. 1.

³⁵⁴ Tárgy: Párizsi Nemzetközi Konferencia. Párizs, 1973. február 12. 001122/14. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.13. doboz.1-3. A delegáció vezetője magyar részről Péter Gábor volt. Tárgy: Delegáció a Nemzetközi Értekezletre. Budapest, 1973. február 12. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.13. doboz.1-2.

³⁵⁵ Tárgy: Felkészülés a Nemzetközi Garantáló értekezletre. 001122/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.13. doboz.1-10.

³⁵⁶ Tárgy: Az MNK-nak a NEFB-ben lévő képviseletének a KÜM-ből kiutazó tagjainak a felkészítése, 50/NEB. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

³⁵⁷ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság- 1973. évi titkos vezetési parancsok; 00288/ 72.

³⁵⁸ Marjai József 1970 és 1973 között töltötte be ezt a posztot. Baráth Magdolna-Gecsényi Lajos: Főkonzulok, követek és nagykövetek 1945-1990. MTA Bölcsészettudományi Kutatócsoport Történettudományi Intézet; Budapest, 2015. 219.

³⁵⁹ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság- 1973. évi titkos vezetési parancsok, 00745/VKT.

alezredesi rendfokozatú tiszt lehetett, és az angol nyelvtudás mellett, célszerű volt az ő esetében is a francia, orosz vagy a lengyel nyelvtudás. Munkája során meg kellett tudnia határozni a személyi állomány soraiban folytatandó pártpolitikai munka fő irányvonalait, feladatait és annak módszerét. (3) Az orvos csak hivatásos katonaeorvos lehetett. Szintén követelmény volt az angol nyelvtudás, valamint tisztában kellett lennie a Délkelet-Ázsiában előforduló fertőző betegségekkel és azok megelőzésével. (4) Az operatív csoportba beosztott tiszt katonailag magasan képzett, hadműveleti tanfolyamot vagy Katonai Akadémiát végzett tiszt lehetett, aki mindemellett kiválóan beszélt angolul és ismerte az amerikai-, dél-vietnámi és a dél-koreai fegyveres erők szervezetét és haditechnikáját. (5) A híradó csoportba beosztott tisztnek vagy tiszthelyettesnek szintén szakmailag magasan képzettnek kellett lennie. Az angol nyelvtudáson kívül nála is célszerű volt még egy nyelv ismerete (francia, orosz és lengyel), és jó, ha tisztában volt az amerikai fegyveres erők híradó eszközeinek a használatával. Feladata a beosztott rádiótávírásszok munkájának és a szolgálat ellátásának a megszervezése és ellenőrzése volt. (6) A tolmács csoportba beosztott tisztnek, követelmény volt az angol nyelv pontos ismerete. A posztot hivatásos tiszt vagy polgári alkalmazott is betölthette, akinek feladatként a nemzetközi tárgyalásokon az eredeti kijelentések pontos fordítását jelölték meg.

Első körben a Magyar Néphadsereg Vezérkar (MNVK) 2. Csoportfőnökségről kerültek ki az angolul beszélő és a megfelelő szakmai tudással rendelkező személyek, akiknek a kiképzése 1972. november 25-re fejeződött be. A személyi állományt a Szentendre közelében található Anna-völgyben, a Honvédelmi Minisztérium (HM) tulajdonában lévő üdülőben készítették fel a várható feladatokra és a következő váltások kiképzésére.³⁶⁰ Ez azonban kevésnek bizonyult, és a nyelvi gondok enyhítésére elrendelték a tartalékos állomány behívását, amely több idegen nyelven beszélő főosztályvezetőkből, osztályvezetőkből és egyetemi docensekből állt. Ebből adódóan a személyi állomány összetétele változatos lett, hiszen a fogolycsere miatt szükség volt katonai ügyészre, rendőrtisztre, az országhatárra kihelyezett Ellenőrző Áteresztő Csoport miatt pedig határőr tisztre is. A kontingensben a fentiekén kívül külügyes titkárnők, tolmácsok, futárok, rejtjelezők, valamint őrszolgálatot ellátó katonák és orvosok dolgoztak. A három váltásban összesen 636 fő (524 katona, 112 diplomata és polgári

³⁶⁰ Tárgy: Felkészülési terv a NEB-bel kapcsolatos feladatokra. 003667/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

személyzet) vett részt.³⁶¹ A felkészítés végén, de még a kiutazás előtt, a hivatásos állományon belül egy rendfokozattal léptették elő a katonákat,³⁶² akkor, ha a várakozási (előléptetési) idő egy éven belül volt. A behívott tartalékosoknál ugyanez az előléptetési rendszer két–három rendfokozatos emelést jelentett, így a tartalékos állomány nagy része alhadnagyi, hadnagyi rendfokozattal került beválogatásra.

A kiküldetésben résztvevőket az angol nyelven kívül (erre főként a katonai állomány tagjait) felkészítették a Dél-Vietnamban várható és már előzetesen ismert kiemelt feladatokra.³⁶³ Magát a felkészülést segítette az a két ismeretszerző könyv is, amely a magyar delegáció tagjainak készült: „Tájékoztató adatok Dél-Vietnamról (Kézikönyv)”, illetve „Általános adatok a Dél-Vietnamban harcoló Fegyveres erőkről.” Ezekből kapták meg a felkészülést az idegen hadsereg ismeretére, az egészségügyi kérdésekre, a rejtjelezésre (külön könyv a rádiósoknak), országismeretre, diplomáciai kapcsolatokra, nemzetközi szokásokra és a nemzetközi jogra,³⁶⁴ itt kitértek az 1954. évi genfi egyezményre is,³⁶⁵ valamint oktatásban részesültek a Dél-Vietnamban harcoló fegyveres erőkről is.³⁶⁶ A kezdeti időszakban rendelkezésre álló releváns információkat a kiküldetések során megszerzett értesülésekkel és tapasztalatokkal folyamatosan bővítették, amelyet elősegített a folyamatos konzultáció Hanoival.³⁶⁷ Az utóbbi keretén belül 1972. december 22-én Reményi Gyula vezérőrnagy találkozott Tram Sam vietnami „elvtárral”, aki tájékoztatta a dél-vietnami helyzetről.³⁶⁸ Egy korábbi alkalommal, 1972. december 18-án, a VDK nagykövetével és a DIFK ideiglenes ügyvivőjének Fock Jenő az alábbiakat jegyezte meg a NEFB hivatalos felkérésének az elhúzódsával kapcsolatban.

„Nekünk problémát jelent, hogy a leendő nemzetközi bizottsági tagságunkat a sajtóban hivatalosan még nem közöltük. A világsajtó már megírta, mi hallgatunk. A

³⁶¹ Botz László, Dr.: Küldetés a békéért – harmincöt éve ért véget a vietnami háború. Felderítő Szemle, IX. évfolyam. 2. szám. 2010. 5-16.

³⁶² A rendfokozat előléptetéssel a fizetési besorolás is megváltozott. Bővebben, lásd. 3. ábra.

³⁶³ Tanulva az első váltás nyelvi gondjaiból a második kiutazó csoportnak az angol nyelvet már az erre kijelölt intézmények végezték: Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Nyelvi Intézete (Budapest), a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Eger) és a Tanárképző Főiskola (Pécs).

³⁶⁴ Tájékoztató adatok Dél-Vietnamról (Kézikönyv). Budapest, 1973. 01. 15. 4-121.

³⁶⁵ Tárgy: A MNK-nak a Nemzetközi Ellenőrző Bizottságban lévő képviselőjének KÜM-ből kiutazó tagjainak felkészítése. Budapest, 1972. december 5. 50/NEB/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.17. doboz.

³⁶⁶ Általános adatok a Dél-Vietnamban harcoló Fegyveres erőkről. 4-181.

³⁶⁷ Tárgy: Hoang Coung nagykövet látogatása. Budapest, 1973. november 13. 003525/11/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.1. doboz.

³⁶⁸ A vietnami helyzettel kapcsolatban megosztották velük, hogy 1972 márciusa óta az észak-vietnami főerők offenzívát folytattak, ezzel párhuzamosan folytatódott a helyi forradalmi erők akciói is. A magyar delegációt tájékoztatták továbbá a Dél-Vietnam középső fennsíkján és a keleti részének déli területén kialakult katonai helyzetről.

párttagságot informáltak, nem mondtuk meg, hogy ez titkos információ. Lassan elterjed az egész országban s ma már biztosan tudják az iskolás gyerekek. A sajtóban nem közöltük és Péter elvtárs sem beszélt róla a Parlamentben.”³⁶⁹

A szocialista országok mellett az MNK Kanadával is folytatott kétoldali konzultációkat. Ilyen volt az 1972. december 2-án lezajlott jelentősebb megbeszélés is, melynek során fogadták John Halstead kanadai külügyi államtitkárt, akivel a NEFB bizottságról, a csapatcsökkentés, a magyar–kanadai kapcsolatok és az európai biztonság³⁷⁰ kérdéséről tárgyaltak.³⁷¹ Ez utóbbiról Kanada bővebben is kifejtette az álláspontját. *„Kanada a NATO-országok közül elsőként foglalt pozitívan állást a konferencia mellett. Érdekelt az Európai Biztonsági Konferenciában. Európában összpontosulnak – az Amerikai Egyesült Államokon kívül – Kanada legfontosabb nemzeti érdekei is.*”³⁷² Ettől részben az európai biztonság kérdésének jelentős előmozdítását, részben pedig a saját európai érdekeinek az érvényesítését várta, mivel a gazdasági, tudományos, műszaki és kulturális együttműködés terén Kanada is szorosan kapcsolódott Európához.³⁷³ Úgy gondolták, *„a helsinki konferenciának egyaránt feladata a felderítés és az előkészítés, tehát hogy felderítse a valamennyi résztvevő számára közös érdekeket és előkészítse a sikeres Európai Biztonsági Konferenciát. A felderítést úgy értelmezik, hogy csak azokra a körülményekre irányul, amelyek között a konferenciának dolgoznia kell, hogy sikert érjen el.*”³⁷⁴ Továbbá a haderőcsökkentésnek a véleményük szerint kölcsönösnek és kiegyensúlyozottnak kell lennie.³⁷⁵ Magyar részről Kanadával a vietnami missziós tapasztalatok információs átadására és a helsinki folyamatok (Kelet és Nyugat

³⁶⁹ Tárgy: A VDK nagykövete és a DVK (DIFK) ügyvivője Fock elvtársnál december 18-án. Budapest, 1972. december 18. 003525/53/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.1. doboz.

³⁷⁰ Értsd: Azok a kérdések, amelyekkel az *Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet* (EBEÉ, az EBESZ elődszervezete) országai által végül 1975. augusztus 1-jén aláírt dokumentum foglalkozott.

³⁷¹ A megbeszélésen magyar részről Marjai József, Nagy János és Esztergályos Ferenc vett részt. Tárgy: Magyar-kanadai konzultáció. Budapest, 1972. december 12. 003035/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB.16. doboz.

³⁷² Ibid.1.

³⁷³ Tárgy: Alapanyag a kanadai KÜM-küldöttséggel folytatandó 1972 decemberi konzultációhoz. Budapest, 1972. december 4. 45/NEB/Sz.t./1972. Ibid. Magyarország a kereskedelmi kapcsolatok megerősítését akarta elérni, addig Kanada a montreali konvenció ratifikálását kívánta elérni a magyar kormánytól. Az utóbbi 1971. november 23-án jött létre és a polgári légiforgalom biztonságát veszélyeztető törvényellenes cselekmények megtorlásával volt kapcsolatos. Tárgy: Robert Edmonds kanadai ügyvivő látogatása. Budapest, november 10. 00157/17/01/1972. Ibid.

³⁷⁴ Ibid. 2.

³⁷⁵ Ibid. 7.

közötti nyitás) felgyorsítása mellett a két ország közötti gazdasági kapcsolatok megerősítésére törekedtek.³⁷⁶

1973. január 18-án a külügyminisztériumban a NEFB magyar tagozatának ügyintézésére önálló osztály alakult meg Dr. Gorincsek Gyula vezetésével. A Tárcaközi Koordinációs Bizottság ülésén pedig Esztergályos Ferencet jelölték ki a NEFB magyar tagozatának az élére.³⁷⁷ Másnap, 1973. január 19-től január 23-ig a NEFB-bel kapcsolatos párizsi konvenciókról folytattak tárgyalásokat Marjai József és Thach VDK külügyminiszter helyettesek részvételével Hanoiban, ahol a tárgyalások alapját a részvétel alapkérdései jelentették.³⁷⁸ A magyar küldöttség tevékenyen részt vett a konferencia munkájában is, ahol a VDK és a DIFK együttműködött a Szovjetunióval és a blokk országokkal, hogy a záróokmány a két kommunista vietnami fél érdekeit minél jobban képviselje.³⁷⁹

1973. január 23-án a VDK kormánya hivatalosan, majd január 24-én az Amerikai Egyesült Államok is felkérte a magyar kormányt a NEFB-ben való részvételre.³⁸⁰ 1973. január 25-én a Külügyminisztérium közölte, hogy a megállapodás és a jegyzőkönyvek tanulmányozása után úgy döntött, eleget tesz a felkérésnek.³⁸¹ Ezután a magyar vezetés egyik legfontosabb feladata az volt, hogy a katonai misszióban résztvevők számára útlevelet biztosítson. Továbbá minden egyes katonának életbiztosítást kellett kötnie, illetve orvosi szempontból megkapták a szükséges védőoltásokat (kolera, himlő, tífusz, malária, stb), illetve a szükséges ruházatot. A Párizsi Egyezmény megkötése előtt egy nappal, 1973. január 26-án az első kontingens már ki is utazott. A csoportot Ferihegyen Fehér Lajos búcsúztatta Kádár János intelmeivel: „*Nehéz helyzetben, bonyolult viszonyok között tévedhetetlen vezérfonalként mindig lássák maguk előtt, hogy a társadalmi haladás, a forradalom eszménye, a vietnámi nép igazságos ügyének szolgálata a legbiztosabb útmutató.*”³⁸² A VDK felkérésére célszerűnek tartották, hogy a NEFB magyar

³⁷⁶ Vietnam ügyében 1973. január 24-én találkozott Robert Edmonds kanadai ügyvivő és Gorincsek Gyula. Tárgy: Edmonds látogatása a Vietnami Ellenőrző Bizottság ügyében. Budapest, 1973. január 25. 00530/12/1973., illetve tárgy: Edmonds kanadai ideiglenes ügyvivő és Effendi indonéz követ-tanácsos látogatása. Budapest, 1973. január 26. 001065/1/1973. Ibid.

³⁷⁷ HM HIM HTL, 706 MNVK Titkárság- 1973. évi személyügyi parancsok.

³⁷⁸ Ha Van Lau ezredes (az észak-vietnámi bizottság vezetője) hívta meg a VDK nevében a NEFB magyar tagozatának a vezetői küldöttségét. HTL. 250/1/712/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I. Csoport.

³⁷⁹ Tárgy: MNK részvétele a NEFB-ben és a Nemzetközi Vietnam Konferencián. Budapest, 1973. március 14. 004774/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

³⁸⁰ Szöke.1999.158.

³⁸¹ Györi Sándor: Magyarok a Mekong deltában, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 11.

³⁸² HM HIM HTL, 248/710/a MNVK Titkárság 1973 évi feladat tervek 1-124-ig, H/000197/1973.

tagozatának egy részét Hanoiba küldték még a fegyverszünet aláírása előtt, ezzel lehetővé vált a magyar kontingens a szükséges időpontban való megérkezése.³⁸³

2.6 Összegzés

Összegzésképpen elmondható, hogy az 1945 után Magyarország, miután betagozódni kényszerült a szovjet tömbbe, az első és második hidegháború korszakában is a SZU és a Varsói Szerződés által elfogadott külpolitikai érdekeknek megfelelő külpolitikát folytatott, függetlenül attól, hogy éppen ki volt a szovjet vezető. Miután a hidegháború súlypontja áthelyeződött Európából Ázsiába pontosabban, Koreába és később Vietnamba, jól látható, hogy a két szuperhatalom tanult a fegyverkezési versenyből és a koreai konfliktusból kiindulva ki akart maradni az indokínai konfliktusból, amelynek a fő vonulatában a szovjet–kínai ideológiai és geopolitikai érdekütközése húzódott meg. Ezek a regionális háborúk tovább feszítették a két nagyhatalom közötti szembenállását, ami hatással volt az amerikai containment-re is, és a vietnami kérdésben nagymértékben befolyásolta a Washington eszkalációs politikáját, és ennek a nyomán tört ki a második indokínai háború is.

A KNK magatartását a vietnami konfliktusban változatlanul a térséggel kapcsolatos nagyhatalmi törekvések határozták meg, így a kezdeti összefogás után a maói kommunista–nacionalista politikai szemléletváltozás okán Vietnam ügyében nem voltak hajlandóak a teljes mértékű együttműködésre a szocialista országokkal. Mao Ce-tung Kínára nézve kedvezőtlennek ítélte a Szovjetunióban zajló desztalinizációs folyamatokat, valamint a Kreml által hangsúlyozott külpolitikai irányvonal, a „békés egymás mellett élés" elvét és azokat revizionistának bélyegezték. Többek között ezért is utasították el a Pekingben tárgyaló szovjet küldöttségeket is, amelyek az amerikai eszkaláció kapcsán együttes szovjet–kínai fellépést sürgetettek volna. A Kreml így akarta feloldani az ellentéteket és megoldást keresni a vietnami kérdésre, miközben megerősítette volna pozícióját Indokínában. Mindeközben a kínai vezetés kereste a kapcsolatot az USA-val, amely a délkelet-ázsiai térségben elősegítette volna hatalmának a stabilitását. Vietnam a két szocialista nagyhatalom ellentétében semleges maradt, mely álláspontnak az volt az

³⁸³ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság- 1973 évi titkos vezetési parancsok, 3892/Mo./1972. A forrás megjegyezte még, hogy Kanada hivatalos úton megkereste a VDK-t és felajánlotta szolgálatait nekik még Magyarország és Indonézia megérkezése előtt, Észak-Vietnam természetesen nem egyezett bele.

oka, hogy mindkét országgal jó kapcsolatot ápolt és Észak-Vietnamot gazdasági, katonai és egyéb módokon támogatták. Magában a vietnami kommunista vezetésben, mindketten rendelkeztek támogatókkal, azonban az 1970-es évek elejéig a Kína-párt támogatása bizonyult erősebbnek, ezért is fordulhatott elő, hogy ezen időszakig a kínai gazdasági és politikai modell erősebb volt, mint a szovjet és a kelet-európai modell együttesen.

A magyar külpolitika a „vietnami kérdésben” a szovjet irányvonalat követte és a VDK-val kötött egyezmény értelmében gazdasági, pénzügyi, kulturális, katonai és egyéb segítyeket juttatott az országnak. A fentebb feldolgozott források fényében kijelenthető, hogy Magyarország, a Szovjetunió mellett, Észak-Vietnam egyik legnagyobb támogatója volt.³⁸⁴ Ezért is alakulhatott úgy, hogy a vietnami háború eszkalálódása folytán Brezsnyev felkérte hazánkat, hogy közvetítsen az „indokínai kérdés” oly mértékű megoldásában, ami elfogadható lehet mind a két szuperhatalom számára. Kádár ezt fel- és kihasználva törekedett az ország nyugati megítélésének, illetve a gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok javítására, különös tekintettel az USA-ra, így a két ország közötti diplomáciai kapcsolatokban a további fejlődés jelei mutatkoztak meg.³⁸⁵

Magyarország részvétele NEFB-ben a hagyományosan jó észak-vietnami és a fejlődő amerikai diplomáciai kapcsolatoknak volt köszönhető az indokínai térségben enyhülő nagyhatalmi geopolitika mellett. A felkérést követően a misszió felkészítése a korábbi vietnami misszióban szolgálatot teljesítő lengyel tapasztalatokra, a hanoi és a moszkvai konzultációkra alapozva történt. Ez alapján kerültek az irányítási elvek és a feladatok megfogalmazásra. Az irányítás a honvédelmi-, a külügy – és a belügyminisztérium között oszlott meg. A Párizsi Egyezmény által előírt feladatok mellett a Varsói Szerződés főbb külpolitikai irányvonalait is követni kellett, ilyen volt például

³⁸⁴ Ezt erősíti meg Dr. Pehr Imre hanoi nagykövet Péter Jánosnak küldött jelentése is. Tárgy: KPM delegációjának látogatása a VDK-ban. Hanoi, 1968. április 22. 001268/3/1968- MNL OL, KÜM TÚK. XIX-J-1-J.89. doboz. Valamint Szőke Zoltán a kutatása során is erre a következtetésre jutott. Szőke Zoltán: Magyarország és a vietnami háború, 1962-1975. Századok. 96. A források érdekessége még az is, hogy a szovjet fél nem közölte az MNK-val, hogy Lengyelország, az NDK, Csehszlovákia vagy más szocialista mekkora mértékben támogatta a VDK-t.

Pehr Imre (1914–1977) 1956–61-ben Phenjanban, 1965–70-ben Hanoiban nagykövet és egyidejűleg 1967–70-ben Vientianében is. Megbízólevelét Hanoiban 1965. augusztus 9-én, Vientianében pedig 1968. május 16-án nyújtotta át. Diplomáciai pályájának korábbi állomásai: Bern, Genf, Róma (1951–1965). Diplomáciai szolgálatot 1956-tól-1972-ig teljesített. Bővebben, <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/p-77238/pehr-imre-773DF/>.

(Hozzáférés:2022.06.12.) 1956–61-ben Phenjanban, 1965–70-ben Hanoiban nagykövet és egyidejűleg 1967–70-ben Vientianében is.

³⁸⁵ Az első washingtoni magyar nagykövet – Nagy János – már 1968. október 7-én átnyújtotta megbízólevelét. 1973-ban immár a második magyar nagykövet – Szabó Károly – szolgált az amerikai fővárosban, és ugyanez volt a helyzet Budapesten is. 1971 szeptemberében pedig Mindszenty bíboros menedéke is megoldódott. A kapcsolatfejlesztés folyamata a magyar koronázási ékszerek 1978. januári visszaadása felé haladt.

Kína indokínai térségre gyakorolt politikája, mivel a Mao Ce-tung vezette KNK elhamarkodott gazdasági programja gazdasági válságot idézett elő. A szovjet–kínai ellentét miatt Peking rákényszerült a nyugati nyitásra, amelyet a Szovjetunió és a vele szövetséges szocialista országok a kínai politika jobbratolódásának tekintettek. A kádári külpolitikának is rendkívül kedvező lehetőség volt a misszióban való részvétel, hiszen a hagyományos szovjet vonal követése és a vietnami elvtársi támogatás mellett a Nyugattal is tudták tartani a diplomáciai kapcsolatot, és a velük kötött gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok révén fejlődött az ország gazdasága és vele együtt előbbre jutott a kádári „társadalmi haladás” is.

Tehát az indokínai politika tekintetében a Moszkva–Peking–Washington háromszögnek nem volt artikulált politikája, de a szovjet–amerikai és az amerikai–kínai viszony normalizálódása és a KNK hatalmi garanciája a vietnami békére vonatkozóan a VDK és a DIFK javára lehetővé tették a vietnami háborút lezárni és a békét helyreállítani szándékozó párizsi békeszerződés aláírását. Maga a békeszerződés a két szocialista vietnami fél pozícióját erősítette délen, ami nem a békés elrendezés tényét vetítette előre a kettéosztott országban. Ennek a keretében megalakult a NEFB, és Dél-Vietnam területén ebben teljesített szolgálatot az MNK is másik három országgal együtt.

3. 1973 – AZ ELSŐ SZOLGÁLATI ÉV A NEFB-BEN

1973. január 26-án a magyar kontingens első turnusában két szovjet repülőgépen 86 fő érkezett Dél-Vietnamba – a diplomáciai személyzet Esztergályos Ferenc nagykövet, a katonai állomány pedig Szűcs Ferenc vezérőrnagy vezetésével –, ebből 67 fő a katonai állományban szolgált.³⁸⁶ A csoport a Budapest–Moszkva–Taskent–Rangun–Hanoi útvonalon jutott el Saigonba, a 15.500 kilométer hosszú utat 37 óra alatt tették meg. A magyarokon kívül a gépen tartózkodott még hat lengyel diplomata (NEFB tagok is egyben), Hanoi varsói nagykövete és egy lengyel ezredes. Ezt használta ki Esztergályos Ferenc, és ilyenformán még a gép fedélzetén elkezdődött a két tagozat közötti gyakorlati egyeztetés.³⁸⁷ A törzs elhelyezése két szálláskörletben történt meg, egyik a város szállodáiban,³⁸⁸ a másik a Tan Son Nhut-i támaszponton a VK-ban állomásozó amerikai Katonai Csoportosítás 7. légerő csoportjának egyik épületében.³⁸⁹ Az utóbbiban alakították ki a munkairodákat, a rádióállomást és a biztonsági körletet is. Miután a magyar kontingens első turnusa, – amelyet „primőr csoportnak” is neveztek – megérkezett Dél-Vietnamba,³⁹⁰ már a következő napon, azaz a békemegállapodás életbelépésének napján,³⁹¹ január 27-én szolgálatba lépett a saigoni központban.

A NEFB magyar tagozatának szolgálatát nemcsak a külpolitika és a misszió belüli események határozták meg, hanem a személyi állomány helyzete is fontos szerepet játszott egy-egy feladat vagy döntés végrehajtásának a sikerességében. A polgári tagozat (külügy) és a katonák együttműködése területén már a szolgálatba lépés kezdetétől gondok adódtak, ami leginkább az eltérő gondolkodásmódban jelentkezett.³⁹² A katonai

³⁸⁶ Ezzel a csoporttal utazott ki Kőszegvári Tibor ezredes, a katonai parancsnok helyettese és Sándor György ezredes, a misszió politikai helyettese is.

³⁸⁷ HM HIM HTL, 246/707 1973 évi titkos vezetési parancsok 000751/1972.

³⁸⁸ A Hotel Majestic-ben, a Hotel Astor-ban és a Hotel Continental Palace-ban kerültek elszállásolásra.

³⁸⁹ US Army Group Seventh Air Force Group.

³⁹⁰ Tárgy: Bács Antal: Beszámoló jelentés. Budapest, 1974. február 25. 00540/4/1974, MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 21. doboz.

³⁹¹ A NEFB-en kívüli külügyi látogatók és a kiutazók névsorát az USA saigoni nagykövetségére is el kellett juttatnia a magyar tagozatnak. A kialakult gyakorlatnak megfelelően a jegyzékben közölték a látogatás tervét feltüntetve a pontos adatokat: Dél-Vietnamba való belépés időpontja, tervezett tartózkodási idejével, a meglátogatni kívánt helységek adataival, a diplomata útlevelek számát és kísérők hasonló adatait is meg kellett adniuk. Tárgy: Jegyzékek az USA nagykövetségnek, Roska elvtárs saigoni látogatása. Budapest, 1973. február 23. 357/NEB. Sz.t./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. De a NEFB magyar képviseleti csoportjai is jelentési kötelezettséggel tartoztak, így jutott ki az első turnus négy különböző időpontban indított személyi állománya Saigonba 1973. február 12-én, 15-én, 23-án és 26-án. Tárgy: Szóbeli jegyzék. Budapest, 1973. február 9. 1846-15/73. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 22. doboz.

³⁹² HM HIM HTL, 250/712/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I: csoport; 00075/1973/ VKT. 4.

tagozat nem látta át kellőképpen a külügyesek a NEFB-en belüli helyzetét és feladatait.³⁹³ Míg a katonák küldetésben, addig a polgári személyzet követségben gondolkodott. Továbbá a Pax rezidentúra dolgozói a magyar küldöttség munkájáról, helyzetéről már a kezdeti időszakban jelentették,³⁹⁴ hogy a külügyi állomány egy része teljesen alkalmatlan a misszió által megkívánt munkaköri feladatokra.³⁹⁵ Mentségeként felhozták, hogy e delegáció személyi állománya összetételének kialakításakor kevés információ állt rendelkezésre a NEFB várható tevékenységéről.³⁹⁶ A bérfeszültség további gondot jelentett a külügyi és katonai kontingens tagjai között. A magyar tagozaton belül a legnagyobb gond a nyelvtudás terén mutatkozott, mivel kevés volt a megfelelő nyelvtudással rendelkező és önállóan dolgozni képes személy.³⁹⁷ Esztergályos Ferenc nagykövet és Szűcs Ferenc is sürgették az angol nyelvtudással rendelkezők mielőbbi kiküldését, mert ahogyan a vezérőrnagy is írta jelentésében, „*nyelvtudókat, nyelvtudókat, nyelvtudókat mert e nélkül mozdulni sem tudunk.*”³⁹⁸ Azonban ez a probléma elsősorban nem a külügyesekre volt jellemző, mivel a nyelvi hiányosságok a katonai tagozatnál jobban érzékelhetőek voltak, ezért nyelvet jól beszélő tartalékos állománnyal töltötték fel a NEFB tagozatát, amire már a kezdetektől törekvés volt.³⁹⁹

Mindezek mellett a földrajzi környezet, az éghajlati viszonyok, a honvágy és a családtól való tartós távollét,⁴⁰⁰ a kihelyezések a HECS-ekre, az életkörülmények nehézségei háborús területen és az elzártság próbára tette a kiküldöttek fizikai és idegi

³⁹³ Tárgy: Csozásznszki János: Feljegyzés a Saigonban eltöltött időről. 1973. november 9. 003696/8/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A külügyi állomány tagjaként vett részt a misszióban, ahol a feladata volt többek között a Budapest és Saigon közötti információáramlást biztosítani.

³⁹⁴ ÁBTL, 3.-2.6. 8-065/I. Kötet. In: A magyar delegáció általános helyzetéről. Saigon; 1973. március 19. "Lehel" fn. ügynök. 67/9-1412/73. 132-134.

³⁹⁵ Itt a nyelvi, alkati, személyi vagy egyéb felfogásbeli okokra hivatkoztak. Lásd: ÁBTL, 3.2.6. 8-065/1. In: Szabó Marietta ügyében feljegyzés; 38. és 50. vagy Hegedűs Györgyről; 67/9-2471/73 és Medgyesi Zsigmond ügye; 2/10/73. 60. és Medgyesi Zsigmondról; 67/9-2472/73.05.25. Az előbbi személyeknél személyi, jellembéli és felfogásbeli hiányt, addig az utóbbi személynél a nyelvismeret hiányát emelték ki, valamint azt is, hogy egy vietnami hölgygel folytatott viszonyt, ami veszélyeztette a képviselő munkáját. Továbbá, tárgy: dr. Réti György: Saigoni tapasztalataim. Budapest, 1973. július 12. 003696/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz

³⁹⁶ Ezért a magyar küldöttség egész tevékenységét egy tucat ember végezte, akiknek aránytalanul sok volt a feladata és az időigényes elfoglaltságok miatt gyakorlatilag több ember helyett is dolgoztak.

³⁹⁷ ÁBTL, 3.2.6. 8-065./I. Kötet. In.: Tájékoztató jelentés a PAX helyzetéről. 67/12-219/73. 88.

³⁹⁸ Tárgy: Szűcs Ferenc vezérőrnagy (vörgy.) et. jelenti. Saigon, 1973. február 5. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB 30. doboz.

³⁹⁹ Tárgy: A Minisztertanács 3359/1973. számú határozata tartalékos hadkötelesek szolgálatáról a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság Magyar Tagozatában. Budapest, 1973. augusztus 17. 001625/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 19. doboz.

⁴⁰⁰ Tárgy: Hangulati jelentés. Saigon, 1973. június 8. 003020/3/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 20. doboz.

tűrőképességét. Ráadásul a disszidálás,⁴⁰¹ a helikopterszerencsétlenségben meghalt társaik és egy további bajtársuk, Hernádi András természetes halála,⁴⁰² valamint a NEFB-ben végzett munka nehézségei rányomták bélyegüket a magyar tagozat mindennapjaira.⁴⁰³ A vietnami szolgálat mindennapjainak szubjektív tényezői nézeteltérést okoztak Puja Frigyes államtitkár és Esztergályos Ferenc misszióvezető munkakapcsolatában is.⁴⁰⁴ A nagykövet a kezdeti időszakban Marjai József külügyi államtitkárral is nézeteltérésbe keveredett a kontingenst illetően,⁴⁰⁵ amit az utóbbi jelzett is a misszióvezetőnek.

„Táviratokból, jelentéseitekből, más forrásokból is úgy érzékeljük, hogy ha valamit kérünk, hogy ha valamire felhívjuk a figyelmeteket, arra mindig nem úgy reagáltok, ahogy az helyes és természetes lenne.” [...] Ha minden kérést, észrevételt felháborodással fogadtok, ha mindjárt „felmegy a pumpa”, ha egy-egy hazafi megfogalmazás rögtön „mellbevág” benneteket. Jó lenne, hogyha elmaradnának a gúnyolódó megfogalmazások, egy-egy hosszabb anyagból, az összefüggésekből való kiragadás /pl. a DIFK-vel való konzultációkra vonatkozó utalás/, az eredeti szöveg megmásított formában való visszakérdezése, utalások a türelmetlenségre, más külképviselleteknél nem szokásos „beszabályozásra.”⁴⁰⁶

A források alapján kijelenthető, hogy a vietnami misszió vezetője a NEFB első pár hónapjában arra következtetésre jutott, hogy az MNK minisztériumai által küldött intézkedések nem minden esetben voltak az éppen „aktuális” vietnami helyzethez igazítva, így ezeket átalakítva, sajátutas intézkedésekkel oldotta meg, amit felerősített

⁴⁰¹ A NEFB magyar tagozata mindennapjait Wallner György 1973. március 10-én történt disszidálása borította fel, aki a saigoni ausztrál nagykövetségen menedékjogot kért és kapott. A disszidálás körülményeiről lefolytatott vizsgálatokból kiderült, hogy a szökését már a kiutazása előtt jó előre eltervezte. Tárgy: Jelentés Wallner György tsz. őrmester eltűnésével kapcsolatos intézkedésekről. 1973. március 12. 61-30-16/73. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok., illetve az operatív jelentés szerint 16 személynek tettek konkrét külföldi szökésre, illetve szöktetésre ajánlatot. Tárgy: Jelentés Karasz Lajos r.vörgy belügyminiszter-helyettes elvtársnak. Budapest, 1975. március. 61-30-30/1975. Ibid.

⁴⁰² ÁBTL, 3.-2.6. 8-065/1. In: Havas elvtárs halála. Saigon, 1973. december 12. 67/9-5836/73.12.08.

⁴⁰³ Tárgy: Szűcs Ferenc vörgy. et. jelenti. Saigon, 1973. szeptember 28. 004/10./1973. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB 30. doboz.

⁴⁰⁴ Tárgy: Puja Frigyes elvtársnak. Saigon, 1973. szeptember 5. 00318/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 12. doboz.

⁴⁰⁵ Tárgy: Marjai elvtárs levele Esztergályos elvtársnak. Budapest, 1973. február 5. 398/Ma/1973.; tárgy: Ua. Budapest, 1973. február 5. 399/Ma/1973.; tárgy: ua. Budapest, 1973. február 10. 541/Ma/1973.; illetve tárgy: Ua. Budapest, 1973. március 14. 938/Ma/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz.

⁴⁰⁶ Tárgy: Marjai elvtárs levele Esztergályos elvtársnak. Budapest, 1973. március 24. 1115/Ma/1973. Ibid.

benne a lengyel tagozattal szembeni bizalmatlansága is.⁴⁰⁷ Ezen elgondolások nézeteltéréseket idéztek elő a magyar delegáció felső vezetésében. De akadt olyan dolog is, amiben azonnal sikerült kialakítani a megfelelő konszenzust, mint például a körzetekben működő „repülő-csoport” létrehozása. *„Ennek a feladata, hogy a vizsgálatait munkába a központi tapasztalatok alapján bekapcsolódjon, ha különösen nehéz ügyről van szó és ezzel maximálisan biztosítani tudjuk a mi érdekeink - vietnami elvtársak-érvényesítését.”*⁴⁰⁸ Mindezt tették a NEFB szervezeti és működési szabályzata alapján.

3.1 A NEFB működési szabályzata és szervezeti felépítése

A működési szabályzat értelmében az elnöklést az Egyezmény XVIII/d pontja határozta meg, amely szerint az angol ABC sorrendjében a poszt havonként rotálódott az egyes nemzeti delegációk vezető képviselői között, ahol a munka angol nyelven folyt.⁴⁰⁹ Azonban figyelmen kívül hagyták azt a tényt, hogy Dél-Vietnamban a 30 éven felüli tanult emberek többsége franciául beszélt, valamint a VK, a VDK és a DIFK is igényelte a franciául tudó diplomátákat és katonákat a misszióval fenntartott munka és diplomáciai kapcsolatok során.⁴¹⁰ A NEFB legfőbb döntéshozatali szerve a Nagykövetek bizottsága volt. A NEFB alapján létrejött bizottságoknak előírták a minimum hetente egyszeri ülésezést. Az üléseket 24 órán belül az elnök vagy bármely nemzeti delegáció írásbeli kérésére össze kellett hívni, de akkor is, ha az elnök vagy a delegációvezetők sürgősnek ítélték meg az okot, valamint kiemelt figyelmet fordítottak a precedens ügyekre és azok felülvizsgálatára.⁴¹¹ A bizottsági ülésekre vonatkozóan az elnök, a nemzeti delegációk vezetői vagy a Titkárság tevékenységével kapcsolatban pedig a Főigazgató határozhatta

⁴⁰⁷ Tárgy: Esztergályos levele Marjai elvtársnak. Saigon, 1973. március 15. 8/Fő/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz. Ezután a magyar küldöttség minden szinten a lengyelekkel történő együttműködés javításra törekedett. Tárgy: Marjai elvtárs levele Oláh István vezérőrnagy elvtársnak, a magyar Néphadsereg vezérkari főnökének. Budapest, 1973. április 21. 1457/Ma/1973. Ibid.

⁴⁰⁸ Tárgy: Esztergályos levele Marjai elvtársnak. Saigon, 1973. március 15. 9/Fő/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz.

⁴⁰⁹ HM HIM HTL, 245/705 1973 évi személyügyi parancsok V/1382/1975 60. sz. melléklet MNVK Titkárság. 1. illetve tárgy: A Nemzetközi Ellenőrző Felügyelő Bizottság Eljárás Szabályai. Saigon, 1973. április 10. 002533/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

⁴¹⁰ Tárgy: Róbert László: Feljegyzés. Budapest, 1973. november 12. 003696/10/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A Belpolitikai Csoportban töltötte le a szolgálatát.

⁴¹¹ Tárgy: A NEB működési elvei és belső szabályzata. Budapest, 1972. december 8. 003746. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

meg a napirendi pontokat.⁴¹² Bár a Bizottság plenáris ülésének első ténykedését mindig a napirendi pont(ok) elfogadása képezte, aminek a résztvevők egyhangú döntésével kellett elfogadásra kerülnie, ez esetben az ülések jegyzőkönyvei nyilvánosak voltak bárki számára.⁴¹³

A Titkárság saigoni székhellyel a bizottságok tevékenységét segítette elő, azzal hogy támogatta a Bizottság és az annak alárendelt területi, bizottsági, különböző csoportok és nemzetközi delegációk munkáját.⁴¹⁴ Magát a Titkárságot a NEFB hozta létre kanadai kezdeményezésre,⁴¹⁵ mert a Párizsi Egyezményben nem szerepelt egy olyan részleg felállítása,⁴¹⁶ amely a missziót és annak szerveit, valamint a nemzeti delegációkat kiszolgálta volna.⁴¹⁷ A Titkárság egy főigazgatóból, a nemzeti delegáció által delegált igazgatókból és különböző kisegítő személyzetből állt.⁴¹⁸ A főigazgató a NEFB tagországaiból került ki, és egy évig vezette a Titkárságot, majd további egy évre újraválasztható volt. A Bizottsággal folytatott konzultációk után ő állapította meg a Bizottság és a Titkárság pénzügyi, adminisztratív és szervezeti szabályait.⁴¹⁹ A Titkárság felelt minden olyan adminisztratív, pénzügyi és szervezeti ügyért, amelyek a NEFB felállításából és működéséből következtek, vagy azokra vonatkoztak. A Titkárság munkája is nehezen indult, ami egyrészt annak tulajdonítható, hogy a Párizsi Egyezmény és a jegyzőkönyvek nem szóltak a titkárságról, ezért az új jelenségként jelentkezett, és ez az ott dolgozók körében „kettős alárendeltségi viszonyt” alakított ki. Hiszen a Titkárságban

⁴¹² Ahhoz, hogy ügy a bizottsági ülés napi rendjére kerüljön, azt a szóban forgó ügy tárgyalását megelőző ülések valamelyikén a Titkársághoz történő írásos kérvény benyújtásával (reggel 9 óráig, ha az ülésre délután kerülne sor, akkor du. 3 óráig) teheték meg. Ennek az érvényesítése egyhangú határozati megállapodással történt azon ülés napirendjének elfogadása idején, amikor a kérdéses ügy megvitatásra került. HM HIM HTL, 245/705 V /1382/1975 61. sz. melléklet MNVK Titkárság. 2.

⁴¹³ Az ülések jegyzőkönyveit szó szerint jegyezték le a Titkárság alkalmazottai, amelyet a tagozatok megkaptak minden esetben. A jegyzőkönyv-tervezetet, az egyes üléseket követő 96 órán belül ki kellett küldeni a nemzeti delegációk részére, ha az ülést követő 48 órán belül nem emeltek kifogást. Ibid. 3.

⁴¹⁴ HM HIM HTL, 245/705 V/1382/1975 61. sz. Melléklet. 5. Ibid.

⁴¹⁵ Tárgy: Kanadai kezdeményezés NEB ügyekben összehívandó párizsi értekezlete. 60/NEB/Sz.t./1973.1973. január 29. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

⁴¹⁶ Felállításának és működésének jogi alapja a NEFB-re vonatkozó Párizsi Egyezmény 16 cikke volt.

⁴¹⁷ Tárgy: Tájékoztató a NEFB Titkárságról. 004894/1/1973. A Titkárság feladata volt a NEFB egyezmény szerinti működéséhez szükséges adminisztrációs és technikai feltételeket biztosítani és ezek pénzügyi háttérét megteremteni, illetve az ehhez szükséges költségvetést megtervezni. Tárgy: A NEFB Titkárság szerepe és jelentősége. Budapest, 1973.09.12. Sz. n. XIX-J-63-a. Vietnami Ellenőrző Bizottság 1. doboz.

⁴¹⁸ HM HIM HTL, 706 MNVK Titkárság -1973 évi VKF személyügyi parancsok V/1382/1975 60. sz. melléklet. 6.

⁴¹⁹ Mindezek mellett volt olyan kiegészítő intézkedés a „Státusz és védelem”, mely védte a NEFB-ben dolgozók személyi és testi épségét. Ibid.7.

egyszerre voltak alárendelve a Főigazgatónak és a saját nemzeti delegáció vezetőinek egyaránt.⁴²⁰

A magyar tagozat a misszió kezdeti időszakában nem tulajdonított nagy jelentőséget a komolyabb Titkársági pozíciók megszerzésének, – ebből kifolyólag Kanada kapta meg a főbb beosztásokat –, ami a politikai információszerzés szempontjából komoly hibának bizonyult és más a feladatokkal összefüggő problémák egész sorát idézte elő. Ezt Varga Perke József, a Titkárság I. számú igazgatóság vezetője az alábbiakban foglalta össze: „*A magyar delegáció a titkársági munkának nem tulajdonított nagy jelentőséget. A Titkárság megalakulásának időszakában, valamint a kanadaiak kivonulásakor több vezető pozíció kínálkozott elnyerésre a Személyzeti és Elszállásolási Igazgatóságon és Pénzügyi Igazgatóságon belül. Magyar részről azonban csak akkor kezdtünk reagálni, amikor már mások elfoglalták a helyeket. A titkársági munka lebecsülése következtében a magyar delegáció körében a Titkárságon dolgozó magyar külügyi elvtársak megkülönböztetett hátrányos elbánásban részesültek. Munkájukat nem értékelték, és nem is érdeklődtek a munkaterületükön felmerülő problémák iránt. A megkülönböztetés kirívó esetei: A munkájukhoz szükséges információ megszerzését csak hosszú harc után tudták részben biztosítani; közlekedési eszközt nem bocsátottak rendelkezésükre; helyi sajtóterméket csak többszöri reklamálás után sikerült biztosítaniuk; a pártaktíva ülésére a titkársági csoportból senkit nem hívtak meg, holott minden csoportból hívtak meg képviselőt; a Titkárságon dolgozók nem kapnak direktívákat; nem kerül sor a problémák rendszeres megbeszélésére.*”⁴²¹

A Titkárságon számos nagyobb NEFB-et érintő ügy futott át, amely a bizottság vagy a küldöttségek életkörülményeit érintették.⁴²² A magyar tagozat értékelése szerint a Titkárság legfontosabb szerve a Szállítási és Hírközlési Igazgatóság volt.⁴²³ Hasonló fontossággal bírt a magyar delegáció számára az Adminisztratív és Pénzügyi Bizottság Itt

⁴²⁰ Tárgy: dr. Réti György: Saigoni tapasztalataim. Budapest, 1973. július 12. 003696/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A jelentést író személy a szolgálati ideje alatt a Nemzetközi Titkárságnál dolgozott a hazajöveteléig.

⁴²¹ Tárgy: Új beosztások megszerzésének a lehetősége a NEFB Titkárságán. Budapest, 1973. szeptember 14. 001212/18/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. Vietnami Ellenőrző Bizottság 1. doboz. 6.

⁴²² Ilyen volt például az Air America-val kötött szerződés is. Tárgy: Ügyvezető főigazgatói működésem alatt szerzett tapasztalatok. Saigon. 1973. december 11. 268/1973 melléklet. XIX-J-63-a. Vietnami Ellenőrző Bizottság 1. doboz.

⁴²³ Tárgy: Szarvas Péter: Saigoni tartózkodásom alatt szerzett tapasztalatok. Budapest, 1973. augusztus 9. 003696/1/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. 2. A Szolgálati ideje alatt a Belpolitikai Csoportnál dolgozott.

olyan tapasztalt diplomaták dolgoztak többek között,⁴²⁴ akik a Moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében tanultak⁴²⁵ és ott képezték ki őket. Ez az intézet volt a KGB egyik akkori „(ki)nevelő” intézete, és Magyarországról is kerültek oda szép számmal hallgatók. Ezekre a képzett fiatalokra a kádári külügy is igényt tartott, hiszen ritka nyelveket (vietnami, koreai, stb.) beszélt. Ebből kifolyólag egyéb területen is tudtak a tárcának olyan ismereteket nyújtani, ami a régióban elérhetetlen lett volna. A fogoly- és fegyverzetcserek okán a Jogi Csoport munkája is előkelő helyen állt a magyar tagozatnál.⁴²⁶

A NEFB első lépésként a politikai, pénzügyi és katonai bizottságot állította fel.⁴²⁷

(1) A Katonai Bizottság látta el az ellenőrzési mechanizmus katonai vonatkozásaiból eredő feladatokat.⁴²⁸ A misszió belül felállított katonai bizottság segítette és ellenőrizte a két-, illetve a négyoldalú katonai bizottságok munkáját a rábizott katonai körzetekben és jelen volt a fegyverzetcsereknél és a fogolycserek alkalmával. (2) Az Adminisztratív és Költségvetési Bizottság az ellátási, elszállásolási, közlekedési és pénzügyi kérdésekkel foglalkozott. (3) A Politikai Bizottság az egyezmény betartását kísérte figyelemmel. Ezekre a bizottságokon kívül további csoportokat és bizottságokat (ad hoc bizottságokat) is lehetett létrehozni, amelyek az Egyezményben és a Jegyzőkönyvben meghatározott feladatokkal kapcsolatosak voltak. A NEFB ellátásáért és szükségleteinek a kielégítésért amerikai cégek – az Air America,⁴²⁹ az ITT,⁴³⁰ Index Incorporation és a PAE⁴³¹ voltak a

⁴²⁴ Tárgy: Barabás János: Jelentés. 003696/7/1973. Budapest, október 30. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A magyar delegáció képviselője volt az Adminisztratív és Pénzügyi Bizottságban. Bővebben, MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 7. doboz.

⁴²⁵ MGIMO vagy ismertebb nevén IMO.

⁴²⁶ Tárgy: dr. Kiss Ferenc: Saigoni tartózkodás alatt szerzett tapasztalatokról. Budapest, 1973. szeptember 17. 003696/4/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A NEFB tagjaként hat és fél hónapot töltött Saigóban, ahol a jogi csoportban lett beosztva, ahol letöltötte a szolgálati idejét.

⁴²⁷ Ibid. 4. illetve tárgy: A Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság tevékenysége. Budapest, 1973. április. 10. 003525. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

⁴²⁸ Kapcsolattartás a regionális, helyi csoportokkal, utánpótlás, csoportok kihelyezésének megszervezése.

⁴²⁹ Az Air America légitársaság gépei bonyolították le a NEFB összes légi szállítását (beleértve a postai küldeményeket is), egyrészt a saigoni központ és a körzetparancsnokság között, továbbá a körzetparancsnokságok és a helyi ellenőrző pontok között. Formálisan magántársaság, valójában a CIA (Central Intelligence Agency) leányvállalata volt. Az indokínai háború kezdetétől leginkább Laoszba szállította az amerikaiak által kiképzett szabotőröket, a Patet Lao vezette kommunista erők hátába. A pilótái a vietnami terepet jól ismerő volt katonai pilóták. Egy ilyen gép, zuhant le Lao Bao körzetében. A kísérő személyzet tagjai nagyobb részt Filippinók (Fülöp-szigeti őslakosok) voltak.; Illetve tárgy: A Saigon Post leleplező cikke az Air America tevékenységéről. Saigon, 1973. május 3. 003014/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

⁴³⁰ Az International Telephone and Telegraph a NEFB híradó összekötéseit biztosította. Szerepe jelentős volt az amerikai érdekszférákat átfogó rendszer dél-vietnami üzemeltetésében. A CIA hírszerzői jelen voltak a cégnél. Ibid. 55.

⁴³¹ Pacific Architects and Engineers Incorporated.

felelősek,⁴³² amelyek szervezetenként nem tartoztak a NEFB-hez, de a mindennapi élet ellátásának fontos résztvevői voltak.⁴³³ A NEFB-ben belüli megfelelő kommunikáció érdekében rádió és vevő állomásokat tartottak fenn, ezáltal nyílt és rejtjeles kommunikáció folyhatott a nemzeti delegációk illetve a Vietnamban tartózkodó saját kormány tagjai között.⁴³⁴ Továbbá a bizottságok és a titkárságon belül, valamint a központ és az alárendelt hivatal területei között is nyílt és rejtjeles kommunikáció zajlott. A híradást a körzetek és a saigoni központ között az e célra létesített hot line (forró vonal) távbeszélő állomásokon,⁴³⁵ s részben az amerikai haderő automata telefon rendszerén keresztül biztosították, a rövidhullámú összeköttetést pedig az ITT bonyolította le.⁴³⁶ Ezen kívül a géptávíron és a saigoni hadsereg helyi telefonközpontján keresztül nyílt lehetőség a kapcsolat fenntartására, valamint a híradások 90%-át a troposzférikus relélánc szolgálta ki.⁴³⁷ A Körzetparancsnokságok és a saigoni törzs saját nemzeti híradó-összeköttetéssel is rendelkezett. A magyar tagozatnak a külügyminisztérium biztosította a saigoni rádióközpont és Budapest közötti összeköttetés fenntartását.⁴³⁸ A hírváltás öt periódusban történt meg, kettő Saigon–Budapest között,⁴³⁹ három pedig a Delhi, Iszlámábádi és Hanoi nagykövetségek rádióállomásain keresztül.⁴⁴⁰

⁴³² A PAE tevékenysége sokoldalú volt. A céget 1966-ban alapították Los Angeles központtal 15 ezer alkalmazottat foglalkoztatott. Egyesült Államokon kívülre is kiterjedt a tevékenysége. Érdekltségei voltak Dél-Vietnam, Japán, Görögország, Etiópia, Szingapúr, Indonézia, Thaiföld, valamint Guam és Okinava szigetén lévő amerikai támaszpontokon. 1973 előtt is tevékenyen részt vettek a Vietnamban tartózkodó amerikai hadsereg ellátásában, Hozzá tartoztak a NEFB-el kapcsolatos ellátások. Úgy mint a az élelmezés, elhelyezés, vízellátás, gépjármű, üzemanyag, irodagép, iroda rendszer ellátás, világítás, munkaerő felvétel, szállítás, épület karbantartás, táborok őrzése, kulturális- és sport eszközök biztosítása. Ibid.55. Dél-Vietnamban a PAE leányvállalata biztosította a szolgáltatásokat. Ez volt a FEC (Federal Electric Corporation), aminek a helyét 1974.06.01-én a PAE anyavállalat vett át. Az Index Incorporation vállalatot 1974-ben hozták létre, ami szintén a CIA egyik fedővállalata volt. A vezetőjük is CIA-s alkalmazott volt. Fő feladatuk, hogy a szórakoztató hölgyek „a helyi örömlányok” a saigoni NEFB bázis központjában térítés ellenében szórakoztatták a delegációk tagjai, de egyéb kapcsolatot a támaszponton nem alakíthattak ki. A más irányultságú szolgálatokat a városban bérelt lakásokban végezték. A jelentés szerint így tudták kivonni őket a saját elhárításuk köréből és teremtettek kedvező lehetőséget a saigoni vagy az amerikai elhárításnak a beszerzésre. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok. Tárgy: Jelentés a Vietnami NEFB Magyar Misszió kontingense operatív biztosításának tapasztalatairól és további feladatairól. Budapest, 1979. július 23. 976/3/75 és 00276/4994/OP.7.

⁴³³ HM HIM HTL, 252/1/714/a 1973-ban Saigonból futárral érkezett anyagok II. Csoport; 365/N/Z-55/1973.

⁴³⁴ HM HIM HTL, 250/1/712/a- Saigonból futárral érkezett iratok I. Csoport, V/1382/1975/61. sz. Melléklet. 9.

⁴³⁵ Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnamban; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 14.

⁴³⁶ Gyugyi Béla: Napló, Dél-Vietnam 1973-74; I. Kötet, MNVK Tudományos Osztály Kiadása, Budapest, 1983.186.

⁴³⁷ Egyesült Államok az érdekszférájukhoz tartozó távol keleti országokban mindenütt kiépítették. Ibid.

⁴³⁸ HM HIM HTL, 248/710/a MNVK Titkárság- 1973 évi feladat tervek 1-124-ig, 000073/1973 és V/712625.

⁴³⁹ Tárgy: Jelentés a Budapest–Saigon közötti rádióösszeköttetés előkészületeiről. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 12 doboz.

⁴⁴⁰ HM HIM HTL, 248/710/a MNVK Titkárság- 1973 évi feladat tervek 1-124-ig. V/000239/1973.

3.2 A NEFB feladatai és hatásköre

A NEFB feladatait a jegyzőkönyv 1. cikkelye határozta meg, amely szerint a NEFB ellenőrzést és felügyeletet gyakorolt az Egyezmény által előírt rendelkezések végrehajtásával kapcsolatban.⁴⁴¹ Így a párizsi békemegállapodás a feladataikat az alábbiak szerint határozta meg: (1) a fogoly- és fegyverzetcserek felügyelete a két vietnami fél között, (2) a tűzszünet, a csapatkivonások és az amerikai katonai támaszpontok felszámolásának felügyelete, (3) a kikötők és a légi támaszpontok ellenőrzése a kijelölt dél-vietnami régiókban. A megállapodás biztosította Dél-Vietnam önrendelkezési jogát, de engedélyezte a délen tartózkodó északi csapatok (DIFK erőinek álcázva magukat) maradását is, bár a VDK sosem ismerte be, hogy északi csapatok lettek volna ebben a térségben. Mindazonáltal fontos kiemelni, hogy *„az Egyezmény aláírói úgy rendelkeztek, hogy a PE végrehajtása az egyezményt aláíró felek felelőssége.”*⁴⁴² A nemzetközi misszió a munkáját a tűzszünet hatálybalépésétől kezdődően kezdte meg. Az egyezmény rendelkezett a Közös Katonai Bizottság feladatairól is. *„Felfedni és elrettenteni a rendelkezések megsértését, foglalkozni a sérelem eseteivel és rendezni a konfliktusokat, valamint a felek között vitatott ügyeket a fenti rendelkezésekkel kapcsolatban.”*⁴⁴³ Tehát résztvevő négy félből – az USA, a VDK, a VK és a DIFK – létrejött a Négy Fél Közös Katonai Bizottsága (NFKKB).⁴⁴⁴ Majd az amerikaiak kivonulása után ezt a két dél-vietnami félből – a VK és a DIFK – álló Két Fél Közös Katonai Bizottság (KFKKB) váltotta, amelynek feladata a felek közötti vitás kérdések – a fegyverszünet betartatása és kivizsgálása a fegyverszüneteknek, amit a VK vagy a DIFK részéről bejelentettek – rendezése lett volna.⁴⁴⁵ Az NFKKB és KFKKB nem csak az egyezmény végrehajtásában van kizárólagos felelőssége, hanem a végrehajtásának az ellenőrzésében is, bár ebben a nemzetközi misszióknak is volt felelőssége, de az csak

⁴⁴¹ Bővebben, MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 8. doboz.

⁴⁴² Tárgy: A NEFB feladatai és hatásköre. Budapest, 1973.05.26. 003308. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

⁴⁴³ Ibid.

⁴⁴⁴ A központjuk a saigoni Than Son Nhut-t légibázison található Davis Station nevű szálláshely volt, ami Davis Camp néven is előfordul a forrásokban. A NFKKB-át JWC-ként is szerepel szintén a forrásokban. Tárgy: Látogatás a Négy Fél Egyesített Katonai Bizottság VDK és DIFK delegációjánál. Saigon, 1973. február 2. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁴⁴⁵ Kemény János–Nagy Tamás: Magyar katonák Dél-Vietnámban 1973-1975. Zrínyi Kiadó. Budapest, 2020. 61.

másodlagos, ezért a NEFB funkciói a megfigyelésre, a vizsgálatra és a prevenciókra terjedtek ki, utóbbi a katonai bizottságokkal együttműködve.⁴⁴⁶ Azonban megállapítható, hogy a katonai feladatokra szükséges bizottságok gyorsabban szerveződtek meg, mint az egyéb szervek.⁴⁴⁷ A NEFB-en keresztül „a háborús állapotból a békeállapotba való átmenet az érintett felek szándékos cselekvése révén” szándékozott béketeremtés, „mint a béke biztosításának instrumentalista módszeréből” már a kezdetektől hiányzott a pártatlanság,⁴⁴⁸ mert mind a szocialista- (Magyarország és Lengyelország) és a nyugati tábor (Kanada és Indonézia) a pártállásával szövetséges dél-vietnami erőt próbálta helyzetbe hozni. Másrészt a folyamatos hadi helyzet miatt a tűzszünetről sem beszélhetünk, mert a béke megteremtésének az alapjai mindenkinek mást jelentettek Dél-Vietnamban és ennek az érdekérvényesítésében kifejezetten igényelték a nagyhatalmak támogatását is.

3.2.1 A NEFB feladatai: Fogolycsere

A NEFB keretén belül végzett feladatok közül a fogolycsere és a fegyverzetcsere ellenőrzése kiemelt jelentőséggel bírt, de emellett a Vietnamban eltűnt katonai és polgári személyek felkutatása is fontos volt.⁴⁴⁹ A polgári foglyok cseréjére vonatkozó VII/c pont előírta a Dél-Vietnam területén foglyul ejtett és fogva tartott vietnami polgári személyek visszaengedésének köteleességét a VK és a VDK között. A VK politikai fogoly fogva tartását nem ismerte el, ezért a saigoni kormány külügyminisztere az 1972. július 2-i közleményében kijelentette, „*politikai fogoly Dél-Vietnam területén nem létezik*”,⁴⁵⁰ holott Dél-Vietnam területén ekkor több fogolytelep is működött.⁴⁵¹ A polgári foglyok cseréjét a Jegyzőkönyv VII. cikkelye mondta ki, amely a következőképpen határozta meg

⁴⁴⁶ Tárgy: A NEFB feladatai és hatásköre. Budapest, 1973.05.26. 003308. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz. Továbbá MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 9-17. és a 28. doboz.

⁴⁴⁷ Tárgy: Összefoglaló saigoni képviselőnk jelentéseiből. 001/47. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989. 1973/66/A/a Vietnam.

⁴⁴⁸ <https://enz.kormanya.hu/az-enz-szerepe-a-nemzetkozi-bekefenntartasban>. (Hozzáférés: 2022.08.11.)

⁴⁴⁹ Tárgy: A Vietnamban eltűnt katonai és polgári személyek felkutatása. Budapest, 1973. szeptember 21. 003940/2/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 31. doboz.

⁴⁵⁰ Vietnami Magyar Híradó 12/2/1973. 8.

⁴⁵¹ A büntető telepek egy részét még a francia és a japán gyarmatosítók építették. Többségét azonban az amerikai hadsereg által elhagyott és börtönné átalakított kaszánya épültében létesítették. Ilyen volt a Con Son Thun Doc, Tan Hiep, Dalat (bánya börtön), különböző katonai büntető intézetek, járási és falusi börtönök. Börtönbe az országos, tartományi és helyi szervek a legkülönbözőbb okok miatt rendszeresen fogságba vetették az embereket. Máté György: Ólom, rizs, heroin; Kossuth Könyvkiadó. Budapest, 1975. 70.

a „polgári fogoly” fogalmát: „*polgári internált az, aki valamilyen módon közreműködött a két fél közötti politikai és fegyveres harcban.*”⁴⁵² A fogolycsere bizottság a DIFK és a saigoni vezetése a NFKKB-én belüli csatározások miatt nem tudta a tűzszünet aláírása után azonnal megkezdeni a munkáját, ezt csak 1973. február 12-én valósult meg.⁴⁵³ A Párizsi Egyezmény a fogolycsere részleteinek kidolgozását és végrehajtását a DIFK-re illetve a saigoni kormányzatra bízta, amelyeknek 1973. április 24-én sikerült is megállapodniuk a foglyok átadásáról,⁴⁵⁴ és április 27-én létrejött az első polgári fogolycsere,⁴⁵⁵ amely május 1-ig folyamatosan működött.⁴⁵⁶ A fogolycserek lebonyolításánál szükség volt olyan személyekre, akik jártasak voltak a nemzetközi és hadijogban. Ezek közül a magyar tagozatnál több katonai ügyészt is akkreditáltak az első turnus idején a naponta több alkalommal is különböző helyszíneken lebonyolításra került hadifogolycserekhez.⁴⁵⁷ Ezzel kapcsolatosan a NEFB-egyezmény kimondta, hogy Vietnam területén ott kell felügyelni, ahol a fogolycsere lebonyolítják. A fogolycserek során a Nemzetközi Vöröskereszt helyi szervezetei is részt vettek.⁴⁵⁸

Az elsők között az amerikai foglyokat engedték el. A NFKKB bizottságának az ülésén a bizottságban érintett felek megállapodtak abban, hogy a VDK és a DIFK, valamint az amerikai haderő laoszi hadműveleteiben fogságba esett katonákat Patet Lao is szabadon bocsátott 1973. március 27–29-e között, mintegy 108 személyt.⁴⁵⁹ Ezzel egy időben sor került a még Dél-Vietnam területén fogságba esett amerikai katonák (mintegy 542 fő) több csoportban való kiadására és elszállítására is. Ezzel a cselekedettel eleget tett a VDK-DIFK és a washingtoni kormányzat a PE által előírt a fegyverszüneti egyezménynek és az ahhoz kapcsolt fogolycsere, illetve az amerikai csapatok kivonására vállalt jegyzéknek. Az Egyesült Államok számára komoly jelentőséggel bírt, hogy a korábban elfogott, majd szabadon bocsátott katonák mielőbb hazatérhettek.⁴⁶⁰ Ezért a washingtoni kormányzat bizalmasan tárgyalt Párizsban erről a VDK-val, így vált

⁴⁵² Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. február 13. 001190/31/1973. és tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. február 20. 001190/57/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz. Továbbá lásd. 9. ábra.

⁴⁵³ Ibid.

⁴⁵⁴ A DIFK 637 fő, addig Saigon 5081 fő fogoly cseréjét jelölte meg, amiből végül 750-et engedtek szabadon. Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. április 26. 002977/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.

⁴⁵⁵ Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. április 26. 002977/1/1973. Ibid.

⁴⁵⁶ Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. április 27. 002977/2/1973. Ibid.

⁴⁵⁷ Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 80. és tárgy: Szűcs Ferenc vezérőrnagy: 3. számú összefoglaló jelentés. Saigon, 1973. február 22. 005/1973.3-4. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 30. doboz.

⁴⁵⁸ Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. március 22. 001190/128/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.

⁴⁵⁹ Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. március 13. 001190/110/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.

⁴⁶⁰ Tárgy: A Párizsi Egyezmény hadifogolycserevel és az amerikai csapatkivonásokkal kapcsolatos előírásainak végrehajtása. 1973. március 29. 642/NEB. Ibid. 3-4.

lehetővé, hogy a Laoszban elfogott amerikai katonákat sikerült kiszabadítaniuk,⁴⁶¹ Cserébe az USA közbenjárására a saigoni kormány a tervezetnél több polgári foglyot bocsátott szabadon. A hadifoglyok ügyében bizalmasan folytak az egyeztetések mindkét oldalon, ki is jelentették a DIFK részéről, hogy „*a VDK és a DIFK változatlanul hajlandó erről az USA-val tárgyalni bizalmasan, de a nyilvánosság előtt ezt elutasítjuk.*”⁴⁶² Tudatában voltak annak is, hogy ezzel értéktelenné vált a DIFK és a VDK kezében lévő ütőkártya, amelyet az amerikaiakkal szembeni politikai és diplomáciai érdekérvényesítési csatározások során nyomásgyakorlásként alkalmaztak. A dél-vietnami kormányzattal szemben azonban így is tudták erősíteni pozíciójukat, mind katonai-hatalmi, mind politikai tekintetben. Az utóbbit szovjet tanácsra erősítették meg a déli lakosság körében,⁴⁶³ mert az amerikai csapatok kivonulása új helyzetet teremtett, és ez jelentős hatással volt a déliek gondolkodására is a későbbi időszakban. Megfogadva Moszkva tanácsát Hanoi egy olyan tömegkommunikációs politikai program kidolgozást várta a DIFK-tól, amely elsősorban a parasztságot és középréteget nyeri meg a déli lakosságból, hogy ezzel is gyengítsék a saigoni vezetést.⁴⁶⁴ Ezzel párhuzamosan – a katonai-hatalmi harc fontosságát is szem előtt tartva – az északi-vezetés több ezer, délen született, de az északi katonaság állományába tartó személyt áramoltatott Dél-Vietnam területére nagyobb mennyiségű felszereléssel és fegyverrel ellátva, hogy megerősítsék a DIFK helyzetét.⁴⁶⁵

A második lépcsőben került sor a vietnami foglyok cseréjére, ahol az alábbi sorrend érvényesült: betegek, idősek, nők és utoljára a katonák.⁴⁶⁶ A fogolycsere lezajlásának időtartamát 90 napban jelölték meg, mert úgy gondolták, hogy ezen időszakon belül az

⁴⁶¹ A washingtoni kormányzat a PE értelmében több kötelezettséget is vállalt. A IX. cikkelyben az Egyesült Államok és a VDK kötelezte magát a dél-vietnami nép önrendelkezési jogának a tiszteletben tartására. A XV/b cikkely kötelezte a VDK-t és az Egyesült Államokat, hogy tartsák tiszteletben a demilitarizált övezetet, az ideiglenes demarkációs vonal mindkét oldalán. A XX/b cikkelyben, pedig kötelezték magukat arra, hogy tiszteletben tartják a Kambodzsára és Laoszra vonatkozó genfi egyezményt.

⁴⁶² Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. március 24.00190/132/1973. Ibid.

⁴⁶³ Tárgy: Jelentés a március 22-én Moszkvában Vietnam tárgyban folytatott kétoldalú konzultációkról. Budapest, 1973. március 24. 929/Ma./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz. 5.

⁴⁶⁴ Tárgy: Magyar-szovjet konzultáció a Vietnammal összefüggő kérdésekről. Budapest, 1973. március 28. 1183/Ma/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz. 5.

⁴⁶⁵ Tárgy: Feljegyzés. Budapest, 1973. április 25. 1523/Ma./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz. 2.

⁴⁶⁶ A dél-vietnami börtönökben sínylődő foglyokról, a börtönrendszerrel és az abban uralkodó állapotokról Ho Ngoc Huan dél-vietnami parlamenti képviselő készített egy könyvet, amit „Fehér könyv” címen adtak ki. Maga a mű kis példányszámot élt meg, mert a saigoni kormány elég hamar betiltotta. Tárgy: „Fehér könyv” felterjesztése. Saigon, 1973. július 4. 002982/39/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.; valamint tárgy: VII. számú fogolyellenőrző csoport /jelentés/. Saigon, 1973. március 7. 273/73. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 23. doboz.

reálisan megoldható lesz.⁴⁶⁷ Az 1973. május–júniusi és a júliusi csere alkalmával a foglyok egyharmadát cserélték ki. Az utolsó nagyszabású fogolycserét 1974 februárjában bonyolították le. A két egymással harcoló vietnami fél által átadásra került foglyok létszáma a saigoni oldalon többszöröse volt a DIFK által adott személyek számához képest.⁴⁶⁸ Másrészt a hadifoglyok kicserélésével kapcsolatos kérdések a NEFB jegyzőkönyvek tanúsága szerint ritkán, csakis tájékoztató jelleggel kerültek a bizottsági ülések napirendjére, holott a misszióban résztvevő delegációk képviseltették magukat a lezajlott fogolycserék alkalmával.⁴⁶⁹ Ellenben annál több alkalommal szerepelt a napirendi pontok között a csapatkivonások ügye, ezért a NEFB 1973. február 20-án határozatot hozott, és az amerikai csapatkivonások megfigyelésére csoportokat küldött ki Da Nang, Phu Cat, Saigon és Nha Trang légibázisaira.⁴⁷⁰ Ez utóbbi felerősítése érdeke volt az USA-nak is, hogy szalonképesen hazatérjen, a VDK-nak és a DIFK-nek is, hiszen ők éppen ezt akarták elérni 1968 óta. Mindemellett ez egybevágott Nixon elnök 1970. február 18-án elhangzott kongresszusi beszédével, amelyben kiemelte az enyhülés fontosságát, ami által megteremtődne „a nixon (Pax Americana) világbéke.”⁴⁷¹ A csapatkivonások során a magyar delegáció, a VDK-val és a DIFK-vel történő egyeztetés alkalmával el akarta fogadtatni azt a határozati javaslatát, amelyben javaslatot tettek arra, hogy a személyzet mellett minél több amerikai fegyverzetet is vonjanak ki a térségből, ezzel is gyengítve a VK katonai fegyverzetét és annak az utánpótlását. Természetesen ezt kanadai és indonéz ellenállásra nem fogadták el,⁴⁷² ugyanakkor ezzel a határozattal a lengyel tagozat taktikai szempontból sem értett egyet, mert a foglyokkal kapcsolatos NEFB-vizsgálat kérdésében a lengyel és a magyar tagozatoknak küldött instrukciók eltértek egymástól.

⁴⁶⁷ Tárgy: Az 1973. január 27-én aláírt Egyezmény értékelése. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz. 4.

⁴⁶⁸ Például, amikor a négyes katonai bizottságban létrejött a DIFK és a VK között egy megállapodás, akkor a DIFK 650 fogoly -, míg a saigoni vezetés 3330 fogoly átadását tervezte. Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. március 9. 001190/109/1973. Ibid.

⁴⁶⁹ NEFB ülések 1-től-111-ig. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 1-6. doboz.

⁴⁷⁰ Tárgy: A Párizsi Egyezmény hadifogolycserével és az amerikai csapatkivonásokkal kapcsolatos előírásainak végrehajtása. 1973. március 29. 642/NEB. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.6.

⁴⁷¹ Borhi László: Az Egyesült Államok és a szovjet zóna 1945-1990. História Könyvtár. Budapest, 1994. 113.

⁴⁷² Tárgy: A Párizsi Egyezmény hadifogolycserével és az amerikai csapatkivonásokkal kapcsolatos előírásainak végrehajtása. 1973. március 29. 642/NEB. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.6.

3.2.2 A NEFB feladatai: Fegyverzetcsere

A PE 7. cikkelye előírta, hogy a fegyverzetcserét a „*két dél-vietnami fél Közös Katonai Bizottságának és a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságának a felügyelete mellett lehetett lebonyolítani*”,⁴⁷³ ehhez három-három áteresztő pontot adott meg.⁴⁷⁴ A katonai, személyi állomány és a fegyverzet szállításának, illetve cseréjének az ellenőrzése csak belső pontokon jöhetett létre.⁴⁷⁵ Az egyezmény VII. cikkelye kimondta még, hogy a két dél-vietnami fél nem engedheti csapatok, fegyverek, tanácsadók és lőszer bevitelét Dél-Vietnam területére.⁴⁷⁶ Egyik félnek sem kellett bevennie fegyverzetet, mert rendelkeztek vele, különösen a dél-vietnami haderő, amely 1973-ban már a kivonulás előtt megkapta az amerikai támaszpontokat. Ezzel Washington „letudta” az 1973. évi katonai segély és más szerződések alapján szállítandó eszközöket és azt is, amit a 7. cikkely d) pontja említett, vagyis „*az Egyesült Államok támaszpontjainak leszerelése Dél-Vietnamban. Az Egyesült Államoknak a hatálybalépéstől számított 60 napon belül le kellett volna szerelnie támaszpontjait.*”⁴⁷⁷ Az amerikai törvényhozás ezen kívül az 1974-es évre is megszavazta a Thieu-rendszernek nyújtandó katonai és pénzügyi segélyt.

A DIFK és VK több fegyverzetcsere helyszínben és időpontban egyezett meg, azonban a helyszín és az időpont ügyében nem tudtak közös nevezőre jutni.⁴⁷⁸ Az ok a két dél-vietnami fél militarista felfogásában keresendő, azaz katonai értelemben egyikük sem akarta magát a másik alá pozícionálni. Az USA „szalonképes” kivonulásakor a

⁴⁷³ Tárgy: Amerikai fegyverszállítások a saigoni rezsimnek. 00512/1/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.1.

⁴⁷⁴ Pordán János: Az elfelejtett légió. Magyar katonák Vietnamban. 2005 /4. szám/ FÓRUM https://adt.arcanum.com/hu/view/HonvedsegiSzemle_2005_01/?query=Magyar%20katon%C3%A1k%20Vietnamban&pg=575&layout=s. (Letöltés dátuma: 2022.08.03.)

⁴⁷⁵ Felek csak azonos mennyiségben megrongálódott vagy meghibásodott technikai eszközt cserélhettek ki. HM HIM HTL, 253/2/715– 1974-75-ben futárral érkezett anyagok, III. Csoport; V/1382/1975/5. számú melléklet.

⁴⁷⁶ Azonban lehetővé tette a fegyverzet 1:1 arányú alapon való cseréjét. HM HIM HTL, 253/2/715– 1974-75-ben futárral érkezett anyagok, III. Csoport; V/1352/1975.

⁴⁷⁷ Gorincsek Gyula: A párizsi megállapodás és a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság. Külpolitika: A Magyar Külügyi Intézet Elméleti-Politikai Folyóirata, II. Évfolyam. 1971. III. Szám 42-60. https://adt.arcanum.com/hu/view/KULUGY_KulugyiSzemle_1975/?query=nemzetk%C3%B6zi%20ellen%C5%91rz%C5%91%20%C3%A9s%20fel%C3%BCgyel%C5%91%20bizotts%C3%A1g&pg=43&layout=s. (Letöltés dátuma: 2022.08.03.)

⁴⁷⁸ 1973. február 7-én Saigon, Cam Ranh, Da Nang a saigoni kormány részéről, a DIFK-nek pedig 1973. február 17-én Gio Linh, Duc To és Xa Mat-nál lett volna megfelelő. Továbbá a két fél katonai bizottsága is megegyezett, hogy március 22-én Bien Hoa, Wung Tau és Qui Nhon körzetében kerüljön sor a fegyverzetcsereére. Ezt az időpontot egyik fél sem találta megfelelőnek.

modern harci technika egész arzenálját hagyta a dél-vietnami fegyveres haderőre, az ARVN-re, amely így a világ egyik legfejlettebb haderejévé vált. Azonban a déli ország rész nem rendelkezett megfelelő gazdasági és műszaki kapacitásokkal mindezek üzemben tartására. A rendszer fő erejét a „Nixon-éra alatti vietnamizálás” alatt megteremtett 1.5 milliós katonai és rendőri apparátus jelentette, de a rendszer korrumpáltsága folytán ezt az erőt nem tudta kihasználni.⁴⁷⁹ Ez okból kifolyólag az egyezmény megkötése után fontos kérdés volt, hogy mennyit tett azon katonák száma, akik az északi haderő kötelékéből Dél-Vietnam területén tartózkodtak. Az általam korábban említett információ mellett, a haderőre vonatkozóan egy 1974. április 17-i saigoni katonai ülésen a Dinh (saigoni) parlament katonai bizottság elnöke szerint: *„100 ezer katona, 600 harckocsi, 600 löveg és SAM-2-es rakéták vannak Dél-Vietnamban.”*⁴⁸⁰ Az 1972-es húsvéti offenzíva már feltárta, hogy ennyi katonát és haditechnikát képes volt eljuttatni a VDK a déli területekre,⁴⁸¹ és rávilágított arra a tényre is, hogy a Ho Si Minh ösvényen keresztül északról a dél-vietnami területre milyen könnyű volt bejutni, mert a saigoni kormány nem volt képes katonailag az ellenőrzése alatt tartani az déli ország rész teljes egészét és ezzel a tűzszünet ellenőrzésének a kérdését is szinte semmisé tette. Az amerikai vezetés már 1972-ben el akarta érni a PE során, hogy a Dél-Vietnam területén tartózkodó észak-vietnami fegyveres csapatokat vonják a 17. szélességi kör mögé, azonban a VDK elutasította azt a nyilvánvaló tényre, hogy vannak ott csapataik.⁴⁸² A VK pozíciójának megerősítése érdekében az amerikai vezetés el akarta érni a tartós megosztottságot, mint a Koreai-félszigeten.⁴⁸³ Az Egyesült Államok a csapat kivonás után is tartott érdekeltségeket Dél-Vietnam területén. A magyar források szerint a következő irányító és tanácsadói szervek maradtak Dél-Vietnamban. (1) A Katonai Attasé Hivatala

⁴⁷⁹ Tárgy: Szűcs Ferenc vezérőrnagy: Összefoglaló jelentés. Saigon, 1973. május 20. 00153/1973. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 30. doboz. A saigoni kormányzatnak nagy problémát jelentett a hadseregben megbúvó korrupció, és érthető módon ennek a megfékezését akarta elérni. Ezért 1973. júniusban 214 politikai hadviseléssel foglalkozó tisztet küldtek ki négy körzetbe, hogy ellenőrizzék a katonák fizetését és azok juttatásait. A korrumpálódás elkerülése érdekében a tisztek csupán egy hónapot tölthettek el egy ezrednél. Hiep tábornok volt a korrupció-ellenes kormánybizottság helyettes vezetője, ő maga személyesen Tay Ninh tartományba (V. Körzet) utazott ki, a vizsgálódás érdekében és több büntényre is fényderült. Ilyenek voltak például: az egyik katonai parancsnokságról 10 tehergépkocsit és több tonna lőszert tulajdonítottak el, egy másik parancsnokságon 160 millió dong értékű gyógyszer és egészségügyi eszköz tűnt el. Továbbá egy meg nem nevezett alakulatoknál ócskavasként számoltak el 160 tonna katonai felszerelést, illetve eltüntettek 120 tonna rizst, amit mind a DIFK-nek adták el. Tárgy: Saigoni rezidentúránk januári futárpostájáról. Budapest, 1975. január 28. 62/9-465/75. ÁBTL3.2.6 8-065/Vietnami rezidentúra.

⁴⁸⁰ HM HIM HTL, 253/2/715– 1974-75-ben futárral érkezett anyagok, III. Csoport; V/1352/1975.

⁴⁸¹ Kemény János, 2020. 99-103.

⁴⁸² Tárgy: A VDK hivatalos közlése Le Duc Tho és Kissinger 1972. november 20-25 között lezajlott bizalmas tanácskozásáról. Budapest, 1972. november 28. 003525/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 1. doboz.

⁴⁸³ Tárgy: Feljegyzés. Párizs, 1972. november 29. 003525/37/1972. Ibid.

(Defense Attache Office, DAO), irányítása alatt több mint ezer katonai személy dolgozott a saigoni hadseregben (polgári beosztásban) és a rendfenntartásban, mint tanácsadó, összekötő, kiképző és gépkezelő személyzet.⁴⁸⁴ (2) A Tervező és Összekötő részlege volt a hírszerző ügynökség. Alkalmazottai a CIA-ból verbuválódtak és a rendőrség kiképzésével foglalkoztak.⁴⁸⁵ (3) A hadművelati tiszogató akciókért a Special Assistant to the Ambassador for Field Operations – SAAFO volt a felelős.⁴⁸⁶ (4) Az Áttelepítési és Újjáépítési Igazgatóság (Directorate for Resettlement and Reconstruction, DRR), a Phoenix programot hajtotta végre,⁴⁸⁷ mely a délvietnami ellenzék szétverésére irányuló katonai akciókat hajtotta végre. (5) Egyesült Államok Információs Ügynöksége (United States Agency of International, USAI), egy gazdasági segélynyújtási szerv, az amerikai segélyprogramok kidolgozója és végrehajtója volt Dél-Vietnam területén.⁴⁸⁸ Továbbá a NEFB szocialista tagozatát is figyelemmel tartotta az amerikai hírszerzés a saigoni hírszerzéssel együttműködve. Ebből adódóan a saigoni kormányzatot az amerikai vezetés is segítette. Ennek érdekében az amerikai hírszerzés (a CIA és az egyéb hírszerző szervezetek) Dél-Vietnamban négy főkonzulátuson működött Saigonon kívül: Da Nang, Nha Trang, Bien Hoa és Can Tho székhelyekkel, – ahol az ARVN parancsnokságok is voltak –, és további 48 alkonzulátust hozott létre az egyezmény aláírása után, amelyek a jelentés szerint lényegében kihelyezett parancsnokságként működtek.⁴⁸⁹ Rajtuk keresztül szerezte be az USA az információkat a NEFB szocialista tagozatáról, illetve a DIFK-ről és a VDK-ről. Ezen kívül még a NEFB anyagi, technikai kiszolgálásában résztvevő

⁴⁸⁴ A DAO közvetlenül a Délkelet-Ázsiában működő amerikai katonai parancsnokság alá tartozott. Központja a volt amerikai katonai parancsnokság (Military Aid Command, MACV) épülete volt. Vezetője John Murray tábornok volt. Gyugyi Béla. I kötet. 106.

⁴⁸⁵ Vezetőjük Gerald Kosh, akit a kínaiak fogtak el a Paracel-sziget elfoglalásakor 1974. január 16-án.

⁴⁸⁶ Az amerikaiak ezt 1972-ben hozták létre, ez a szerv az addigra megszűnt Pacifikációs Programot Végrehajtó Szerv (CORDS) feladatát látta el.

⁴⁸⁷ Ezt a programot a CIA hozta létre 1968-ban. Ibid. Maga a program, amely a forradalmi erők infrastruktúrájának a meggyengítését célozta, még a vietnami források szerint is sikeres volt, de mindkét oldalon számos kérdést vetett fel pro és kontra. Bővebben, Herrington, Stuart A.: *Stalking the Vietcong – Inside Operation Phoenix: A Personal Account*, Ballantine Books, 2004. és Pribbenow, Merle L.: *The Military Institute of Vietnam: Victory in Vietnam. -The Official History of the People's Army of Vietnam, 1954-1975*. Modern War Studies. 2002.

⁴⁸⁸ Thieu rezsim évi 720 millió dollárt kapott segélyként. Ebből 500 milliót az Egyesült Államoktól, 220 milliót az USAID, Világbank és a francia kormány adta közösen. Saigon ebből tartotta el az 1 milliós hadseregét, 150 ezer rendőrségi állományát és mintegy 300 ezer főnyi hivatalnok gárdát.

⁴⁸⁹ ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok. Jelentés a Vietnami NEFB Magyar Misszió kontingense operatív Biztosításának tapasztalatairól és további feladatairól. Budapest, 1979. július 23. 976/3/75 és 00276/4994/OP.4.

amerikai vállalatok is segítették a munkájukat.⁴⁹⁰ A hatékonyság növelése érdekében az USA saigoni nagykövetségére jelentős számú magyar és lengyel szakértőt helyeztek ki.⁴⁹¹ A Dél-Vietnam területén folytatott hírszerzői tevékenységet a magyar származású Thomas Polgar felügyelte és irányította, aki a CIA állomás vezetője és egyben a követség hírszerzői osztályának, az OSA-nak a vezetői feladatát is ellátta. A hatékonyság növelése érdekében a nagykövetségre vezényelték a korábban Budapesten is szolgálatot teljesítő diplomaták közül William Shepard,⁴⁹² Seath Pratt Byrd⁴⁹³ és John Sowerby Nolton⁴⁹⁴ amerikai külügyi dolgozókat, akiket a követségen belül működő NEFB Osztályon alkalmaztak.⁴⁹⁵

3.2.3 A Saigonban tisztázandó feladatok

A magyar tagozat elsőnek a saigoni központban vette fel a szolgálatot és kezdte meg a működését. Ott a politikai tartalmú és vonatkozású feladatok tekintetében a nagykövet és a katonai parancsnok vezetésével a fegyverszüneti megállapodási jegyzőkönyv második szakaszából származóan meg kellett erősíteni a magyar tagozat NEFB-en belüli szerepét és azt lehetőség szerint tovább kellett növelni. Ugyanabban az időben együttműködést alakítottak ki a DIFK-vel, a helyi szervekkel és a harmadik erővel, valamint idővel a kialakított kapcsolatrendszert tovább mélyítették. Az észak-vietnami vezetéssel nem ment zökkenőmentesen a munkakapcsolat felvétele, mert bár a VDK megadta a szükséges segítséget és szorgalmazta a NEFB működését, de egyúttal

⁴⁹⁰ ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok. Tárgy: Jelentés Karasz Lajos r.vörög belügyminiszter-helyettes elvtársnak. Budapest, 1974. szeptember 11. 61-30-87/1974.; illetve tárgy: Ibid. Budapest, 1975. január.22. 61-30-4/75.

⁴⁹¹ A Pax rezidentúra jelentései szerint, a beszervezést az amerikai hírszerzés nem anyagi vagy pressziós alapon tervezte meg, hanem speciális eszmei alapon. A lengyel ezredes szerint a módszerük »a politikai kompromisszum volt, ahol a rendszerek között fennálló ellentétek helyett a két generáció, „a fiatalok és az öregek ellentétét próbálták kihasználni, mint a leglényegesebb politikai kérdést hangsúlyozni.” Tárgy A felállítandó Vietnami Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatos konzultáció. Budapest, 1972. november 28. Készítette: Pados Gábor r. alez. osztályvezető. BM. III/I-6. Osztály 67/9-5077-72. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/ 1.

⁴⁹² William Seth Shepard (1935–) Budapesti beosztása konzul és politikai diplomata volt 1970–1973 között.

⁴⁹³ Pratt Byrd (1924–1993) 1958 júniusától teljesített a Budapesti amerikai követségen szolgálatot.

⁴⁹⁴ John Sowerby Nolton Jr. (1941–2004) 1971 szeptemberében érkezett alkonzuli beosztásba Budapestre. Hírszerző tevékenység gyanúja miatt 1971–1973 között "Néró" fedőnéven folytattak külső figyelést ellene. Nolton a pályafutását 1974 januárjától Saigonban folytatta, és a neve a magyar ÁB vietnami anyagaiban is felbukkan. (Ezúton köszönöm Dr. Deák András Miklósnak, hogy a fenti adatokat a rendelkezésemre bocsátotta. V.R.)

⁴⁹⁵ ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok. Jelentés a Vietnami NEFB Magyar Misszió kontingense operatív Biztosításának tapasztalatairól és további feladatairól. Budapest, 1979. július 23. 976/3/75 és 00276/4994/OP.5.

éreztek, hogy a misszió ottléte és tevékenysége a szuverenitásuk bizonyos fokú megsértését jelenti.⁴⁹⁶ A VDK továbbá hitt abban, hogy még harc árán is, de a saját erejéből képes egyesíteni a két Vietnambot, hiszen az északiak huszadik századi hadtörténelméből fakadóan kulturálisan többet tudtak a háborúról és morálisabban is erősebbek voltak, mint a déliek. Ebből kifolyólag a NEFB támogatásával szemben előnyben részesítették a katonai vegyes bizottságokat, illetve a diplomácia helyett a DIFK is inkább a harcot erőltette.⁴⁹⁷

Ugyanakkor a DIFK is számos alkalommal nyújtott tájékoztatást, valamint a dél-vietnami helyzetre vonatkozó részletes elemzéseket a Pax rezidentúrának,⁴⁹⁸ és segítette a kapcsolatot kiépíteni Dél-Vietnamban a Harmadik Erővel. Ez utóbbi igen széles társadalmi skálán mozgott, hiszen a katolikus papság egy részén kívül, a buddhista szerzetesek, a dél-vietnami értelmiségiek (tanárok, újságírók, stb.), a polgárság, a vidéki lakosság, a városi munkavállalók, a déli ellenzéki pártok tagjai, a saigoni államapparátus és a fegyveres erők vezérkara köreiből került ki.⁴⁹⁹ Azonban többször is előfordult, hogy a DIFK ellentétes információkat tált a magyar hírszerzésnek.⁵⁰⁰ A Pax rezidentúra operatív jelentése két ilyen esetet is rögzített. Az első alkalommal egy amerikai újságíró, aki a Pax rezidentúra egy dolgozójával „jó” kapcsolatot alakított ki, arra kérte az ügynököt, hogy szerezze meg az amerikai foglyok listáját, majd ellentételezésként átnyújtotta a Világbank legújabb jelentését, amely friss adatokat tartalmazott Dél-Vietnam politikai és gazdasági helyzetére vonatkozóan. Miután a rezidens felkereste a DIFK összekötőjét a fogolylista ügyében, akik azt el is készítették, ám azt végül egy másik amerikai újságírónak adták át egy őket érdeklő anyagért cserébe. A második esetben Van alezredes, a DIFK NEFB-hez küldött vezetője, fontosnak látszó adatokat mondott el a VK egyik magas rangú katonatisztjéről, továbbá az amerikai barátairól szerzett értesülésekről és tervekről. Amikor a rezidens ezt a hírt próbálta megerősíteni, egy másik DIFK-es összekötő tisztet kérdezett meg erről, aki viszont teljesen ellentétes adatot szolgáltatott.⁵⁰¹

⁴⁹⁶ Tárgy: Németh István ezredes elvtárs beszámolója a magyar NEB képviselő Saigomban történő kiutazásáról. Budapest, 1973. január 29. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 30. doboz. 1973. februárjától a Hotel Majesticben működő magyar titkárság vezetését bízták rá.

⁴⁹⁷ Tárgy: Jelentés a NEFB magyar tagozatának ellenőrzéséről. Budapest, 1973. május 16. V-0027161. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 17. doboz.

⁴⁹⁸ Ezen adatok alapján ismerte meg a magyar hírszerzés a nyugati tudósítókat és kaptak róluk részletes jelentést is. De a DIFK is számos alkalommal igénybe vette a magyar hírszerzés segítségét.

⁴⁹⁹ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/3. A következő váltásban kijövő hírszerzőtisztjeink és a munkatársaink fedőbeosztásáról. Saigomban, 1974. november. 18. 62/9-5528/74.

⁵⁰⁰ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2. Saigomban rezidentúránk 1974. április 02-i futárpostájáról.

⁵⁰¹ Ezek mindig akkor derültek ki, amikor több forrásból is egyeztették őket. Ibid.

A jelentésben szereplő esetek is azt bizonyítják, hogy a DIFK nem mindig tartotta be a játékszabályokat, és feltételezhetően önálló politikát is folytatott. A fenti okokból a vietnami fél által nyújtott információk már a kezdeti időszakról fogva nem voltak megfelelőek a magyar és a lengyel delegáció számára. Mi volt ennek az oka, és miért is tette ezt a DIFK a NEFB kontingens egyik szocialista tagozatával? Megítélésem szerint a válasz Lam Quang Thi, egykori dél-vietnami tábornok könyvének részleteiből deríthető ki.

„Röviddel a megállapodás aláírása után, az ICCS-beli elvtársaik beleegyezésével és támogatásával, az észak-vietnami haderő lázasan felkészült egy új invázióra. A Dél-Vietnami Kommunista Központi Hivatal (COSVN) 1973. évi 2. és 3. számú irányelvei megmutatták, hogyan tekintettek a kommunisták a Párizsi Megállapodásra. „Csak tekintsük a Párizsi Megállapodást új emberi tényezőnek, új fegyvernek, amely előnyös lesz a fegyveres erők kiépítésében és fejlesztésében, a felszabadított övezet építésében és bővítésében.”⁵⁰²

Tehát a DIFK a NEFB-et egyfajta ugródeszkának használta a konfliktus katonai úton történő rendezésében, és ahogyan a források is mutatják, a magyar kontingens pedig ehhez nyújtott egyértelmű segítséget. Vajon miért alakult ez így? Az észak-vietnami kommunista vezetés egyértelműen számított a két kommunista vezető hatalom – Szovjetunió és Kína – gazdasági, katonai, politikai támogatására és természetesen az általuk küldött segélyszállítmányokra is. A két országot ugyanakkor szembenállás jellemezte. A KNK próbálta a hatalmát kiterjeszteni Vietnamra, ami a szovjet diplomáciát is lépésre kényszerítette, annak érdekében hogy befolyásukat tovább erősítsék a Hanoi kommunista vezetés körében.

Az 1970-es évek elején a Szovjetunió továbbra is törekedett az indokínai status quo elérésére, de emellett a számukra geopolitikailag fontosabb térségben, Európában is igyekeztek megoldani a német kérdést, azaz a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) és Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) kényes diplomáciai viszonyának rendezését. Az 1955-ben megfogalmazott Hallstein-doktrína⁵⁰³ értelmében az NSZK nem létesített

⁵⁰² Lam Quang Thi: *The Twenty-five Year Century: A South Vietnamese General Remembers the Indochina War to the Fall of Saigon*. University of North Texas Press, 2001. 316. Dél-Vietnami Kommunista Központi Hivatal (COSVN- amerikai elnevezés) másnéven Népi Forradalmi Párt Központi Végrehajtó Bizottsága, amely Dél-Vietnamban működött és fogta össze a VDK politikai és katonai működését. Bővebben, <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/secret-north-vietnam-politburo-cable-2>. (Hozzáférés: 2022.09.01.)

⁵⁰³ Walter Hallstein német külügyi államtitkárról nevezték el, aki Európai Bizottság első elnöke is volt 1958–1969 között. A doktrína lényege az NSZK Nyugat-Európa szövetségi rendszerébe való beilleszkedése volt. Ez

diplomáciai kapcsolatot olyan országgal, amely elismerte az NDK-t, Bonn valamint a német nép egyedüli képviselőjének tartva magát.⁵⁰⁴ Moszkva a probléma rendezése érdekében újból felkért a küsszövetségesei közül több országot is német kérdésben történő közreműködésre, köztük az MNK-t, mivel az NSZK volt akkoriban az országnak a legfontosabb nyugat-európai gazdasági partnere.⁵⁰⁵ De ennek a kérdésnek a rendezése a szovjet blokkon belül ellentéteket szült, ám a „détente-t” legjobban megvalósítani akaró Franciaország- és az USA közbenjárására,⁵⁰⁶ valamint a magyar szerepvállalás révén az NSZK 1972-ben rendezte kapcsolatait az NDK-val, és 1973-ban mindkét ország az ENSZ tagja lett.⁵⁰⁷ Így ez a két Németország megosztottságának megszilárdítását és a háború utáni határok elismerését jelentette, de ezzel lehetővé vált a szovjet blokk országainak, hogy növelni tudják a hozzáférésüket a még csak Nyugaton elérhető csúcstechnológiás cikkekhez.⁵⁰⁸ Az általam feltárt források vizsgálata során ugyanarra az eredményre jutottam, mint Jussi M. Hanhimäki:, az 1960-as és 1970-es években a kisebb európai államoknak, – köztük az MNK-nak –, fontos szerepük volt az enyhülésben.⁵⁰⁹ Tehát a német kérdés részleges megoldásával megteremtődött a kelet–nyugati párbeszéd lehetősége.⁵¹⁰ Másrészt, miután az USA számára 1973-ban Délkelet-Ázsia elveszítette a prioritását, katonai és politikai irányultsága a Közel-Kelet, Japán, Afrika mellett, elsősorban Nyugat-Európára koncentrált.

A két német ország ügyének kodifikálására azért volt szükség, mert a Moszkva által a vietnami misszióban helyzetbe hozott két országot, Magyarországot és Lengyelországot a német kérdés nem állította szembe, így a misszióbeli kötelezettségeik

hosszú éveken át jelentős hatást gyakorolt a nyugat-német külpolitikára. Bővebben, https://european-union.europa.eu/system/files/2021-06/eu-pioneers-walter-hallstein_hu.pdf. (Utolsó hozzáférés:2022.08.03.)

⁵⁰⁴ Bővebben erről, Masát Ádám: A Berliini fal és a menekült kérdés. Doktori értekezés ELTE. Budapest, 2014. 10-12.

⁵⁰⁵ Békés.2012.221.

⁵⁰⁶ Baranyi Tamás Péter a doktori disszertációjában kifejti, hogy a kádári külpolitika úgy értékelte a francia közbenjárást, „*hogy az nem törekszik a NATO és a Közös Piac felbomlásására, de ezeken a kereteken belül hatalmi pozíciót akar kialakítani, és akaratlanul is hozzájárulhat a meggyengülésükhöz. A franciáknak az ékverési, fellazítási potenciálját már nagyon hamar felismerték. Ugyanakkor az sem kerülte el a figyelmüket, hogy De Gaulle külön utas politikája hasonlóképp alkalmas a szocialista tábor egységét megbontani.*” Baranyi Tamás Péter. 2018. 109. Ettől függetlenül a francia-magyar külkapcsolatok lassú ütemben, de fejlődtek.

⁵⁰⁷ Peking nem tetszését fejezte Moszkvának a német rendezés ügyével kapcsolatban. A Kreml ezt úgy fogta fel, hogy ez egy irányvonal az európai szocialista országok egységének a megbontására és szocialista közösségek nemzetközi szervezetei, a KGST és a VSZ ellen. Tárgy: Kína magatartása a vietnami kérdésekben. 1973. május.18. MNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ő. e. 5. 51-53.

⁵⁰⁸ Hanhimäki, Jussi M.: „Détente in Europe, 1962-1975” in *The Cambridge History of the Cold War*, Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad eds. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2009. 210.

⁵⁰⁹ Ibid. 198-218.

⁵¹⁰ Győri Szabó Róbert. 2011. 312-313.

mellett a VSZ által meghatározott feladatokra koncentrálnak. Ez többek között azért is volt fontos, mert Mao Ce-tung új politikai elképzelést dolgozott ki, amelyet Kissinger a „három világ” elméletének nevezett. Szerinte a *„három világ elmélete” legalábbis ideológiai szempontból visszaállította Kína cselekvési szabadságát és megengedte a két superhatalom közötti különbségtételt időleges célokért.*⁵¹¹ A Maoval folytatott 1973-as beszélgetésén fejtette ki Kissinger, hogy *„a Szovjetunió fenyegetést jelentett Ázsiában és Európában egyaránt; Kínának szüksége volt arra, hogy részt vegyen a világ ügyeiben, ha fel akarta gyorsítani gazdasági fejlődését.”*⁵¹² A gazdasági szempontokból megalkotott „víziók” során a kínai vezető a Szovjetuniót és az Egyesült Államokat sorolta az első világhoz, majd a második lépcsőfokot Japán és Európa alkotta, a harmadik egységbe pedig a Föld többi országa tartozott, beleértve Kínát is.⁵¹³ A kínai vezetés ettől várt egyfajta helyzet kihasználási rugalmasságot és folytatta az ország militarizálását.⁵¹⁴ A taktikai rugalmasságot az is lehetővé tette, 1973-ban felvették a KNK-t az ENSZ-be, Peking pedig gondolta, hogy saját magán kívül a „harmadik világot” is képviseli, beleértve az indokínai országokat. Miután újból visszatértek a világpolitika színpadára, megragadták az alkalmat, és ENSZ-ben is felszólaltak ez ügyben. *„Miután a két superhatalom a hegemoniáért küzd, a köztük lévő ellentétek kibékíthetetlenek; az egyik vagy legyőzi a másikat, vagy őt győzik le. A kompromisszumok és az összejárásuk kizárólag részleges, időleges és viszonylagos lehet, miközben az ellentétük mindent magába foglaló, állandó és abszolút. [...] Megegyezhetnek egymással, de minden megállapodásuk látszólagos”*⁵¹⁵

Ennek a harmadik világnak az irányítását akarta elérni Mao, ezért is szélesítette politikáját Európa mellett Afrika és a Közel-Kelet irányába.⁵¹⁶ Ez azért is tűnt megvalósíthatónak, mert egyes afrikai vezetők úgy gondolták, hogy a kapitalizmus túl bonyolult az új államok számára. Egy központilag irányított, nem piaci modellt

⁵¹¹ Kissinger. 2017. 324-325.

⁵¹² Ibid.

⁵¹³ Ibid.

⁵¹⁴ Tárgy: Kína magatartása a vietnami kérdésekben. 1973. május.18. MNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ő. e. 5.

⁵¹⁵ Kissinger. 2017. 324. A magyar jelentésből továbbá kiderült, hogy egy ehhez hasonló gondolatmenetű cikket írtak meg a kínai „Hungcsi” című folyóirat 1972. évi 11. számában, ahol a „három világ” elmélete helyett a „közbülső zónákra” osztás koncepciójaként vázolták fel az új kínai politikai irányvonalat. Tárgy: Kína magatartása a vietnami kérdésekben. 1973. május.18. MNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ő. e. 5. 62-63.

⁵¹⁶ Kissinger. 2017. 324. Kissinger kijelentéseit magyar forrás is alátámasztja. Tárgy: Kína magatartása a vietnami kérdésekben. 1973. május.18. MNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ő. e. 60. A „harmadik világbeli” országokkal a KNK aktív külkereskedelmet folytatott, mert a politikai jelenlétét akarta a gazdasági politikájával megtámogatni. Ibid. 64.

részesítettek előnyben; ahol a magánkereskedelmet fokozatosan átvenné az állam. A hátránya ennek az volt, hogy a kommunista gazdasági modellt kevésbé fejlettnék tekintették, mint az Egyesült Államokbelit; ez alól kivételt csak a katonai szektor jelentette.⁵¹⁷ Mao közel-keleti törekvése pedig azért is volt fontos, mert az arab országok közötti belső rivalizálás miatt a kommunista eszmét a saját módján megújító Kína vagy a konzervatív kommunista nagyhatalom Szovjetunió bőven tudott új „ügyfeleket” keresni.⁵¹⁸

Azonban az Amerikai Egyesült Államok is jelen volt a térségben, mivel Izrael Washingtonhoz igazodott.⁵¹⁹ Ezzel az ideológiai hatalmi befolyás megerősítése tekintetében a két vezető nagyhatalom között a földgolyó ezen részén is versenyfutás alakult ki, amely segítette a térség kisállamainak politikai „machinációit” a regionális ellenfelekkel szemben. Ezáltal egyre nagyobb számú támogatást tudtak „lehívni” a szuperhatalmaktól, illetve ez természetesen Kínának is kedvező volt. Egy magyar jelentés szerint a KNK-nak ezzel az volt a célja a Közel-Keleten – elsősorban Szudánban, Algériában és Líbiában –, hogy az alkalmazott „csendes behatolás” politikájával válságócokat, vagyis újabb „forró pontokat” hozzanak létre, hogy aztán a két szuperhatalom és szövetségeseinek az erőit megosszák a délkelet-ázsiai térségben történő saját terjeszkedésük érdekében.⁵²⁰

Kína az Indokína feletti hatalmat többirányú diplomáciai politikával próbálta megszerezni: (1) Külső bekerítés útján, ahol igyekeztek Laoszt és Kambodzsát kihasználni a VDK ellen. (2) A kínai kisebbségen keresztül, mivel délen mintegy három millió kínai élt és (3) szintén igyekeztek kihasználni a délen tartózkodó káderekre gyakorolt befolyásukat. (4) Továbbá kihasználták az USA-KNK kapcsolatok indokínai térségre gyakorolt külpolitikai hatásainak általános keretét is.⁵²¹

⁵¹⁷ McCauley, Martin: *The Cold War 1949–2016*. Routledge Taylor & Francis Group. 2017. 84.

⁵¹⁸ Az 1967. június 5. és 10. között lezajlott hatnapos közel-keleti háborúban a VSZ tagállamai Románia kivételével megszakították a diplomáciai kapcsolatukat Izraellel, és miután vereséget szenvedtek az arab államok, köztük Egyiptom is egyre jobban függésbe került a Szovjetunióbéli támogatástól. Moszkva szintén függésbe került azáltal, hogy a közel-keleti szövetségeseit, valamint befolyását megtartsa a térségben, kénytelen volt katonai, pénzügyi és diplomáciai támogatást nyújtani nekik. Földes György. II kötet. 2015. In: *Jegyzőkönyv Leonyid Brezsnyev és Kádár János tárgyalásairól*. Budapest, 1967. szeptember 8. 232-269.

⁵¹⁹ Izrael a kommunizmus elterjedésének a megállításával kapcsolatban kérte az Egyesült Államok segítségét és nem pedig az arab államokkal szembeni védekezés érdekében. Bővebben, Michael B. Oren: *Six days of War- June 1967 and the Making of the modern Middle East*. Oxford, Oxford University Press, 203.

⁵²⁰ Tárgy: Kína magatartása a vietnami kérdésekben. 1973. május.18. MNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ő. e. 61.

⁵²¹ Tárgy: Az SzKP KB illetékeseivel folytatott konzultációs anyagok. Moszkva, 1973. március 23. 1/23/Fő./Sz.t./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz. 5.

Indokína országaira Peking továbbra is úgy tekintett, mint egy ugródeszkára a délkelet-ázsiai befolyásának szélesítése érdekében, így valójában nem volt érdekelt egy egységes Vietnam létrejöttében. A pekingi vezetők azt sem nézték jó szemmel, hogy a VDK a térségben kiterjesztette a befolyását. Elfogadhatatlannak tartották, hogy Hanoi töltsen be a térségben a vezető szerepet, ez a politikai felfogás pedig tovább mélyítette az észak-vietnami kommunista pártban a KNK-val szembeni ellenállást, valamint a vietnami háború kérdésében egyre kevesebb alkalommal fogadták el a politikai iránymutatásukat. Nyilvánvaló vált ezzel, hogy a kínai–vietnami viszonyt csupán a diplomácia erejével nem lehetett lerendezni. Ez a szovjet–kínai ellentét újabb hullámvölgyét hozta magával, amit még tovább nehezített a kínai kommunista párton belül elkezdődött belső hatalmi harc, amely egyúttal előrevetítette a Mao-korszak végét. A hatalmi egyensúlyt csak ideiglenes kompromisszumok alapján tudták megtartani, és ennek a keretén belül tért vissza 1973 áprilisában Teng Hsziao-ping, illetve a kínai-amerikai kapcsolatot is tovább erősítették. Ám a differenciálódás szempontrendszerét figyelembe véve, a KNK „türelmet és megértést” tanúsított a Szovjetunió kissovetségesei iránt, a magyar–kínai kapcsolatok javulása a fentebb említett okok miatt 1973-ban mégis stagnált.⁵²² Ezzel kapcsolatban a leköszönő kínai nagykövet, Lü Csi-hszien Péter Jánosnál tett búcsúlátogatása során a következőket mondta:

„Mi úgy véljük, a kettőnk közötti kapcsolatok fejlődése nem akadályozhatja más, harmadik országgal való kapcsolataink fejlődését. Az államközi kapcsolatokat a békés egymás mellett élés elvei alapján kell fejleszteni, akár azonos az illető államok társadalmi rendszere, akár eltérő. Igaz országaink távol vannak egymástól, Magyarország Európában, Kína Ázsiában van. Ennek ellenére javítani lehet kapcsolatainkat. Kapcsolataink javítása nem árthat más országgal való kapcsolatainknak. Sőt nem csak hogy nem akadályozza, hanem elő is segíti más országgal való kapcsolataink javítását.”⁵²³

A szovjet vezetés annak érdekében, hogy a délkelet-ázsiai pozícióját stabilizálja, húsz évre szóló béke, barátsági és együttműködési szerződést kötött Indiával, amely a

⁵²² Vámos Péter.2020. 113., illetve tárgy: Kína magatartása a vietnami kérdésekben. 1973. május.18. MNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ő. e.5. 62. és tárgy: A magyar–kínai kapcsolatok jelenlegi helyzete. (Marjai elvtárs moszkvai konzultációjához). 1973. február 21. 001122/27/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. 13. doboz.

⁵²³ Bár Szovjetuniót nem említi, de utal rá Lü Csi-hszien. Tárgy: A szovjet–kínai kapcsolatok fejlesztésére vonatkozó utalások pekingi „másutas” (Szigorúan titkos) táviratokban. In: A távozó nagykövet, Lü Csi-hszien búcsúlátogatása Péter János elvtársnál. Budapest, 1973. január 11. (00467/9) 001122/27/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. 13. doboz.

Pakisztánnal 1971-ben kezdődő konfliktusa okán, engedve a „militarizmus hívószavának,” fegyvereket fogadott el a Szovjetuniótól, feladva ezáltal addigi, semlegességre törekvő politikáját. Mindazonáltal a Kreml számára India értékes szövetségesnek számított, hiszen komoly indokínai tapasztalattal is bírt, mivel az előző Genfi Egyezmény által garantált vietnami misszióban részt vett.⁵²⁴ Továbbá Moszkva a gazdaságát is meg akarta támogatni ezzel a szerződéssel. Hasonlóan cselekedett Magyarország is, és ennek az érdekében 1972 júniusában Budapesten fogadta Indira Gandhit. A kádári külpolitika a szovjet külüggyel együttműködve már 1971-től támogatta Indiát a Pakisztánnal szembeni geopolitikai nézeteltérésében.⁵²⁵ Tette mindezt azért, mert a magyar-szovjet elképzelések és érdekek a keleti–nyugati kapcsolatok fejlesztése terén és az európai biztonság kérdésében több esetben is megegyeztek vagy közel álltak egymáshoz.⁵²⁶ Tehát a Szovjetunióhoz való konstruktív lojalitás mellett a magyar külpolitikát a kooperatív hajlandóság jellemezte, ami által egyfajta moderátor szerepet töltött be a VSZ-en belül. Ezt kihasználva a célja továbbra is a már elért hazai gazdasági és belpolitikai liberalizációs eredményeinek a fenntartása maradt, amihez a logikus célkitűzés az ehhez szükséges nemzetközi feltételek a megteremtése volt.⁵²⁷ Mindezek mellett Budapest kiemelten kezelte a szovjet érdekek megerősítését is a délkelet-ázsiai térségben. Többek között ennek a megvalósítását kellett hazánknak végrehajtania a NEFB misszió keresztül is.

A PE aláírása után a dél-keleti-ázsiai térségbe irányuló szovjet export megerősödött,⁵²⁸ Mao pedig ellenérzését fejezte ki a Párizsban aláírt egyezménnyel kapcsolatban is. A kínai nemtetszésre a VDK csak mérsékelt diplomáciai választ adott, mert szüksége volt Peking támogatására is.⁵²⁹ A kialakult helyzetet a VDK jól kezelte, hiszen mindkét országtól sikerült újabb támogatást kiharcolnia. Azonban az 1970-es évek elejére kialakult a VDK és a KNK közötti szembenállás, ami arra készítette Pekinget, hogy a befolyása megerősítése érdekében gazdasági megállapodást írjon alá a DIFK-vel.⁵³⁰

⁵²⁴ Tárgy: Feljegyzés. Peking, 1972. december 5. 003525/42/1972.MNL OL, XIX-J-63-a. 1. doboz.

⁵²⁵ Földes György. II kötet. 2015. In: Feljegyzés Indira Gandhi miniszterelnök látogatásáról Kádár Jánossal. Budapest, 1972. június 21.409-415.

⁵²⁶ Békés Csaba: Magyar külpolitika a bipoláris világban, 1945–1991. Külügyi Szemle 2011/4.

⁵²⁷ Békés Csaba: „Magyar külpolitika a szovjet szövetségi rendszerben, 1968–1989”. In: Magyar külpolitika a 20. században (szerk. Gazdag Ferenc–Kiss J. László). Budapest, Zrínyi Kiadó, 2004. 133–172.

⁵²⁸ Kemény János, 2020. 116.

⁵²⁹ Khoo, Nicholas: Collateral Damage: Sino-Soviet Rivalry and the Termination of the Sino-Soviet Alliance, Columbia University Press, 2011. 41.

⁵³⁰ Ennek az értelmében gazdaságilag támogatta a forradalmi erőket az általuk ellenőrzött területeken. Ibid. 98-99.

Mindezt azért tette, hogy a térségben visszaszorítsa az északi kommunista vezetést, mert a VDK Indokína vezető állama óhajtott lenni, de mindeközben egyesíteni akarta a két Vietnambot. Ehhez jelentős szovjet támogatásban is részesült. A két kommunista vietnami fél szembenállása 1973-ban nézeteltéréshez is vezetett, hiszen Északot Moszkva, Délen a forradalmi erőket pedig Peking támogatta. Azonban a VDK és a DIFK is az ország egyesítését tűzte ki célul. Vietnam két elvi patrónusa között fennálló konfliktus dinamikája, illetve politikai ráhatásai nagyban befolyásolta a DIFK és a VDK hozzáállását a NEFB-hez. Ennek ellenére a nemzetközi misszióban részt vevő két szocialista tagozat – a VSZ elvei alapján – minden támogatást megadott mind a DIFK-nek, mind Hanoinak, amelyet a katonai akcióik során azok fel is használtak.

A politikai munka során a magyar tagozatnak továbbá megfelelő tájékoztatást kellett adnia az indokínai térség várható fejleményeiről, valamint határozott és világos állásfoglalást a csoport jövőbeni munkáját illetően.⁵³¹ Ennek megfelelően a nagykövetnek és katonai parancsnoknak véleményezniük, illetve javaslatot kellett tenniük a kidolgozott (kézhez kapott) irányítási elvekkel kapcsolatban, valamint a részletes működési szabályzatra (szervezési és vezetési feladatokra) vonatkozólag. A katonai parancsnok és a parancsnok helyettes fő feladata volt felmérni a NEFB magyar tagozatának a pontos szervezését (1) Saigonban,⁵³² a központ, a körzetekben és a HECSeknél,⁵³³ milyen csoportok, bizottságok tartózkodtak és hány fővel képviseltették magukat, vagy mely bizottságok fognak megszűnni, vagy már szűntek is meg, és ezek személyi állományával ezt követően mi történt. (2) Megfelelő-e a bizottságon belüli külügyminisztériumi–honvédelmi minisztériumi arány? A tapasztalatokból kiindulva várható-e évközben változtatás? (3) A tervezett (évi) váltással kapcsolatosan, mikor célszerű azt megkezdeni és befejezni, milyen létszámra lenne szükség, mely összetétel a legcélszerűbb, vagy a felkészítés során mit kellene megváltoztatni, és a vezetésben létezik-e lényeges (vezetési) probléma. A források alapján megállapítható, hogy a kezdeti időszakban a magyar vezetés a misszióval és az aktuális vietnami helyzettel kapcsolatban nem rendelkezett releváns információkkal.

⁵³¹ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság -1973 évi titkos vezetési parancsok, V/000242/1973. A Belpolitikai Csoport a kínai nyelvű lapokat használta fel elsősorban a munkájához a vietnami sajtótermékek mellett. Tárgy: A Belpolitikai Csoport által készített sajtószemle értékelése. Budapest, 1974. január. 23. 00547/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 18. doboz.

⁵³² HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság V/0001567. 4.

⁵³³ Hol és miért nem települt ki vagy mikor települt ki. Továbbá a magyar vezetés úgy gondolta, hogy voltak olyan ellenőrző csoportok, amelyeknek a közeli harci cselekményre való tekintettel, nem lett volna előnyös kitelepülni.

A NEFB magyar kontingensről készített jelentésekbe is olyan rendszert vezettek be, mint az adott hónapot összefoglaló parancsnoki jelentés, az erkölcsi-politikai értékelés, valamint a személyi kérdéseket, a szervezési változásokat illetően végrehajtott feladatok. A misszió tevékenysége szempontjából értékelniük kellett a tevékenységet katoná-politikai szempontból, a DIFK és a NEFB másik három tagjával való együttműködést, és jelenteniük kellett a települési, működési rendszerben, az előírt feladatokban beálló esetleges változásokat. A lehetőségeknek megfelelően az alábbiak szerint összefoglaló jelentést készítettek továbbá a katonai helyzetről: (1) Katonai tevékenység célja és jellege, (2) az erők és eszközök csoportosítása: állomány, diszlokáció és fegyverzet szerint. (3) Az erőviszonyok és (4) a fegyveres küzdelem lehetőségei és szükségessége a politikai célok elérésében. (5) Hadműveletek, harctevékenységek célja, lefolyása és annak értékelése. (6) Az alkalmazott technikából, harctevékenységből levonható következtetések.

A magyar vezetők távirati jelentéseket is küldtek minden olyan kérdéstről, amelyet a parancsnok úgy ítélt meg, hogy a hazai vezetés számára érdekes és sürgős, továbbá a rendkívüli eseményekről is jelentést terjesztettek fel. Ezen jelentésekről összefoglalót készítettek a többi szocialista országok vagy a Szovjetunió szövetségesei számára.⁵³⁴ A vietnami helyzetről az MNK-val jó kapcsolatban lévő nyugati országoknak is nyújtottak általános tájékoztatást.⁵³⁵

A misszióra való felkészülés alkalmával a zömmel a magyar Néphadsereg és kisebb részben a Belügyminisztériumi állományból vezényelt magyar katonák kiválasztása jelentős erőfeszítéseket követelt mind a HM, mind pedig a MNVK 2. Csoportfőnökség részéről. A felkészítés során gondosan odafigyeltek a politikai oktatásra is, hiszen teljesíteniük kellett a kormány és a párt által megkövetelt feladatokat. Erre még azért is volt szükség, mert a magyar katonák a második világháború óta elsőként érintkeztek nem a VSZ kötelékébe tartozó katonákkal,⁵³⁶ és a magyar katonai küldöttség nagyrészt diplomáciai, külszolgálati tevékenységet nem tapasztalt, járatlan személyekből állt. Továbbá a nemzetközi érintkezés szabályaival kapcsolatos ismereteiknek a hiánya könnyen célponttá tehető őket a külföldi hírszerzés irányából, így ezért is folyamatos

⁵³⁴ Feljegyzés: Tájékoztatás a román nagykövetség részére NEB-tevékenységünkről. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 21. doboz., illetve tárgy: Tájékoztató a Párizsi Egyezmény végrehajtásáról és a NEFB helyzetéről /Fock elvtárs iraki látogatásához/. 00534/12/1973. Budapest, 1975. április 11. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 21. doboz.

⁵³⁵ Tárgy: Lundvik svéd KÜM osztályvezető látogatása. 6161/Ma. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 35. doboz.

⁵³⁶ Kivételt képeznek azok a személyek, akik korábban katoná diplomáciai tevékenységet folytattak.

politikai képzésben részesültek.⁵³⁷ A magyar misszió óhatatlanul kevés és felszínes nemzetközi tapasztalattal rendelkezett. Az első csoport az odaérkezés után, bár jónak ítélte meg a helyzetét,⁵³⁸ a misszió védelme és tapasztalatlansága érdekében ellenőrzési mechanizmusként, valamint, hogy a szocializmus iránti elkötelezettségüket megőrizték, pártcsoport–pártszervezetet hozott létre, aminek irányításán a katonai parancsnok és annak a helyettese osztozott. Feladatként rájuk szabták, hogy pontosan tisztázzák a tagozat tagjaival a vezetés rendjét és mechanizmusát. Ennek érdekében a Magyar Néphadsereg Politikai Főcsoportfőnök 1973. január 25-én keletkezett 10. számú parancsa alapján,⁵³⁹ pontosan kellett tájékoztatniuk a személyi állományt minden olyan politikai kérdésről, amely elősegítette a kitűzött feladatok végrehajtását. A bizottság tagjait is tájékoztatniuk kellett az MNK belpolitikai helyzetének alakulásáról, az MSZMP és a kormány fontos döntéseiről. Ezen felül hatékonyan kellett befolyásolniuk a személyi állomány „*helyes és elvi alapokon nyugvó kapcsolatát.*”⁵⁴⁰

A katonai parancsnoknak és helyettesének ezen kívül feladata volt a személyi állomány hangulatának, az erkölcsi, politikai és fegyelmi helyzetének a folyamatos felmérése.⁵⁴¹ A pártvonalon a katonai kontingens állományából a Központi Bizottsági szervek döntése alapján létre kellett hozni egy öt-hétfős párt alapszervezetet, hogy külföldön történő operatív feladatokat el tudják látni.⁵⁴² A csoporton belül végzett politikai munkában a Politikai Főcsoportfőnökségre vonatkozó utasítás szerint továbbra is a vezetőnek kellett eljárnia. A katonai elhárítás Vietnámban alapvetően az állambiztonsági feladatot volt hivatott ellátni. Ez közvetlenül a Központi Bizottság Külügyi Osztályához tartozott, mint mindegyik külképviseleti szervezet. A szabályos működést a Szervezeti Szabályzat alapján kellett végrehajtani. A Belső Politikai Csoport Saigóban a külképviseleti munkával kapcsolatos feladatok megszervezését és elvégzését bonyolította le. A NEFB magyar kontingense az első pártaktíva érkezetét 1973. július

⁵³⁷ ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnámban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok. Tárgy: Jelentés a Vietnámi NEFB magyar misszió kontingense operatív Biztosításának tapasztalatairól és további feladatairól. Budapest, 1979, július 23. 976/3/75 és 00276/4994/OP.13.

⁵³⁸ HM HIM HTL, 249/710/b -1973évi feladat tervek 125-162-ig.; H/64350-2/73/1 sz. mell.

⁵³⁹ Tárgy: A NEFB magyar tagozat vezetőjének és katonai parancsnokának 10. sz. parancs felterjesztése. Saigon, 1974. április 18. 00548/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 18. doboz.

⁵⁴⁰ HM HIM HTL, 249/710/b -1973évi feladat tervek 125-162-ig.; H/64350-2/73/1 sz. mell.

⁵⁴¹ Ez még a politikai tiszt feladata is volt. HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság V/0001567. Tagozaton belüli politikai munka tartalma és hatása a személyi állományra, ehhez igényelnek –e további segítséget.

⁵⁴² A katonai elhárítás erre a megfelelő technikai kiképzést megkapta.

17-én tartotta a Tan Son Nhut-i mozi teremben.⁵⁴³ A politikai munka vonatkozásában a misszió első időszakában a saigoni és a körzetekben történő információgyűjtés,⁵⁴⁴ illetve a Dél-Vietnam területén működő politikai erőkről is információt kellett szolgáltatni, és mindezekről rendszeres jelentéseket is írtak.⁵⁴⁵ A képviselőlet politikai munkatársai négy nagy csoportban dolgoztak: a NEFB-ben belül, a belső politikai csoportban, a „repülő csoportban”, akiknek a körzetek ellenőrző pontjaival való kapcsolattartás és az egyéb feladatok perspektivikus elvégzése volt a munkájuk, és további munkatársak dolgoztak a NEFB Titkárságon is.⁵⁴⁶ Az elhárítás (Pax Rezidentúra) vezetőjének a feladatául szabták, hogy részletesen tájékoztassa a katonai parancsnokot és egyidejűleg táviratilag is jelentenie kellett a III/IV. Csoportfőnöknek. Az állambiztonsági feladatok mellett párhuzamosan el kellett végezniük *„az információszerzést a helyi lakosság körében, az amerikai, kanadai, indonéz hivatalos és nem hivatalos személyek, szervek részéről felmerülő politikai megnyilvánulásokról. Figyelmet kellett fordítani a nem a szocialista táborhoz tartozó képviselőkre és azon személyekre, akik kapcsolatba léptek a magyar vagy a lengyel tagozattal.”*⁵⁴⁷ „Ellentételezéseképpen” az USA hírszerző és ellátó szervei szintén intenzíven ellenőrizték a NEFB szocialista tagozatának a tagjait.⁵⁴⁸ A rezidentúrák munkába állása csak 1973. február 5-én valósult meg és kezdték meg a szolgáltatást a NEFB-ben annak működési szabályzata alapján, amelyet a Párizsi Egyezmény szavatolt.⁵⁴⁹

A katonai parancsnok feladatául kapta még azt is, hogy rendszeresen össze kellett hívnia a párttagokat, akiknek bizalmas tájékoztatást adott a felső pártszervezet határozatairól, azonban a felhatalmazása nem terjedt ki a tagfelvételekre és a pártbüntetésekre.⁵⁵⁰ A nevelőmunkára vonatkozóan általános intézkedéseket közvetlenül

⁵⁴³ Az értekezleten részt vettek a saigoni törzs párt vezetői és a körzetparancsnokok, valamint az általuk meghívott bizalmi emberek. Tárgy: Rövid összefoglaló a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság magyar kontingensének I. pártaktíva értekezletéről. 1973. július. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 20. doboz.

⁵⁴⁴ Tárgy: Esztergályos Ferenc elvtársnak. 00318/5/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 18. doboz.

⁵⁴⁵ Tárgy: A belső politikai csoport munkája. Budapest, 1973. március 13. 00318/2/73. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 18. doboz.

⁵⁴⁶ Tárgy: Beszámoló az 1973. április 7.-13. közötti futárútról. Budapest, 1973. április 17. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 21. doboz.

⁵⁴⁷ Tárgy: Feljegyzés. Budapest, 1973. április 7. 61-430-7/73. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁵⁴⁸ Tárgy: BM III/V. csoportnak. Makó Imre rendőr ezredes elvtársnak. Budapest, 1973. január 11. 61-78/973. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁵⁴⁹ <https://ensz.kormany.hu/az-ensz-szerepe-a-nemzetkozi-bekefenntartasban>. (Letöltés dátuma: 2022.08.03.)

⁵⁵⁰ Jogosult a felső pártszervezetek határozataiból és a bizottság vezetőjének utasításából fakadó végrehajtása érdekében a párttagoknak és annak a végrehajtásáról be kellett számolni. HL 246/707 MNVK Titkárság V/002/62/73. 3.

a Politikai Főcsoportfőnökség adott ki.⁵⁵¹ A katonai parancsnoknak és a parancsnok helyettesnek különös figyelemmel kellett eljárnia az idegen nyelvű állampolgárokkal való érintkezések és a disszidens kérdések szabályozására vonatkozólag. Kívánatosnak tartották a külföldiekhez való viszonyra vonatkozóan megfelelő eligazítást adni. Rendezték a saigoni törzs beosztottjai szabadidejének célszerű kihasználását és felállítottak egy helyi klubot.⁵⁵² A személyi állomány elhelyezése, elhelyezési szükségleteinek megvalósítására, a problémák megoldásának a lehetőségei,⁵⁵³ vagyis a hadtáp helyzet megfelelő ellátása a hadtápvezető és a helyettes feladata volt.⁵⁵⁴ Másrészt a személyi állomány biztosításával és ellátásával kapcsolatos feladatok, mint a pénzügyi és a belső gazdasági feladatok, pedig a pénzügyi vezető feladatkörébe tartoztak.⁵⁵⁵ Ő a tagozat mindenkor vezetőjének (nagykövet) tartozott beszámolóval, amit a katonai feladatoktól mindig külön kezeltek, sőt a „T” (titkos) ügyvitel munkáját elősegítő nyilvántartások és a „T” dobozok tárolása is az ő feladata volt.⁵⁵⁶

Az elvégzendő feladatok mellé a magyar vezetés kidolgozta a tagozat magasabb harcckészültségbe helyezésének a tervét is.⁵⁵⁷ Ebben három harcckészültségi fokozatot állapítottak meg: állandó, fokozott és teljes harcckészültséget. Ez utóbbi elrendelésére 1975-ben került sor.⁵⁵⁸

3.3 A Körzetek

A körzetekben a magyar kontingens tagjai később vették fel a szolgálatot és végezték el a különböző irányultságú feladataikat. A kijelölt körzetek körzetparancsnokságába viszonylag gyorsan, már 1973. február 5-én kitelepültek.

⁵⁵¹ A bizottságot hazai sajtó és propagandaanyagokkal, filmekkel látták el központilag.

⁵⁵² 112-es épületben volt Saigonban a magyarok klubja, amely valójában könyvtár és büfé volt. Gyugyi Béla: Napló, Dél-Vietnam 1973-74, I. Kötet; MNVK Tudományos Osztály Kiadása; Budapest, 1983. 24.

⁵⁵³ A 1973. január. 25-i 10. sz. parancs értelmében. HL 246/707. MNVK Titkárság, 002/62/73.

⁵⁵⁴ A hadtáp helyettes kapott a hadtápgazdálkodásra vonatkozó tervezetet, amit a fent felsorolt kérdéseken túl, ki kellett egészítenie. Ez volt a mérvadó a munkája végzése során. HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság V/0001567. 14.

⁵⁵⁵ HM HIM HTL, 246/707/73 MNVK Titkárság 1973 évi Titkos vezetési parancsok; 822/Ro/1973.

⁵⁵⁶ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság V/0001567. 13.

⁵⁵⁷ Tárgy: A NEFB tagozata magasabb harcckészültségbe helyezésének terve. Saigon, 1973. augusztus 1. 0079/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz.

⁵⁵⁸ A harcckészültséget három módon tudták elrendelni. (1) Távbeszélőn a „Mekong” folyónév háromszori ismétlésével. (2) Rádióan a „222” háromszori ismétlésével, valamint (3) futárral, aki az elrendelésre jogosultak aláírásával aláírt utasítást vitte volna. Tárgy: A NEFB tagozata magasabb harcckészültségbe helyezésének terve. Saigon, 1973. augusztus 1. 0079/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz.

Működési területük az egyezmény alapján a Vietnami Köztársaság területe, azaz Dél-Vietnam volt.⁵⁵⁹ A magyar tagozat a saigoni központ mellett további hét körzetben kezdte meg a szolgálatot.⁵⁶⁰ Északról délre haladva a körzetek és azok központjai a következők voltak: I. Hue, II. Da Nang, III. Pleiku, IV. Phan Thiet, V. Bien Hoa, VI. My Tho és VII. Can Tho.⁵⁶¹ A körzet további helyein, az Ellenőrző Áteresztő Csoportokban és a Helyi Ellenőrző Csoportokban később, 1973. február 21–24-e között vették fel a szolgálatot. A NEFB regionális szervei az amerikai hadsereg által korábban használt objektumokban kerültek elhelyezésre. A munkavégzés során a felszámolást végző amerikai szervek jelenléte biztonságot nyújtott a bizottság tagjainak.

A missziós feladatokat a PE 18. cikk c. pontjának utolsó bekezdése értelmében a NEFB által létrehozott hét körzetben és az azokban felállított 26 csoportban végezték, amiről jelentési kötelezettségük is volt. A kiutazás előtt országismertető anyagokat adtak át körzetenkénti bontásban a kihelyezésre kerülő állomány részére.⁵⁶² A helyi csoportok és a körzetparancsnokság közötti kialakított eljárási mechanizmus szerint napi futárjárattal – vagy két-három naponként – összesített jelentést küldtek a körzetparancsnokságra a hozzájuk benyújtott tűzszünet kivizsgálási kérelmekről.⁵⁶³ A jelentéseket a körzetparancsnokok hetente és havonta összefoglalták és elküldték a saigoni központba a katonai részleg NEFB csoportja részére.⁵⁶⁴ Jelentést kellett írniuk továbbá a helyi tapasztalataikról: a környék lakosságáról, a szokásaikról, a politikai életről, gazdasági helyzetéről, valamint a Körzet NEFB tevékenységéről és ott elhelyezkedő ARVN csapatmozgásokról, elhelyezkedésükről és a szálláskörzetükről is részletes leírásokat közöltek a parancsnoki beszámolóikban.⁵⁶⁵ Maga a beszámoló több részből tevődött össze: (1) Körzet NEFB tevékenysége, (2) erkölcsi-politikai állapot,

⁵⁵⁹ Lásd. 5. ábra.

⁵⁶⁰ HM. HIM. HTL.252/2/714/b: 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. Csoport; 00751/1973 VKT. A NEFB hatásköre azonban nem terjedt ki az ország teljes területére. A NEFB körzetek és csoportok elhelyezkedése dél-Vietnam területén 1973-75 között, lásd. 4. ábra.

⁵⁶¹ Lásd. 7.-8. és 10. ábra. Továbbá a saigoni haderő a NEFB körletek elhelyezkedését is igyekezett kihasználni és katonai erőket, eszközöket helyezett el és objektumokat létesített Dél-Vietnam szerte. Lásd. 6. ábra.

⁵⁶² Tárgy: Országismertető anyagok felterjesztése. Saigon, 1973. augusztus 17. 001620/10/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

⁵⁶³ Tárgy: A NEFB helyi egységei és központja közötti belső eljárási mechanizmus a vizsgálati kérelmekkel kapcsolatban. Saigon, 1973. szeptember 5. 002533/3/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

⁵⁶⁴ Tárgy: A NEFB helyi egységei és központja közötti belső eljárási mechanizmus a vizsgálati kérelmekkel kapcsolatban. Saigon, 1973. október 10. 002533/9/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

⁵⁶⁵ Tárgy: Parancsnoki beszámoló, NEFB. I. Körzet (1973.06.26.-07.25. között). Hue, 1973. július 25. I./128. Valamint, tárgy: Parancsnoki beszámoló, NEFB. III. Körzet (1973.06.20.-07.24. között). Pleiku, 1973. július 24. 77/1973. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 22. doboz.

fegyelmi helyzet és pártélet; a körzet és a csoportok általános helyzete; (4) a körzet (nem saját állomány) általános értékelése.

A PE értelmében a körzeteket és a csoportokat Dél-Vietnam területén állították fel, és az elhelyezkedésük igen változatos volt. Az egyes számú körzet foglalta magába a VK két legészakibb tartományát, amely Hue körzetközponttal működött.⁵⁶⁶ A demilitarizált zónához közel fekvő tartományok mind katonailag és mind politikailag mindkét érdekelt fél számára fontosnak számítottak.⁵⁶⁷ Ezért a területen heves harci tevékenység folyt, ennél fogva a DIFK és a VK is komoly haderőt vont össze a térségben. A harcok során a dzsungel adta terepviszonyokat a DIFK hasznosította jobban.⁵⁶⁸ A kezdeti időszakban a DIFK is „nyerészkedni” akart az ICCS felségjelzéssel ellátott járművek használatán, mint ahogyan a saigoni kormányzat is tette. Ezt a tényt ennek a körzetnek a parancsnoka, Bálint József alezredes is megemlíti negatív felhanggal az összefoglaló jelentésében.

*„A saját mozgásuk érdekében a biztosítás szempontjából, nem fordulnak a JMC dél-vietnami képviselőjéhez, hanem minden esetben velünk akarja megoldatni. Nem értik meg, hogy nekünk nincs semmilyen erőnk az ő mozgásuk biztosítására. A mi biztosításunkat is a provincia főnök intézi ugyanúgy, mint az övéket. Mozgásukat is az ICCS gépkocsijával szeretnék megoldani, erre viszont nincs lehetőségünk, mert akkor a saját mozgásunk lenne még jobban korlátozva.”*⁵⁶⁹

A kettes körzetben, amely három tartományt foglalt magába és Da Nang volt a központja, szintén sikerült jó kapcsolatot kialakítani a DIFK-vel, ami segítette az információáramlást. A két szocialista tagozat közül a DIFK a magyarok munkáját látta tevékenyebbnek.⁵⁷⁰

A harmas körzetben Pleiku regionális központtal jött létre, a Dél-kínai-tenger partján. A kihelyezett csoportok tevékenysége külsőlegesnek tekinthető, mert a Ho Si Minh-ösvény közelsége miatt a mozgásukat a DIFK erősen szabályozta, és jelentős DIFK-

⁵⁶⁶ Tárgy: Az I-es ICCS körzettel kapcsolatos tapasztalatok. Saigon, november 22. 001620/13/1973. MNL OL, -J-63-a. VNEB. 22. doboz. A látogatást Rybka Géza és Ötvös Dániel ezredes vezette.

⁵⁶⁷ Tárgy: 1. számú Körzetparancsnokság összefoglaló jelentése. 1973. február 23. 0032/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁵⁶⁸ Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 194.

⁵⁶⁹ Tárgy: 1. számú Körzetparancsnokság összefoglaló jelentése. 1973. február 23. 0032/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁵⁷⁰ Tárgy: Látogatás az I-es /Hue/ és II-es /Da Nang/ körzetekben. Saigon, 1973. november 27. 001620/15/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. A látogatást Szűcs Ferenc és Németh Ferenc végezte el.

csapatok is tartózkodtak a régióban, sőt egyes helyi ellenőrző csoportot a saigoni kormányzat gátolt a feladata elvégzésében.⁵⁷¹

A négyes körzet, amely hat tartományt ölelt fel a kambodzsai határtól a dél-kínai tengerpartig Phan Thiet régióközponttal, viszonylag csendesnek volt mondható.⁵⁷² 1973-as év elején a terület még tartósan az ARVN irányítása alatt állt. A HECS-eket is a stratégiaileg fontosabb utak mentén helyezték el, hogy ezeket a VK könnyebben tudja ellenőrizni, és ezáltal a NEFB szocialista tagozata is szem előtt volt.⁵⁷³

Az ötös körzetben, amelynek nagy része síkságon terült el és a régió központja Bien Hoa-ban helyezkedett el, a kedvező harcászati terep okán kirívóan magas volt a tűzszüneti panaszok, illetve a kivizsgálások számaránya is. Valamennyi beadvány a VK részéről született, többek között a Tong-le-Chan dél-vietnami rohamlövész bázis környéki harcok okán, valamint An Loc-nál lőttek le amerikai CH (Chinook)-47-es helikoptert.⁵⁷⁴ A DIFK a határok újbóli kijelölését és pontosítását a küzdelmük újabb formájának tekintette, amelyen – párhuzamosan a politikai lépésekkel – helyi katonai akciókkal akartak javítani.⁵⁷⁵ A munkát tekintve a lengyelekkel való konzultációs kapcsolatok során volt némi hiányérzetük, mert *„a lengyel tagozat sűrűn rotál, az ügyeket nem adják át egymásnak és emiatt sok esetben teljesen tájékozatlanok illetve nem megfelelően felkészültek.”*⁵⁷⁶ Ebből kifolyólag a NEFB tevékenységét magyar–kanadai párharc jellemezte.⁵⁷⁷

⁵⁷¹ Tárgy: Látogatás a hármaskörzet régióban. Saigon, 1973. április 9. 001620/4/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. Az ellenőrzést Szűcs Ferenc vezérőrnagy és a Rybka Géza ezredes a Pax rezidentúra vezetője végezte. A jelentés még leírja, hogy a magyarokat jobban kedvelték a DIFK-hez való hozzáállásuk miatt.

⁵⁷² A IV. körzetben székelő NFKKB Phan Thiet-i központjáról készült egy összefoglaló rövidfilm, amely angolul szemszögből mutatja be. JMC and ICCS in Vietnam 1973. <https://www.youtube.com/watch?v=b2Oq01iFZUI>. (Hozzáférés dátuma: 2022.01.29.)

⁵⁷³ Tárgy: Látogatás a NEFB IV-es körzetében. Saigon, 1973. augusztus 15. 001620/9/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁵⁷⁴ Volt olyan HECS (Cu Chi), amely a 25. dél-vietnami hadosztály megerősített körletében volt elhelyezve és erről is jelentettek Tárgy: Látogatás a NEFB V. körzetében /Bien Hoa/. Saigon, 1973. május 17. 001620/6/1973. 001620/4/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. A látogatást Szűcs Ferenc vezérőrnagy és Esztergályos Ferenc nagykövet két kíséreléssel tette meg.

⁵⁷⁵ Tárgy: A DIFK pleikui katonai parancsnokával létrejött találkozó. Saigon, 1973. június 20. 001620/7/1973., illetve tárgy: Feljegyzés megküldése. (A Quang Tri tartományban, 1973. augusztus 1-2-án tett látogatás tapasztalatairól). Saigon, 1973. augusztus 8. 001620/8/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. 2.

⁵⁷⁶Tárgy: Látogatás a NEFB V. körzetében /Bien Hoa/. Saigon, 1973. május 17. 001620/6/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. 5.

⁵⁷⁷ Tárgy: Látogatás a NEFB V. körzetében /Bien Hoa/. Saigon, 1973. május 17. 001620/6/1973. 001620/4/1973. ICCS 5. körzet, Bien Hoa. Körzetparancsnoki beszámoló. 91/2 melléklete. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. A jelentés szerint az akaratukat számos alkalommal rá tudták kényszeríteni a NEFB többi delegációjára.

A hatodik körzetet, amely öt tartományt foglalt magába és My Tho volt a körzetparancsnokság központja, az előző körzethez hasonlóan a két fél fegyveres összetűzései jellemezték, mivel a régióban jelentős ARVN-haderő és Vietkong csapatmozgás zajlott.⁵⁷⁸

A hetedik körzet Can Tho központtal volt a NEFB legdélibb területe, ahol szintén kiemelkedő volt a tűzszünet sértési panaszok száma, amely magával vonta a kivizsgálások magas számát is.⁵⁷⁹ Az összefüggő harci tevékenység miatt a magyar tagozat Tri Tonból 1973. július 23-án, Vi Thanh-ból pedig augusztus 31-én a szocialista tagozat együttese bevonta az állományát hasonlóan Quan Long HECS-hez.⁵⁸⁰ A körzetek kialakítása áprilisban fejeződött be, de a Lao Bao-i, a Gio Linh-i, a Xa Mat-i EÁCS-ra, a helikopter szerencsétlenség után a magyar tagozat képviselői ki sem települtek. Ez később az elhúzódó harcok és a misszió belüli kapcsolatok romlásával rendszeressé vált.⁵⁸¹ A regionális központban szolgálatot teljesítők politikai feladatot is kaptak. *„Az ország belpolitikai helyzetének alakulását, különösen a népfront kialakuló tevékenységét kell figyelemmel kísérniük.”*⁵⁸²

A jelentésekből kiderül, hogy a magyar tagozat a saigoni központban és a körzetekben folytatott feladatainak a NEFB-en kívüli részét az „öldöklő politikai és ideológiai harcukat” komolyabban vették,⁵⁸³ mint ahogyan ezt a lengyel elvtársak tették. Erre még a keményvonalas DIFK is felfigyelt, és a központi lapjukban, a *„Harcoló Vietnam”* újság hasábjain közzétett *„Amikor igazi testvérek találkoznak”* cikkben boncolgatták a magyar tagozat vietnami tevékenységét.

„Bízzatok bennünk! – mondják. – Nem kíméljük erőfeszítéseinket annak érdekében, hogy segítsünk a teljes győzelmet kivívni. Ez nemzetközi kötelességeink közé tartozik. Próbátételekkel telítődött utunkon a szavak felbecsülhetetlen vigaszt jelentenek. [...] Természetesen ebből a szempontból Magyarország jobb helyzetben van, mint a többi nemzet. A NEFB tagjai lévén nap, mint nap tanúja az események fejlődésének. De ez-e az

⁵⁷⁸ Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 230-234.

⁵⁷⁹ Tárgy: Látogatás a VII. körzetben. Saigon, 1973. november 15. 001620/14/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁵⁸⁰ Tárgy: Látogatás a NEFB VII. körzetében. Saigon, 1973. szeptember 7. 001620/12/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. A látogatást Dr. Uranovicz Imre és egy kísérővel végezte.

⁵⁸¹ Szőke Zoltán. 1997. 154-155.

⁵⁸² Tárgy: Némety Béla csoportfőnök: A saigoni képviselő tevékenységével kapcsolatos néhány probléma. Budapest, 1973. március 3. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁵⁸³ Tárgy: Dokumentum a kanadai delegáció alapállításáról és munkamódszereiről. NEFB. III. Körzet. Pleiku, 1973. július 11. 0069/73. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 22. doboz.

egyetlen oka, hogy a magyar delegáció a NEFB-en belül szembeszállt a Párizsi Egyezménynek Saigon által elkövetett megsértéseivel és azokkal a manőverekkel, amelyek ennek a vétségnek a DIFK-re való háritását célozták? Miközben egy Dél-Vietnamból jött tisztet hallgattunk, aki Budapesten a Honvédelmi Minisztériumban tett látogatásunk során ismertette velünk az eseményeket, feltettük magunkban a kérdést: Mitől van az, hogy a magyar tisztek, ilyen hévvel viseltettek azoknak a vizsgálatoknak a során, amelyek kétségtelenül megmutatják Saigon fondorlatosságát, és fényt derítenek a machiavellista mesterkedéseire?”⁵⁸⁴

A kérdésre a választ Práczki István,⁵⁸⁵ illetve Lam Quang Thi egykori dél-vietnami tábornok adja meg. Práczki szerint Kádár bizonyítani akarta Brezsnyevnek, hogy jó szövetséges és a magyar hírszerzés elvállalta a „postás szerepét”.⁵⁸⁶ Ezt támasztja alá egy 1973-ban megtartott pártbizalmi értekezlet, ahol a magyar delegáció vezetője, Esztergályos Ferenc nagykövet a magyar csoport konkrét feladatairól és a Párizsi Egyezmény által kialakult politikai helyzet kapcsán azt hangsúlyozta, hogy *„nem azért jöttünk, hogy rendbe tegyünk a dolgokat, ez elsősorban belső ügy – hanem, hogy segítsük a vietnami népet. Ez a hozzáállás kell, hogy irányítsa itteni ténykedésünket.”*⁵⁸⁷ Lam Quang Thi pedig kifejti a vietnami népnek nyújtott segítségének a mikéntjét.

„A Bizottság kommunista tagjai nemcsak, hogy nem teljesítették küldetésüket, de veszélyt jelentettek Dél-Vietnam biztonságára nézve. Például nap mint nap lehetett látni magyarokat és lengyeleket, ahogyan szabadon járkáltak repülőterek, hidak, katonai létesítmények környékén és fotóztak. Közvetlen rádiókapcsolatban álltak Hanoi-val. Quang Tri-ben oda-vissza jártak a folyón, hogy hírszerzési információkat cseréljenek az észak-vietnami tisztekkel, miközben a nem kommunista tagok előzetes engedély nélkül nem léphették át a Néphadsereg által felügyelt területeket. Megszokottá vált, hogy valahányszor a lengyel és a magyar delegáció kivonul bizonyos területekről, ezeket a helyeket hamarosan támadás éri. Habár tisztában voltunk a magyar kémtevékenységgel,

⁵⁸⁴ Tárgy: Beszámoló a saigoni képviselőten végzett munkámról (Kéry György). Budapest, 1974. szeptember 5. 1848/NEB. 1. számú melléklete. Tárgy: Részletek a DIFK központi lapjának a „Harcoló Vietnamnak” „Amikor az igazi testvérek találkoznak” című cikkéből. Budapest, 1974. július 28. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁵⁸⁵ A szerző az MNVK 2. Csoportfőnökség hírszerző alezredeseként szolgált a NEFB-ben, a harmadik turnusban, 1974. szeptember és 1975. május 9. között. Práczki István: Kémjátszmák. Kárpátia Stúdió, Budapest, 2014.

⁵⁸⁶ Ibid. 241-292.

⁵⁸⁷ Tárgy: Jegyzőkönyv/ NEFB magyar delegációjának 1973. március 13-án Tan Son Nhutban megtartott pártcsoport-bizalmi értekezletéről./ Saigon, 1973. április 10. 00242/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

*nem tudtuk elkobozni a hírszerzési anyagaikat a NEFB küldöttségeknek kijáró diplomáciai státusz miatt.*⁵⁸⁸

A fentiek bizonyítására Lam Quang Thi a magyar misszió kémtevékenységére konkrét példákat hozott fel.⁵⁸⁹ Az MNK nemcsak a jó szövetségi oldalát bizonyította ezáltal, hanem a magyar külpolitika erősödésével a belpolitikai reformjait akarta megtámogatni, amihez a szovjet féltől engedékenységet és megértést várt.

Ezt a túlzott segítségnyújtást a nyugati tagozatok és a saigoni kormányzat mellett a washingtoni kormányzat is szóvá tette,⁵⁹⁰ amikor 1973. március 10-én, illetve március 30-án Robert Ingersoll,⁵⁹¹ a State Department Kelet-Ázsiai és a Csendes-óceáni térségért felelős helyettes államtitkára, majd Kenneth Rush⁵⁹² külügyminiszter-helyettes is bekérte magához Szabó Károlyt.⁵⁹³ Mindketten határozottan felszólították a washingtoni magyar nagykövetet, hogy az ily módon történő segítségnyújtást hagyják abba,⁵⁹⁴ – mivel ezt az amerikai kormányzat rendkívül súlyosnak tartotta –, ami „akár a két ország közötti javuló kapcsolatában is kárt tehet.”⁵⁹⁵ Pontosán ezen nem megfelelő hozzáállás miatt nem kapták meg Washingtontól gazdaságilag a „legnagyobb kedvezmény elvét, a Most Favored Nation-t (MFN).”⁵⁹⁶ Az MNK külpolitikája két dolgot igyekezett elérni a misszió belüli munkálatoktól. (1) hogy segítse a Dél-vietnami Forradalmi Erőket, (2) de oly módon, hogy ne romoljanak a kapcsolataik Kanadával,

⁵⁸⁸ Lam Quang Thi, 2001.295-296.

⁵⁸⁹ Ibid. 296-297.

⁵⁹⁰ Tárgy: Javaslat a Politikai Bizottságnak Budapest, 1973. április 5. és tárgy: Ibid. /1. számú melléklet/. Washington, 1973. március 31. 002395/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁵⁹¹ Robert Stephen Ingersoll (1914–2010).

⁵⁹² Kenneth Rush (1910–1994).

⁵⁹³ Szabó Károly dr. (1928–1995) 1971–1975 között szolgált az MNK nagyköveteként Washingtonban. Megbízólevelét 1971. szeptember 21-én nyújtotta át.

⁵⁹⁴ Borhi László, ugyanezt a találkozót egy nappal későbbre 1973. március 31-re tette. Borhi László. 2015. 319.

⁵⁹⁵ Az általam idézett magyar jelentésben Robert Green Ingersoll név szerepel tévesen, a Robert Stephen Ingersoll helyett. L. <https://history.state.gov/departmenthistory/people/principalofficers/assistant-secretary-for-east-asian-pacific-affairs>. A két megnyilvánulás között csak fokozati különbségek voltak, Robert Stephen Ingersoll volt az enyhébb a két amerikai politikus közül, mert Kenneth Rush volt a magasabb rangú diplomáciai személy. Tárgy: Javaslat előterjesztése, a NEFB magyar képviseletét érintő amerikai állásfoglalások kapcsán. Budapest, 1973. április 5. 685/NEB. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz. Az USA még a NEFB szolgálatba állása előtt is felhívta a magyarok figyelmét a pártatlanságra. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve15p1/d4>; Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume E–15, Part 1, Documents on Eastern Europe, 1973–1976. 4. Memorandum From the Executive Secretary of the Department of State (Eliot) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, March 14, 1973. Department of State; Washington, D.C. 20520; March 14, 1973. (Letöltés dátuma: 2022.07.18.)

⁵⁹⁶ Borhi László. 2015. 314. AZ MFN-t Brezsnyev sem kapta meg az Egyesült Államoktól 1973 júniusában. Borhi. 1994.121.

Indonéziával és az USA-val.⁵⁹⁷ Ezt a párhuzamos alapokon nyugvó, azaz a VSZ-nek eleget tevő, de a magyar reformokat szem előtt tartó külpolitikai tervet nem sikerült véghezvinniük. Ebből adódóan a NEFB időszaka alatt az ezen országokkal ápoló diplomáciai kapcsolatok nem éppen a fejlődés útját járták. Többek között ez is a kiváltó okok közé sorolható, ami miatt a VK ellenségesen állt a NEFB szocialista tagozatához és igyekezett gátolni a munkáját. Ez volt az oka annak, hogy megakadályozta Marjai József külügyi államtitkár 1973. októberi látogatását is,⁵⁹⁸ és a NEFB és annak a szervei csak a VK KFKKB katonai delegációján keresztül tarthatták a kapcsolatot a dél-vietnami hivatalos szervekkel.⁵⁹⁹ Ezért is fordulhatott elő a körzetekben (Can-Tho, Da Nang és Hue) és Saigonban, hogy a NEFB elleni tüntetések már 1973 februárjában megkezdődtek, mégpedig kiemelten a szocialista tagozatok ellen, így a helyi ellenőrző csoportok tagjai csak a rendőrségnek tett előzetes bejelentés esetén mehettek be az állomáshelyük közelébe eső városokba, amely körülmény elkerülhetetlenül negatívan hatott a magyar tagozat személyi állományának munkájára és viselkedésére is.⁶⁰⁰

3.4 A missziós szolgálaton túli feladatok

A magyar tagozat az egyéb feladatainak közé tartozott, hogy információk megszerzésével segítették a Vietnami Demokratikus Köztársaságot és a Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormányt, a Varsói Szerződés főbb külpolitikai irányvonalai alapján valamint Moszkvát is. A Szovjetuniót a VDK is rendszeresen informálta, hiszen az első Moszkva–Hanoi közötti hírszerzési szerződés már 1955-ben létrejött.⁶⁰¹ Azonban ez a tevékenység nemcsak a VSZ/Moszkva érdekeit szolgálta, hanem egy sajátos magyar érdek is meghúzódott mögötte. A pártvezetés 1972-ben kettős manőverezésbe kezdett,

⁵⁹⁷ Tárgy: Melléklet Marjai elvtársnak (Marjai József külügyminisztériumi államtitkár március 21-22-i moszkvai konzultációjához készített feljegyzés I. fejezetéhez.). Budapest, 1973. március 20. 548/NEB/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁵⁹⁸ Tárgy: Thomas Polgar, az amerikai nagykövetség tanácsosa október 26-án, egy beszélgetés során, többek között utalt arra. Saigon, 1973. november 2. 004768/54/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 30. doboz.

⁵⁹⁹ Tárgy: Kapcsolattartás a dél-vietnami hivatalos szervekkel. Saigon, 1974. február 9. 00559/2/1974. Ibid.

⁶⁰⁰ Tárgy: 3. jelentés. Budapest, 1973. február 28. 61-30-9/73. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁶⁰¹ Pribbenow, Merle L.: *The Soviet-Vietnamese Intelligence Relationship during the Vietnam War: Cooperation and Conflict*, The Cold War International History Project Working Paper Series, Working Paper #73, 2014, 4-6.

https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/CWIHP_Working_Paper_73_Soviet-Vietnamese_Intelligence_RelationSip_Vietnam_War_0.pdf. (Letöltés dátuma: 2022.08.03.) és Gayduk, Ilya. 1996. 69.

amelynek a célja „a kifelé változást-befelé változatlanságot mutatni” elve alapján az általam korábban megemlített belpolitikában, gazdasági téren akart további megerősödést elérni.⁶⁰² Kádár János ezért a gazdasági igényekért cserébe politikai engedményeket tett Moszkva irányába. Ez hozzájárult a magyar tagozat külügyi és katonai kontingense között kialakult konfliktushoz, illetve az a tény is, hogy a Pax (a külügyi hírszerző hálózat) – valamint az MNVK 2. Csoportfőnökség rezidentúrái az információszerzést eltérő vezetési elvek alapján végezték. A hírszerző munkája során a Pax rezidentúráinak a következő tárgykörben kellett elsősorban megfelelő minőségű és értékű híreket beszereznie az 1/1/6/72 számú utasításnak megfelelően: a NEFB tevékenysége, a magyar képviselő misszió belüli és azon kívüli tevékenysége, dél-vietnami belső helyzet, és a saigoni rezsím és a Dél-vietnami Forradalmi Kormány a NEFB-bel kapcsolatos szándékairól. Továbbá a tagállamok tevékenységéről és a tagállamokkal való együttműködés kérdéseiről, valamint a saigoni rezsím és a DIFK stratégiai és taktikai elképzeléseiről. A DIFK ekkor két alternatívát látott a két Vietnam egyesítésére, az egyik a Párizsi Egyezmény betartásán alapult, a másik alternatíva, amit valószínűbbnek gondoltak, az a katonai módszerekkel történő országegyesítés volt.⁶⁰³ Ez kiegészült még a délkelet-ázsiai erőviszonyokban várható változásokkal és az amerikai kormány várható reakcióival a kialakult vietnami helyzettel kapcsolatban.⁶⁰⁴ A katonai elhárítás által megszerzett adatok egy részét átadták a szovjet hírszerzésnek.⁶⁰⁵ A hírszerzés vezetője rendszeresen utazott Vientianéba és Hanoiba annak érdekében, hogy ott egyeztető megbeszéléseket folytasson.⁶⁰⁶ A szocialista tagozat oldaláról a DIFK és VDK Saigóban működő katonai küldöttségével való kapcsolattartásnak több formája alakult ki már a misszió elején.

Első „az állandó, rendszeres és folyamatos érintkezést a friss információk gyors kicserélését, az időszerű, gyakran napi aktualitású problémákkal kapcsolatos álláspontok

⁶⁰² Földes György, I. kötet.2015.140-183.

⁶⁰³ Tárgy: Szűcs Ferenc vezérőrnagy: Jelentés a dél-vietnami helyzet néhány kérdéséről. Saigon, 1973. szeptember 7. 003020/3/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁶⁰⁴ ÁBTL, 3.2.6 8-065/1. In.: Aktuális hírigények küldése. 1/1/6/72 sz. utasítás. Budapest, 1973. január 31.

⁶⁰⁵ A katonai hírszerzés információinak egy részét közvetlenül átadták a szovjet katonai hírszerzés Vientianében székelő regionális főrezidentúrájának.

⁶⁰⁶ Ezt nem csak a források erősítik meg, hanem a „Szalonnasütés a vietnami háborúban”- az RTL Klub Múltkor 2. évadának 30. adásából is ez derült ki. https://www.youtube.com/watch?v=jnD5jSHF_U0. (Hozzáférés dátuma: 2019.03.26.)

Továbbá a Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnaggyal az elbeszélte történelem keretei között folytatott beszélgetéseink során ezt az információt is többször megemlítette. Kőszegvári Tibor az MNVK 2. Csoportfőnökség állományának tagjaként ezredesi rangban teljesített szolgálatot Vietnamban 1973. január 26. és december 17-e között. Kemény János-Nagy Tamás, 2020. 369. Dr. Kőszegvári Tibor életéről bővebben: https://www.knbsz.gov.hu/felderitoktarsasaga/letoltes/In_memoriam_Koszegvari_Tibor.pdf. (Hozzáférés dátuma: 2022.08.03.)

és gyakorlati lépések összehangolását szolgálják a hetente két alkalommal, vasárnap kivételével mindennap reggel nyolc órakor kezdődő, a vietnami elvtársak szálláshelyén megtartott konzultációk, „egyeztető megbeszélések”, melyeken lengyel elvtársainkkal együtt veszünk részt.”⁶⁰⁷

Másodsorban a magyar kontingens külön tartotta vietnami „bajtársaival” a kapcsolatot. *„A magyar delegáció vezetőinek a DIFK- és a VDK-küldöttségek vezetőivel folytatott gyakran 3-4 órás, vagy ennél is hosszabb konzultációs megbeszélései, melyekre három-négy hetenként került sor az egyik vagy másik fél, de többnyire a mi kezdeményezésünkre a legfontosabb információk kicserélés, a legfőbb kérdésekben képviselt álláspontok kölcsönös ismertetése és ezek összehangolás céljából.”⁶⁰⁸* Harmadsorban, *„a magyar delegáció katonai vagy egyéb részlegei és a vietnami elvtársak közötti speciális információcserét és egyeztetést szolgáló alkalmi megbeszélések.”⁶⁰⁹*

A KNK-nak az indokínai térségben végzett tevékenységére vonatkozó kérdések a szovjet hírszerzés hírigényeiben előkelő helyet foglaltak el. Az operatív eszközeik és módszereik felhasználásával mindkét hírszerzésnek elő kellett segítenie, hogy a térség politikai átrendeződése Moszkva érdekeinek megfelelően menjen végbe.⁶¹⁰ Ebben a magyar delegáció a lengyel tagozatra támaszkodott, mert az utóbbi kiterjedtebb kapcsolati hálóval rendelkezett Dél-Vietnamban, amely körülmény a korábbi vietnami missziós részvételének volt köszönhető.⁶¹¹ Fontosnak tartották még a diplomáciai rendezvényeket is, különösen a diplomáciai vezetőkkel való kapcsolattartást, hiszen komoly lehetőséget jelentettek az információszerzésre.⁶¹²

Óhatatlanul szükség volt erre, mert „a nagy kulturális forradalom óta” Kína külpolitikai célkitűzései nem változtak,⁶¹³ azaz (1) a nyugati kapcsolatok megerősítése,⁶¹⁴

⁶⁰⁷ Tárgy: Kárász Ferenc: Összefoglaló jelentés saigoni küldetéséről. Budapest, 1973. december 27. 00540/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. Az ő feladatköre volt a NEFB magyar tagozata és a DIFK-nek a KFKKB-ben és a NFKKB-ben résztvevő katonai küldöttsége, illetve a NFKKB-ben, majd később a NFKKCS-ben résztvevő VDK delegáció közötti folyamatos és állandó kapcsolat biztosítása.

⁶⁰⁸ Ibid. 3.

⁶⁰⁹ Ibid.

⁶¹⁰ Ibid. In.: A Pax rezidentúra munkaterve. Budapest, 1973. február. 20. 67/9-805/73.02.20.

⁶¹¹ A saigoni politikai delegációban és a körzeti- és helyi csoportok tolmácsai is mind a lengyel hírszerzés embere volt. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/ 2. Egyeztető megbeszélés a lengyel hírszerzéssel a saigoni operatív helyzetről. Budapest, 1974. február 25. Sz.n. 59.

⁶¹² Tárgy: Némety Béla csoportfőnök, a saigoni képviselő tevékenységével kapcsolatos néhány probléma. Budapest, 1973. március 3. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁶¹³ A Kína külpolitikájáról származó hírek a szovjet Távol-keleti Osztály helyettes vezetőjétől (Baszmanov) származtak a magyar forrás szerint. Tárgy: Kapica elvtárs információi kínai és vietnami kérdésekről. Budapest, 1973. április 25. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁶¹⁴ Tárgy: Kínával kapcsolatos konzultációs kérdések Marjai elvtárs részére. 1973. február 21. 001122/27/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

(2) a hasonlóan a fejlődő országokkal és (3) megbontani a szocialista országok egységét, mert ki akartak törni a kontinentális hatalmi státuszukból. Ennek természetesen megvoltak a külpolitikai akadályai, különösen az atomfegyverek kérdése, mert az amerikai vezetés szemszögéből a détente egyik alapja volt a leszerelés és az atomfegyverek csökkentése, ami diplomáciai nehézséget jelentett a KNK és az USA diplomáciai kapcsolatok fejlődésében.⁶¹⁵ Ezt a szovjetek „Szgovornak,” kínai–amerikai összebeszélésnek nevezték.⁶¹⁶ A fejlődő országok tekintetében, különösen Japánra fókuszálva, a kínai törekvéseknek pedig gazdasági gátja volt, mert nem rendelkeztek a megfelelő nyersanyag mennyiséggel kőolajból, így ezt a szigetország nagy mennyiségben importálta Dél-Amerikából és az OPEC országokból. Emellett Pekinget erősen nyugtalanította a japán–szovjet gazdasági együttműködés kibontakozása, illetve KNK–Közös Piac relációjában sem érték el komolyabb előrelépést.⁶¹⁷ Ezzel párhuzamosan Peking a harmadik világ felé is nyitott, de a kapcsolatok folyamatosságának a fenntartása pénzügyi szempontból, „többbe került a leves, mint a hús” esete volt. A szocialista országokon belül a KNK harcba szállt a „primus inter pares” címért Moszkvával, ami nemcsak némi politikai súrlódást jelentett, hanem határvitát is generált a két ország között. Borzolta a kedélyeket a légügyi folyosó kérdése is, amelyben a szovjet fél a légi folyosóit Hanoiig kívánta, a kínaiak pedig Európa irányába kívánták megnyújtani, de egyik fél sem óhajtotta a másik törekvését engedélyezni. Az indokínai térségben történő terjeszkedésük során is a felek egymást gátolták Kambodzsában, valamint a vietnami–kínai kapcsolatok gyengülésének a csalhatatlan jele volt, hogy a korábban kínai párti DIFK a Szovjetunió segítségét kérte és kapta meg 1973-ban.⁶¹⁸ A DIFK tehát két dolgot ért el ezzel a segély szállítmányok közvetlenül hozzájuk érkeztek és növekedett presztízsük is szocialista táboron belül és nyugatiak szemében is, ami kiváló alku pozícióhoz juttatta őket.⁶¹⁹ Ezen Kína úgy kívánt változtatni,⁶²⁰ hogy a szocialista építkezést – a VDK és délen a

⁶¹⁵ Gayduk, Ilya: The Soviet Union and the Vietnam War, Ivan R. Dee, 1996.73-74.

⁶¹⁶ Tárgy: Tárgyalási alapanyag Marjai elvtárs részére Firjubin szovjet külügyminiszter-helyetttel március 21-22-én Moszkvában folytatandó megbeszéléseihez. Budapest, 1973. március 19. In: Firjubin elvtárs által elmondottak. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁶¹⁷ Ibid.

⁶¹⁸ Ez volt az első ilyen megállapodás a két fél között, ezzel megerősödött a szovjet párt támogatottsága a DIFK-en belül is. A TASZSZ hírügynökség nem a DIFK, hanem a Dél-Vietnami Köztársaság kifejezést itt használta először. Tárgy: Szovjetunió–DIFK. Moszkva, 1973. augusztus 3. MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/133/ Vietnami háború 1968-1988.

⁶¹⁹ Az új déli fővárost is tervezték már ekkor.

⁶²⁰ Tárgy: Tárgyalási alapanyag Marjai elvtárs részére Firjubin szovjet külügyminiszter-helyetttel március 21-1022-én Moszkvában folytatandó megbeszéléseihez. Budapest, 1973. március 19. Sz.n./1973 MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

„felszabadító harcot” folytató DIFK közé éket akart verni, és ez okból célzott propagandát folytatott. Kiemelve azt, hogy Kína segítségével Vietnam irányába milyen önzetlen, és a VDK-val szemben előtérbe helyezte a KNK a DIFK egyes vezetőit. Például a Párizsból hazatartó, de útját Pekingben megszakító Le Duc Tho látogatását, nem emelte ki úgy a kínai sajtó, mint Binh DIFK külügyminiszter-asszony látogatását,⁶²¹ aki elítélte az etikett és protokoll szabályai alapján a kínai-amerikai kapcsolatok javulására irányuló kínai törekvést és bírálta a KNK vezetése előtt az USA-t.⁶²² A közös állásfoglalásban a kínai vezetés támogatta Vietnámot, de nem annyira, hogy ez veszélyeztette volna a Washingtonnal fenntartott kapcsolatuk fejlesztésének lehetőségét. 1974-ben a DIFK-kel szemben eltörölte a vízumkényszert, mind diplomáciai, mind pedig polgári vonatkozásban. Tette mindezt úgy, hogy nem rendelkeztek saját országgal, illetve fővárossal. Erre írta egy saigoni újság, „*ha Mao-Ce-tungnak egy kis esze lenne, soha nem csinálna ehhez hasonlót. Hol van a DVK és hol van a fővárosa?*”⁶²³ A Dél-Vietnami Köztársaság (DVK) megnevezést a Szovjetunió használta először. Azt, hogy a kínai vezetés ezt átvette és használta, valamint el is ismerte az akkor még nem létező országot, jelezte a Kremlnek a dél-vietnami politikába való beavatkozásukat. Ehhez a KNK meg is kapta a segítséget a Saigon, Cholon nevű városnegyedében lakó és a VK területén, a vidéken élő kínai lakosoktól. Ezt a segítségadást azzal magyarázták, hogy az 1960-as évek vége óta jobban megbecsülték őket, amióta nem Tajvan, hanem a kommunista Kína támogatta ezt a Vietnamban élő kisebbséget. Egyébként ez lehetett az oka annak, amiért a kínai párti DIFK-hez is sokan csatlakoztak az 1968-as TET offenzíva ideje alatt.⁶²⁴ Cserébe a KNK titkosszolgálat naprakész információt kapott, mellettük azonban még ott sorakoztak a másik kínai titkosszolgálat, a tajvani Kuomintang hírszerzői is. Más okból az 1970-es évek eleji kínai–vietnami ellentét miatt megváltozott a helyzet, bár a kínai lakosok többsége a saigoni rezsimmel szemben állt a politikai elnyomásuk és a

⁶²¹ Tárgy: A DIFK–küldöttség pekingi látogatása. MTI. Peking, 1973. november 20. illetve tárgy: A DIFK–küldöttség pekingi látogatása. MTI. Peking, 1973. november 21. MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/133/Vietnami háború 1968-1988.

⁶²² Tárgy: Binh asszony pekingi látogatásának értékelése. Peking, 1973. január 5. 00530/1/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁶²³ Tárgy: A vízumkényszer eltörlése a KNK és a DVK között. Budapest, 1974. január 11. 00584. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁶²⁴ Tajvan, annak érdekében, hogy megőrizze társadalmi befolyását, Cholonban számos iskolát, sportlétesítményt épített és egy Kuomintang nevű újságot is üzemeltetett. Ibid. 3-4.

diszkriminatív viselkedésük miatt.⁶²⁵ Ám másrésről már a DIFK-től is félték, mert nem tudták, hogy egy DIFK győzelem esetén hogyan viszonyulnak majd hozzájuk.⁶²⁶

A térséget illetően Kínának hosszútávú tervei voltak, amelyek óhatatlanul ellentétesek voltak a vietnami elképzelésekkel. A VDK politikai terjeszkedését Peking fel akarta tartóztatni és lassítani a harci tevékenységeket is, – mint például Kambodzsában, ahol Norodom Szihanuk vezető Kína-párti volt,⁶²⁷ de segítette a VDK-t is –, aminek az amerikai vezetés örült, hiszen ezek az eseménysorozatok a VK pozícióját stabilizálták, azaz a háború elnyúlásával valójában Kína járt jól.⁶²⁸

Azonban ehhez az is kellett, hogy a Szovjetunó térségbeli befolyását is csökkentsék, amire a Nemzetközi Vietnam-konferenciát is felhasználták.⁶²⁹ Ezzel kapcsolatban Andrej Gromiko szovjet külügyminiszter felszólalását hencegésnek nevezték, mert az a fegyveres megoldással szemben az enyhülést helyezte előtérbe. *„Ázsiában a biztonság felé vezető megbízható út nem a katonai blokkok útja, nem az, hogy néhány országot más országgal állítsunk szembe, hanem a jószomszédság és a kollektív biztonság útja.”*⁶³⁰ Kína szempontjából „Ázsia közös biztonsági rendszere” is tömbpolitika volt,⁶³¹ mert Mao részéről felvetődött még egy Kína–Korea–Indokína blokk gondolata is. A tervet az észak-vietnami vezetés nem támogatta, és a helyi vezető sajtóorgánumának, a „Nan Zan” hasábjain keresztül fejezte ki a nemtetszését, mert a

⁶²⁵ Igyekezett a Thieu kormányzat „vietnamizálni” őket is. Tárgy: A Saigonban élő kínai kisebbség helyzete. Saigon, 1973. április 22. 002083/14/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz. 2.

⁶²⁶ Tárgy: A saigoni kínai lakosság politikai hangulatáról. Saigon, 1973. június 4. 002083/19/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz. A magyar forrás a kínai lakosok elmondása alapján leírta, hogy a vietnami kínai lakosság még az 1910-es és 20-as években költözött át a kínai társadalmi elégedetlenség és a gazdasági nehézségek miatt Vietnam déli részébe a dél-kínai Kuangtung tartományból, illetve az ehhez tartozó Hainan szigetről, valamint a közép-kínai Santung és Csekiang tartományokból is tömegesen költöztek ki családotul. Azonban tartották a kapcsolatokat a KNK-ban és a Tajvanon élő rokonaikkal is. Tárgy: A Saigonban élő kínai kisebbség helyzete. Saigon, 1973. április 22. 002083/14/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz. 2.

⁶²⁷ Tárgy: Párizsi Nemzetközi Konferencia. Párizs, 1973. február 12. 001122/14/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

⁶²⁸ Tárgy: A vietnami háború befejezése implikációjának elemzése. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 30. doboz.

⁶²⁹ Tárgy: A Nemzetközi-Vietnam konferencia munkájával kapcsolatos moszkvai konzultációról. Budapest, 1973. február 22. 005/42/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. a Nemzetközi Vietnami konferencia 1973. február 26-tól március 2-ig tartott. Ezen az eseményen részt vett az Egyezményt aláíró négy fél, a NEFB tagországok, valamint Szovjetunió, a Kínai Népköztársaság, Franciaország és Anglia küldöttsége élükön a külügyminiszterekkel, ott volt még a konferencián R. Waldhein ENSZ főtitkár is. Tárgy: Párizsi Nemzetközi Konferencia. Budapest, 1973. március 13. 001122/60/513/NEB/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

⁶³⁰ Tárgy: Gromiko felszólalását a párizsi konferencián az új Kína a következőképpen ismertette. Peking, 1973. március 22. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 30. doboz.

⁶³¹ Tárgy: Kína párizsi konferencia. Peking, 1973. március 22. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 30. doboz.

cikkek a vietnami nép 13.- és 17. századi kínaiak elleni harcáról szóltak.⁶³² Ezen források alapján is kijelenthető, hogy a két nagyhatalom rivalizálását kihasználva Mao Ce-tung nagyhatalmi tervet szőtt a térséggel kapcsolatban, amit a kínai vezetés 1974-től Dél-Vietnam tekintetében érvényesített is. Ezért is erősítette meg újból a Szovjetunió – a többi szocialista országra támaszkodva – az 1973-as évben a VDK-val az együttműködést.⁶³³ Hanoi is arra törekedett, hogy az indokínai-félsziget feletti hegemóniát megszerezze, illetve Vietnambot egyesítse, ezért is használta ki a lehető legteljesebb mértékben a moszkvai és a baráti országok támogatását.

3.5 Tűzszünet vagy háború?

A NEFB rendelkezései közül talán a legfontosabb a tűzszüneti rendelkezés lett volna, mely szerint a harcoló feleknek be kellett szüntetniük a harci cselekményeket 1973. január 27-én GMT idő szerint 24.00 órakor.⁶³⁴ A tűzszünet csupán egy vonatkozásban valósult meg, amikor az USA beszüntette harci cselekményeit Dél-Vietnam területén. Az amerikai csapatkivonás után egyértelművé vált, hogy Hanoi és Saigon nem képesek békésen rendezni a vitáikat.

1973. január 27-én a DIFK tűzszüneti parancsot adott ki az összes hozzá tartozó katonai és irreguláris erőknek. A fegyveres harc beszüntetését a Thieu-kormányzat igyekezett kihasználni, ugyanis már a tűzszünet első óráiban megkezdte területeinek a gyarapítását. Ezáltal kialakult az új katonai szakasz, amely a két országrész között polgárháborús színezetet öltött. Mindkét tábor a militarista szemléletmód mentén gondolkodva intenzifikálni akarta ezt az „új” háborút, amely különösen az ország falvaiban volt jobban kimutatható.⁶³⁵ Saigon a taktikáját arra alapozta, hogy ezekben a falvakban fokozatosan őrállásokat épít ki, mivel így könnyebben tudták volna magukhoz ragadni a hatalmat és ezáltal a lakosságot ellenőrizni, hogy elérjék valódi céljukat, a gerilla erők kiszorítását. Tehát ezt követően a tűzszünet mind a DIFK által ellenőrzött területek, a „Leopárd foltok” (forradalmi erők kezén lévő, de nem összefüggő területek)

⁶³² Ibid. 2.

⁶³³ Tárgy: Kína és DIFK. Budapest, 1973. április 16. 711/NEB/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁶³⁴ Gorincsek Gyula. 1971. 50.

⁶³⁵ 1973-ban Dél-Vietnam területén 14 ezer falu volt, ebből 3000 DIFK és 4000 falu Saigoni fennhatóság alatt állott, 7000 falut pedig felváltva ellenőriztek. HM HIM HTL, 252/2/713/b – 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. csoport; V/027632/1973.

megtartásáért, illetve bővítéséért, vagy a saigoni rezsim által megkezdett pacifikációs program által folytatott terület visszaszerző hadmozdulatok miatt nem valósulhatott meg.⁶³⁶ A katonai helyzet alapján Dél-Vietnam területe három kategóriába volt sorolható: (1) DIFK által ellenőrzött, (2) saigoni kormány területe és (3) a vitatott területek (azok a földterületek, amelyeket a dél-vietnami haderő ideiglenesen a kezében tartott).⁶³⁷ Ezen okok miatt a „*The Saigon Post*” nevű dél-vietnami újság megkérdőjelezte a NEFB létjogosultságát. Ezzel kapcsolatban a következőket írta: „*A vietnami háború befejezését csak úgy lehet elérni, ha a találkozó az érdekelt felek és a nagyhatalmak között arra a következtetésre vezetnek, hogy a jelenlegi nem hatékony NEFB-t egy új ellenőrző bizottsággal kell felcserélni.*” - Javasolt is egy alternatívát: „*A gyakorlat megtanított bennünket arra, hogy az ENSZ kéksisakos csapatain kívül semmiféle más szervezet nem lehet képes ennek a komplikált vietnami tűzszünetnek az ellenőrzését és felügyeletét ellátni.*”⁶³⁸ Ebben a cikkben a szerző a koreai háborút hozta fel példának, ahol az ENSZ hadviselő fél is volt. A *Saigon Post* azért részben tévedett ez ügyben, mint ahogyan Kissinger is kifejtette, „*bár a koreai háború jogilag ENSZ-misszióvá változott, a hadműveleteket valójában elsősorban az USA vezényelte.*”⁶³⁹ A PE értelmében a DIFK és a saigoni kormányzat képviselői 1973 március végétől folytattak politikai konzultatív tárgyalásokat a Párizs melletti, La Celle Saint Clouban. A tárgyalássorozaton kellett volna kidolgozni a politikai rendezés konkrét tervét és létrehozni a Nemzeti Megbékélés és Egyetértés Tanácsát, ami azonban elmaradt.⁶⁴⁰ Ez azért lett volna a DIFK számára előnyös, mert az általános választásokat kellett volna kidolgozni a két Vietnam egyesítése érdekében, amely kommunista győzelmet hozhatott volna és lerövidítette volna a polgárháborút. A béke megteremtésének előremozdítását Le Duc Tho vietnami és Henry Kissinger amerikai külügyminiszterek az 1973. május 17-23-ig és június 6-9-ig folytatott tárgyalásai sem lendítették előre.⁶⁴¹ Az 1973-as év nagyhatalmi szemszögéből tekintve a

⁶³⁶ Tárgy: A vietnami helyzet alakulása. /Nagy János et. Londoni tárgyalásában/ Budapest, 1975. április 28. 00509/9/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 10. doboz.

⁶³⁷ Tárgy: Megbeszélés Tuan vezérőrnagy elvtárssal a DIFK delegáció saigoni vezetőjével. Saigon, 1973. június 1. 0045/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB 31. doboz.

⁶³⁸ HM HIM HTL, 252/2/713/b – 1973-ban Saigonból futárral érkezett anyagok II. csoport; V/000967/1974. Az amerikai vezetés korábban az ENSZ-t is bekívánta vonni a vietnami kérdés békés rendezésébe. Tárgy: Feljegyzés, Hanoi, 1972. november 4. 003525/3/1972. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz., illetve tárgy: Feljegyzés 11/52. London, 1973. február 7. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

⁶³⁹ Henry Kissinger: Korszakváltás az amerikai külpolitikában? Panem-Grafo Kiadó. Budapest, 2002. 89.

⁶⁴⁰ A saigoni vezetés halogató magatartáson volt. Gyugyi Béla. I. Kötet. 1983.103.

⁶⁴¹ A tárgyalás sorozat lezárásaként június 13-án egy közös közleményt adtak ki. „*Figyelembe véve, hogy a Párizsi Egyezmény és jegyzőkönyvei valamennyi rendelkezésének minden aláíró fél részéről történő szigorú tiszteletben tartása és lelkiismeretes végrehajtása szükséges a vietnami béke biztosításához, valamint az*

Vietnamért folytatott szimultán játszmák során Moszkva pontokat rabolt el Washingtontól és Pekingtől is, ami alapján az indokínai térség ezen része a szovjet ideológia befolyási övezetébe került.

A Thieu-kormány legfőbb törekvése a stabil belpolitikai helyzet létrehozása volt, s ezt az elgondolást, a terület védelemben, a politikai hatalom megerősítésében és a mindennapi élet ellenőrzésével akarták elérni.⁶⁴² Védelmi kérdésekben a biztosítékot a Katolikus és a Buddhista egyház megnyerésében látták meg. Eme gondolat köré csatlakozott még az amerikaiak által támogatott „megnyerni a szíveket és lelkeket” mozgalom.⁶⁴³ Más szavakkal, a katona hozzátartozók, a sebesültek, rokkantak és a hadiözvegyek bevonásával akarták megerősíteni a „kommunista ellenes frontot”. Létrehozták a Népfront a Békéért és a Nemzeti Önrendelkezésért nevű szervezeteket abból a célból, hogy a „harmadik erőhöz” tartozó politikusokat és azok híveit megnyerjék. Az ország életben maradásához szükség volt az amerikai támogatásra is, mert a saját meglévő nyersanyag készleteik jelentős hányadát nem használták fel a gazdaságban.⁶⁴⁴ Mindezt úgy próbálta Thieu elérni, hogy meghirdette az „adminisztratív forradalmat”, ami által részleges szenátusi választások megrendezésével csökkentette az ellenzék szerepét, valamint „földreformot” vezetett be, amellyel a magán szektort akarta megerősíteni. Ez egyben politikai válasz is volt a DIFK által megszállt területeken létrehozott

indokínai és délkelet-ázsiai béke ügyéhez való hozzájáruláshoz, a következőkben állapodtak meg.” Pordán János összegzése alapján: „Megállapították, hogy az Egyesült Államoknak be kell szüntetni a Vietnami Demokratikus Köztársaság feletti felderítő repüléseket. Újra kell kezdenie az aknamentesítést, és azt 30 napon belül be kell fejeznie. A folyók megtisztításához aknamentesítő eszközöket kell a vietnami fél rendelkezésére bocsátania. Minden harcoló félnek 1973. június 15-én 04 órától tüzszünetet kell elrendelnie. A két vietnami fél beszüntet minden szárazföldi, folyami, tengeri és légi csapatmozgást, behatolást egymás ellenőrzött területeire; bármilyen fegyveres támadást katonai vagy polgári személyek ellen; minden olyan cselekedetet, amely az életet, a köz- vagy a magántulajdont veszélyeztet. Megegyezik a két vietnami fél az ellenőrzése alatt álló területek fölötti - a másik fél által használható - légi folyosók, szárazföldi közlekedési útvonalak kijelölésében. Mindezeket a jövőben a két fél közös katonai bizottsága koordinálja és felügyeli.” Pordán János. 2005.

⁶⁴² Thieu hatalmának a stabilitását próbálták megingatni olyan hírekkel is a saigoni sajtóban, amely az excsászár Bao Dai visszatéréséről szóltak. Tárgy: Bao Dai excsászár visszatérésével kapcsolatos híresztelések. Saigon, 1973. október 1. 003835/1/1973. -, Illetve a Harmadik Erő részéről voltak olyan törekvések is, hogy az önálló Dél-Vietnam ügyében a három nagyhatalommal (USA, SZU és a KNK) tárgyalásokat szándékoztak folytatni, mert nem minden déli állampolgár akarta a kommunista északkal az egyesülést. Tárgy: Információk a Harmadik Erő elképzeléseiről. Saigon, 1973. október 29. 004553. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

⁶⁴³ Köszönöm Dr. Kemény Jánosnak, hogy felhívta a figyelmemet a következőre: A „winning hearts and minds” gondolat a britektől származik, akik ezt úgy értették, hogy az elnyomó intézkedések között élő szélesebb lakosságnak némi pozitív kilátást is kell biztosítani. Bővebben, Lieutenant Colonel Karl E. Nell: Hearts-and-Minds: A Strategy of Conciliation, Coercion or Commitment? United States Army Reserve; Pksoi Paper, September 2012. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA568622.pdf>. (Letöltés dátuma: 2022.04.10.) Tehát ezt amerikai haderő átvette és interpretálta a vietnami viszonyoknak megfelelően.

⁶⁴⁴ Minh tábornok a Harmadik Erő egyik vezetője felszólalt ez ellen. „Dél-Vietnam természeti kincsei nincsenek felmérve. Nincs az ország egyetlen részéről sem geológiai térkép.” Vietnami Magyar Híradó 1973. március. 12/2. szám.

földreformokra.⁶⁴⁵ A háború okozta károk és a DIFK területfoglalásai miatt, a menekült probléma volt a VK belpolitikai és gazdasági életének az egyik legfontosabb kérdése, amelyet amerikai humanitárius segélyekkel próbáltak enyhíteni.⁶⁴⁶ Washington is törekedett a segélyprogram fő célkitűzéseinek az elérésére, ami a menekült kérdés megoldása és VK újbóli stabilizálása volt. Azonban a program megvalósításának az alapját a feltartóztatási politika jelentette. A segélyprogramot lebonyolító US Agency for International Development (AID) a menekült ügyet három szakaszban kívánta megoldani. (1) „Return to village”, azaz a menekültek eredeti lakóhelyére való visszatérés biztosításával. (2) A „Resettlement program” az új helyen történő letelepedést biztosította volna, amennyiben az első kitélt nem lehetett volna megvalósítani. (3) A „City to Farm” a városba tódult falusi emberek vidékre történő visszaszállítását jelentette volna, mivel a saigoni kormányzat a nagyvárosokban tudta jobban megszólítani az ott élőket, az utóbbival kívánta elérni a vidéki lakosságot.⁶⁴⁷ (Vidéken a DIFK volt az úr.) A DIFK elsődleges katonai célja volt ezeknek az általuk csak stratégiai falvaknak nevezett települések elfoglalása,⁶⁴⁸ hiszen a DIFK tagok a helyi kis- és középparasztság soraiból kerültek ki.⁶⁴⁹

Ebben a helyzetben a NEFB nem tudta megfelelően végezni a tüzszünetek ellenőrzését. Ugyanakkor nem ez bizonyult az egyetlen gátló tényezőnek, mivel a két tábor által delegált országok sem tudtak együttműködni a tüzszünetet sértő esetek kivizsgálásokkor, így segítve a két vietnami fél valamelyikét.⁶⁵⁰ A két déli ádáz ellenfél a saigoni kormány és a DIFK is belevitte a nemzetközi misszióba a saját politikai céljait.⁶⁵¹ A nézeteltérések első komolyabb hullámvölgyét a Khe Sanh-i rakétabázis ügye jelentette, amely szerint a VK azzal vádolta a VDK-t is a DIFK-et, hogy azon a helyen „SA-2”

⁶⁴⁵ Tárgy: A Thieu-féle földreform. Saigon, 1973. május 11. 002083/20/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

⁶⁴⁶ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság 1973. évi titkos vezetési parancsok; KÜM 00576/1/1974.

⁶⁴⁷ Ibid.

⁶⁴⁸ Tárgy: Találkozó a VDK és a DIFK küldöttségével 1973. február 9-én. Saigon, 1973. február 9. 001623/6/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 24. doboz. és Tárgy: a vidéki militarizálási terve. Saigon, 1974. május 23. 00570/10/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁶⁴⁹ Tárgy: Feljegyzés a jelenlegi dél-vietnami helyzetről. Máté György őrnagy jelentése. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁶⁵⁰ A VK a tüzszünet kihirdetésétől 1973. február hatodikáig 1846 tüzszüneti sértést jelentte be a NEFB-nek a KFKKB által. Tárgy: A NEFB Bizottsághoz delegált dél-vietnami küldöttség tisztelettel tudatja a Bizottsággal. Saigon, 1973. február 8. 001222/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 3. doboz. Erre a VDK az 1973. február 28-i NFKKB ülésén bejelentette, hogy a huei és a da nangi régióból visszahívták Saigonba a képviselőjüket, mivel a négyes bizottság elutasította az incidensekkel kapcsolatos valamennyi kérésüket. Tárgy: Feljegyzés. 1973. február 28. 001190/86/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

⁶⁵¹ Tárgy: A NEFB ülésein megtárgyalt VK illetve DIFK által benyújtott tüzszünet-sértési panaszok egyedi és összehasonlító elemzése. Saigon, 1973. július 23. 001622/46/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 3. doboz.

légvédelmi rakétákat telepített,⁶⁵²– erről fényképet is készítettek. Az ügyben kivizsgálást kezdeményeztek, de a nemzeti delegációk ebben sem jutottak egyezésre, s így a kivizsgálás elmaradt.⁶⁵³

Nem sokkal ezután, 1973. április 7-én Lao Bao körzetében légi katasztrófa következett be. A Dél-Vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány egyik katonája egy Strela SA-7b hőkövető rakétával lelőtte az ICCS két helikopterének egyikét, amely letért az előre bejelentett útvonaláról. Ennek a katasztrófának – Dylski Aurél százados és Cziboly Csaba főhadnagy személyében – két magyar áldozata is volt.⁶⁵⁴ Rajtuk kívül meghalt még egy indonéz és egy kanadai katona, a helikopter teljes személyzete és a DIFK két képviselője is.⁶⁵⁵ A légi szerencsétlenség kiderítésére az ICCS katonai bizottság vezetői vizsgálóbizottságot hoztak létre. A DIFK révén a magyar hírszerzés tudott arról, hogy a helikopter április 7-én a IX. számú út felett repült Khe Sanh irányába (ott rakéta támaszpont helyezkedett el), ezért az ott lévő katonaság nem tüzelt rá. Azonban az úttól nagyobb távolságra lévő egységeknek már nem volt tudomásuk az ICCS-gépről. A gépre a feltételezések szerint azért lőttek rá,⁶⁵⁶ mert a saigoni kormány gyakorta megsértette a repülési korlátozást, továbbá a felderítései során használta a DIFK által a NEFB-nek kijelölt légteret.⁶⁵⁷ Az eredeti útiránytól való letérés pontos oka a mai napig sem ismeretes. Az egyik elmélet szerint a helikopter felderítést végzett, a másik szerint a személyzet valóban eltévedt.⁶⁵⁸ A NEFB-ben belül természetesen ebben sem sikerült konszenzusra jutni, de a kanadai–magyar erőteljes szembenállás a misszió belül innentől datálható. Ez a misszió egyértelmű kettészakadásához vezetett és végül Kanada kiválását is

⁶⁵² Valójában már a szovjet tanácsadók 1973-ban biztosan ott voltak Dél-Vietnam területén –a VDK-n keresztül –, hiszen a Ben Hai folyótól délre építették ki a légvédelmi rakétaállásaikat. Erről mesélnék -Oral History formájában- azon szovjet katonák, akik szolgáltak katonai tanácsadóként a vietnami háború alatt. Tikos Szovjet Háborúk Vietnam. <https://www.youtube.com/watch?v=KKypEt4lpbc&t=270s>. (Hozzáférés dátuma: 2022.08.03.) Szovjet tanácsadók képezték ki - igen nagy sikerrel- a légvédelmi ütegek vietnami személyzetét. Tárgy: A szovjet nagykövet 30-án tájékoztatást adott a baráti misszióvezetőknek. Hanoi, 1973. január 3. 005301973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁶⁵³ Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1973. június 22. 001622/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz., illetve Tárgy: Saigoni képviselő jelentése. Saigon, 1973. február 28. 001190/87/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 12. doboz. és Kemény János-Nagy Tamás. 2020.74-77.

⁶⁵⁴ HM HIM HTL, MNVK Titkárság 249/710/b. Rajtuk kívül a misszió kötelékéből még Hernádi András is életét vesztette. ÁBTL, 3.-2.6. 8-065/1. In: Havas elvtárs halála. Saigon, 1973. december 12. 67/9-5836/73.12.08.

⁶⁵⁵ HM HIM HTL, 250/1/712/b 1973. ápr. 7-én lezuhant helikopterről készült anyagok; 000196/73.

⁶⁵⁶ Col. William E. Le Gro: Vietnam Combat Operations; Defense Lions Publications, 2013. pp. 87-88.

⁶⁵⁷ 40 percig a meghatározott útvonaltól 25 km-re repült előzetes jelzés nélkül, és így egy olyan területre lépett be, ahol éppen harcok zajlottak. Quang Tri Népi Forradalmi Bizottságának nyilatkozata a NEFB személyzetét szállító helikopter 1973. április 7-i balesetével kapcsolatban. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 14 doboz.

⁶⁵⁸ Kemény János–Nagy Tamás. 2020. 88-97.

eredményezte. A források alapján ezért kijelenthető, hogy az egyet nem értés miatt a NEFB inkább a háborúra ügyelt, mintsem a tüzszünetre.⁶⁵⁹

A magyar tagozat körében kialakult helyzetet tovább nehezítette, hogy akadt még olyan tartalékos tiszt is, aki a kezdeti időszak szervezetlenségéből, az aktív tiszt képzetlenségéből adódó hibákból fakadóan azt nyilatkozta, hogy jobban kellett volna megválogatni a kiküldött személyeket. Azt gondolta a helyzetéről, hogy kizavarták Vietnamba, ahol a katonai fegyelmet elviselhetetlennek tartotta.⁶⁶⁰ A két tiszt légi balesete után a családtagjaik testi épségének a megóvása érdekében bújtatva parancsmegtagadásra biztatták a kint szolgálatot teljesítő férfiakat.⁶⁶¹ Sőt, mi több politikai megfontolásból is küldtek haza vagy éppen a szolgálati követelmények elhanyagolásáért, fegyelmi okokból is váltottak le személyeket.⁶⁶² Mindezek tetejébe megtörtént az is a kezdeti időszakban, hogy a rádiókészülék őrzésével megbízott tiszt több alkalommal is különböző szórakozóhelyeket látogatott meg, kitéve ezeket az eszközöket illetéktelenek hozzáféréseinek.⁶⁶³ Ezért Szűcs Ferenc katonai és államtitok védelemből oktatást tartott nekik. A kompromittálódás veszélye miatt jelentős gondot okoztak a „nőügyek” is, de a jelentés szerint akadtak olyan személyek, akiknek a kapcsolata úgy alakult Vietnamban, hogy letelepedtek vagy házasságkötési szándékkal hazahozták volna az ott megismert vietnami hölgyeket.⁶⁶⁴ A nőügyeket egyes helyeken sportként kezelték, a hibát a vezetés a káderkiválasztás hiányosságaiban látta. Kiemelt veszélyforrásként kezelték továbbá az italozást és az amerikaiakkal fenntartott kapcsolatokat is.

A további súrlódások elkerülése érdekében a NEFB magyar tagozatának a szórakozási, művelődési és kulturális feltételeit a politikai munka keretében megoldották,⁶⁶⁵ így 1973 áprilisára a kontingens belső helyzete normalizálódott. Az

⁶⁵⁹ Ezt erősíti meg a KKVB tevékenysége is. Tárgy: A KKVB tevékenysége szeptemberben (1-25. között). Saigon, 1973. szeptember 26. 002160/27/1973. és tárgy: A KKVB tevékenysége szeptember 26.-október 10. között. Saigon, 1973. október 11. 002160/28/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 31. doboz.

⁶⁶⁰ Tárgy: 8. sz. jelentés. Budapest, 1973. április 17.61-30-24/73. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁶⁶¹ Tárgy: Kiegészítő jelentés a saigoni magyar tagozat ellenőrzésével kapcsolatban. 61-430-15/73. 5. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁶⁶² Ibid.; illetve: Tárgy: Némety Béla elvtárs feljegyzése. Saigon, 1973. március 27. 00105/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 23. doboz.

⁶⁶³ Tárgy: A NEFB magyar tagozatának erkölcsi-fegyelmi téren és a rezsím vonatkozásában tapasztalt rendelleneségekről, valamint az állománnyal összefüggő operatív helyzetértékelésről készült jelentésből. 61-30-35/73. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁶⁶⁴ Ibid. 15.

⁶⁶⁵ HM HIM HTL, 252/1/714/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. Csoport; 365/N/Z-55/1973. A sajtószemle készítésével egy viszonylag nagyszámú személyzettel rendelkező Belső Csoport foglalkozott. Bodnár Gyula: Feljegyzés. Budapest, 1973, szeptember 7. 003696/5/1973. és Tárgy: dr. Kiss Ferenc: A Saigoni

ellentétek ellenére a kint tartózkodás és a politikai munka eredményeként, a mindennapokat a jó bajtársi kapcsolat is jellemezte. A szerző által készített Oral History interjúik során a vietnami misszió veteránjai elsősorban ezt emelték ki.⁶⁶⁶ A későbbi személyi állományt érintő nehézségek elkerülése érdekében a postaforgalmat sűrítették, szabadságot adtak az állomány részére és pontosabban tájékoztatták a családtagokat a magyar tagozat életéről.

Mindezekkel párhuzamosan a kormánybizottság 1973. június 18-án további feladatokat és utasításokat adott ki a magyar kontingens számára.⁶⁶⁷ A Vietnami Koordinációs Bizottság ülésén közösen elfogadták, hogy a magyar misszióknak a belső szervezeti vonatkozásában is egységes szervezetként kell működni, és ezért egyszemélyi felelősnek a képviselő vezetőjét tették meg. Meghatározták még azt is, hogy a bizottsági tevékenységek kapcsán fokozni szükséges az együttműködést a Saigonban működő DIFK-képviseléssel.⁶⁶⁸ Tették mindezt azért is, mert az illetékes rezidentúrák nem tartották be a Koordinációs Kormánybizottság által hozott intézkedéseket,⁶⁶⁹ illetve a magyar tagozat két elnökségi ideje igen felemásra sikerült. Ugyanis a márciusi elnöki időszakot követően – a fogolycserék sikeres lerendezése miatt – optimizmussal telve várták a júniusi elnökséget, amely viszont Kanada kiválása miatt a NEFB egyik legnehezebb időszakának bizonyult. Ráadásul a misszióból való kilépéséért Ottawa a magyar és lengyel tagozatot hibáztatta.⁶⁷⁰ Miután megerősítették a belső szervezeti rendszert, a magyar tagozat munkája minőségi javuláson esett át, különösen a katonai tagozaté, amit Esztergályos Ferenc nagykövet is kiemelt a Marjai József külügyi államtitkárnak küldött alábbi levelében:

„Hangsúlyozni szeretném, hogy a jegyzőkönyv, mint minden ilyen írott anyag, nem tudja visszaadni azt a pozitív légkört, mint ezt az összefüggést jellemezte. Egyáltalán nem

tartózkodás alatt szerzett tapasztalatokról. 003696/4/1973. Budapest, 1973. szeptember. 7. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁶⁶⁶ Az interjú alanyaim többsége a lakóhelyem vonzáskörzetéből származnak, illetve kerültek ki. Balázs György, törzsőrmester (Szolgálati idő és hely: 1973. április-december, Saigon), Héri János honvéd őrmester (1973. február-szeptember, Saigon) és Kálmán Endre honvéd szakaszvezető (1973. február-szeptember, Saigon) az első turnusban, addig Berzsenyi István honvéd őrmester (1973. november-1974 november, My Tho, Saigon, Hue, Da Nang és Pleiku) a második váltásban töltötte le a szolgálati idejét Vietnamban. Lásd. 11. ábra.

⁶⁶⁷ Vietnami Koordinációs Bizottság 1973. június. 18-i bizottsági ülésén hangzottak el. HM HIM HTL, 251/1/713/b 1973-ban futárral érkezett anyagok I. Csoport; 00852/9/1973.

⁶⁶⁸ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/ 1. In: A Vietnami Koordinációs Kormánybizottság üléséről. 000852/9/1973. 183-193.

⁶⁶⁹ Ibid. A koordinációs kormánybizottság emlékeztetőjének felterjesztése. Saigon, 1973. szeptember 21. 67/9-4344/73.09.15.

⁶⁷⁰ Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 77-80., valamint HM HIM HTL, MNVK Titkárság 249/710/b 0062/1973.

túlzás, ha azt mondom, hogy rendkívül sokat fejlődött az állomány és ma már nem csak érzik, hanem értik is a tennivalót. Ezért volt az, hogy a kérdésekre adott válaszkor a következő idézetet vettem Farkas ezredes elvtárstól át, aki néha szűkebb körben, önkritikus módon azt mondogatta a kezdeti időkben: „Egy civilt militarizálni lehet, de militaristát civilizálni soha!” Ezt, ha gondolatot úgy módosítom, ahogy ő ezt értelmezte, hogy egy civilt fegyelemre szoktatni lehet, de egy katonát gondolkodásra soha, akkor a nagy változás abban van, hogy pontosan ezen a téren léptünk előre nagyot.”⁶⁷¹

3.6 Kanada kilépése a NEFB-ből

A NEFB kettészakadásának eklatáns példája a *Washington Post* 1973. április 26-i számában megjelent cikk a vietnami tűzszünetről.⁶⁷² A cikk egy meg nem nevezett magyar körzetparancsnok indiszkrétciójára alapozva jelent meg. Ebben a magyar tiszt elismerte, hogy azért küldték Dél-Vietnamba, hogy „védjük a DIFK érdekeit- a Dél-Vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormányét, azt az embrionális kommunista rendszert, amelyet Észak-Vietnam megkísérel létrehozni Dél-Vietnamban.”⁶⁷³ A cikknek ezen része igazolható, hiszen a munkájuk során segíteniük kellett a DIFK-et, és ezt el is várták annak a vezetői. „Minden a NEFB-bel kapcsolatos problémát a belső, valamint a nemzetközi közvélemény megnyeréséért folytatott harcunk részének tekintik, ezért elvárják a NEFB a DIFK-et semmilyen módon nem marasztalják el.”⁶⁷⁴ A magyar tagozat arra törekedett, hogy a NEFB-ben belül felhasználható összes eszközzel is megakadályozza a VDK és a DIFK ellen irányuló támadásokat, ami miatt a kanadai delegációval is szembekerült. Hanoi is kiállt a magyar és lengyel tagozat mellett és a kanadai tagozat „magatartását az USA és a rezsim érdekeit egyértelműen kiszolgáló színjátéknak és ellenük irányuló zsarolásnak minősíti, mivel sorozatosan és nyíltan megsérti a megállapodást és tudatosan akadályozza annak végrehajtását.”⁶⁷⁵ Ezzel párhuzamosan pedig, a VDK kormánya

⁶⁷¹ Tárgy: Képviseleti belső események. Saigon, 1973. július 31. 21/Fó/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz. 2.

⁶⁷² A cikk Rowland Evans és Robert Novak közös munkájának az eredménye volt.

⁶⁷³ Tárgy: A *Washington Post* cikke a vietnami tűzszünetről. Budapest, 1973. május 9. 342/NEB/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁶⁷⁴ Tárgy: A NEFB és a magyar NEFB tagozat tevékenysége 1973. november-december. Budapest, 1973. december 11. In. 2. számú melléklet. A NEFB küldöttség vezetők látogatása a felszabadított területen. Sz.n./1973. Ibid.

⁶⁷⁵ Tárgy: Kanada NEB tagozata. Hanoi, 173. április 5. 001083/4/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

jelezte Ottawának a hajlandóságát a diplomáciai misszió felállítására, és szívesen vette volna, ha ez a reciprocitás alapján történt volna meg.⁶⁷⁶ A cikk szerint „*színlelt tűzszünet volt Vietnamban, és ezért a NEFB katonai tagjai Hanoi–Varsó–Budapest összejátszásának eredményeként kiábrándultak, semlegességből érzelmileg antikommunistává lettek és egyre inkább úgy érzik itt az ideje, hogy kilépjenek a NEFB-ből.*”⁶⁷⁷ A magyar jelentés fordítása alapján a kanadaiak szerint a magyar és a lengyel tagozat az 1940-es évek hidegháborús buzgalmával és munkamódszerével dolgozott, ezért is akarta mind a kanadai és az indonéz tagozat több tagja is otthagyni a missziót, mert szerintük ez nem tűzszünet, hanem valójában háború volt. Valamint azt is sérelmezték, hogy a DIFK egy nagyobb támadás előtt több alkalommal is szólt a két szocialista tagozatnak, akik így hagyhatták el kambodzsai határ melletti Hang Hu nevű települést is.⁶⁷⁸

Kutatásában Szőke Zoltán egy további újságcikket is megemlít, amelyet egy dán újságíró a nevét elhallgatni kérő lengyel tiszttel készített. Az illető szintén negatívan jellemezi a két szocialista tagozat vietnami ténykedését, valamint érzékelteti azt is, hogy nem minden dél-vietnami örülne, ha kommunista vezetés lenne ezen a területen is, jobban elfogadnák inkább a kettéosztottság tényét.

„*A Vietnami Köztársaságba érve bizonyos mértékig zavarba jöttünk az itteni helyzet láttán. Lengyelországban azt sulykolták belénk, hogy Nixon vietnamizálási terve nem valósult meg, és hogy a Vietkong teljesen fel fogja szabadítani Dél-Vietnamot, és ez csak idő kérdése. A valóság teljesen ellenkező, mert a dél-vietnami tömegek csöppet sem szeretik a kommunista típusú felszabadítást.*”⁶⁷⁹ Eközben a magyarok által „megszerzett titkos kezelésű kanadai forrás” a kanadaiak munkáját festette le negatívan. „*Teljesen tisztában vagyok a helyzettel, ugyanis személy szerint világosan eligazítottam a kanadaiakat azzal kapcsolatban, miszerint némi kompromisszumba belemehetnek a nyomozás során egy hazugság érdekében. Ez a gyakorlat azonban meg fog szűnni. A kompromisszum ugyanis, ebben az esetben, szinte hihetetlen módon az ARVN részéről érkezett vádat az ARVN ellen fordította.*”

⁶⁷⁶ Tárgy: Kanadai NEB tagozata. Ottawa, 1973. május 9. 001083/10/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

⁶⁷⁷ Tárgy: A Washington Post cikke a vietnami tűzszünetről. Budapest, 1973. május 9. 342/NEB/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁶⁷⁸ Szőke Zoltán: Magyar békefenntartók Vietnamban. Külpolitika, 5. (1999) 3–4. sz. 161-162.

⁶⁷⁹ Ibid. 162.

Még a jelentésben elhangzott az is, hogy „*ezt a mondatot egészen biztos úgy kiforgatják, hogy a vádlót találják majd bűnösnek.*”⁶⁸⁰ Ezért is írta oda jelentéshez MacGregor kanadai ezredes, hogy csak kanadaiak láthatják, és miután elolvasták, azonnal semmisítsék meg az első három oldalt, valamint, ha egyetérténének a szocialista tagozattal, könnyen előfordulhat, hogy szamarat csinálnak magukból. A magyar és a kanadai szembenállás már a NEFB kezdetétől fennállt. Az ellentét okát különösen a tüzszüneti vizsgálatok szolgáltatták, amiből szocialista tagozat is, de különösen a magyar tagozat vette ki a részét. A nyugati oldalon a vezér szerepét Kanada töltötte be, és ők is érvényesíteni akarták a saját álláspontjuk igazát. Ezt úgy érzékelték a magyar tagozat tagjai, hogy „*lélektani hadviselést folytattak ellenünk a kanadaiak.*”⁶⁸¹ valamint „*Kanada önkényes, a többi NEFB tagra tekintet nélküli*” magatartást folytatott a NEFB-ben.⁶⁸² Mindazonáltal a források alapján mindkét félről elmondható, hogy az általuk képviselt álláspontok érvényesítése érdekében a „retorikai szópárbajtól” sem riadtak vissza. Ezzel párhuzamosan a magyar és a lengyel tagozat adatokat gyűjtött a kanadai és indonéz tagozatról, hogy amikor bizonyítani kell „*a pártatlanságuk feladásának a tényét*” a delegált felek egyes tevékenysége vonatkozásában akkor a felvetésnek megalapozott legyen a bírálata,⁶⁸³ másrésről úgy gondolták, hogy róluk is készítettek hasonlót.⁶⁸⁴ Fontos megemlíteni azt a tény is, hogy a kanadai kontingens sem a pártatlan oldalt képviselte a NEFB-en belül. Victor Levant és Charles Taylor kutatásai rávilágítanak arra a tényre, hogy az amerikai érdekek mellett a saját diplomáciai és gazdasági érdekei is megerősítették abban Kanadát, ahogyan csak tőle telik, támogassa a saigoni kormányzatot.⁶⁸⁵ A támogatásuk egyértelmű célja a déli ország rész stabilitásának a megerősítése volt.

Másrésről az MNK a két ország között kialakult diplomáciai és gazdasági kapcsolatot nem szándékozta elrontani a NEFB-tagság által, hiszen a kádári

⁶⁸⁰ Tárgy: 6/13-as számú kivizsgálás. „A”-val jelzett hivatkozás: ICCS vizsgálati jelentés, 1973. március 9. 1973. március 23. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

⁶⁸¹ HM HIM HTL, Feljegyzés a VDK és a DIFK képviselőivel 1973. március 21-én lefolytatott konzultációkról. Készítette Kőszegvári Tibor. MNVK Titkárság 250. 1. doboz., illetve Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 76.

⁶⁸² Tárgy: Saigoni képviselőlet jelentése. Saigon, 1973. április 4. 001190/145/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁶⁸³ Tárgy: Lengyel feljegyzés a kanadai és indonéz delegáció tevékenységének egyes vonatkozásairól. Saigon, 1973. május 17. 003016/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 12. doboz.

⁶⁸⁴ Tárgy: Szűcs Ferenc vezérőrnagy: 8. számú Összefoglaló jelentés. Saigon, 1973. szeptember 4. 0096/1973. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 30. doboz.

⁶⁸⁵ Victor Levant: Quiet Complicity: Canadian Involvement in the Vietnam War. Toronto 1986.231-254.; illetve Charles Taylor: Snow Job: Canada, the United States and Vietnam (1954 to 1973). Toronto 1974.179.

külpolitikában a nyugati kapcsolatok kényszere is markánsan megjelent. Ezért hazánk a helsinki és a bécsi tanácskozások értelmében taktikusan hangsúlyozta a konzultációk folyamatosságát Budapest és Ottawa között.⁶⁸⁶ Ez okból megbeszélést kezdeményeztek a Sharp kanadai külügyminiszterrel a vietnami helyzetről, ott elismerték a 19 éves vietnami tapasztalataikat. A kanadai kormány is hangot adott a saját kiábrándultságának, mert a korábbi hármass bizottság haszontalannak bizonyult, s ezért sem óhajtottak részt venni egy újabb misszióban. Ugyanakkor meghatároztak több olyan kívánalmat, ami alapján hajlandók voltak visszatérni, mivel ezek nagyobb része teljesült. A kanadai kormány újra vállalta a kiküldetést: hatvan nap próbaidőre fogadták el a tagságot, amit még két hónappal meghosszabbítottak. A magyarokkal kapcsolatban Sharp külügyminiszter kiemelte továbbá azt is, hogy nem tartják magukat az USA bábjának. Nem tetszett nekik az a részrehajlás, ahogyan a Párizsba a kiküldött magyar delegáció a VDK és a DIFK érdekeit védte,⁶⁸⁷ mivel NEFB tagként vettek részt, és ott a semlegesség megőrzése volt a cél. A magyar küldöttség ezen a megbeszélésen a jó dialógus folytatása és a céljainak az elérése érdekében „megértő volt” és megígérte: ők is arra törekednek, hogy „*aktívan megtesznek, amit csak tudnak ennek érdekében. Céljuk a párizsi megállapodás betartása.*”⁶⁸⁸ Azonban ezt az 1973. évi külpolitikai helyzetre való tekintettel Moszkva és Hanoi a vietnami háborút „politikai oldalról a VK-ra helyezett nyomással” lezáró érdeke felülírta, de Kanada is igyekezett segíteni a dél-vietnami kormányzatot Indonéziával együtt.⁶⁸⁹

1973 májusától kezdve a NEFB gépezete akadozni kezdett, miközben június elejétől a soros elnöki munkakört újra a magyar küldöttség vette át. A kanadai delegáció ekkor kezdett igazából elkülönülni a NEFB-en belül: a katonai részvételük végeként 1973. május 31-ét jelölték meg. Úgy gondolták, hogy békeegyezmény aláírói nem teljesítették azt a feltételt, amivel a NEFB sikeresen tudta volna ellátni béketeremtői feladatát,⁶⁹⁰ de

⁶⁸⁶ Tárgy: Vályi elvtárs megbeszélése Sharp kanadai külügyminiszterrel a vietnami helyzetről. Budapest, 1973, március 17. 646/73/NJ. Magyar fél áprilisban és májusban is kezdeményezte a megfelelő párbeszéd folytatását a két ország között és reményét fejezte ki, hogy javul a két ország közötti együttműködés a NEFB-ben is. Tárgy: Kanada NEB tagozata. Saigon, 1973. április 6. 001083/5/1973., valamint tárgy: R. B. Edmonds kanadai ügyvivő látogatása. 001083/13/1973. Budapest, 1973. május 29. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

⁶⁸⁷ Tárgy: Tisztelettel informáljuk önt az amerikaiakkal való párizsi tárgyalásink helyzetéről. Sz.n. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 29. doboz.

⁶⁸⁸ Tárgy: Vályi elvtárs megbeszélése Sharp kanadai külügyminiszterrel a vietnami helyzetről. Budapest, 1973, március 17. 646/73/NJ. Ibid. 3.

⁶⁸⁹ Tárgy: Összefoglaló értékelő jelentés Kanada vietnami ellenőrző bizottsági tagságával kapcsolatban. Ottawa, 1972. december 18. 00530/11/1972. Ibid.

⁶⁹⁰ Tárgy: Emlékeztető Vietnam-NEFB. Sz.n./1973. Ibid.

ezt a dátumot kitolták a július hónapig, mert Kissingernek sikerült meggyőzni őket.⁶⁹¹ Javasolták még, hogy a Párizsi Egyezmény által szavatolt NEFB helyett a béketeremtés az ENSZ keretében történjen.⁶⁹² Kanada a bizottságon belül gyors munkatempót kényszerített a NEFB-re, és ezt a bizottság szocialista delegációja nem vette jó néven. A kanadai politika tengelyében a tűzszüneti panaszok kivizsgálása állt. Ezzel a magyar tagozat is egyetértett, azonban a vizsgálatok gyakorlatával nem, így az egyezmény bizonyos pontjainak a végrehajtása nem mindig a demokratikus keretek között valósult meg. Például, amikor a magyar és a lengyel küldöttség ellenállt az észak-vietnami hadifoglyok ügyében, vagy más tűzszüneti kivizsgálásokat vétőzött meg,⁶⁹³ a kanadaiak kicsikarták a bizottság üléseinek a határidő nélküli (sine die) elhalasztását. A szocialista tagozat megtagadta még a beszivárgással és a fegyverek beáramlásával kapcsolatos vizsgálatokat is, mivel erről a Párizsi Egyezmény nem tett említést.⁶⁹⁴ Az indonéz kontingens sem értett mindig egyet a kanadaiak álláspontjával, és ilyenkor ők is kisebbségbe kerültek a bizottsági munkájuk során.⁶⁹⁵

Ottawa kilépésére a végső lökést az adta meg, amikor június 30-án a DIFK a saját területén, az 5. számú körzetben elfogott két, nem a missziós munkájukat teljesítő két kanadai századost.⁶⁹⁶ A magyar tagozat elnökségének ezen ideje bizonyult a NEFB egyik legfeszültebb időszakának, és Kanada ez alatt mondta ki a kilépését a bizottságból.⁶⁹⁷ A magyarok közbenjárására a DIFK július 16-án kiadta a kanadai foglyokat,⁶⁹⁸ de az ezt megelőző kiadatási időszakot a DIFK külön egyeztetésre használta fel, illetve a magyar delegáció közvetített a két tagozat között. Ezt az ügyet Kanada meg akarta tárgyalni a

⁶⁹¹ Tárgy: A kanadai külügyminiszter sajtókonferenciája 1973. május 29-én Ottawában. Sz.n./1973. Ibid.

⁶⁹² Tárgy: Részletek Sharp kanadai külügyminiszter beszédéből. Sz.n./1973. Ibid.

⁶⁹³ Tárgy: Mellékelten küldöm a kanadai delegáció március 26-i nyilatkozatát. Saigon, 1973. március 29. 001083/1/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

⁶⁹⁴ Kemény János–Nagy Tamás. 2020. 98.

⁶⁹⁵ Tárgy: Szűcs Ferenc vezérőrnagy: 6. számú Összefoglaló jelentés. Saigon, 1973. július 5. 0067/1973. MNL OL, XIX-J-63-b VNEB. 30. doboz. 3-4.

⁶⁹⁶ Patten és Thomson százados volt a két illető, akiknél kémtevékenységre utaló felszereléseket találtak. Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnamban; Zrínyi Katonai Kiadó; Budapest, 1985. 52., illetve tárgy: A két kanadai katonatiszt ügye. Saigon, 1973. július 10. 003618/1973., illetve tárgy: 52/59. Saigon, 1973. június 29. 003618/1/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 31. doboz.

⁶⁹⁷ Kanada NEFB-be való csatlakozását éles belpolitikai viták előzték meg. Ez ügyben a kormányzó liberális pártnak, saját pártján belül is éles ellenzéke volt. Győri Sándor. 1985. 53.

⁶⁹⁸ Sharp kanadai külügyminiszter megköszönte Péter Jánosnak a kiadatásban nyújtott segítséget. Tárgy: 58/18. Saigon. 1973. július 6. 003018/11/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 31. doboz. Továbbá, tárgy: Canadian participation in the International Commission on Control and Supervision in Vietnam, ICCS. Government of Canada, Library and Archives Canada. Reference:

RG2, Privy Council Office, Series A-5-a, Volume 6422 Access Code: 90. p 3. <https://recherche-collection-search.bac.lac.gc.ca/eng/home/record?app=cabcon&IdNumber=37866&q=Vietnam%20ICCS%20in%201973> (Hozzáférés dátuma: 2022.08.18.)

NEFB keretén belül, ám a magyar álláspont világos volt: az ügyet nem lehetett a bizottság elé terjeszteni, mert a két kanadai századost nem munkateljesítés közben fogták el.⁶⁹⁹ A kanadai tagozat ez után július 31-én érvényesített korábbi kijelentését és azonnali hatállyal távozott a NEFB kötelékéből.⁷⁰⁰ A magyar tagozatnak a kapott parancs értelmében Kanada kilépésével az egyezmény XVIII/d pontja értelmében kellett eljárnia. Eszerint, „*a bizottság elnöki tisztségét a tagok felváltva viselik a Bizottság által meghatározott ideig.*”⁷⁰¹

3.7 Az átmeneti időszak

Kanada 1973. július 31-i kilépésével lezárult a NEFB tevékenységének első szakasza és egy átmeneti időszak következett, amely 1973. szeptember 24-ig az iráni tagozat Saigonba való megérkezésével vette kezdetét.⁷⁰² Az átmeneti időszakban a NEFB létszáma három tagozatra csökkent, és ezzel a PE értelmében nem folytathatták a hivatalos missziós tevékenységüket. „*Dél-Vietnamban a helyzetet a harci cselekmények számának és intenzitásának fokozatos növekedése és a politikai rendszerezést célzó útkeresés háttérbeszorulása jellemezte. A Párizsi Egyezmények katonai és politikai rendelkezésének végrehajtásában nem történt előrehaladás.*”⁷⁰³ Ehelyett a jövőben követendő munkamódszert illetően a három delegáció informális konzultációkat folytatott egymással. Ebben az időszakban alakult ki az ülések napirendjével és napirenden szereplő konzultáció szükségszerűsége. A feladatokat a lengyel és a magyar tagozat egyaránt a VDK-val és a DIFK-kel egyeztetve hajtotta végre. A vietnami elvtársaknak fontos volt a Bizottság munkájának lassítása. Ezzel párhuzamosan meg kellett kezdeni a tűzszünetesértési panaszok és kivizsgálási jelentések feldolgozását és „*természetszerű, hogy az anyagok feldolgozásánál meg kell kísérelni a DIFK panaszok előnyben való részesítését.*”⁷⁰⁴ Ennek a feladatnak a kivitelezéséhez szükség lett volna arra, hogy a polgárháború miatt a két dél-vietnami fél a KFKKB keretén belül megállapodásra jusson,

⁶⁹⁹ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság- 1973. évi titkos vezetési parancsok; V/027088. és tárgy: 58/15. Saigon, 1973. július 3. 003618/10/1973. Ibid.

⁷⁰⁰ Győri Sándor. 1985. 53., illetve tárgy: A Vietnami Demokratikus Köztársaság Külügyminisztériumától Kanada Külügyminisztériumának. Hanoi, 1973. július 12. Sz.n./1973.

⁷⁰¹ HM HIM HTL, 246/707 MNVK Titkárság- 1973. évi titkos vezetési parancsok; 2887/Mo/1973.

⁷⁰² Tárgy: A NEFB tevékenységének értékelése a hanoi miniszterhelyettes konzultáció óta. Hanoi, 1973. november 6. 2297/NEB/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

⁷⁰³ Tárgy: A NEFB tevékenysége. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 38. doboz.

⁷⁰⁴ Tárgy: Az „átmeneti időszak” feladatai. 003836/1476/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

és ilyen módon egy új struktúrában történjenek ezek a kivizsgálások, melyek a Saigoni Központban eredményt is tudott volna felmutatni. Azonban a Körzetekben és a Helyi Ellenőrző Csoportnál a visszahívások miatt eredménytelen lett volna. Ezért a NEFB tevékenységének újraindításakor, hogy az eljárási szabályok felülvizsgálatát a KFKKB szerepének és jelentőségének az emelését akarták elérni. A szocialista tagozat is érezte, hogy a VDK kérése abszurd, mert a KFKKB-nak nemcsak az egyezmény végrehajtásában volt kizárólagos felelőssége, hanem a végrehajtásának az ellenőrzésében is. A nemzetközi misszióknak a felelőssége a KFKKB-hoz képest csak másodlagos volt, ezért a NEFB funkciói a megfigyelésre, a vizsgálatra és a prevenciókra terjedtek ki, az utóbbit a katonai bizottságokkal együttműködve végezték.⁷⁰⁵ Tehát a Kettős Katonai Bizottság jelentőségét nem kellett emelni, és ezt a magyar tagozat is jól látta. Az utóbbiak jelezték a VDK-nak, hogy ez számos kérdést és további gondot is jelentene.⁷⁰⁶ Például a NEFB szervek működése a DIFK területeken, valamint a bizottság vizsgálataihoz szükséges biztonsági feltételek nem voltak rögzítve sem az Egyezményben, sem pedig a csatolt jegyzőkönyvekben, sem pedig a NEFB eljárási szabályaiban, így a gyakorlati értelmezése és megvalósítása vitákat generált volna.⁷⁰⁷

A negyedik delegációnak a kinevezése is nehézségekbe ütközött. Az USA ezért Moszkva irányába jelezte, hogy ez ügyből kifolyólag javaslatot tett a NEFB létszámának a csökkentésére. Ezt úgy kívánta megoldani, hogy mivel Kanada kiválása után a nyugati érdekeket csak egy nemzet tagozata képviselte, annak a javaslata szerint a szocialista tábor is csökkenteni kellett volna egyre.⁷⁰⁸

Az utódállam keresése során különböző földrészekben fekvő országok neve is felmerült.⁷⁰⁹ A magyar külképviseletek jelentéseiben és az akkori világsajtó híreiben mintegy 20 ország jelent meg, mint lehetséges utód. Európából Norvégia, Hollandia, Belgium, Finnország, Olaszország, Ausztria, Svájc, Svédország, Írország, Egyesült Királyság és Franciaország szerepelt a listán. Ázsiából Japán, Malajzia és Irán, míg Afrikából Tunézia, Marokkó és Latin-Amerikából Mexikó, Brazília és Kolumbia szerepelt, valamint Ausztrália neve is felmerült. A lehetséges jelentkezőkkel kapcsolatban

⁷⁰⁵ Tárgy: A NEFB feladatai és hatásköre. Budapest, 1973.05.26. 003308. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

⁷⁰⁶ Tárgy: Az „átmeneti időszak” feladatai. 003836/1476/1973. Ibid.

⁷⁰⁷ Ibid. 8.

⁷⁰⁸ Tárgy: Előterjesztés az MSZMP Politikai Bizottsághoz.1/Pj/1973. „B-4”. Budapest, 1973. június 8. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.

⁷⁰⁹ Tárgy: Kanada utódlása a NEFB-ben. 1973. július 2. 1249/NEBO/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.

mind az amerikai, mind az észak-vietnami vezetés különböző kritériumokat szabott meg. A VDK közölte az USA-val, hogy olyan országot nem óhajt, amely közvetve vagy közvetlenül részese volt valamelyik vietnami háborúnak. Ezen okból Franciaország, Japán, Nagy-Britannia, Malajzia, Brazília és Ausztrália kiesett a választható országok közül. A két szocialista NEFB tag miatt pedig Hollandia és Ausztria neve került ki a kosárból, valamint Finnországra (helsinki folyamatok okán) az európai biztonsági kérdés során számított az USA.⁷¹⁰ Továbbá Svájc a semlegessége miatt lehetett volna NEFB-tag, Svédország viszont egyáltalán nem akarta vállalni a feladatot, Norvégia pedig pénzügyi nehézségekre hivatkozva zárkózott el a felkéréstől.⁷¹¹ Kiesett az amerikai vezetés számára a két latin-amerikai ország Mexikó és Kolumbia, illetve Tunézia is. Az USA-nak fontos volt, hogy amely államot végül kiválaszt, az képviselje az érdekeit a NEFB-ben belül, továbbá ne legyenek konkuráló érdekei Délkelet-Ázsiában. Ezért a lehetséges jelöltek száma lezsugorodott Belgiumra, Olaszországra, Írországra, Marokkóra és Iránra, mely jelöltek közül végül Iránra esett a választás. Tehát Irán NEFB részvétele Washingtonon keresztül valósult meg, mert a vietnami szerepvállalást az iráni uralkodó nagyhatalmi politikájának egyik kiterjesztésének tekintette,⁷¹² ami által országa és az ő nemzetközi tekintélyének kivívását eredményezte volna, ezért is ragaszkodott a misszióban való részvételhez. Irán augusztus közepén Indonéziával megbeszéléseket folytatott a nemzetközi ellenőrző bizottságban folytatott munkájában való együttműködésről, illetve az iráni és az indonéziai olaj politikájáról is szó esett.⁷¹³ Az egyeztetés után 1973. augusztus 21-én Irán jegyzéket intézett a VDK-hoz,⁷¹⁴ amelyben tudatta, hogy elfogadta a NEFB bizottsági tagságát és kötelezettséget vállalt a párizsi megállapodás és hozzá

⁷¹⁰ Hollandia volt Indonézia korábbi gyarmatosítója, és nem akarták, hogy a történelmi kicsengés a nyugati táborban széthúzást okozzon, de azt sem akarták, hogy az akkor éppen diplomáciailag nem a legjobb viszonyban lévő Ausztria és Magyarország, szintén negatív hatással legyen a NEFB-ben belül. Finnországban 1973-ban az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) néven vette kezdetét az a tárgyalássorozat Helsinkiben, amely 1975-ben fejeződött be a Záróokmány aláírásával, amely kimondta az együttműködést a környezetvédelem és humanitárius területeken, valamint az alapvető emberi jogok és a kölcsönös biztonság tiszteletben tartását és ezt a szuperhatalom is aláírta.

⁷¹¹ Tárgy: Mudd amerikai id. ügyvivő ebédje (1973. július 12). Budapest, 1973. július 13. 2773/Ma./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁷¹² Mohammad Reza Sah Pahlavi 1941–1979 között uralkodott.

⁷¹³ Tárgy: Feljegyzés 65/1. Djakarta, 1973. augusztus 22. 003871/10/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz. Indonézia volt Délkelet-Ázsia legnagyobb olajtermelő országa. Győri Sándor–Darvas Péter–Várnai Iván–Zalai István: Az olajháború frontján. Kossuth Könyvkiadó, 1972. 77-79.

⁷¹⁴ Irán a NEFB tagság elérése érdekében már júliusban felvette a kapcsolatot a VDK-val. Tárgy: Iránnal kapcsolatos magatartásunk a NEFB-ben. Budapest, 1973. szeptember 15. 003871/16/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

kapcsolódó jegyzőkönyvek végrehajtására is.⁷¹⁵ A VDK elfogadta Irán felvételét a NEFB-be a következő indokkal, „*Irán ugyan az USA szövetségese, de nem tartozik legszorosabb szövetségesei közé és jó kapcsolatai vannak a szocialista országokkal, valamint nincsenek tapasztalatai a nemzetközi ellenőrzés területén és nem ismeri a NEFB munkáját.*”⁷¹⁶ Ezzel párhuzamosan az MNK teheráni nagykövetségének követnie kellett Iránban a NEFB-bel kapcsolatos eseményeket, híreket és a misszióval kapcsolatos iráni politika alakulását, változásait és lépéseit. Ezekről beszámolókat írtak, valamint a missziós tagságból adódó lehetőségeket a hivatalos és egyéb kapcsolatépítésekre is kihasználták.⁷¹⁷

Érdekes kérdés, hogy miért éppen ezt az országot választotta ki a washingtoni kormányzat. Irán gazdaságának alapját a kőolaj képezte, valamint az 1960-as évektől több nyugati ország, mint az USA, Japán, NSZK és Nagy-Britannia fokozta az országba a tőkebevitelt, és az irániakkal közös vállalatot hozott létre az acél-, a petróleum, a rézbányászat és a gépgyártás területén. Ennek okán az országban gazdasági fejlődés indult meg, amit az iráni kommunista Tudeh párt vezetői is elismertek.⁷¹⁸ A gazdaságára támaszkodva és a két nagyhatalom közti ellentétet, illetve a szovjet-kínai ellentétet kihasználva, Irán jogot vindikált arra, hogy a közel-keleti térség egyik vezető hatalma legyen.⁷¹⁹ Ezen okból a Szovjetunióval is széleskörű együttműködésre törekedett, elsősorban gazdasági vonatkozásban, hasonlóan, mint a nyugati országokkal, valamint Kínára is úgy tekintett mint nagyhatalmi tartalék erőre és vele is fenntartotta a diplomáciai kapcsolatot. Magyarország is a szovjet külpolitika irányvonala mentén a közel-keleti kapcsolatait bővítve, 1966 óta tartott fenn diplomáciai kapcsolatot Iránnal.⁷²⁰ A bilaterális kapcsolatok kiszélesedését jól jellemezte, hogy a gazdasági és kereskedelmi forgalom tekintetében a fejlődő országok közül Irán a harmadik helyen állt az MNK vonatkozásában.⁷²¹ Irán, bár mindkét nagyhatalommal tartotta a diplomáciai kapcsolatot, azonban érdekeltségei révén az Egyesült Államok irányába volt jobban elköteleződve,

⁷¹⁵ Tárgy: A Magyar Népköztársaság külügyminisztériumának Budapest, Hanoi, 1973. augusztus 25. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

⁷¹⁶ Tárgy: Teheráni Nagykövetségünk tájékoztatója az iráni bel és külpolitikáról. Budapest, 1973. augusztus 5. 003871/3/1973. Budapest, MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz. Ez után az iráni delegáció tagjai még augusztusban meg is jelentek Saigonban a misszió előkészítésére, ahol fogadták a delegációk küldöttei.

⁷¹⁷ Tárgy: Teheráni Nagykövetségünk tájékoztatója az iráni bel és külpolitikáról. Budapest, 1973. szeptember 12. 003871/17/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz. 2.

⁷¹⁸ Ibid. 1.

⁷¹⁹ Tárgy: Iránnal kapcsolatos magatartásunk a NEFB-ben. Budapest, 1973. szeptember 15. 003871/16/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

⁷²⁰ Iránnal 1964. május 12-től állt fenn a nagykövetségi szintű kapcsolat.

⁷²¹ Irán Lengyelországgal is jó diplomáciai kapcsolatot ápolt, és a két ország gazdasági és kereskedelmi tekintetben szorosabban kapcsolódott össze.

hiszen tagja volt a CENTO-nak, ami az USA közel-keleti geopolitikai elképzeléseit szolgálta a térségben.⁷²² Az USA-nak is szüksége volt erre a szervezetre és köztük Iránra is, mert a vietnami kivonulás után a Nixon-adminisztráció külpolitikai szempontból többek között a közel-keleti forró pontot tekintette prioritásnak.

Kanada kilépése nyomán, egészen 1973 őszéig, Irán megérkezéséig, a Bizottság működésképtelenné vált.⁷²³ Ráadásul a harcok fokozódó erőssége miatt a tagozatok személyi állományának a biztonsági helyzete is erősen megromlott. Ebben a feszült légkörben került sor az év utolsó félévében a magyar misszió tagozatának első váltására is.⁷²⁴ A NEFB magyar tagozatának a váltása során, amely 1973 novembere és 1974 januárja között zajlott le, több szempontot is figyelembe vettek.⁷²⁵ A legfontosabb a NEFB feladatainak a végrehajtása, valamint a központ és a körzetek vezetésének a folyamatossága volt. A különböző funkciók és feladatok átvételéhez és megismeréséhez szükséges időt is ki kellett számolniuk. Ezért volt az, hogy azokat az időpontokat, amelyek az elnöki funkciók miatt az ellátáshoz szükségesek voltak,⁷²⁶ a saigoni központban novemberben, a körzetekben és a csoportoknál pedig decemberben bonyolították le. Figyelembe vették még a szállítási kapacitás gazdaságos kihasználását, a személyi állomány létszámának a lehetséges csökkentésének a lehetőségét és tagozat személyi állományának az egyéni kérelmeit, illetve az egészségügyi állapotát, valamint a vietnami szolgálati idejük terjedelmét.⁷²⁷

⁷²² A CENTO (Central Treaty Organization) 1955-ben jött létre bagdadi paktum néven. Ennek az ázsiai katonai szervezetnek alapító tagjai voltak: Törökország, Irak, Irán, Pakisztán és az Egyesült Királyság. Irak 1959-es kiválásakor vette fel a CENTO nevet a szervezet, amelyet az Egyesült Államok is támogatott. Földes György. II. kötet. 2015. 411.

⁷²³ HM HIM HTL, Irán részvétele a NEFB-ben; 003871/60-ig/1973.

⁷²⁴ Tárgy: A NEFB magyar tagozat hazautazása, 001621/29/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz.

⁷²⁵ Tárgy: Szűcs Ferenc: A NEFB magyar tagozat állománya váltásának a végrehajtása. Saigon, 1973. augusztus 2. 0081/1973.; illetve tárgy: A NEFB magyar tagozata váltásának technikai lebonyolítása. Budapest, 1973. október 8. 002279/27/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz.

⁷²⁶ Az átfedési idők az alábbi beosztásban lévő személyeket érintette (zárójelben az időtartam). A katonai parancsnok (3-4 hét), a parancsnok helyetteseket (2-3 hét), a részlegvezetőket (1-2 hét), a körzetparancsokokat (2 hét), a speciális hadműveleti tiszteket (2 hét) és a biztonsági hadműveleti tiszteket (2 hét) érintette általában és elsősorban az átfedési időszak. Tárgy: Szűcs Ferenc: A NEFB magyar tagozat állománya váltásának a végrehajtása. Saigon, 1973. augusztus 2. 0081/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz. 2.

⁷²⁷ Tárgy: Dr. Kollár László (KÜM orvos): Összefoglaló orvosi jelentés a Saigonba delegált NEFB magyar tagozata KÜM munkatársainak egészségügyi állapotáról. Saigon, 1973. június 8. Sz.n./1973., illetve tárgy: a KÜM munkatársak egészségügyi helyzetéről 1973. június 8. és augusztus 3. időszak alatt. Sz.n./1973. és az 1973. augusztus 4. és október 25. között eltelt időszokról. Saigon, 1973. október 30. Sz. n./1973 MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz.

Mielőtt kiutazott volna a II. turnus, a kiképzését szintén az Anna-völgyben kapta meg, melyben az oktatást az I. csoportból hazatért tiszték egy része végezte.⁷²⁸ Tanulva az első turnus idegennyelvi hiányosságaiból, a felkészítés során a hivatásos katonák körében kiemelt fontossággal bírt az angol nyelv tanulása.⁷²⁹ A különböző felsőoktatási intézményekben a hivatásos tiszték nyelvtanfolyama 1973. április 7-től-december 15-ig tartott.⁷³⁰ A diplomata állomány váltása pedig 1973. november végén kezdődött el és 1974. március második felében záródott le.⁷³¹

Az 1973. év utolsó negyedében megkezdődő váltások részét képezte,⁷³² hogy azokat a felszerelési tárgyakat és egyéb eszközöket, amit a váltás során nem akartak hazaszállítani, átadták a DIFK-nek.⁷³³ Az 1973-ban a felmerülő gondokból tanulva, Kucsera László rendőr vezérőrnagy (BM III/IV. csoportfőnök) vezetésével a Feldolgozó és Koordináló Részlegen belül létrehozta egy csoportot, amely a kiküldetésre kerülő személyi állomány előzetes ellenőrzését és egyben a szűrését is elvégezte.⁷³⁴

3.8 Összefoglalás

A szolgálat első évéről tehát összességében elmondható, hogy az egyezmény által előírt szolgálatfelvétel előtt a magyar tagozat már elfoglalta szálláshelyét és másnap munkába állt a saigoni központban, ám a körzetekben teljes értékűen csak február végén

⁷²⁸ Az órák a következőképp alakultak: A politikai tájékoztató órán a résztvevő országok társadalmi, kulturális, gazdasági helyzetét elemezték ki. Idegen haderő ismereti órán a dél-vietnami hadsereg jellemzőit vették át. Egészségügyi ismereten a térségben előforduló betegségek jellemzőit beszélték meg. A Párizsi Egyezmény ismeret órán a NEFB-re háruló feladatokra tértek ki. Ország ismereten, pedig Dél-Vietnamról tanultak. Nemzetközi és diplomáciai érintkezésen a NEFB tagjaira vonatkozó diplomáciai ismereteket sajátították el. HM HIM HTL, 255/1/717- 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok; V/001382/1975.

⁷²⁹ Ezen idő alatt 150 hivatásos tiszt intenzív nyelvtanfolyamon vett részt 12 csoportban (10 angol, 2 francia). HM HIM HTL, 255/1/717- 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok H/0002999/1973.

⁷³⁰ Az erre kijelölt intézmények a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Nyelvi Intézete (Budapest,), a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Eger) és a Tanárképző Főiskola (Pécs) voltak. Tárgy: 2. számú melléklet a H/115368-8/73. Pü. Sz. F. számhoz. Budapest, 1974. január 20. 00505/12/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz.

⁷³¹ HM HIM HTL, 255/1/717- 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok; 001621/44/1973.; valamint tárgy: A második saigoni kontingens külügyi állománya. Budapest, 1973. december 19. 454/NEFB/1973. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 29. doboz.

⁷³² Tárgy: Saigoni képviselő váltási tervének megvitatása. Budapest, 1973. szeptember 14. 1792/NEB-1973.; illetve tárgy: Feljegyzések. Saigon, 1973. szeptember 27. 001621/37/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. Tárgy: Külügyminisztérium Bedő Béla et. részére. Budapest, 1973. október 24. 002279/28/1973. Ibid.

⁷³³ Tárgy: Saigoni képviselő váltási tervének megvitatása. Budapest, 1973. szeptember 14. 1792/NEB-1973. Ibid.

⁷³⁴ Tárgy: Jelentés Rácz Pál r. vezérőrnagy, Miniszterhelyettes részére. Budapest, 1973. szeptember 4. 61-430/32/1973. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

vették fel a szolgálatot. Ezt követően kezdték meg a nemzetközi misszióban kijelölt feladataik elvégzését, amelyek közül a legfontosabbak közé tartozott a fogoly- és fegyverzetcsere ellenőrzése és a tűzszünet betartatása. Ezek közül a legsikeresebbnek az előbbi bizonyult, amelyet hathatós amerikai támogatással sikerült végrehajtani. Ennek sikerében az USA is kifejezetten érdekelt volt, hiszen Nixon elnök egyik fontos ígérete volt a választói számára, hogy minden katonát „hazavisz.” A VDK, a DIFK és Patet Lao laoszi kommunista vezető számos fogságba esett amerikai katonát elengedett –, ami bele is illett a Nixon által elképzelt „Pax Americana-ba”.

Ezen kívül sikeresnek volt mondható a két szembenálló fél a saigoni kormányzat és a DIFK erői közötti fogolycsere is, amelyet a NEFB katonai bizottságai ellenőrizték a NEFB-ben résztvevő ország négy ország segítségével. Másrésztől azért is tudott sikeresen működni, mert ezzel is elősegítették az amerikai csapatok kivonását Vietnam területéről, ami megerősítette kommunista vezetés pozícióját és gyengítette a VK kormányzatát.

Másfelől a fegyverzetcsere és a tűzszüneti megállapodások nem mondhatók eredményesnek, mivel különböző okok miatt egyik dél-vietnami fél sem akart engedni, valamint harci cselekmények zajlottak az ország területén, így a NEFB sem tudta beteljesíteni megfelelően a feladatát, amely valójában a béketeremtés lett volna. A Párizsi Egyezmény rögzítette Dél-Vietnam jogát az önrendelkezésre, de azt nem sikerült elérnie, hogy az északi csapatok a visszavonuljanak a demarkációs vonal mögé, hiszen az egyezmény is kompromisszumok egész sorára támaszkodott.

Ezáltal a NEFB is ellentétekre épült azzal, hogy már a delegálás kezdetétől számítani lehetett arra, hogy a résztvevő országok nyugati és szocialista táborra szakadnak szét, s ez a bizonyos szembenállás a misszió által meghatározott feladatok elvégzését is nehezítette. Ezáltal viszont mindkét szembenálló dél-vietnami fél a saját politikáját be tudta vinni a „béketeremtés ellenőrzésének a mindennapjaiba,” és ez a tűzszünet bejelentések kivizsgálásánál mutatkozott meg leginkább. A két tábor misszió belüli harcának a végét Kanada kiválása jelentette, amely majdnem a NEFB teljes összeomlását is okozta.

A szocialista tagozatoknak a Kreml és a Varsói Szerződés által meghatározott főbb külpolitikai irányvonalai alapján információk megszerzésével és egyéb más módon segíteniük kellett a VDK-t és a DIFK-et. A hírszerzést a külügyi hírszerző szolgálat és az MNVK 2. Csoportfőnökség rezidentúrái eltérő vezetési elvek alapján végezték. Moszkvát kifejezetten érdekelte a Kínai Népköztársaság tevékenysége Dél-Vietnam területén.

Mindez összefüggött azzal, hogy a KNK az 1960-as évektől megkérdőjelezte Moszkva vezető szerepét a szocialista táboron belül, ami a szovjet–kínai viszony fokozatos megromlásához vezetett. A konfliktus fő vonulatában a Szovjetunióban zajló desztalinizációs folyamatok, valamint a Kreml által hangsúlyozott külpolitikai irányvonal, a „békés egymás mellett élés” elve állt. Éppen ez volt az, amiért Peking elítélte és revizionistának bélyegezte a szovjet vezetést. A háttérben azonban a két kommunista nagyhatalom eltérő geopolitikai érdekei húzódtak meg, illetve az amerikai vezetés, élén Kissingerrel ügyesen ki is játszotta Moszkva ellen a „kínai kártyát”. Ezzel a tudatos lépéssel akarta megerősíteni a kivonulásuk után a saigoni rezsim helyzetét, amellett, hogy a tanácsadói még ott maradtak az országban. Úgy gondolták, hogy a fennálló ellentét megerősíti a vietnami kommunisták körében tapasztalható Kína-párti támogatást, azonban ekkora már a szovjet párti támogatás erősödött meg, és a VDK, majd a DIFK is kezdett elhatárolódni attól a kínai vezetéstől, amely az együttműködés lehetőségét nyújtotta az USA-nak. Számukra is nyilvánvalóvá vált, hogy Pekingnek megfelelt volna, ha az USA Vietnam területén marad, ami szöges ellentétben állt az általuk képviselt geopolitikai elképzelésekkel, melynek középpontjában a két Vietnam egyesítése volt. Kommunista vezetés égisze alatt és szovjet segítséggel az indokínai térség meghatározó országává akartak válni. Az USA számára is azért volt fontos a kivonulás, mert geopolitikai „*containment*” érdekelttségük prioritása megváltozott a Közel-Kelet és Európa irányába.

A kádári külpolitika, hogy bizonyítson Moszkvának a NEFB-en belül is elég nyilvánvalóan tette mindazt, amit a két szocialista tagozattól elvárt Brezsnyev. A magyar tagozat volt az, amely leginkább felvállalta ezt az irányvonalat. A nyugati diplomácia, élén a washingtoni vezetéssel jelezte, hogy amennyiben ez folytatódik, az akár az addigi jó „nyugati” gazdasági kapcsolatok végét is jelentheti. Kádár ezt természetesen nem kívánta. Mindezt úgy igyekezett elintézni, hogy megfeleljen a szovjet külpolitikai irányvonalnak, de ne tegyen kárt az 1963 óta épülő nyugati kapcsolatokban, hiszen a magyar reformokat éppen ezekkel szándékozta megerősíteni. Azonban ez a NEFB-szolgálat tekintetében visszalépést jelentett, a kettős kormányzati szerepvállalás a nyugati kapcsolatok tekintetében. Úgy gondolom, bár missziós szolgálat rövid időre komoly nézeteltérést szított az Amerikai Egyesült Államokkal, a magyar vezetés leszűrte, hogy kis államként mennyire előnyös lehet számára a közvetítő szerep. Ezt fel tudta használni

a keleti-nyugati kapcsolatok fejlesztése során, miközben eleget tett a moszkvai irányvonalnak és a saját nemzeti célkitűzéseit is el tudta érni.

Ugyanakkor a NEFB-ben belüli és az azon kívül elvégzendő feladatok, a fenti kettős célkitűzés folytán nézeteltéréseket okoztak a misszió belül, ami komoly terhet rótt a kontingens tagjaira. A magyar katonai küldöttség zömmel tapasztalat híján álló személyekből állt. Ez könnyen célpontokká tehető őket a külföldi hírszerzés irányából, ezért folyamatos politikai képzésben részesültek. A katonai rezidentúra államvédelmi feladatokat is ellátott. A politikai munkára nagy hangsúlyt fektettek, azonban a külügyi és a katonai dolgozók között az együttműködés terén nézeteltérés támadt. A legnagyobb gond a nyelvtudás terén mutatkozott meg, mert az első turnusban kiküldöttek között több embernek nem volt megfelelő a nyelvtudása, amely problémát még tetézte a nagy távolság, az éghajlat, a háború, az életkörülmények rossz minősége és a családtól való tartós távollét. De igencsak próbára tette a kiküldöttek fizikai és idegi tűrőképességét az a légi szerencsétlenség, amelyben két katonatársuk lelte a halálát, majd az ezt követő disszidálás. A feladatok elvégzését az sem könnyítette meg, hogy a DIFK „sajátutas” politikát folytatott és nem osztott meg bizonyos információkat a magyar és a lengyel tagozattal, valamint a katonai és a külügyi szervek között sem működött az információ megosztás. Ezért 1973 júniusában megújították a magyar tagozatot belső szervezeti vonatkozásban, és a következő váltásra már próbálták kiküszöbölni a felmerült gondokat, mindemellett a kiküldetésre kerülő új állományt még gondosabban megszűrték.

4. AZ 1974-ES ÉV A NEFB-BEN

4.1 A NEFB újra szolgálatba lép

Az 1973 augusztusában a NEFB-ben kialakult holtpontra a PE végrehajtásában és a Dél-Vietnamban kialakult helyzet hű tükré, csakúgy mint a következménye volt. Ez okán Irán a NEFB szolgálatba lépést nem kapkodva el, 1973 szeptemberében állt csak munkába. Először a saigoni központ kezdte meg a munkáját, azonban formálisan csak szeptember 28-án indította el a missziós tevékenységét. Ezzel a NEFB-ben is megkezdődött a munka azzal az üléssel, ahol már az iráni képviselők is részt vettek.

Miután újra teljessé vált a NEFB, azonmód hozzá is láttak az érdemi munkához, mivel az újraindításhoz szükséges gazdasági, eljárás szabályzati és az akcióképtelenség miatt felgyülemlett panaszokat – a misszió gyakorlatának megfelelően – a precedens ügyeket felülvizsgálták.⁷³⁵ A magyar, illetve a lengyel fél is javaslatot tett arra, hogy a kivizsgálások kronológiai sorrendben történjenek. Azonban ezt az indonéz és az iráni tagozat nem fogadta el,⁷³⁶ mivel úgy gondolták, hogy az MNK ezzel magukat a vizsgálatokat kívánta akadályozni. Az iráni delegáció be is jelentette, hogy az 1973. október 1.–november 1. közötti időszakban terjedő szocialista panaszbenyújtások kivizsgálásánál a dokumentumokat „mint résztvevő fél” akarta csak aláírni.⁷³⁷ A kivizsgálások okán létrejött nézeteltéréseket a lengyel tagozat úgy enyhítette, hogy javaslatára bevezették a paritás elvét, azaz minden egyes körzetben⁷³⁸ a két fél által benyújtott azonos számú panaszt vizsgálták ki, amely megoldást mind a négy tagozat el is fogadott.

Megállapítható tehát, hogy a két tábor közötti ellentét Irán érkezésével sem csillapodott, épp ellenkezőleg, minden a régi kerékvágásba tért vissza. Ezen időszak a kivizsgálások mellett katonai szempontból is igen tevékenynek volt tekinthető. 1973

⁷³⁵ Tárgy: A NEFB tevékenységének értékelése a hanoi miniszterhelyettes konzultáció óta. Hanoi, 1973. november 6. 2297/NEB/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

⁷³⁶ Tárgy: Másolat Marjai József államtitkár elvtárs 1974. március 18-án kelt feljegyzéséből. Budapest, 1974. március 18. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 42. doboz. 14.

⁷³⁷ Ibid.

⁷³⁸ Tárgy: Panaszok kivizsgálásának „paritásával” kapcsolatos lengyel álláspont értékelése. Budapest, 1973. december 10. 003019/15/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 12. doboz.

szeptemberében a katonai helyzetben lényeges változás nem volt felfedezhető, mert sem a saigoni kormányzat, sem pedig a DIFK egészen októberig nem kezdeményezett nagyobb területekre kiterjedő, magasabb katonai egységek bevetését igénylő hadműveleteket,⁷³⁹ amikor is a forradalmi erők 1973. október 15-én parancsot kaptak a saigoni erők pacifikációs programja elleni katonai csapásra.⁷⁴⁰ 1973. október 16-án, pedig a DIFK a kiáltványában nyílt ellenállásra szólította fel Thieu és kormányzata ellen az általa ellenőrzött területek lakosságát. Az ezt követő hadműveletek menete, iránya és intenzitása a DIFK katonai erők taktikai fölényét rajzolta ki.

A NEFB újraindításával, valamint Kanada kiválása után a magyar tagozat néhány, korábban a kanadaiak által betöltött posztot meg akart szerezni.⁷⁴¹ Ilyen volt a személyzeti és logisztikai igazgatói poszt, mert ezek az igazgatóságok ellenőrizték a helyi állampolgárok foglalkoztatását és a nagyobb politikai jelentőségű közlekedési ügyeket, mint például a légiközlekedési részleg. Ezzel egy időben a magyarok által betöltött Operatív Ellenőrzési Hivatal vezetői állásának megtartására is törekedtek,⁷⁴² ami a főigazgató közvetlen irányítása mellett működő önálló revizori csoport volt.⁷⁴³ A Titkárságon belül az ad hoc bizottságon és a főigazgatói üléseken keresztül próbált hatást gyakorolni annak a tevékenységének az alakulására.⁷⁴⁴ A tisztségek újraelosztása után a Titkárság vezetésében azonban az indonéz delegáció rendelkezett döntő befolyással.⁷⁴⁵ A misszió számára az év második felében már a válságos pénzügyi helyzet jelentette a legfőbb gondot.⁷⁴⁶ Ezért a katonai bizottság munkáját is csökkentették, ami a kivizsgálásokra is negatívan hatott. Ez viszont tovább szította a tüzet a DIFK és a Thieu-kormányzat között. Ez kihatott a dél-vietnami „demokratikus” választásokra is. Dél-

⁷³⁹ Tárgy: Saigoni rezidentúránk januári futárpostájáról. Budapest, 1975. január 28. 62/9-465/75. ÁBTL3.2.6 8-065/Vietnami rezidentúra.

⁷⁴⁰ Tárgy: A NEFB tevékenysége. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 38. doboz.23.

⁷⁴¹ Korábban a kanadaiaknak sikerült kulcsfontosságú pozíciókat megszereznie a NEFB Titkárság megalakulása során. Tárgy: VNEFB Titkársági funkciók betöltése Kanada kilépése után. Budapest, 1973.07.02. 001212/17/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 3. doboz.

⁷⁴² Tárgy: Új beosztások megszerzésének a lehetősége a NEFB Titkárságán. Budapest, 1973.09.14. 001212/18/1973. XIX-J-63-a. VNEB 1. doboz.

⁷⁴³ A NEFB Titkárságának helyzete, javaslat követendő taktikánkra. Budapest, 1973. 11.13. 001212/35/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 1. doboz.

⁷⁴⁴ Tárgy: Magyar Tevékenység a NEFB Titkárságon. 13/1975/ Szigorúan titkos. melléklet. XIX-J-63-a. VNEB. 2. doboz.

⁷⁴⁵ Tárgy: Jelentés a saigoni tapasztalatokról és a NEFB Titkárságával kapcsolatos taktikánkra, teendőkre. 001212/35/73; Továbbá tárgy: VNEFB Titkársági funkciók betöltése Kanada kilépése után. Budapest, 1973. június 7. Sz.n./1973. XIX-J-63-a. Vietnami Ellenőrző Bizottság 1. doboz.

⁷⁴⁶ Tárgy: Tájékoztató a dél-vietnami helyzetről és a NEFB-ről Mladenov, bolgár külügyminiszter magyarországi látogatásához. Budapest, 1974. december 11. 00557/5/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz. 1-4.

Vietnamban a Thieu-adminisztráció annak érdekében, hogy megerősítse egyre csak apadó hatalmát, illetve támogatói körét, adminisztratív forradalom mellett próbálta kiterjeszteni a demokratikus jogokat a Harmadik Erő irányába, de tartott a kommunista párt parlamentbe való bejutásától is. Ezért a *Don Chu* (Thieu pártjának a lapja) szerint: „*a választásokig nem lehet legalizálni a kommunisták hatalmát.*”⁷⁴⁷ A választásokon a képviselők négy listán indultak, de a parlamentbe való bejutás csak Thieu engedélyével történhetett,⁷⁴⁸ illetve egy 1972. december 27-én kelt törvényben meghatározták, hogy egy politikai pártnak nagy taglétszámmal és az egész országra kiterjedő szervezettel kellett bírnia.⁷⁴⁹ A NEFB újraindításának köszönhetően a VDK–DIFK is taktikát váltott, hogy megnyerje a nemzetközi misszió nem szocialista tagjait. 1973 novemberében a DIFK megengedte az indonéz, az iráni delegáció, illetve az amerikai vezetésnek is, hogy az általa elfoglalt területeket megtekintsék. A VDK viszonylatában, pedig sor került a NEFB delegációvezetők Hanoi látogatására 1974. január 29.–február 1. között.⁷⁵⁰

4.1.1 A NEFB változó feladatai a második szakaszban (1973. augusztus–1974. április)

1973 novemberétől újra fellángoltak a DIFK és a dél-vietnami haderő közötti harcok, s ezzel egyenes arányban növekedett a tűzszünetesértékek száma, ami a kivizsgálások óhatatlan megnövekedését eredményezte.⁷⁵¹ Ez a vizsgálati tevékenység a NEFB egyik, de nem kizárólagos funkciója volt. A vizsgálatokat csak egyhangú határozatokkal, azaz mind a négy tagozat egyetértésével rendelhették el. A bizottságnak, minden egyes vizsgálat lefolytatása során a legszorosabban együtt kellett működnie a kétoldalú vegyes katonai bizottsággal, amely során kidolgozták a háború befejezéséről szóló hathatós tűzszünetet. A bizottsági vizsgálatoknál továbbra is a korábban is

⁷⁴⁷ Vietnami Magyar Híradó 2. szám. 8.

⁷⁴⁸ Az első listán indult Tran Minh Tung igazságügyi miniszter és pártja. A párt jelvénye a nagy vietnami térkép volt. Programjukban a demokráciát, a haladást, a szabadságot, valamint a fejlődést emelték ki. A 2. számú listára Tan Van Lam volt külügyminiszter és pártja került, amelynek az elefánt volt a szimbóluma. Programjuk legfőbb pontja az igazságosság volt. A harmadik listán a Népbarát Fiataljai elnevezésű párt szerepelt. Programjában a közigazgatás fiatalítását, a lopás felszámolását, illetve a vörösök (kommunisták) elleni fellépést sürgették. Szimbólumuk a rizskalász volt. A 4. számú listán egyéb pártok tömörülése indult. Jelvényük a bivallyal szántó paraszt. A megbékélést és a gyűlölködés felszámolását tűzték ki céljukként. Tárgy: Politikai pártok Dél-Vietnamban. Saigon, 1973. április 13. 00570/40/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

⁷⁴⁹ Tárgy: Politikai pártok tevékenységét szabályozó törvény módosítása. Saigon, 1974. április 12. 00570/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

⁷⁵⁰ Tárgy: Összefoglaló jelentés. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 12-13.

⁷⁵¹ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigontól futárral érkezett anyagok III. Csoport; V/1382/1975.

érvényben lévő eljárásokat vették figyelembe, amelynek a modalitásával minden delegáció hallgatólagosan egyetértett.⁷⁵² A NEFB csak központi szinten dönthetett a vizsgálatokról. A két dél-vietnami fél által benyújtott panaszok közül egyetlen számú panaszt fogadhat el (a paritás elve). A vizsgálatokat az 1973. október 3-tól beadott panaszokkal kellett kezdeni.⁷⁵³ Érvényesíteni kellett az ok-okozati összefüggést. A vizsgálatokat csak kétoldalú garancia és mindkét fél összekötő tisztjének jelenléte esetén lehetett lefolytatni.

Azonban először fordult elő a NEFB fennállásában, hogy a DIFK által előterjesztett tűzszünetkérelmi panaszok száma meghaladta a VK által betérjesztettek számát.⁷⁵⁴ Ez a tény azzal magyarázható, hogy a saigoni kormányzat a katonai helyzetet a saját javára igyekezett fordítani azáltal, hogy a katonai akciók mellett blokádot hirdetett a DIFK által ellenőrzött területek ellen, sőt még kiéheztetéssel is próbálkozott,⁷⁵⁵ aminek a végeredménye egy, az országot megrengető gazdasági válság lett, így az ellenzék nyíltan felszólalt Thieu ellen. A DIFK a NEFB tűzszünet kivizsgálását az USA, valamint a saigoni kormányzat elleni tiltakozását használta egyfajta pajzsként,⁷⁵⁶ amivel fel tudta tartóztatni az ARVN-katonaságot, valamint időt nyert és felkészült a megfelelő válaszlépésekre. A szocialista tagozat a VDK-val, azon kívül a DIFK-vel való egyeztetés mellett a varsói négyoldalú megállapodás szellemében járt el, továbbá sikerült kiharcolnia, hogy először a DIFK által benyújtott panaszokat vették előre. Tehát a VK-nak a DIFK ellencsapásai miatt benyújtott panaszait csak ezután „az ok-okozat, valamint a kronológiai sorrend elve alapján lehet[ett] kivizsgálni.”⁷⁵⁷ 1973. július–szeptember között a tűzszünet kivizsgálások kérdésében a NEFB gyakorlatilag inaktív maradt. Az 1973. októberi magyar elnökségi periódus alatt a szocialista tábor az észak-vietnami érdekek hathatós támogatása érdekében tudatosan, „csak néhány viszonylag kisebb

⁷⁵² Tárgy: A NEFB vizsgálati tevékenységének kérdései. Saigon, 1974. május 16. 00524/20/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁷⁵³ Tárgy: A NEFB és a magyar NEFB tagozat tevékenysége. Budapest, 1973. december 11. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz. A NEFB 1974. április. 8-ig. Mintegy 500 esetet vizsgált ki a tűzszünet megsértésével kapcsolatban.

⁷⁵⁴ Ibid.

⁷⁵⁵ Tárgy: A VK folytatólagosan tűzészégi állásokat állomásoztat NEFB csoportok közelében DIFK terület lövése céljából. 1973. december 21. 5473/Ma. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz. és Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 110.

⁷⁵⁶ Tárgy: A NEFB küldöttségvezetők látogatása a felszabadított területen. /2. számú melléklet. /Sz.n./1974., illetve tárgy: Tiltakozás a Párizsi Egyezménynek az USA és Saigon általi fokozódó megsértése miatt. Hanoi, 1974. április 16. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁵⁷ Tárgy: A NEFB és a magyar NEFB tagozat tevékenysége. Budapest, 1973. december 11. /Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

*jelentőségű adminisztratív és pénzügyi kérdés megvitatására került sor, valamint konzultációkra és a Politikai Bizottság üléseire.*⁷⁵⁸ Ezzel párhuzamosan folytatódott a két tábor szembenállása a NEFB-ben, sőt a magyar küldöttség úgy ítélte meg, hogy friss missziós tagozatként „*Irán komolyan veszi NEFB-tagságából származó kötelezettségeit és „eredményeket” kíván produkálni.*”⁷⁵⁹ Ennek ellenére, a szocialista delegációk úgy értelmezték, hogy a VK által beadott tüzszünetértési panaszokat a NEFB körzetekben anélkül folytatták le,⁷⁶⁰ hogy mindezt megelőzte volna egy, a nagyköveti bizottság által kiadott utasítás. A magyarok szerint hasonló eset történt, amikor a Nha Be-i benzinraktár felrobbantását követően az iráni és indonéz tagozat kétoldali megfigyelést hajtott végre.⁷⁶¹ Az utóbbinál a vonatkozó magyar jelentés azt is megemlíti, hogy Sodeify iráni tábornok hívta őket a megfigyelésre, de ők nem vettek részt rajta.⁷⁶² A magyar tagozat számára ez azért is volt fontos, mert a DIFK külön kérte őket, hogy ne engedjék Iránt és Indonéziát a Saigon érdekeit szolgáló kivizsgálások folytatására. Másrészt meg akarták erősíteni Dél-Vietnamban a politikai és a társadalmi támogatottságát, különös tekintettel a vitatott területeken. A magyar tagozat meg is kapta a felkérést, hogy „*jó lenne, ha a NEFB lefolytatna néhány olyan vizsgálatot, amely a DIFK igazát mutatja be.*”⁷⁶³ A forradalmi erők itt már nem ragaszkodtak a kronológiai vizsgálatok elvéhez, hiszen a VK nyomását akarták enyhíteni, így a nemzetközi misszió belül visszatértek a korábbi „*szelektivitás elvéhez*”.⁷⁶⁴ Ez azzal magyarázható, hogy a VK 1974 áprilisára saját magát taszította morális, társadalmi, politikai, illetve gazdasági válságba.

Az 1974-es évben a NEFB szocialista tagozatának a szempontjából továbbra is nagy hangsúlyt kapott az együttműködés kérdése a VDK-val, illetve a DIFK-kel. Ezzel kapcsolatban egy, a misszióval foglalkozó magyar, lengyel, észak-vietnami és DIFK belügyminiszteri tanácskozáson a magyar delegáció egyértelműen leszögezte: „*A vietnami forradalom előbbre vitele, a vietnami elvtársak ügye és felelőssége a szocialista*

⁷⁵⁸ Tárgy: A NEFB kivizsgálások jelenlegi helyzete a Bizottságban. Saigon, 1974. január 12. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁷⁵⁹ Tárgy: Irán és Indonéz delegációk egyoldalú megfigyelések kérdéséről. Saigon, 1974. február 12. 005153/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁶⁰ Tárgy. Összesítés az iráni és indonéz kivizsgálásairól, illetve megfigyeléseiről a saigoni képviselőlet 1974. február 7-én kelt 147. számú távirata alapján. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁶¹ Ibid.

⁷⁶² Tárgy: Iráni-Indonéz delegációk egyoldalú döntései. Saigon, 1973. december 26. 005153/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁶³ Tárgy: A DIFK álláspontjának alakulása a tüzszünetértési panaszok kivizsgálási eljárásával kapcsolatban. /1973. november-1974. április/ Budapest, 1974. április 17. 00524/18/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁶⁴ Ibid.

tagozatok internacionalista feladata, ezt lehetőségeinkhez mérten segíteni kell. Hangsúlyoztuk annak fontosságát is, hogy közös harcunk segítse a nemzetközi osztályharc ügyét is.”⁷⁶⁵

Az 1974-es év elejére a magyar és lengyel delegáció megerősödése figyelhető meg, mert több olyan határozat, nyilatkozat született a NEFB ülésin, amelyek közvetve vagy közvetlenül bírálták a saigoni rendszert. A két vietnami fél által folytatott katonai eszkaláció folytán a fegyverzetcsere-ellenőrzés végrehajtása hiú ábránd maradt: mindkét fél továbbra is kapta a katonai utánpótlást, és így a VK-t az amerikai vezetés is támogatta a legmodernebb harci repülőgépekkel (F-5E Tiger II. vadászbombázó).⁷⁶⁶ Ennek a fegyverzetnek a VK-hoz való jutását akarta megakadályozni a VDK és a DIFK, amihez szintén a szocialista tagozatok segítségét kérte, hogy ezt a NEFB-en keresztül próbálják megoldani. A magyar tagozat mint a soros NEFB elnökségi időszak vezetője első lépésként úgy kívánta megoldani, hogy a nemzetközi misszió belül „*megpróbál elfogadtatni egy olyan döntést, amely szerint addig, amíg a két vietnami fél meg nem állapodik a fegyverzetcsere feltételeinek a meghatározásában, addig minden fegyverbehozatal illegális. Ezért az ügyet a KFKKB-hoz kellene utalni a fegyverzetcsere feltételeinek és ezzel kapcsolatos meghatározása céljából.*”⁷⁶⁷ Ez ügyben az 1974. február 11-i keltezéssel a KFKKB DIFK tagozata jegyzéket intézett a NEFB-hez.⁷⁶⁸ A taktikájuk és a hivatkozásuk alapját a Párizsi Egyezmény 7. cikkének első bekezdése jelentette, amely tiltotta a fegyver, lőszer, valamint egyéb hadianyagok bevitelét Dél-Vietnamba. Másrészről, a VK taktikája ennek a cikknek a második bekezdésére alapult, amely szerint mindkét dél-vietnami félnek a szabadságában állt – a KFKKB, illetve a nemzetközi misszió felügyelete mellett – a tűzszünet után használhatatlanná vált fegyverzetet egy az egy alapon időszakosan pótolni. A fegyverzetcsere során a katonai, személyi állomány és a fegyverzet szállításának, illetve cseréjének az ellenőrzése csak a Dél-Vietnamban a

⁷⁶⁵ 1974. május 28–30-án zajlott le ez a tanácskozás. HM HIM HTL, 255/1/717- 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok; továbbá KÜM 0550/24/1974.

⁷⁶⁶ A magyar hírszerzés feltételezése az volt, hogy az amerikai kormányzat a KFKKB és a NEFB ellenőrzése alatt akarta lebonyolítani a repülőgépek bevitelét a Dél-Vietnam területére. Tárgy: Amerikai fegyverszállítványok a saigoni rezsimnek. Budapest, 1974. január 23. 00512/1/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz. Ennek a további bizonyítását nem tartalmazták a források, csak annyit, hogy VDK és a DIFK kész tényként közölte, „*a Thieu kormányzat a repülőgépek szállításával kapcsolatos dokumentumokat küldött a NEFB-nek.*” Tárgy: Feljegyzés /0833/. Hanoi, 1974. január 15. 00512/1/1974. Ibid.

⁷⁶⁷ Tárgy: Feljegyzés /5401/. Saigon, 1974. március 21. 00512/5/1974. Ibid.

⁷⁶⁸ Tárgy: Amerikai fegyverszállítások a saigoni rezsimnek. Budapest, 1974. március 20. 00512/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

vietnami misszió által is ellenőrzött belső pontokon jöhetett létre.⁷⁶⁹ Ezt a taktikai „csatát” a VK nyerte meg, mert a szocialista tagozatnak nem volt elég a DIFK által benyújtott informális bizonyítéka ahhoz,⁷⁷⁰ hogy a NEFB-ben elfogadtassa ezt a döntést, valamint a fegyverzet is leszállításra került.⁷⁷¹

A szembenállás ellenére is NEFB-ben belül valamennyi tagozat egyetértett a fogolycsere fontosságával, ami 1974 januárjában stagnált, amit még a vietnami nemzeti ünnep, a TET is felerősített. A fogolycserét elsősorban a DIFK erőltette jobban, hogy a Holdújév előtt kerüljön rá sor, ám ez a kölcsönös vádaskodás miatt nem jött létre.⁷⁷² Rögtön első lépésként az 1974. februári magyar elnökségi hónap alatt lezajlott fogolycserék lebonyolítása a helyi ellenőrző csoportok biztonságát vizsgáló bizottsági munka mellett – emelkedett ki.⁷⁷³ Mivel a PE-ben vállalták a fogolycsere kötelezettségét, a KFKKB február elején összeült, ahol megegyeztek a foglyok átadásának a menetrendjében: Három fázist jelöltek meg.⁷⁷⁴ Az első és második alkalommal a VK adott át foglyokat a DIFK-nek, majd a harmadik körben kölcsönös átadás történt.⁷⁷⁵ Ennek a megerősítése érdekében a DIFK a vietnami misszió segítségét kérte. Az volt az elképzelésük, hogy a fogolycserét a KFKKB-tisztek jelenlétében ejtenék meg, így a misszió összekötő tisztjei feleslegessé váltak volna.⁷⁷⁶ Ez természetesen a szocialista delegációk nemtetszését is kivívta. Az utolsó nagyszabású NEFB által felügyelt fogolycserére a két dél-vietnami fél részvételével a magyar misszió elnökségi időszaka alatt, 1974. február 8–14,⁷⁷⁷ illetve március 6-án között került sor.⁷⁷⁸ A foglyok tekintetében a saigoni vezetés továbbra is tartotta magát ahhoz, hogy politikai fogoly nincs

⁷⁶⁹ Felek csak azonos mennyiségben megrongálódott vagy meghibásodott technikai eszközt cserélhettek ki. HM HIM HTL, 253/2/715– 1974-75-ben futárral érkezett anyagok, III. Csoport; V/1382/1975/5. számú melléklet.

⁷⁷⁰ Tárgy: Amerikai fegyverszállítások a saigoni rezsimnek. Budapest, 1974. március 20. 00512/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁷¹ Tárgy: Kérelem az USA-VK illegálisan Dél-Vietnamba vitt F-5E típusú lökhajtásos repülőek kérdésének sürgős kivizsgálására és mielőbbi döntéshozatalra, valamint intézkedésekre. 005112/8/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁷² Tárgy: Feljegyzés /692. számú/. Saigon, 1974. január 12. 00511/1/1974., illetve tárgy: 69. számú távirat fordítása. 00511/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁷³ Tárgy: Csapó Viktor vezérőrnagy: Összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. március 15. 002/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.

⁷⁷⁴ Tárgy: Az 1974. február 5-én a Központi KFKKB-ban született megegyezés a katonai és polgári személyek átadásának ütemtervéről. 00511/7/1974. Ibid.

⁷⁷⁵ Tárgy: Február 2-i egyeztetőn a fogolycsere kérdéséről kaptunk tájékoztatást. Saigon, 1974. február 2. 00511/3/1974. Ibid.

⁷⁷⁶ Tárgy: Feljegyzés I. Saigon, 1974. február 11. 00511/12/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁷⁷ Tárgy: Fogolycsere. Budapest, 1974. február 15. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁷⁸ Tárgy: A NEFB sajtónyilatkozata a két dél-vietnami fél között lefolyt fogolycsere befejezése alkalmából. Budapest, 1974. március 8. 00511/30/1974. Ibid.

náluk, csak „kommunista politikai fogoly”, akik azt a politikai bűncselekményt hajtották végre, hogy az ellenséggel szövetkeztek.⁷⁷⁹ Ezen időszak alatt erősödött meg a vietnami nemzetközi kontingensen belül a szocialista tagozat befolyása, és ezzel elérték, hogy a kezdeményezést átvették az indonéz–iráni tagozatoktól, ezáltal a befolyásukat a DIFK megerősítésére és az információszerzésre használták fel.⁷⁸⁰

A körzeti központokban, továbbá a helyi ellenőrző csoportokban működő képviselők kiemelten kezelték a saigoni kormányzat helyi szerveivel kialakított kapcsolattartást is.⁷⁸¹ Azonban a NEFB-ben kifejtett tevékenységük során a nagyköveti és katonai bizottsági üléseken a felhalmozódott tüzszünetsértési panaszok kivizsgálása, illetve fogolycsere jelentette továbbra is a fő feladatot – ez az előbbi esetében a „kiegyensúlyozott válogatás elve” alapján valósult meg. Az 1974-es évben számos lényeges kérdés került napirendre, úgy mint a költségvetés, a Titkárság igazgatójának kinevezése, a HECS-ek biztonsági kérdése a két vietnami harci cselekményi okán, valamint a korábban már említett fogolycsere és a tüzszüneti kivizsgálások. A szocialista tábor újabb sikerként könyvelhette azt is, hogy a VK zászlaját eltávolították a nemzetközi misszió saigoni központi épületéről.⁷⁸² Másrésről hosszas tárgyalások eredményeként a magyar delegáció a februári elnöksége idején elfogadtatta – a VDK-val, a DIFK-kel, valamint a lengyel tagozattal együttesen kidolgozott – NEFB költségvetési előirányzatot az 1974-es évre.⁷⁸³ A pénzügyi kérdésben a saigoni kormányzat ugyanakkor válasza sem méltatta a NEFB-et. A misszió költségvetéséről lefolytatott tárgyalásról, valamint a pénzügyi helyzetéről tájékoztatták Le Duc Tho-t és Henry Kissingert is.⁷⁸⁴ A pénzügy–költségvetési vita elrendezésével párhuzamosan a tüzszünet nem valósult meg, csupán a KFKKB központi szerve jött létre, de alsó szintjei nem épültek ki, ezáltal egyetlen olyan kérdést sem oldott meg, ami a nemzetközi misszió napirendjén szerepelt.⁷⁸⁵

⁷⁷⁹ A politikai foglyokat a Chi Hoa-, a Thu-Doc- vagy a Tan-Hiep börtönbe tartották fogva. Tárgy: Politikai foglyok Vietnámban. Saigon, 1974. augusztus 14. 00511/39/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁷⁸⁰ Tárgy NEFB-ben belüli helyzet és nehézségeink. Budapest, 1974. február 26. 00592/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁷⁸¹ Tárgy: Nagyköveti utasítás tervezet. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁷⁸² Ezt a 1974.évi februári magyar elnöki hónap alatt sikerült elérni, amely a váltások utáni időszak első nagy erőpróbája volt mind politikai és mind szervezési szempontból. Tárgy: Összefoglaló a februári elnökségi időszakról. Saigon, 1974. március 13. 00533/14/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁷⁸³ Tárgy: Csapó Viktor vezérőrnagy: Összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. március 15. 002/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz, illetve tárgy: Utasítás az 1974. februári magyar elnökség időszakára. Budapest, 1974. január 14. 00533/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁷⁸⁴ Tárgy: Utasítás az 1974. februári magyar elnökség időszakára. Budapest, 1974. január 14. 00533/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁷⁸⁵ Tárgy: Marjai József: Nagyköveti utasítás Lőrincz N. Jánosnak. Budapest, 1974. január 16. 00533/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

A saigoni kormányzat tovább mélyítette a forradalmi erők, illetve a közte húzódo diplomáciai szakadékot azzal, hogy 1974 áprilisában megvonta a DIFK-tól a KFKKB-ban működő katonai küldöttség részére a Párizsi Egyezmény által biztosított menstéget és kiváltságot. Az ok többek között abban is keresendő, hogy a VK egyes vezetői úgy gondolták, hogy a PE aláírásával hallgatólagosan, de elismerték a DIFK létezését. Ezzel a döntésükkel éppen ennek az ellenkezőjét próbálták bizonyítani.⁷⁸⁶ Erre válaszul a DIFK nem vett részt a Párizs melletti tárgyalásokon,⁷⁸⁷ valamint 1974 májusában VK a DIFK delegációnak privilégiumainak korlátozása miatt felfüggesztette a részvételét a KFKKB-ban,⁷⁸⁸ Ám ez nem tartotta vissza a forradalmi erők küldötteit, akik továbbra is részt vettek az üléseken. Inkább jobban kidomborította a VK tehetetlenségét, amely egyre jobban nem volt ínyére az amerikai vezetésnek. Ennek apropóján fordulhatott elő, hogy washingtoni nyomásra,⁷⁸⁹ 1974. június 7-én visszaadták a DIFK-nek a KFKKB-ban résztvevő tagozata számára a pótlólagos diplomáciai mentességét és kiváltságokat,⁷⁹⁰ azaz visszaállították az 1974. április 16-i állapotokat.⁷⁹¹ Sajnálatos módon a tűzszüneti kérdésekben a dél-vietnami feleknek nem sikerült közös egyetértésre jutniuk. Ennek az elérése céljából a DIFK, a VDK támogatásával, nyílt diplomáciai üzenetet fogalmazott meg a VK és az USA számára, amikor is a forradalmi erők egyoldalú döntéssel 1974. június 23-án⁷⁹² határozatlan időre felfüggesztették a KFKKB üléseit. Másodsorban fokozta az erőfeszítéseit a nemzetközi elismertsége jegyében. Fontos célja volt a forradalmi erőknek, hogy elismerjék a DIFK-et, mint önálló dél-vietnami kormányt és a Vietnam területén lévő diplomáciai missziókhöz hasonló mozgás szabadságot harcoljon

⁷⁸⁶ A magyar delegáció ezt az információt a „Csenkung Zsipao” újság által meghivatkozott magas rangú saigoni diplomáciai forrásokra közölte le. Tárgy Sajtószemle. Saigon, 1974. január 2. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁷⁸⁷ Tárgy: A NEFB jelenlegi helyzete. 1552/NEFB/1974. Budapest, 1974. július 17. Ibid.

⁷⁸⁸ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. május 10. 00569/24/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁷⁸⁹ A magyar jelentés szerint ennek az utasításnak egyik alappillére lehetett, hogy a washingtoni vezetésnek érdeke volt a harc folytatása, hogy az eltűnt amerikai katonák felkutatásában érdekelt NFKKB formálisan még működjön, hiszen katonák hazahozatala fontos megoldásra váró belpolitikai kérdés volt az Egyesült Államokban. Tárgy: A DIFK politikája a mentesség visszaállítása folytán kialakult helyzetben. In. Melléklet: Mentességre vonatkozó megállapodás tervezet. Budapest, 1974. július 1. 00569/55/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁷⁹⁰ Tárgy: Az Egyesült Államok saigoni nagykövetségének június 18-i gyakorlata. 00569/47/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁷⁹¹ Tárgy: Hiep tábornok, a KFKKB VK tagozata vezetőjének levele Tuan tábornokhoz, a KFKKB DIFK tagozata vezetőjének a „pótlólagos” diplomáciai mentességek és kiváltságok visszaadásáról. /A saigoni képviselő 600. sz. táviratának fordítása./ Saigon, 1974. június 7. 00569/40/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁷⁹² Tárgy: A VK kormány nyilatkozata, melyet a KFKKB és a NFKKB üléseinek felfüggesztéséről adtak ki. 00569/56/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

ki, valamint el akarta érni az 1961-es és 1963-as bécsi konvenciók érvényességét a DIFK-re is, illetve saját zászló használat jogát is követelte magának.⁷⁹³ Ez utóbbiak egybevágtak a VDK-DIFK szoros együttműködésének egyik fontos elemeként meghatározott DIFK független államiságának a külföld felé való következetesebb hangsúlyozására, sőt a fokozottabb nemzetközi elismertetésének szorgalmazásával, amiben a két szocialista állam fontos helyet foglalt el. A NEFB időszaka alatt valójában ezen törekvések építőköveit jelentették.⁷⁹⁴

A fentiek révén a Thieu-kormányzat a nemzetközi misszió munkáját akarta gátolni, pontosabban a szocialista tagozat munkájának a lendületét akarta megtörni. A KFKKB megbénítása egyben azt is jelentette, hogy a vietnami nemzetközi kontingens sem tudott volna eleget tenni a vállalt kötelezettségeinek, így saigoni kormányzat által megkezdett katonai akciókat sikeresebben hajthatták volna végre.⁷⁹⁵ Másrészről továbbra is fennállt a szembenállás a misszió belül. A békemisszió tevékenységét beárnyékolta, egy 1974. május 14-én kelt jelentés, mely szerint az a Kanada helyett beugró Iránnal is megmaradt kétpólusúnak. Indonézia teljes mértékben Saigont támogatta, Irán, bár kisebb mértékben, szintén a saigoni kormány mellett állt ki.⁷⁹⁶ Ezen jelentés summázatának szilárd alapja az 1974. március-9-én bekövetkezett szomorú incidens, amelynek áldozatai gyermekek voltak. Ekkor a Mekong-deltában fekvő Cai Lay település iskolájának az udvarát akna találat érte, ahol több gyermek a halálát lelte vagy súlyosan megsebesült.⁷⁹⁷ Mindkét dél-vietnami fél a másikat hibáztatta. A „The New York Times” hasábjain is megjelent ez az incidens, amely szerint *„a vietnami kormány és a Vietkong ma keserűen elítélte egymást egy aknavető lövedék miatt, amely 32 gyereket ölt meg, 56 gyermeket és felnőttest pedig megsebesített a Mekong-delta egyik általános iskolájában a múlt*

⁷⁹³ Tárgy: A DIFK mentességekkel és kiváltságokkal kapcsolatos tervezetnek jogi értékeléséről készített feljegyzés. Budapest, 1974. július 9. 00569/59/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz. Ennek az érdekében a DIFK káderátcsoportosításokat hajtott végre, amellyel biztosította számára a megfelelő mennyiségi és minőségi létszámot a Két Fél Közös Katonai Bizottságában.

⁷⁹⁴ A Vietnami Köztársaságnak sikerült elérni diplomáciai vonalon, hogy az 1974-es genfi Emberi Jogok Konferenciáján leszavazták a DIFK részvételét. Tárgy: Dél-vietnami belpolitikai összefoglaló. Saigon, 1974. augusztus 27. 00570/30/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁷⁹⁵ Tárgy: A DIFK központi KFKKB-ben résztvevő katonai delegációjának nyilatkozata arról, hogy a saigoni adminisztráció szándékosan megbénítja a Katonai Vegyesbizottságok szervezetét és működését. Tan Son Nhut, 1974. május 10. 00569/22/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁷⁹⁶ HM HIM HTL, 254/716:-1974. évi jelentés a kontingens tevékenységéről; 00531/4/1974.

⁷⁹⁷ Tárgy: Összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. április. 25. 00534/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

*héten.*⁷⁹⁸ A cikk megjelenése után éles vita alakult ki a misszió tagországai között.⁷⁹⁹ A magyar kontingens különösen az indonéz tagozattal került szembe. Többek között az a körülmény is felerősíthette a két tagozat közötti szembenállást, hogy abban az időszakban éppen Indonézia töltötte be az elnöki posztot. Úgy gondolták, hogy kivizsgálások elhúzódása a magyar és a lengyel tagozatot terheli, amit a nagyköveti, illetve a katonai bizottsági üléseken szóvá is tettek. A kivizsgálások során sem tudtak megegyezni a „kivizsgálások helyszínében”. Az indonézek szerint a kivizsgálást a körzetben kell végrehajtani, sőt innen kell indítani a kivizsgáló csoportot, a magyar és a lengyel küldöttség szerint viszont a saigoni központból kellett volna indítani a kivizsgáló csoportot.⁸⁰⁰ Végül „a magyar és lengyel delegációk a saigoni, az irániak vegyes és az indonézek körzeti szintű kivizsgáló csoportot küldtek Cai Lay-ba, azonban a vizsgálatok nem hozták meg kellő eredményt.” Az elkövetőt nem találták meg, sőt mi több, ennek az ügynek amerikai diplomáciai visszhangja is volt.⁸⁰¹

4.2 A magyar tagozat belső helyzete, valamint a NEFB-en túli feladatok

Az 1973. december 14-től 1974. január 14-ig terjedő időszakban a parancsnokság feladata a váltás teljes végrehajtása volt. A második turnus vezetője Lőrincz Nagy János nagykövet lett,⁸⁰² általános helyettese Gál Gáspár Tamás volt.⁸⁰³ A magyar tagozat második parancsnoka pedig Csapó Viktor vezérőrnagy lett,⁸⁰⁴ aki megörökölte ezt a posztot Szűcs Ferenc vezérőrnagytól. A források azonban arról tesznek említést, hogy a tényleges katonai irányítás továbbra is az első turnus katonai vezetőjének a kezében maradt, bár ő már nem Vietnamból, hanem Budapestről irányított.⁸⁰⁵

⁷⁹⁸ New York Times: Vietcong and Saigon Blame Each Other for Killing of 32. <https://www.nytimes.com/1974/03/16/archives/vietcong-and-saigon-blame-each-other-for-killing-of-32.html>. (Hozzáférés dátuma: 2022.08.13.)

⁷⁹⁹ Tárgy: Összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. április. 25. 00534/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁸⁰⁰ Ibid. 7-8.

⁸⁰¹ Ibid. 8. és Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 132-133.

⁸⁰² Esztergályos Ferenc nagykövetet 1973. decemberében váltották le. Lőrincz N. János (1931–2003) ezt megelőzően Accrában szolgált nagykövetként, majd 1972–1973 között a KÚM Sajtófőosztályát vezette. 1974. januárjáig az átmeneti vezető Gál G. Tamás volt. HM HIM HTL, 255/1/717- 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok; 001621/44/1973.

⁸⁰³ Kemény János–Nagy Tamás. 2020. 116-117.

⁸⁰⁴ Ibid. 117-118.

⁸⁰⁵ Tárgy: A saigoni magyar képviselő vezetőjének és katonai parancsnokhelyettesének beszámoltatása Marjai államtitkár elvtársnál. Budapest, 1974. augusztus 15. 00540/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.;

A parancsnokság fő feladata továbbra is a NEFB-munka és ennek meghatározott feladatainak továbbvitele volt a moszkvai vezetés által megköveteltek mellett. A magyar képviselet NEFB-en belüli és azon kívüli tevékenységét, illetve feladatait úgy végezte, hogy az a szocialista országok közös külpolitikai irányvonalának, emellett a két kommunista vietnami fél érdekeinek megfelelő legyen.⁸⁰⁶ Ennek első lépcsőfoka az 1974. I. negyedévi munka megtervezése volt. Szintén a fő feladatok közé tartozott a személyi állomány politikai, erkölcsi, egészségügyi és biztonsági állapotának a megóvása is. Az utóbbi esetében 1974. február 11. – március 13. között a katonai vezetés nagy gondot fordított az állomány biztonságának fokozására, mivel az amerikai hírszerzés megpróbálkozott a magyar tagozat egyes tagjainak a beszerzésével.⁸⁰⁷

Azonban a magyar misszió második váltásában újra felütötték a fejüket a vezetési problémák, az egyes körzetparancsnokok, valamint a beosztottjaik közötti komoly súrlódások keletkeztek.⁸⁰⁸ Mindezek tetejébe fegyelemsértéseket is elkövettek, úgymint a nézeteltérések, illetve az ebből fakadó tiszteletlen magatartás, továbbá a késések, a munkaidő be nem tartása és a szeszitalok fogyasztása is ebbe a kategóriába tartozott. Ezekre az állomány vezetője gyorsan reagált, de akadt olyan személy is a magyar tagozat kötelékében, akit fegyelemsértés miatt már 1974 májusában eltávolítottak a kint tartózkodó állományból. Egy esetben pedig előfordult,⁸⁰⁹ hogy fenytést szabtak ki a szolgálatba lépésre vonatkozó parancs megtagadásáért.⁸¹⁰ Mindezt a politikai munka keretében oldották meg, sőt a hangulat javítása érdekében felhasználták az otthoni hozzátartozókkal történő kapcsolattartást. A kirándulások, a különböző sport- és

valamint tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: Szűcs Ferenc vezérőrnagy elvtársnak. Saigon, 1975. március 18. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁸⁰⁶ Tárgy: Marjai József: Nagyköveti utasítás Lőrincz N. Jánosnak. 00533/4/1974. Budapest, 1974. január 16. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁸⁰⁷ Az USA hírszerzése két általuk beszervezett 1956-os disszidensen keresztül próbált hatást elérni a magyar tagozaton belül. Tárgy: Kucsera László r. vör. Csoportfőnök jelentése a NEFB magyar tagozat kontingensének a helyzetéről. Budapest, 1974. március 19. 61-30-15/74.; illetve tárgy: Kucsera László r. vör. Csoportfőnök jelentése a NEFB magyar tagozat kontingensének operatív helyzetéről. Budapest, 1974. január 24. 61-30-6/74. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁸⁰⁸ Ezek a II., a IV. és a VII. körzetben fordultak elő. Kemény-Nagy. 121.; Tárgy: Csapó Viktor vezérőrnagy: Összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. január 14. 002/1/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.

⁸⁰⁹ Miniszteri felhatalmazással eltávolították a VII. Körzet parancsnokát, a I. Körzet parancsnokhelyettesét, egy biztonsági és ellenőrző tisztet, valamint egy rádió távirászt. Tárgy: 6. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. május 15. 00534/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 20. doboz. 11.

⁸¹⁰ Tárgy: Kucsera László r. vör. Csoportfőnök jelentése a NEFB magyar tagozat kontingensének a helyzetéről. Budapest, 1974. március 19. 61-30-15/74. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

kulturális események is ezt a célt szolgálták, az állomány védelme érdekében több rendszabályt is életbe léptettek. A fegyelemsértésekkel kapcsolatban a katonai parancsnok úgy gondolkodott, hogy ezek alapvetően a foglalkozási ártalmak kategóriájába sorolhatóak az emberi szervezet egyoldalú igénybevétele miatt, amelyet a munkahelyi klíma, a velejáró fizikai és pszichológiai ártalmak jelentettek, ez okból az egészségügyi problémák is egyenes arányosan nőttek.⁸¹¹ Erre reagálva a katonai törzs tervező, szervező és irányító tevékenysége során parancsot adott ki az egészségügyi rendszabályok betartására, valamint a pihentetés általános szabályaira vonatkozóan. Ez utóbbival kapcsolatban differenciáltabban, illetve szervezettebben oldották meg a belső rotációt is.⁸¹² Ezen felül tervet dolgoztak ki a katonai parancsnok irányításával a körletek készülségi, híradó, hadtáp, egészségügyi, személyügyi és „T” (titkos) ügyvitel ellenőrzésére,⁸¹³ továbbá kiemelten kezelték még a nyelvoktatás kérdését is.

Ennek ellenére a nemzetközi misszióban végzett munka során a Jogi Csoportba beosztott magyar tagozat tagjai sérelmezték, hogy több esetben nem kapták meg a minimális segítséget sem, valamint az információáramlásból is többször kihagyták őket, ellenben volt, aki ezt szóvá is tette.⁸¹⁴ Ez azért is érdekes, mert a magyar tagozat és a DIFK számára sokrétű feladatot végeztek. Ezek között szerepeltek a NEFB nagyköveti ülésével kapcsolatos feladatok, az albizottságaiban való részvétel, a KFKKB delegációjától érkező panaszlevelek jogi elemzése, a körzetekben folyó munkával kapcsolatos jogi elemző munka, az átadásra került ügyek és dokumentumok kezelése, illetve egyéb ügyek.⁸¹⁵ Azonban ez az információáramlás nem megfelelő működése nem egyedi eset volt, mert akadt olyan más beosztott is, aki a NEFB magyar delegáció titkáráként a diplomáciai egyeztetések során szenvedett ennek a hiányától. *„A többi delegációval folytatott megbeszélések során előfordult, hogy a tárgytól eltérve /amire aznap konkrét eligazítást kaptam/ olyan problémák, események merültek fel, amelyekről nem vagy alig hallottam. Ezt a helyzetet komplikálta, hogy ilyen fokú tájékozatlanságot*

⁸¹¹ Tárgy: Csapó Viktor vezérőrnagy: Összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. február 12. 002/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.

⁸¹² A rotálási terv összeállítása kapcsán a pártmunka érdekeinek folyamatosságát figyelembe véve kellett a kijelölt felelősnek, vagyis a párttitkárnak a hivatalvezetéssel és illetékes vezetőszervekkel konzultálnia.

⁸¹³ Tárgy: Csapó Viktor vezérőrnagy: Összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. március 15. 002/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.

⁸¹⁴ Tárgy: dr. Szelei Kis Gyula. Saigoni útijelentés. Saigon, 1975. január 22. 00540/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A jogi ügyekkel foglalkozott a szolgálati ideje alatt a jelentés írója.

⁸¹⁵ Tárgy: dr. Szelei Kis Gyula: munkaköri leírás. Saigon, 1975. január 23. 11-2/1975/Sz.t./ melléklet. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

*előnytelen felfedni a többi delegáció előtt.*⁸¹⁶ A NEFB magyar tagozata azonban megcsillantotta hétköznapi emberi oldalát is, amikor két szabadidejét töltő magyar személy a Qui Nhon tengerparti fürdőhelyen kimentett három iskoláskorú gyermeket a tengerből.⁸¹⁷

4.2.1 Az MSZMP vietnami pártszervezete

A személyi állomány megerősítése érdekében az MSZMP Külügyminisztériumi Bizottsága 1974. március 12-i határozata alapján a NEFB magyar tagozaton belül héttagú vezetőséggel létrehozták a MSZMP pártalapszervezetét, amelynek a székhelye Saigon volt.⁸¹⁸ Erre azért volt szükség, mert az addig eltelt időszak tapasztalatai alapján úgy gondolták, hogy indokolt a pártszervezeti szabályzatnak megfelelő szervezeti keret létrehozása.⁸¹⁹ Több oka is volt ennek. Elsősorban erősíteni szándékozták a küldetés politikai–katonai jellegét, mert ennek a teljesítését a dél-vietnami és a NEFB-en belüli helyzet alakulása nagyban befolyásolta. Másodsorban a fogadó ország társadalmi arculata és belpolitikai helyzete a szocialista tagozat számára, ellenséges környezetnek számított. Az innen érkező negatív propagandát és egyéb provokációkat ezzel a pártalapszervezettel kívánták ellensúlyozni. Harmadsorban számolni kellett azzal, hogy a családtól való hosszabb távollét intenzívebben megjelenő emberi problémákhoz vezethet. Negyedrészen a hét körzetben történő szolgálat miatt a kommunista párttagság viszonylag nagy területen volt szétszórva, ezért pártéletet csak az alapszervezet keretén belüli legfőbb fórumon, a taggyűlésen keresztül tudták gyakorolni. Ötödrészt az irányítással, továbbá a munkamódszerrel összefüggően merültek fel vezetési anomáliák. Ezeknek az ellentmondásoknak a leküzdésére a KÜM és a BM sajátos határozatai voltak érvényesek, ennek a kivitelezésére a kontingens vezetősége számára pedig az alapszervezet tűnt a legideálisabbnak. A pártélet fejlesztése, valamint a tagozat

⁸¹⁶ Tárgy: Dr. Bánlaki György: Beszámoló a saigoni tapasztalatokról. Saigon, 1975. március 8. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁸¹⁷ Tárgy: Csapó: Viktor vezérőrnagy: 6. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. május 15. 00534/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 20. doboz.

⁸¹⁸ Megválasztották még vezetőség választó taggyűlés képviselőit is, amit az elnök, öttagú jelölőbizottság és a háromtagú szavazatszedő bizottság alkotott. A pártalapszervezettel párhuzamosan a helyi ifjúsági szervezet a KISZ is megalakult. Tárgy: Forгатókönyv az alapszervezeti vezetőségválasztó taggyűlés elkészítésére. Saigon, 1974. április. 15. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁸¹⁹ Tárgy: Pordán János: Jelentés a saigoni alapszervezet munkájának beindításáról, az eddigi tapasztalatokról és további feladatokról. Saigon, 1974. szeptember 12. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

munkájának az összehangolása érdekében pedig a KÜM és a HM egyeztetett.⁸²⁰ A pártvezetőség – maga szempontjából – tehát jól megtervezve látott hozzá a pártpolitikai munka irányításának beillesztéséhez a NEFB magyar kontingensének mindennapi életébe. Ezért fordult elő, hogy a katonai kontingens szervezeti keretében működő politikai csoport a fontos katonapolitikai feladatokon túl részt vett a pártpolitikai feladatok megszervezésében is.⁸²¹ Mindezt támogatta a fent említett három tárca is, így a vezetőség választó taggyűlését 1974. május 28-án megtartották. Ezzel a VDK–DIFK munkáját tovább erősítették, – különösen Saigonban, ahol a magyaroknak a Harmadik Erővel sikerült jó kapcsolatot kialakítaniuk. Másrészről a magyar tagozat személyi állományának a „politikai–erkölcsi” helyzetét, valamint a fegyelmét akarták megerősíteni, nehogy előforduljon egy újabb disszidálási ügy, illetve a provokációk elleni védelmet is kiemelten fontosnak tartották.⁸²² Ez utóbbit a körzetekben erősítették kiváltképpen, mert akadtak olyanok, akik céltalannak tartották az otlétüket, ezért fordulhattak elő ott több súlyos és kevésbé súlyos fegyelemsértés. Ezen okból a magyar delegációban résztvevők politikai oktatásban részesültek, amit összekapcsoltak az aktuális politikai helyzet értékelésével is. Mivel a korábban említett fegyelemsértések megelőzésére nem követtek el mindent a pártbizalmi emberek, a II.-es és VII.-es körzetben leváltásra kerültek.⁸²³ A munkájukat a KÜM Pártbizottságának 1974. március 12-i határozata alapján végezték,⁸²⁴ amely szerint kéthavonta taggyűlést kellett tartaniuk, de a pártszervezet féléves munkaterv alapján dolgozott és fegyelemsértés esetén a pártfegyelmi eljárást a helyszínen folytatták le,⁸²⁵ illetve a körzetekben a pártbizalmiak irányítottak továbbra is a politikai munkát.⁸²⁶ Azonban határozati szinten a pártszervezet kiegészítette a KÜM PB határozatait annyival, hogy a Szervezeti Szabályzata értelmében a pártvezetőségének joga volt minden kommunista beszámoltatására, kivételt ez alól csak a vezető, illetve a két helyettese

⁸²⁰ Ibid.

⁸²¹ Ibid.

⁸²² Tárgy: Pordán János: Kárpáti Ferenc Vezérőrnagy Politikai Főcsoportfőnök miniszterhelyettes elvtársnak. Saigon, 1974. május 18. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁸²³ Tárgy: Jegyzőkönyv az 1974. április 19-én megtartott pártcsoport-bizalmi értekezletről. 1974. április 20. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz. 6-16.

⁸²⁴ Ezt a határozatot a saigoni kommunistákkal és a körzetek pártbizalmi személyeivel is megismertették. Tárgy: Foratókönyv az alapszervezeti vezetőségválasztó taggyűlés elkészítésére. Saigon, 1974. április. 15. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁸²⁵ Tárgy: Határozat az MSZMP saigoni pártszervezet vezetőségének munkamódszerére. Saigon, 1974. július 23. Sz.n./1974. Ibid.

⁸²⁶ Tárgy: Jegyzőkönyv az 1974. április 19-én megtartott pártcsoport-bizalmi értekezletről. 1974. április 20. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 20. doboz. 17.

jelentett.⁸²⁷ A pártvezetőségnek azonban arra is volt joga, hogy dicséretre és jutalomra is felterjesszen egyes személyeket a pártszervezet emberei közül.⁸²⁸ Kimondták, hogy csak *„egyféle politika van és ezt a politikát – adott esetben – a törvények, rendelkezések alapján az erre felruházott szervek valósítják meg és vitelezik ki a gyakorlatban, továbbá viselik végrehajtásáért a felelősséget.”*⁸²⁹ Mindezekkel párhuzamosan továbbra is építeni kellett a kapcsolatot a szocialista tábor másik tagjával, a lengyel delegációval, amellyel összehangolt intézkedéseket hoztak a NEFB, valamint politikai téren és a nevelő munkában egyaránt, s ezt több közös találkozóval próbálták elérni. Ezek általában szabadidős tevékenységek, sportversenyek vagy a közös ünnepek voltak a szocialista tábor által támogatott két vietnami füllel.⁸³⁰ A pártalapszervezet működésével felmerült költségek fedezését a nagykövetség költségvetési keretéből oldották meg.⁸³¹ A pártszervezet jó kapcsolatot ápolt a dél-vietnami szakszervezetekkel is, amivel elősegítette a megfelelő minőségű hírigény beszerzését a VDK é a DIFK részére.⁸³² A forrásokból jól kivehető, hogy az alapszervezet létrehozásához a Politikai Bizottság határozata mellett a minisztériumok támogatása is szükséges volt, annak érdekében, hogy a tagozat katonai, politikai vezetése és állománya részére előírt elvárásoknak a kontingens eleget tudjon tenni.

A személyi állománnyal kapcsolatos feladatok mellett sorra került az 1974. I. negyedévi munka megtervezése is. A NEFB képviseleten belül személyi állománnyal kapcsolatban meghatározták, hogy annak tevékenységére és a személyi állományára helyzetéről, sőt az azt érintő politikai kérdésekről tájékoztatták a képviselet vezetőjét, akinek jelentésbeli kötelezettsége volt a külügyi tárca felé. A képviselet vezetőjének a politikai kérdésekbe a katonai helyettesét is be kellett vonnia. Másfelől a katonai helyettesnek is minden lényeges, ezáltal fontos szervezeti vagy a személyi állományt

⁸²⁷ Tárgy: Határozat a pártszervezet hatásköréről. Sz.n./1974 és tárgy: Határozat. Saigon, 1974. szeptember 12. 00330/4/1974. Ibid.

⁸²⁸ Tárgy: Kivonat a NEFB magyar tagozat vezetőjének és katonai parancsnokának 10. számú parancsából a személyi állományra vonatkozóan. Saigon, 1974. április 7. 00548/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁸²⁹ Tárgy: A saigoni magyar képviselet vezetőjének és katonai parancsnokhelyettesének beszámoltatása Marjai államtitkár elvtársnál. Budapest, 1974. augusztus 15. 00540/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁸³⁰ Tárgy: Pordán János: Kárpáti Ferenc Vezérőrnagy Politikai Főcsoportfőnök miniszterhelyettes elvtársnak. Saigon, 1974. május 18. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁸³¹ Tárgy: Emlékeztető. Budapest, 1974. október 1. 00330/3/1974/VB. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁸³² Tárgy: Feljegyzés a dél-vietnami szakszervezeti delegációval folytatott beszélgetésemről. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

érintő kérdésben, ami a hatáskörébe esett, szintén be kellett vonnia a képviselő vezetőjét.⁸³³

Ezen időszak alatt a KÜM feddésben részesítette a saigoni központot a megválaszolatlanul hagyott utasítások, kérések, illetve késedelmesen végrehajtott rendelkezések miatt.⁸³⁴ Azt sérelmezte a tárca, hogy a képviselő nem figyelte fel a katonai bizottság határozatának a szocialista érdekekkel ellentétes döntéseire, valamint, hogy nem jelentette időben a NEFB nyugati tagozatának az „egyoldalú” megfigyelési gyakorlatát. Több pontatlanságot és felületességet fedeztek fel a futárok indításával, fogadásával kapcsolatban, illetve nehezményezték a képviselő személyi állományát fenyegető akciókról szóló jelentések kellő pontosságát is.⁸³⁵

A szocialista tábor NEFB-en belüli feladatát és a jelentőmunkáját megnehezítette a DIFK háttérbe szorítása.⁸³⁶ Később javult a helyzet, így az operatív hírszerző és tájékoztató munka területén a rezidentúra minőségi javuláson ment keresztül, illetve kiemelt szerepet kapott.⁸³⁷ A tartalékos tiszti állomány magas szinten beszélt az angol nyelvet, így nemcsak tolmácsként alkalmazták őket, hanem magasabb rendfokozatba is előléptették őket.⁸³⁸ A hírszerző munkát javították a KÜM illetékeseivel, bár a csoport fiatalokból állt, de a nyelvtudásuk révén a fedőszervi állásaikban (külügyi és diplomáciai beosztások) sikerült kibővíteniük társadalmi kapcsolataikat, mindemellett az általuk megszerzett értesülésekből állt a külügyi jelentések döntő része. Ebből az következhetett, hogy jobban megismerték a dél-vietnami országos társadalmi és politikai viszonyokat. A nemzetközi misszió fedésében minőségileg is jobb információs–operatív munkát tudtak végezni a Vietnami Köztársaság területén, mint más országok követségei (hírszerzői),⁸³⁹ akik nem voltak résztvevői a misszióknak.⁸⁴⁰ Az MNVK 2. Csoportfőnökség rezidentúrája

⁸³³ Tárgy: Nagyköveti utasítás tervezet. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁸³⁴ Tárgy: Észrevételek a saigoni képviselőtünk jelentőmunkájával kapcsolatban. Budapest, 1974. február 25. 00533/11/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁸³⁵ Tárgy: A saigoni képviselő megtekintése során megvitandó kérdések. Budapest, 1974. február 26. 00590/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁸³⁶ Tárgy: Válasz a január 5-i csoportvezetői értekezletről küldött jelentésre. Budapest, 1974. január 30. 00538/1/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

⁸³⁷ Tárgy: Váltással kapcsolatos feladatok végrehajtásának megkezdése. Saigon, 1974. november 26. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2.

⁸³⁸ A misszióból hazatérő katonai állomány esetében azt tervezték, hogy kötelezik őket a nyelvtanulás tovább folytatására. Tárgy: Kucsera László r. vörög. Csoportfőnök jelentése. Budapest, 1974. május 28. 61-30-43/74. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

⁸³⁹ Német Szövetségi Hírszerzés (BND), a francia Deuxieme Bureau és a brit Intelligence Service. Práczki István: Kémjátszmák. Kárpátia Stúdió, Budapest, 2014. 247. A szerző az MNVK 2. Csoportfőnökség hírszerző alezredeseként szolgált a NEFB-ben, a harmadik turnusban, 1974. szeptember és 1975. május 9. között.

⁸⁴⁰ Nagyobb volt a mozgási és kapcsolattartási lehetőségük (társadalmi kapcsolatok sok vonatkozásban is kiterjedt lehetőségét jelentette), ezáltal az információs források feltérképezése is könnyebb volt.

a misszióban végzendő munkát továbbra is olyan fedőszervi feladatnak tekintette, amelynek a végrehajtása lehetővé tette az egyéb operatív feladatok elvégzését is.⁸⁴¹ A képviseleti munka egyik fő területe a NEFB-ben, a központban, a NEFB különböző szerveiben, pontosabban a helyi csoport szintjén végzett tevékenység volt.⁸⁴²

1974 februárjában a nagykövet és a Pax rezidentúra vezetője között a jelentőmunkával kapcsolatban nézeteltérés alakult ki, ezért az operatív munkát a rezidentúra a Tárcaközi Bizottság határozatai alapján folytatta tovább. Ez arra volt visszavezethető, hogy az amerikai kapcsolatok által Dél-Vietnam helyzetéről befolyt információk egy részének a minősége nem volt egyenesen arányos a rezidentúra által ráfordított idővel, pénzzel és energiával.⁸⁴³ Miután a fenti nézeteltérést rendezték, a megszerzett tapasztalatokat leszűrték, olyan európai és ázsiai diplomatákkal, újságírókkal, értelmiségiekkel, illetve üzletemberekkel vették fel a kapcsolatot, akiknek közvetve vagy közvetlenül amerikai vagy kínai kapcsolati érintettsége kimutatható volt.⁸⁴⁴

A magyar tagozatnál – a misszióban folytatott munka nehézségein túl – a morálnak határozottan ártott Mikó Lajos 1974. április 23-án bekövetkezett disszidálása.⁸⁴⁵ A lefolytatott vizsgálat a búcsúlevélből, valamint más adatokból azt feltételezte, hogy a disszidálás nem politikai okokból következett be.⁸⁴⁶ Ennek hatására megfelelő intézkedéseket fogantatosítottak: 1974. május 11–18. között helyszíni ellenőrzést tartottak a saigoni rezidentúra tagjai között, melynek során komoly hiányosságokat tártak fel. Akadtak például olyan személyek, akik a titkos anyagot a saját szálláshelyükre vitték és ott is tárolták.⁸⁴⁷ Az 1974. év első részében azonban sikerült a belső problémákat megoldaniuk, amelynek jelentős része a misszió polgári és katonai részlegvezetőinek az ellentéteiből fakadt.⁸⁴⁸ 1974 júniusában a Marjai József államtitkár vezetésével a BM, a

⁸⁴¹ Tárgy: Megbeszélés a képviselet vezetőivel. Saigon, 1974. február 10. 67/9-746/74.II.15. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2.

⁸⁴² Tárgy: Marjai József: Nagyköveti utasítás Lőrincz N. Jánosnak. Budapest, 1974. január 16. 00533/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁸⁴³ Annyi haszna azért volt, hogy tanulmányozták az amerikai operatív szervek dolgozói és az általuk foglalkoztatott (külsős) személyek tevékenységét, módszereit, továbbá a munkájuk irányítását.

⁸⁴⁴ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2. Rezidentúrával kapcsolatos ügyek. Saigon, 1974.02.25. 5/3-6/74 számú utasítás 6-tól. 68.

⁸⁴⁵ A magyar tagozatból korábban Wallner György, 1973. március 10-én disszidált, valamint a saigoni ausztrál nagykövetségen menedékjogot kért és kapott. MNL OL, IX-J-63-a. VNEB.23. doboz.

⁸⁴⁶ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2. In.: Saigoni rezidentúránk 1974. május 3-i futárpostájáról. Budapest,1978.05.08.67/9-2153/74.

⁸⁴⁷ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2. A saigoni rezidentúra helyszíni ellenőrzéséről. /Pados Gábor r.alezredes, osztályvezető/. Budapest, 1974.05.28-án. 67/9-2591/74.

⁸⁴⁸ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2. A PAX rezidentúra helyzete. Saigon, 1974. június 20.

KÜM és a HM képviselőivel külön–külön egyeztetést tartottak a kialakult vietnami helyzetre való tekintettel a NEFB-ben szolgálatot teljesítő magyar delegáció munkájának és a mindennapi életkörülményeinek komfortosabbá tételéről. A KÜM Pártbizottságán a Saigonban szolgálatot teljesítő külügyi dolgozók családtagjaival való fokozottabb szervezettebb foglalkozásról, valamint a külügyi és a katonai állomány „egységes kérdéseiről” egyeztettek, mert az utóbbit még 1974-re sem oldották meg teljesen. Ez ellentétet szült a két rész között, amit csak részben sikerült megoldaniuk, illetve ezt tetézte a futárszolgálat hanyagsága is.⁸⁴⁹ A családtagokkal való foglalkozást társadalmi feladatként rendezték a KÜM-ben a Pártbizottság égisze alatt létrejött vietnami pártalapszervezettel.⁸⁵⁰ Hasonló módon oldották meg külügyi–katonai ellentétet is, amely a külügyi részleg meggyengülésével járt. Először a HM vezetésével együttműködve a katonai kontingensen belül feloldották a „hazai hadsereg-fejlesztési elveknek” megfelelő határokat, amelyek a túlzott merevségük miatt a dél-vietnami missziós és egyéb jelentő munkát hátráltatták. Másodsorban a katonai részleg NEFB csoportját jobban megerősítették, hogy az államvédelmi feladatuk mellett minőségében hangsúlyosabb érdemi munkát tudjanak végezni.⁸⁵¹ Erre azért volt szükség, mert a katonai részleg nem megfelelő arányban vette ki részét a missziós munkából, mivel továbbra sem tulajdonítottak neki nagy jelentőséget.⁸⁵² A katonai delegáció vezetőjét, Csapó Viktor vezérőrnagyot is bevonták a döntéshozatalba. Ezáltal a képviselő vezetőjéhez érkező központi utasítások, sőt egyéb információk esetében a katonai részleg vezetőjének⁸⁵³ betekintést engedélyeztek, illetve folyamatos tájékoztatást is kapott a külügyi tárcától az éppen aktuális munkákról.

Továbbá a hírigényeket úgy kívánták megerősíteni, hogy a sajtókapcsolatokat intenzívebbé és szervezettebbé tették a BM irányításával a Belpolitikai Csoport keretén belül,⁸⁵⁴ valamint mindezt megtámogatták még a NEFB-ben belüli fontosabb pozíciók

⁸⁴⁹ Előfordult, hogy a leveleket a körzet és a saigoni központ, illetve más részlegekkel történő hírváltások során nem időben kapták meg. Jelentés a saigoni futárútról. Budapest, 1974. április 9. 00541/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁸⁵⁰ Tárgy: Megbeszélés Lőrincz N. János elvtárrsal. Budapest, 1974. június 11. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁸⁵¹ Ibid.

⁸⁵² Tárgy: Gál. G. Tamás: Saigoni szolgálatom tapasztalatai.00540/15/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A jelentés írója 1973. október 16. és 1974. október 12. között volt a magyar tagozat vezetőjének általános helyettese.

⁸⁵³ Ibid.

⁸⁵⁴ Tárgy: Szarvas Péter: Beszámoló jelentés. Budapest, 1974. október 2. 00540/10/1974., illetve tárgy: Dragon Ferenc: Beszámoló a Saigonban végzett munkáról. Budapest, 1974. október 23. 00540/12/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. Mindketten a Belpolitikai Csoportban dolgoztak.

megszerzésével.⁸⁵⁵ Ezután folyamatosan jelentettek a Vietnamban végbemenő eseményekről: a politikai pártok helyzete Dél-Vietnamban, a VK kormányának tevékenysége és területén élő nemzeti kisebbségek helyzete, a vidék militarizálási terve, a korrupció ellenes mozgalom célkitűzései és programja, a VK minisztériumainak átszervezése, a mezőgazdaság helyzete, az olajkutatás problémái és stb.⁸⁵⁶ Valamint a saigoni vietnami, illetve egyéb idegen nyelvű napi sajtószemlékben megjelenő információkat továbbították a központnak.⁸⁵⁷ A diplomáciai küldöttségekkel tartott kapcsolatot, illetve a Harmadik Erővel történő kapcsolattartással párhuzamosan szintén kiemelten kezelték, ebből fakadóan jó viszonyt ápoltak a Dél-Vietnamban dolgozó nyugati és ázsiai országok képviselőivel, valamint a vatikáni diplomáciával is.⁸⁵⁸

Tehát a vietnami eseményekről nyert információk minél gyorsabban történő eljutását a Központba a képviselőket, valamint a Központ együttműködésében oldották meg, ahol feldolgozásra került. A külügyi–katonai részlegek közötti kapcsolat 1974 júniusára normalizálódott, és a különleges katonai ismereteket igénylő munkán kívül felosztásra kerültek a feladatok.⁸⁵⁹ Mindezek mellett továbbra is fokozott figyelemmel kezelték a lengyel tagozattal való szoros együttműködést.⁸⁶⁰

1974-ben a két különböző ideológiai alapon működő vietnami fél folytatta a konfliktus többnyire katonai alapon történő rendezésére irányuló kísérleteit, amihez hathatós segítséget kapott – szövetségéstől függően – a Szovjetuniótól és a baráti országoktól, illetve az Amerikai Egyesült Államoktól. 1974 elején még az USA, illetve a saigoni kormány is abban reménykedett, hogy az indokínai elképzeléseik megvalósításához sikerül a KNK-át megnyerniük. Azonban egy 1974. január 12-én megjelent saigoni sajtólap szerint Kína megvádolta a saigoni kormányt, hogy a dél-kínai

⁸⁵⁵ Tárgy: Menczel Gábor: Beszámoló a saigoni kiküldetés tapasztalatairól. Budapest, 1974. szeptember 13. 00540/13/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A beszámoló megírója a NEFB I. számú Igazgatóság vezetését is ellátta. Maga az igazgatóság a legkisebb hatáskörrel és befolyással rendelkezett, de releváns információkat tudtak beszerezni az itt dolgozók is.

⁸⁵⁶ Tárgy: Kovács Béla: Saigoni tapasztalataim. Saigon, 1975. január 22. 00540/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. Saigonba való kiérkezése után a Belpolitikai csoportban szolgált a jelentést tevő, 1974. január 20 és 1975. január 27 között.

⁸⁵⁷ Azonban a csoportvezető nem volt szakértője az ázsiai és távol-keleti kérdésnek, így bizonyos fontosnak vélt kérdések felett elsikkadhattak. Ezért úgy vélték a Belpolitikai csoport dolgozói, hogy a térség helyzetének alaposabb elemzése céljából a csoporton belül alkalmazni kellett volna egy olyan személyt, aki releváns ázsiai tapasztalatokkal rendelkezett. Tárgy: Menczel Gábor: Beszámoló a saigoni kiküldetés tapasztalatairól. Budapest, 1974. szeptember 13. 00540/13/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. Ibid.

⁸⁵⁸ Tárgy: A kapcsolatok listája. 00540/12/sz.t./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁸⁵⁹ Tárgy: A saigoni magyar képviselő vezetőjének és katonai parancsnokhelyettesének beszámoltatása Marjai államtitkár elvtársnál. Budapest, 1974. augusztus 15. 00540/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

⁸⁶⁰ Tárgy: Megbeszélés Lőrincz N. János elvtárssal. Budapest, 1974. június 11. Sz.n./1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

tengeren található Paracel-szigeteket, a saját közigazgatása alá helyezte,⁸⁶¹ mert a VK megállapodást kötött nyugati olajcégekkel a Spratly-szigetek környéki olajkutatásról.⁸⁶² A kínai külügyminisztérium szóvivője ebben a következőket nyilatkozta: „A KNK kormánya ünnepélyesen kinyilatkoztatja, hogy Nansa,⁸⁶³ Csungsa,⁸⁶⁴ Hszisa (Paracel) és Tungsa⁸⁶⁵ szigetcsoportok a KNK területét képezik, s a KNK szuverenitása e területek felett elvitathatatlan.”⁸⁶⁶ Ez az üzenet nemcsak a VK-nak szólt, hanem Hanoiak is, hiszen a szovjet–kínai konfliktus zátonyai között hajózva, a szovjet érdekszférában kötött ki, és onnan Peking nem tudta kimozdítani. Ennek érdekében a kínai vezetés stratégiai lépéseket tett annak érdekében, hogy mind a szovjet, mind az előretörő vietnami befolyást visszaszorítsa és újból pozícióhoz jusson.⁸⁶⁷ Ez okból az egyik lépése az volt, hogy 1974. január 16-án Kína bejelentette igényét a Dél-Vietnam partjaitól több száz kilométerre fekvő Paracel és Spratly szigetekre,⁸⁶⁸ és január 19-én az utóbbit el is foglalták. A KNK–VK közötti harcok folyamán a saigoni hadsereg egy hadihajót, száznál több halottat és foglyot hátrahagyva menekült el. Thieu, kihasználva ennek a belpolitikai jelentőségét, valóságos hősként köszöntötte a hazatérő katonai egységeket.⁸⁶⁹

A pekingi hadműveletek sikerességét segítette az a tény is, hogy a KNK és a VK között a Paracel-szigetcsoport hovatartozása ügyében folytatott vitában az USA kívülállónak tekintette magát, de mindezek mellett elítélte az akciót, és úgy vélte, hogy Kína további hasonló lépésekre készül.⁸⁷⁰ Másrészt ez azért is volt kellemetlen az amerikai vezetés számára, mert kihatással lehetett volna az akkortájt fejlődő kínai–

⁸⁶¹ A saigoni kormányzat ezt azzal magyarázta, hogy Gia Long vietnami császár 1802-ben és később Franciaország 1930-ban, majd 1933-ban az Annamita Királyság nevében ugyancsak birtokba vette, mindazáltal a térség országai közül 1974-ig nem firtatta egyik sem a Vietnam szuverenitását e terület felett. Ellenben a kínai térképeken, valamint a szovjet térképészeti kiadványokon a KNK-hoz tartozó területként tüntették fel, sőt kínai néven is jelölték a vitatott területet. Tárgy: A Paracel szigetek feltüntetésé kiadványokban. Budapest, 1974. január 18. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

⁸⁶² Dél-Vietnam természeti kincseit az 1970-es évek elején még nem mérték fel, és ezért nem is készült geológiai térkép a területről. Vietnami Magyar Híradó. 1973.március 12/2 szám.

⁸⁶³ Ma Spratly szigetek.

⁸⁶⁴ Ma Macclesfield atoll és környéke.

⁸⁶⁵ Ma Pratas szigetek.

⁸⁶⁶ Tárgy: Területi vita a Kínai Népköztársaság és a saigoni rezsim között. Budapest, 1974. január 18. 00593/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

⁸⁶⁷ Kemény János. 2020. 130.

⁸⁶⁸ Győri Sándor. 1985. 60.

⁸⁶⁹ Győri Sándor. 1985. 60. A Paracel és Spratly-szigetek birtoklása kérdésében kialakult kínai–dél-vietnami nézeteltérés fegyveres összetűzését követően a saigoni kormányzat az ENSZ BT elé akarta vinni az ügyet, azonban sem Franciaország, sem a Nixon-i adminisztráció nem támogatta a VK-t ez ügyben, így visszavonta a BT-t összehívására vonatkozó kérését. Tárgy: Paracel szigetek ügye. /Melléklet/. New York, 1974. január 25. 00593/5/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

⁸⁷⁰ Maga a kínai lépés a szomszédos országokat (Szingapúr, Malajzia és Thaiföld) is nyugtalanította. Tárgy: Feljegyzés. Moszkva, 1974. január 24. 00593/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

amerikai kapcsolatokra. Washington el akarta kerülni, hogy ez az „engedékenysége” bizalmi válságot idézzon elő a VK és más vele szövetségben lévő délkelet-ázsiai kormányoknál, különös tekintettel Tajvanra. Ugyanis a tajvani kérdés képezte ekkor Peking és Washington kapcsolatában a szűk keresztmetszetet.⁸⁷¹ Így a két ország „sui generis” viszonyát a két ország kollektív biztonságtudata határozta meg.⁸⁷² Ezt még a Watergate-válság sem siklatta ki, aminek a következtében 1974. augusztus 8-án lemondott Richard Nixon. Kína azonban csupán egy dolgot szűrt le, hogy Washington ugyanúgy belpolitikai nehézségekkel küzd,⁸⁷³ mint a KNK. A washingtoni vezetés a belpolitikai problémái miatt a vietnami helyzet konzerválására törekedett,⁸⁷⁴ ezért a VDK a dél-vietnammal kapcsolatos diplomáciai, politikai és katonai lépéseit is úgy irányította, hogy azok szükségessé tették a Kissinger–Le Duc Tho találkozót 1974. novemberében Párizsban.⁸⁷⁵

A washingtoni kormányzat vietnami politikája 1974-re sem változott, továbbra is célja maradt a dél-vietnami kormányzat oly mértékben történő megerősítése, hogy meg tudja saját magát védeni. A Thieu-kormányzat stabilizálása mellett fontos volt, hogy az USA Kambodzsában is megerősítse az általuk támogatott Lol Nol miniszterelnök hatalmát, mert a VDK ebben az országban is komoly befolyással rendelkezett.⁸⁷⁶ Az amerikai délkelet-ázsiai politika stratégiai gondolkodása szerint a kambodzsai helyzet ekkor szorosan összefüggött a vietnami helyzettel. Henry Kissinger ezt a kialakult helyzetet nagyon jól érzékelteti a „Kínáról” című művében.

„Hanoi, Peking, Moszkva és Washington egy négy szereplős wei qi (kínai stratégiai játék) játszmat játszott. A kambodzsai és a vietnami események határozták meg, hogy ki marad bekerítve, illetve semlegesítve: Peking vagy Hanoi. Úgy tűnt, hogy valóra válik Peking rémálma, hogy egy ellenséges hatalom bekeríti. Vietnam önmagában is elég félelmetes volt. Ha azonban valóra tudja váltani az indokínai föderációról szőtt álmát, akkor egy 100 milliós tömbre tehet szert, s abba a helyzetbe kerül, hogy jelentős nyomást

⁸⁷¹ Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1974. február 1. 00593/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

⁸⁷² Henry Kissinger. 2017. 305.

⁸⁷³ Tárgy: Távirat Saigon, Moszkva, Varsó. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁸⁷⁴ Tárgy: A VDK és az Egyesült Államok kapcsolatáról. Saigon, 1974. március 29. 00586/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁸⁷⁵ Tárgy: Aoki japán I. titkár ebédje. Saigon, 1974. június 21. 00586/7/1974., illetve Tárgy: Saigoni képviselő jelentése. Moszkva, 1974. november 20. 00589/20/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁸⁷⁶ A kambodzsai helyzet szorosan összefüggött ekkor a vietnami helyzettel. Tárgy: az Egyesült Államok délkelet-ázsiai politikája. Budapest, 1974. január 8. 00591/1974., valamint Tárgy: A kambodzsai helyzet alakulása. Saigon, 1974. március 8. 00595/1/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

tud gyakorolni Thaiföldre és más délkelet-ázsiai államokra. Ebben az összefüggésben Kambodzsának, mint Hanoi ellensúlyának a függetlensége vált a kínai politika egyik fő célpontjává.”⁸⁷⁷

Annak érdekében, hogy visszaszorítsa az északi kommunista befolyást Kambodzsában, Kína a stratégiájának második lépéseként elkezdte fegyverrel, valamint lőszerrel támogatni a vörös khmereket.⁸⁷⁸ Ezzel elérték azt, hogy a VDK, illetve a DIFK még inkább letegye a voksát a Szovjetunió mellett és még kevésbé legyen kompromisszumkész Kínával szemben. A VDK külügyminiszter-helyettese a kínai lépésekkel kapcsolatban megjegyezte, hogy *„Vannak erők, amelyek az európai enyhülésre, más erők a világ más részein pedig a feszültség növelésére törekednek.*”⁸⁷⁹ A DIFK a kínai akciókkal – különös tekintettel a Paracel-szigetekkel – kapcsolatban egyelőre még kivárt és semleges maradt: nyilvánosan nem ítélte el Kínát, de a kínai akció mellett sem foglalt állást.⁸⁸⁰ A Pax rezidentúra arra gyanakodott, hogy ebben az időszakban DIFK-re jobban hatott Peking, mint Moszkva.⁸⁸¹ Úgy gondolták, hogy Kína így akart nyomást gyakorolni a számukra kedvező értelemben a konfliktus résztvevőire.⁸⁸² Ezért a magyar KÜM úgy vélekedett, hogy a kínai-vietnami viszony várható rosszabbodása következik be.

Szerintük, *„Kína politikájának legnagyobb veszélyét abban látják a vietnami vezetők, hogy a kínai vezetők saját tanait mindenhol érvényesítő, kötelező modellként erőszakolják és ellenségesnek minősítik azokat, akik nem fogadják el. A VDK következetesen elveti, mint a politikai zsarnokság és anarchia, mind a gazdasági kalandorkodást, mind pedig a párton belüli kínai terror politikáját*”⁸⁸³

A DIFK habozásának a tényét az is megerősítette, hogy 1973. december 29-én a KNK, valamint a Dél-vietnami Kormány (DIFK) megállapodást írt alá, amely értelmében a két

⁸⁷⁷ Henry Kissinger. 2017. 367.

⁸⁷⁸ Kemény János. 2020. 130.

⁸⁷⁹ Tárgy: Feljegyzés. Hanoi, 1974. január 22. 00593/1/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

⁸⁸⁰ Tárgy: A DIFK állásfoglalás Kínával kapcsolatban a Paracel szigetek ügyében. Saigon, 1974. január 24. 00593/3/1974. Ibid.

⁸⁸¹ Mindezt a Hirosaki Yamada japán újságíró által adott információra építették, akinek még tudomása volt arról is a jelentés szerint, hogy Kína nagyobb katonai és gazdasági segínyt nyújtott nekik, mint a Szovjetunió. Tárgy: Saigoni rezidentúránk 1974.04.06-i futárpostájáról. Budapest, 1974. április 29. 67/9-1915/1974. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2.

⁸⁸² Tárgy: Rajnai Sándor r.vörgy. Főcsoportfőnök-helyettes: Jelentem a rendelkezésemre álló információkból készült összefoglalót felterjesztem. /Karasz Lajos r.vörgy. miniszterhelyettesnek./ Budapest, 1974. április 29. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2. 112–114.

⁸⁸³ Tárgy: Vietnami Demokratikus Köztársaság. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A-B Vietnam.

ország polgárai vonatkozásában megszüntette a vízumkényszert.⁸⁸⁴ A VK kormánya is tiltakozott ez ellen, mert „*a ki és belépő vízum megszüntetésével a kommunista Kína célja az, hogy a 17. szélességi foktól délre küldje önkénteseit, ezáltal ott saját kedve szerint cselekedjen.*”⁸⁸⁵ Eközben az unitarizmusra törekvő VDK sem nézte mindezt jó szemmel, hiszen ez üzenet volt a számukra is, mert a DIFK még Hanoi rovására is szélesebb mozgásteret akart magának biztosítani Dél-Vietnam területén.

Azonban a kínai lépést a Szovjetunió is élesen bírálta. A *Pravda* hasábjain az ezzel kapcsolatos cikkében kifejtik:

„A maoisták nemcsak buzgón lépnek fel a nemzetközi enyhülés ellen. Az utóbbi időben Délkelet-Ázsiából érkezett hírek arról tanúskodnak, hogy a maoistsa hatóságok nem ártallnak fegyvert használni, hogy véghezvigyék saját külön céljaikat olyan térségben, ahol egy sor ország ellentmondó törekvései ütköznek. Nem kétséges, hogy a kínai vezetés szándékosan és állandóan visz a nemzetközi életbe veszélyes bizonytalansági elemeket. Szemmel látható az is, hogy a nemzetközi feszültség mesterséges felszítása közvetlen kapcsolatban van az elmúlt hetekben ismét kiéleződő kínai belpolitikai helyzettel.”⁸⁸⁶

A magyar állásfoglalás szerint a Paracel-szigetek elfoglalása egy nagyobb taktika egyik kirakósa volt csupán, mivel a Dél-kínai tenger feletti kínai ellenőrzés megvalósítása tűnt sokkal valószínűbbnek, és az oka továbbra is a szovjet–kínai szembenállásban gyökeredett. A forrásokból jól kivehető, hogy a cél a Szovjetunió térségbeli befolyásának aláásása, illetve akadályozása volt.⁸⁸⁷ Az utóbbi miatt foglalta el a KNK a szigetet is, hiszen ezen a térségen vezetett át a szovjet hajók útvonala az Indiai-óceán irányába. Ezt akarta szemmel tartani a kínai vezetés, hiszen számolt már azzal, hogy egy „szovjetbarát” Vietnam jön létre, és ez a nemkívánatos fejlemény egy hasonló szemléletű Indokínát is magával hozhatott.⁸⁸⁸ Ebben az esetben ez a terület geopolitikai szempontból stratégiai jelentőségű lesz a számukra. Ezt a tényt tovább erősíti az is, hogy a kínai

⁸⁸⁴ Tárgy: a vízumkényszer eltörlése a KNK és a DVK között. 00584/1974. Budapest, 1974. január 11. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁸⁸⁵ Ibid.

⁸⁸⁶ Tárgy: A Pravda véleménye a Paracel szigetekkel kapcsolatban. Budapest, 1974. február 12. 00593/1974. Ibid.

⁸⁸⁷ Tárgy: A Paracel szigetek. Saigon, 1974. február 9. illetve tárgy: A Paracel szigetek. Saigon, 1974. február 27. mindkettő hivatkozása ugyanaz, 00593/8/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

⁸⁸⁸ Maga a szovjet vezetés is úgy számolt, hogy a két Vietnam egyesítése után 10-20 éven belül megváltozik majd a délkelet-ázsiai helyzet egy erős Vietnam, Laosz és Kambodzsa lesz, ha nem is meghatározó, de jelentős tényezője lesz a térségnek. Tárgy: Forgács András Scserbakov Hanoi szovjet nagykövetnek a baráti misszióvezetők részére adott összefoglaló értékelését az indokínai, a vietnami helyzettel és perspektíváival kapcsolatban. /Melléklet/. Budapest, 1974. november 28. 00534/9/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 2.

kormány úgy hivatkozott a Paracel-szigetekre, mint kínai területre, de a szigetről szóló hírek nem vezércikként, hanem egyszerű hírként jelentek meg a kínai sajtóorgánokban. Ez arra enged következtetni, hogy igenis külpolitikai okok vezettek a sziget megszerzéséhez, mert a KNK Vietnam területén két országot ismert el. Északon a VDK-t és délen a Dél-Vietnami Kormányt, vagyis a DIFK-et. Ez okból kifolyólag a saigoni kormányzatot nem ismerte el, mindazonáltal idegen hatalomként tekintett rá, így ezt a kínai–vietnami tulajdonjogi konfliktust a VK-val a külpolitikai startégiai elgondolása alapján katonai erő alkalmazásával oldotta meg.⁸⁸⁹ Mindezzel együtt az északi kommunista vezetést is lassítani akarta a céljai elérésében, ami által az 1973 óta lappangó kínai–vietnami ellenszenv kezdett nyilvánvalóvá válni. Ezzel kapcsolatban az 1974-es budapesti Interkit-ülésem a magyar delegáltak is a vietnami internacionalizmus és a kínai egységbontás közötti szembetűnő különbséget emelték ki.⁸⁹⁰

Ebből a konfliktusból a Thieu-kormányzat is levonta azt a következtetést, hogy a vietnami térség az amerikai kormány számára addicionálissá vált,⁸⁹¹ valamint a francia kormányzat, illetve a vele szövetséges államok sem álltak ki mellette. Úgy gondolták, a VK kormányzatának az alapvető problémája az volt, hogy nem rendelkeztek konkrét tervekkel, sem elképzelésekkel a problémák megoldására.⁸⁹² Így Saigon továbbra is a katonai megoldásban látta a helyzete stabilizálásának legfőbb eszközét. Ez természetesen a DIFK malmára hajtotta a vizet. Azonban az amerikai kormányzat a saját belpolitikai helyzetére és a világpolitikai érdekeit figyelembe véve Saigont igyekezett eltéríteni olyan katonai akcióktól, amelyek fokozták volna a térség amúgy is kényes geopolitikai érzékenységet.⁸⁹³ A VK-ban a harcok ideje alatt, valamint az után sem változott a kínai lakosság helyzete, bár saigoni részről voltak olyan elgondolások, hogy Cholont, Saigon kínai városrészét körbe zárják. Ez azonban nem valósult meg, hiszen a dél-vietnami

⁸⁸⁹ A harcok során a kínai csapatok dél-vietnami katonákat és amerikai állampolgárokat is foglyul ejtettek, köztük a hírszerzés egyik vezetőjét is.

⁸⁹⁰ Szalontai, Balázs: Solidarity within limits: Interkit and the evolution of the Soviet Bloc's Indochina policy, 1967–1985. *Cold War History*, 2017/1. 4–6. (Letöltés dátuma: 2022.08.03.)

⁸⁹¹ Bár másodlagos volt a politika számára, de mégis hatalmas érzelmi vetülete az amerikaiak számára Vietnamnak, elég csak a több ezer elesett amerikai katonára gondolni.

⁸⁹² Tárgy: Saigoni képviseletünk jelentése /Belga nagykövet véleménye a Thieu kormányzatról/. Saigon, 1974. február 21. 00577/1/1974. és tárgy: Japán vélemény a dél-vietnami helyzetről. Saigon, 1974. május 14. 00577/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

⁸⁹³ Tárgy: Dél-Vietnam belső helyzete és a NEFB tevékenysége, 1973. augusztus-1974. március. 002270/3/1974. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A-B Vietnam.

gazdasági élet kulcspozíciói az ott élő kínai üzletemberek kezében voltak.⁸⁹⁴ A magyar hírszerzés szerint a vietnami kínai nemzetiségre a KNK ezeken a vezetőkön keresztül gyakorolt közvetett befolyást.⁸⁹⁵ A helyzetet tovább bonyolította, hogy mind a kínai Kommunista Párt, mind a tajvani hírszerzés berkein belül egy-egy önálló osztály foglalkozott a Dél-Vietnamban élő kínaiakkal. Ennek megfelelően Saigonban mindkét irányvonal képviselői jelen voltak, így azok a saját befolyásuk megerősítése érdekében illegális szervező munkát folytattak. Minderre Abbas indonéz ezredes hívta fel a magyar külügyi hírszerzés figyelmét.⁸⁹⁶

A kínai politika, annak érdekében, hogy gyengítse a szovjet befolyást a térségben, egyfajta mellékszálként Moszkva szövetségesét, Indiát próbálta meggyengíteni. Mindezt Bangladesen keresztül kívánta elérni a két ország politikai viszonyának a normalizásával. A magyar hírszerzés szerint a KNK a bangladesi fiatalokra is számíthatott, akik közül igen sokan szimpatizáltak a kínai eszmékkel. Dakka is lazítani kívánt a Delhihez fűződő kapcsolatain, mert úgy érezték, hogy az túlságosan beleszól országuk külpolitikájába. Mindazonáltal egy gátló tényezője is akadt az egyezségnek, ami nem volt más, mint az, hogy Kínának csökkentenie kellett volna a pakisztáni orientációján.⁸⁹⁷ Banglades mellett a KNK Thaiföldön is felvette a kapcsolatot az ott élő kínai kisebbséggel,⁸⁹⁸ ami az amerikai vezetést nyugtalanította. Thaiföld ekkor megkülönböztetett politikát folytatott Kína és Vietnam irányába, ezért az amerikai hírszerzés is kiemelt figyelmet szentelt a KNK külpolitikájának.⁸⁹⁹

A forrásokból jól kirajzolódik, hogy mind a moszkvai, mind az amerikai vezetés a kínai kártyát Hanoi ellen is többször felhasználta a féken tartásuk érdekében, mert az a status quot többször is veszélyeztette a „sajátutas” politikájával.

⁸⁹⁴ Tárgy: A kínai nemzetiség helyzetének alakulása Dél-Vietnamban. Budapest, 1974. június 24. 00570/13/1974., illetve tárgy: A kínai nemzetiség Dél-Vietnamban. Saigon, 1974. július 27. 00570/26/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁸⁹⁵ Tárgy: Külföldi vélemények a saigoni rezsím helyzetének egyes vonatkozásairól. Saigon, 1974. január 12. 00577/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

⁸⁹⁶ Tárgy: Indonéz értékelés a kínaiak délkelet-ázsiai befolyásáról. 269. Ezt erősítette meg a „Jánossy” fedőnevű titkosmunkatárs, akit Kiem ezredes a DIFK delegációja egyik tagja tájékoztatta. Tárgy: A Kínai KP tevékenysége a dél-vietnami nemzetiség körében. 270. ÁBTL3.2.6 8-065/2.

⁸⁹⁷ Tárgy: Tájékoztató jelentés. Budapest, 1974. április 25. 00549/1974. MNL OL, XIX-J-63-a.. VNEB. 23. doboz.

⁸⁹⁸ Ezt az információt Thomas Polgár osztotta meg a magyar tagozat katonai vezetőjével. Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. július 8. 00570/21/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁸⁹⁹ Tárgy. Kéry György: Beszámoló a saigoni képviselőten végzett munkámról. Budapest, 1974. szeptember 5. 1848/NEB. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A jelentés írója a Belpolitikai Csoportnál dolgozott.

Mindezek mellett a két nagyhatalom továbbra is folytatta az egymással már korábban megkezdett tárgyalásokat, azzal az általuk felismert ténnyel, hogy hosszú távú kapcsolatok kialakításával és egymás hatalmának, illetve érdekeinek az elismerésével be tudtak rendezkedni egy olyan kialakult együttélésre, amelyben a külpolitikai lehetőségeket kihasználva képesek lehettek a helyzetükön javítani. Ezt a gondolatmenetet a saigoni amerikai nagykövetségen dolgozó és a NEFB ügyekkel foglalkozó diplomata a következőképpen foglalta össze:

„Thomas ezzel összefüggésben azt fejtegette, hogy a SZU és az USA között nem abban van az összefüggés, hogy az egyik szocialista hatalom, a másik pedig tőkés ország. Szerinte ezek a fogalmak csupán zsargonok, hanem abban, hogy a SZU totalitárius, bürokrata, zárt társadalom, az USA pedig demokratikus, nyílt társadalom. A SZU ilyen társadalmi berendezkedése az oka annak, hogy gazdasági-műszaki téren eddig csak a haditechnikában tudott eredményt felmutatni, de képtelen megoldani a mezőgazdaság problémáit, hogy szinte lehetetlen felmérni mi az, ami végbemegy a Szovjetunióban, hogy tényleges külpolitikai szándékait igyekszik véka alá rejteni. Az USA nem akarja megváltoztatni a szovjet rendszert, de biztonsága érdekében tudni akarja, hogy mi történik ott, mik a vezetés tényleges szándékai, törekvései.”⁹⁰⁰

Ennek a fényében 1974. január 4-5. között Gromiko szovjet külügyminiszter a Washingtonban folytatott tárgyalásai során Kissingerrel és Nixonnal megállapodott a stratégiai fegyverzetkorlátozás, a SALT-tárgyalások folytatásáról. Emlékezetes, hogy Kissinger moszkvai tárgyalásai során március 24–28. között a megállapodást nem sikerült tető alá hozni, miközben a NATO, valamint a VSZ részéről megfogalmazódó közép-európai fegyverzetcsökkentési tárgyalások terén sem mutatkozott előrelépés.⁹⁰¹ Azonban Gerald Ford és Leonid Brezsnyev 1974. november 23-24-én lezajlott vlagyivosztki találkozója során előzetes megegyezés született a nukleáris- és többrobbanófejes hordozóeszközök korlátozásáról.⁹⁰² A szovjet vezetés elsősorban az európai status quo-t

⁹⁰⁰ Magyar tagozat mindezt a megnyilvánulást úgy konstatálta, hogy a saigoni nagykövetségen nem foglalkozott még a NEFB-el egy ennyire ellenséges beállítottságú diplomata. Tárgy: Thomas amerikai II. titkár a vietnami kérdés nemzetközi összefüggéseiről. Saigon, 1973. szeptember 25. 001619/4/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz. Ugyanebben a forrásban megemlítik, hogy kisegítették a Szovjetuniót gabonával (Kanadából is vásárolt búzát a SZU.), amelyet beszerzési áron adta el és csak 1975. július 16-17-én tártak a nyilvánosság elé. Ez azért is történhetett így, mert 1974. október 4-én az amerikai kormányzat elutasította Moszkva gabona vásárlásra irányuló kérelmét, illetve az eladott gabona mennyiség a teljes amerikai búza termés ¼-ét tette ki, ennek okán az élelmiszer árak soha nem látott mértékben emelkedtek az USA-ban az olajsokk mellett inflációval egyidőben. Ibid. és Borhi. 1994.124-126.

⁹⁰¹ Borhi László.1994.123.

⁹⁰² Borhi László.1994.124.

kívánta megerősíteni, amely az elgondolásuk alapján a kétpólusú világrend egyik alapja lett volna. Ezt pedig úgy igyekeztek megvalósítani, hogy a szovjet tömbön belül ne csökkenjen a befolyásuk.⁹⁰³ Ehhez kapcsolódóan folytatták az 1973-ban Helsinkiben megkezdett Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) néven elkezdett tárgyalássorozatot,⁹⁰⁴ amiben tevékenyen részt vett az MNK is, amely továbbra is teljes mellszélességgel támogatta Moszkvát céljai elérésében.⁹⁰⁵ Ennek a konstruktív lojalitásnak egyik alapköve a kádári külpolitikában a folyamatos alkalmazkodás a moszkvai érdekekhez, a másik pedig a „határok” folyamatos tágítása volt.⁹⁰⁶ Az utóbbi többnyire a nyugati kapcsolatok folyamatos bővülését jelentette, mert a belső fejlődése érdekében Magyarországnak égetően szüksége volt nyugati gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokra, így ezeket sorra építette ki.⁹⁰⁷ Az ország a keleti kapcsolatainak az új alapokra helyezését is folytatta. Igaz volt ez Kína esetében is, amikor is 1974 októberében megkezdődtek a két ország között az 1975-évi külkereskedelmi megállapodás előkészületei,⁹⁰⁸ amely közvetve érintette a vietnami magyar segélyszállítmányok eljuttatását is.⁹⁰⁹ Ez utóbbiak alapját a katonai és a gazdasági térítés nélküli segély mellett a hitelmegállapodások játszották.⁹¹⁰ Ennek a nagyságát mindig a vietnami háború támogatásának mértéke határozta meg, amelyet Moszkva és Budapest együttesen alakított ki. Bár a vietnami háború, valamint a NEFB-ben ért sérelmek ellen diplomáciai úton a magyar kormány is felszólalt és jelezte a panaszait az USA kormányának, a két ország közötti diplomáciai kapcsolatot, valamint a vietnami nemzetközi misszióban végzett

⁹⁰³ Földes György. I. 2015. 164-165.

⁹⁰⁴ Kína a Helsinkiben zajló tárgyalás sorozatot rosszallóan nézte.

⁹⁰⁵ Tárgy: Jelentés a testvérpártok központi bizottsági titkárainak tanácskozásáról. MNL OL, M-KS. 288.f.5/628. ő. e.

⁹⁰⁶ Békés Csaba. 2012. 157-158.

⁹⁰⁷ Földes. II. 2015. In. Emlékeztető Kádár János és Leonyid Brezsnyev tárgyalásairól. Krím, 1974. augusztus 3-4. 415-419. Ilyen volt a korábban megemlített országok mellett a magyar-olasz kapcsolatok is, amely a két ország 1964-es nagyköveti szintre emelése után felgyorsultak, sőt a 1970-es években tovább erősödtek, így ezzel a Vatikáni kapcsolatok is megerősödtek. Tehát Olaszország az olasz kommunista párt és az egyházi kapcsolatok miatt volt fontos. Bővebben az két ország diplomáciai kapcsolatairól.

Andreides Gábor: A magyar–olasz kapcsolatok alakulása az 1970-es években. Grotius. Budapest, 2013. Róma Pekinggel is igen kiváló kapcsolatokat ápolt, ami szintén érdekeltette a magyar külpolitikát moszkvai hatásra a jó kapcsolatok felerősítésében. Tárgy: Vacsora az olasz és francia katonai attasé részére. Saigon, 1974. július 15. 00570/23/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁹⁰⁸ Vámos. 2020. 589-591.

⁹⁰⁹ 1973. április 25-én a két ország között létrejött a vietnami segélyszállítmányok tranzitálására vonatkozó megállapodás is, ahol a KNK vállalta, hogy a polgárinak minősülő anyagokat továbbra is katonai anyagként kezeli és ezért térítésmentes volt. Ibid. 803.

⁹¹⁰ Tárgy: Vietnami Demokratikus Köztársaság. Sz.n. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A-B Vietnam.

feladatát szigorúan megkülönböztette.⁹¹¹ Ezzel akarták jelezni, hogy a két dolog mögött komoly felfogásbeli, illetve értelmezésbeli különbséget tettek, mivel ez válasz is volt egyben az USA-nak arra, hogy az több alkalommal fejezte ki „aggodalmát” és „nyugtalanságát” a magyar vietnami fellépés miatt. Az amerikai vezetés tisztában volt azzal, hogy az MNK – a VSZ értelmében – segítséget nyújt a vietnami elvtársaknak, de az aggály továbbra is az volt, hogy túlzónak találták az internacionalista kötelességtudatból fogant segítségnyújtás mértékét. A vietnami háború mielőbbi befejezése továbbra is fontos célja volt a kádári külpolitikának, hiszen a két Vietnam kommunista vezetés alatt létrejövő egyesítésében játszott vezető szerepe miatt joggal számolhatott volna nagyobb kedvezményekre Moszkvától, illetve az újjáépítés során számolt a vietnami felkéréssel magyar gazdaság irányába. A vietnami kérdésekkel történő konzultáció az USA saigoni nagykövetségén létre is jött, azonban a legtöbb esetben a NEFB-bel kapcsolatos ügyekben tett amerikai lépésekre általában Budapesten került sor. Például a magyar KÜM az USA budapesti nagykövetségét mindig tájékoztatta a Saigonba történő kiutazásokkal kapcsolatban, azzal a nyilvánvaló céllal, hogy az amerikai vezetés így garantálja a NEFB-váltások során kiutazott magyar tagozat személyi állományának a biztonságát.

A külpolitikai események mellett a NEFB munkájában fontos szerepet játszott Dél-Vietnam belső helyzete is. 1973 augusztusától a „sem háború, sem béke” állapota jellemezte, ahol esetenként és helyenként is a nagyszámú fegyveres összecsapások eszkalálódtak a térségben, amelyek mind a résztvevő felek, mind a NEFB számára áttekinthetetlenek voltak. 1974 márciusára a DIFK erői megállították a saigoni erők előretörését, azonban a katonai akciók hevessége tovább erősödött, de nagyobb arányú offenzíva nem zajlott ezen időszakban.⁹¹² Ezzel párhuzamosan folytatódott a VK belső konszolidációja, azonban az olajválság, illetve az azt követő gazdasági nehézségek miatt növekedett az infláció, ami egyenes arányban magával vonta a munkanélküliek számának növekedését is.⁹¹³

A dél-vietnami helyzet súlyosbodása és bonyolultabbá válása tehát mind politikai, mind katonai értelemben rányomta a bélyegét a NEFB teljes tevékenységére, ami miatt a

⁹¹¹ Tárgy: Összefoglaló jelentés. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 16.

⁹¹² Tárgy: Dél-Vietnam belső helyzete és a NEFB tevékenysége, 1973. augusztus-1974. március. 002270/3/1974. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A-B Vietnam.

⁹¹³ Az Egyesült Államok továbbra is támogatta a Thieu kormányzatot katonai, gazdasági és diplomáciai eszközökkel. Tárgy: A KÜM NEFB osztályvezetője október 1-én a következő kérdések továbbítását kérte. Hanoi, 1974. október 1. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

vietnami eseményeket továbbra sem tudta érdemben befolyásolni.⁹¹⁴ Bár ebben a helyzetben a NEFB szerepe háttérbe szorult, a „vietnami elvtársak éberen ügyeltek” arra, hogy a közösen kialakított irányvonalat a szocialista tagozatok következetesen képviseljék, valamint akadályozzák meg az indonéz és iráni delegációt, hogy a Bizottságot a DIFK ellen használják fel.⁹¹⁵ Mindazonáltal a magyar jelentés szerint a mindkét vietnami fél elégedetten szól a munkájukról, azonban a két szocialista tagozat nem volt megelégedve az általuk nyújtott segítség kihasználási fokával.

„Ugyanakkor tapasztaljuk részünkről, hogy nem képesek kihasználni a párizsi megállapodásokban, ezen belül a NEFB-ben rejlő politikai, jogi és propaganda harc lehetőségeit. Nem élnek eléggé azokkal a reális lehetőségekkel sem, amelyeket a két szocialista államnak a Bizottságban való részvétele, általában dél-vietnami jelenléte kínál. Nem képesek a vietnami elvtársak érvényesíteni azt sem, hogy a jelenlegi körülmények között a NEFB két szocialista tagjának egyik leghatékonyabb, illetve legeredményesebben alkalmazható fegyvere a párizsi megállapodások betűjének és szellemének következetes tiszteletben tartása, az Egyezmény végrehajtása érdekében való határozott fellépése.”⁹¹⁶

A VDK-t továbbra is csak a KFKKB érdekelte. A VDK és a DIFK már 1974 januárjában széleskörű közös diplomáciai tevékenységbe kezdett a jól megfontolt céllal, hogy megszólítsák a nemzetközi közvéleményt, követelve,⁹¹⁷ hogy az USA végérvényesen hagyjon fel a Dél-Vietnam belügyeibe való beavatkozással.⁹¹⁸ A részünkről ez pusztán taktikázás volt, csak úgy mint, amikor 1974. március 22-én Párizsban a DIFK a tüzszünet megvalósítására tett egy hat pontból álló javaslatot,⁹¹⁹ amelyben egyértelműsítette, hogy a DIFK a tüzszünet megvalósítását a saigoni fél részéről történő

⁹¹⁴ Ettől függetlenül elmondható az is, hogy a Párizsi Egyezményben meghatározott feladatainál, hatáskörénél és természetesen összetételénél fogva eleve nem is volt módja.

⁹¹⁵ Tárgy: A DIFK Párizsi Egyezmény végrehajtására vonatkozó álláspontja. Saigon, 1974. november 19. 00587/15/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz. 7-8.

⁹¹⁶ Tárgy: Vietnami Demokratikus Köztársaság. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A-B Vietnam. 5.

⁹¹⁷ Az Algírban megrendezett „el nem kötelezettek” konferenciáján és a DIFK baráti szocialista országokban tett látogatásai során ismertették a VDK-val közös álláspontjukat.

⁹¹⁸ Tárgy: VDK-DIFK diplomáciai és propaganda tevékenysége. Hanoi, 1974. január 14. 00587/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

⁹¹⁹ A hat pont az alábbiakat foglalta magában: (1) tüzszünet érvényre juttatása, (2) foglyok szabadon bocsátása, (3) a demokratikus szabadságjogok biztosítása, (4) a Nemzeti Megbékélés és Egyetértés Országos Tanácsának létrehozása, (5) a választások megszervezése, valamint (6) a fegyveres erők kérdése. Tárgy: A DIFK 1974. április 25-i hatpontos javaslatának, illetve a június 28-i kiegészítő nyilatkozatának, valamint 1974. március 22-i hatpontos javaslatának megszervezése. Budapest, 1974. március 27. 00585/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

jogi elismeréstől teszi függővé.⁹²⁰ A déli kormányzat természetesen nem ismerte el ezt a nyilvánvaló taktikai lépést, amely arról szólt volna, hogy elfogadása esetén a VK-nak gyakorlatilag felül kellett volna vizsgálnia addigi politikáját, amely bizonyos esetben a külső támogatók elvesztését is jelentette volna.⁹²¹ A DIFK tehát mind a politikai, mind a diplomáciai téren a déli állam ellehetetlenítésére törekedett, amit a VDK vezetésével katonai síkon is folytatott.⁹²² Válaszul a VK 1974 januárjában módosította az alkotmányát, hogy a tartományi közigazgatásokban gyakorolt hatalmát a forradalmi erőkkel szemben megerősítse.⁹²³ Diplomáciai lépései sikeressége érdekében a Thieu-kormányzat négy célt tűzött ki: a nemzetbiztonság megszilárdítása, a termelés növelése, az adminisztráció reformja és a társadalom megtisztítása a „kommunista erőktől, valamint a szimpatizánsaiktól”.⁹²⁴ Ez utóbbi okán a NEFB szocialista tagozatát is támadások érték.

A NEFB delegációk munkáját és a mindennapjaikat a saigoni politikai és katonai helyzet határozta meg, amelynek hatására elszaporodtak a misszió tagozatai elleni akciók. Ezekből a magyar tagozatnak is bőven kijutott, mert a NEFB-ben belül a szocialista tagozatot tartották – természetesen nem minden alap nélkül – a saigoni politikai érdekek egyik legkomolyabb gátló tényezőjének. Ezért megsokszorozódott a két küldöttség elleni támadások száma, amelyet a saigoni hírszerzés koordinált a magyar vélemény szerint.⁹²⁵ 1974. január végén a V. Körzetben rálöttek a magyar körzetparancsnok lakókocsjára, amely során sérülés nem történt,⁹²⁶ hasonlóan a II. Körzethez, ahol szintén rálöttek a NEFB delegációra.⁹²⁷ A magyar tagozat ezután fokozottabban gondoskodott a saját védelméről,⁹²⁸ valamint az amerikai kormányzat felé is jelezték ezeket az incidenseket,

⁹²⁰ Tárgy: A DIFK Párizsi Egyezmény végrehajtására vonatkozó álláspontja. Saigon, 1974. november 19. 00587/15/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz. 7-8.

⁹²¹ A saigoni rezsim reagálása a DIFK hatpontos javaslatára. Saigon, 1974. április 2. 00585/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁹²² Tárgy: A Forradalmi erők térhódítása, katonai, valamint politikai sikerei Dél-Vietnamban, Kambodzsában és Laoszban. Budapest, 1975. április 14. 00587/4/1975. Mindezt az „egységes Vietnam” gondolatmenet mentén haladva végezték 1945 óta. Tárgy: Az „egységes Vietnam” fogalmának értelmezése a vietnami kormányzat szuverenitása. Budapest, 1973. január 8. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁹²³ Tárgy: A dél-vietnami alkotmány módosítása. Saigon, 1974. február 10. 00570/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁹²⁴ Tárgy: A dél-vietnami kormány lemondása, új kormány alakulása. Saigon, 1974. március 1. 00570/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁹²⁵ Tárgy: Delegációink tagjainak figyelése. Saigon, 1974. január 27. 62/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁹²⁶ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. január 23. 00542/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁹²⁷ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. január 31. 00542/8/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁹²⁸ Tárgy: Ellenséges akciók a magyar képviselő ellen. Budapest, 1974. február 12. 00542/10/1974. Ibid.

azzal a céllal, hogy megpróbálják a saigoni kormányzat NEFB-re gyakorolt hatását csökkenteni és az incidensek leállítását elérni.⁹²⁹

Azonban ez nem bizonyult hatásosnak – a NEFB elleni támadások folytatódtak: 1974. február 12-én az I. Körzetben aknatalálat érte a Hue-i ICCS épületet.⁹³⁰ A DIFK katonáinak is a – fogolycsere ellenőrző csoport Loc Nhin-ből Bien Hoa-ba tartó – „Arun típusú” NEFB helikopterére rálöttek, amely a találat ellenére szerencsésen megérkezett a célállomásra.⁹³¹ Február 28-án a VK gépei visszafordulásra kényszerítették a fogolycserét ellenőrző NEFB-csoport helikopterét.⁹³² A NEFB munkájának további akadályozása érdekében március 8-án géppisztoly-sorozatot adtak le a Qui Non-i HECS körlet lakóépületére és megkíséreltek behatolni oda.⁹³³ 1974. május 5-én betörték a saigoni elhelyezésben lévő magyar klubhelyiségbe, novemberben pedig a saigoni képviseletre hatoltak be.⁹³⁴ A magyar tagozat felszólította a VK-t, hogy indítsanak vizsgálatot, azonban ez nem történt meg. A sajtóorgánumokon keresztül is elítélték a szocialista küldöttségek eljárását, amit Hiep tábornok, a KFCKB mellett működő VK katonai küldöttség vezetője fejezett ki a *The Saigon Postnak*.⁹³⁵ A cikkben a tábornok megemlíti még azt a tényt is, hogy a VDK irányította a DIFK-et. A saigoni államvédelmi szervek munkájának aktivitása elsősorban a II., IV., valamint a VI. Körzetben volt érezhető.⁹³⁶ A magyar tagozat – a NEFB-munka tapasztalataira támaszkodva és a dél-vietnami helyzethez alkalmazkodva – arra kényszerült, hogy a körzetek parancsnokainak eligazító szabályzatot dolgozzon ki.⁹³⁷

Ezekből a forrásokból is jól kiolvasható, hogy a két dél-vietnami fél közül a saigoni kormányzat „szabadult volna” meg idejekorán a nemzetközi missziótól, mert a magyar és a lengyel küldöttség NEFB-ben kívüli munkáját zavaró tényezőnek érezték.

⁹²⁹ Tárgy: Smith amerikai II. titkár látogatása. /1974. január 30/. Budapest, 1974. január 31. 00542/11/1974. Ibid.

⁹³⁰ Tárgy: Egyes körzet jelentette február 12-én. Saigon, 1974. február 13. 00542/12/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁹³¹ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. február 26. 00542/18/1974. Ibid.

⁹³² Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. február 28. 00542/20/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁹³³ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. március 28. 00542/28/1974. Ibid.

⁹³⁴ Tárgy: Pordán János: Kárpáti Ferenc Vezérőrnagy Politikai Főcsoportfőnök miniszterhelyettes elvtársnak. Saigon, 1974. május 18. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz. Tárgy: Rendkívüli segély Nán alezredes elvtárs részére. Budapest, 1974. november 13. 00542/51/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz.

⁹³⁵ Tárgy: A Hiep interjú szövege. Megjelent a „The Saigon Post” című lap április 2-i számában. 00542/31/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁹³⁶ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 13. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. december 20. 002/12/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. 8-9.

⁹³⁷ Tárgy: Összefoglaló jelentés az októberi elnöki periódusról. Saigon, 1974. november 1. 00533/21/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

Ennek a nyomatékosítására az év második felében folytatódott a szocialista tagozat további irányított provokációja és az egyéb NEFB elleni támadások sorozata. Az utóbbi esetében május végén rálöttek a Phu-Cat-Pleiku helikopter járatra.⁹³⁸ Ez a folyamat 1974. június 3-án csúcsonyosodott ki, amikor is a DIFK egységei támadás intéztek a Bien Hoa-i repülőtér ellen.⁹³⁹ Ennek hatására június 4-én a saigoni kormány által manipulált tömeg behatolt a repülőtér területére és köveket dobált a NEFB épületekre és azok személyzetére. Majd petíciót adtak át, illetve magyar–lengyel ellenes kijelentéseket tettek, azt kifogásolva, hogy a magyar képviselők nem voltak jelen.⁹⁴⁰ A magyar tagozat két–két tagját június 17-én és 18-án támadás érte: az egyik esetben fegyvert fogtak rájuk, a másik esetben a fegyvert már használták is,⁹⁴¹ továbbá betörték a magyar tagozat szálláshelyére is.⁹⁴² A provokáció fontos eleme volt, hogy a katonai kontingens beosztottjai közül 1974 novemberétől négy személyt rá akartak beszélni a hazatérés megtagadására és ez ügyben fel is ajánlották nekik a szükséges amerikai segítséget. A magyar hírszerzés arra következtetésre jutott, hogy a fenti esetek háttérében a saigoni USA nagykövetség és a Bien Hoa-i amerikai főkonzul hathatós közreműködése mutatható ki.⁹⁴³ Ezen feltételezést Tölgyes Ernő, a magyar tagozat harmadik váltásának katonai parancsnoka a közös megbeszélésük alkalmával szóvá is tette Polgár Tamásnak.⁹⁴⁴

Politikai téren a VDK a Harmadik Erőre támaszkodva akarta tovább erősíteni a dél-vietnami befolyását, bár a DIFK pesszimistán állt még ekkor velük kapcsolatban.⁹⁴⁵ A rájuk való támaszkodás Hanoiánál nem nevezhető újkeletűnek, hiszen maga a Harmadik Erő fogalma 1963 után merült fel elsőnek. Akkor még a Diem-kormányzattal szembeforduló és annak a bukása után továbbra is háttérbe szorított vallási erőket, csoportokat jelentette. Később ez a Thieu-rendszerben tovább bővült azon vallási, ifjúsági és egyéb olyan csoportosulásokkal, amelyek szemben álltak ezen kormányzattal.⁹⁴⁶

⁹³⁸ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. május 22. 00542/38/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁹³⁹ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport; 6137/556/RT/1974.

⁹⁴⁰ Előző este a Központba rendelték a személyzetet, mert tartottak egy esetleges támadástól és egy ellenük irányuló tüntetéstől. HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport 6192/560/Rt/74.

⁹⁴¹ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, június 19. 00542/39/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

⁹⁴² Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. november 8. 00542/50/1974. Ibid.

⁹⁴³ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. december 19. 00542/59/1974. Ibid.

⁹⁴⁴ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. december 21. 00542/60/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz. Magáról a megbeszélésen elhangzottokról az általam vizsgált források között nem találtam semmilyen kézzel fogható információt.

⁹⁴⁵ Tárgy: A DIFK vélemény a „Harmadik Erőről”. Saigon, 1974. május 3. 00575/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

⁹⁴⁶ Tárgy: A Harmadik Erő jelenlegi helyzete. 00575/1/1974. Saigon, 1974. április 30. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

Három nagyobb irányvonaluk alakult ki 1974-re: (1) Akik szemben álltak Thieu-vel, illetve elutasították a DIFK-et is, (2) Elutasították a saigoni kormányzatot, valamint tartottak a DIFK-tól és (3) azon csoportok, akik bizonyos kérdésekben egyetértettek a DIFK-kel. Az utóbbi Harmadik Erővel és azon belül is a legbefolyásosabb saigoni kormányzati személyekkel a magyar hírszerzés is jó kapcsolatot ápolt.⁹⁴⁷ A forradalmi erők dél-vietnami politikáját tekintve, a VDK politikai tanácsait követve a Thieu megdöntésére irányuló összefogás megteremtése érdekében a DIFK a Harmadik Erő megnyerését kívánta elérni, ezért a városi mozgalmak irányítására, továbbá azok támogatásának biztossá tételére összpontosított.⁹⁴⁸ Ezzel párhuzamosan megindultak a saigoni kormányzat elleni tüntetések. 1974. november 10-én a Népi Szervezet Kongresszusa a Párizsi Egyezmény megvalósítását követelte. Ez a Harmadik Erő leghatékonyabb szervezete volt, mintegy száz képviselőt tömörítve magába.⁹⁴⁹ A VDK és a DIFK a diplomácia téren történő sikerességének a megerősítése érdekében a magyar KÜM is sokrétű diplomáciai tevékenységet folytatott Nyugat-Európában.⁹⁵⁰ Ezt az erőfeszítést 1974-ben természetesen tovább erősítette a két ország közötti diplomáciai, katonai, gazdasági és kulturális kapcsolat is.⁹⁵¹

A DIFK és a VDK által folytatott háromfrontos háborúból a katonai tevékenység számított a leghangsúlyosabbnak, és ez volt a helyzet VK esetében is. A katonai helyzet vizsgálatánál a következőket lehet megállapítani: a két fél nem döntő áttörésre, hanem a lehető legkedvezőbb katonai pozíció elérésére törekedett.⁹⁵² A DIFK a Párizsi Egyezményekben leírt „Leopárd folt” (forradalmi folt) elvéről a „tigris bőr” (forradalmi övezet) elvére szándékozott átállni. Ezzel akadályozta meg a saigoni kormány pacifikációs programját, miközben az év második felében súlyos csapásokat mért annak fegyveres erejére.⁹⁵³ A nagy kérdés továbbra is úgy szólt, hogy a DIFK mikor indítja meg

⁹⁴⁷ Tárgy: Beszélgetés a saigoni Legfelső Bíróság egyik tagjával. Saigon, 1974. július 13. 00577/15/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

⁹⁴⁸ Tárgy: Kivonat a DVK nagykövet Rác elvtársnál október 14-én tett látogatásán elhangzottakból. 00570/43/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz.

⁹⁴⁹ 1974. január. 20-án alakult meg. Erősen bírálta Thieu-t a Párizsi Egyezmény be nem tartásáért. HM HIM HTL, 253/715.-1974-75-ig Saigontól futárral érkezett anyagok III. Csoport. 00570/4/1975.

⁹⁵⁰ Tárgy: Nguyen Manh Cam, VDK nagykövet látogatása. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁹⁵¹ Vietnam körülbelül 18 millió- kamatmentes hitelt, illetve 12 millió rubel térítésmentes segélyt kapott Magyarországtól. Tárgy: Magyar Népköztársaság és Vietnami Demokratikus Köztársaság közötti kapcsolatokról. Budapest, 1974. március 19. 002270/2/1974. MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A-B Vietnam.

⁹⁵² HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigontól futárral érkezett anyagok III. Csoport. KÜM 00573/17/1974. 1.

⁹⁵³ Tárgy: A DIFK Párizsi Egyezmény végrehajtására vonatkozó álláspontja. Saigon, 1974. november 19. 00587/15/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

az átfogó offenzíváját.⁹⁵⁴ Az okát a magyar hírszerzés azzal indokolta, hogy az indokínai hadszíntéren a forradalmi erők nagyszámú fegyverest tudhattak a soraikban, valamint a helyzetet az is súlyosbította, hogy a saigoni kormány a NEFB-körletek közelébe tüzérseget telepített.⁹⁵⁵ A szembenálló felek részéről a kialakult helyzet a következőképpen nézett ki: a DIFK az ország nyugati határán egy összefüggő zónát akart kialakítani. Ennek alapját az északkeleti irányba létrehozott új hadiút jelentette.⁹⁵⁶ Ezáltal új erőket tudtak áthelyezni Laoszból és Kambodzsából, hogy a tervnek megfelelően létrehozzák a „tigris bőrt”. A regionális és a gerilla erők harci tevékenységét így jobban össze lehetett egyeztetni. Továbbá fel akarták számolni azokat a saigoni állásokat, amelyek beékelődtek a DIFK területek közé. Tehát olyan VK támaszpontokat próbáltak meg birtokba venni, amelyek korlátozták a szabad mozgásukat. A regionális, illetve a gerilla erők tevékenységének összehangolásával mindenütt jelen akartak lenni, ezért az útvonalak elvágásával meg akarták akadályozni a saigoni kormány hatékony katonai harci tevékenységét.⁹⁵⁷ A pacifikációs tevékenységük során a saigoni erők pedig, fokozták a vidék militarizálását. Ezzel a kambodzsai határ mentén egyfajta nemzeti gárdát akartak létrehozni, mindemellett, ahogyan a magyar jelentés is írta, „izraeli típusú” katonai falvakat létesítettek, felfegyverezve a lakosságot.⁹⁵⁸ Ezzel egy időben a saigoni kormány sajtó „rágalom”-hadjárattal akarta lejáratni a DIFK erők tekintélyét az országon belül és azon kívül. Minimálisra akarták csökkenteni a kettős ellenőrzésű földterületeket, sőt fontosnak tartották a DIFK kezén lévő területek feldarabolását is, illetve a kijutást a kambodzsai határra, ahol kapcsolatba akartak kerülni a Khmer Köztársasággal. Ezután kezdődött volna el a kulcsfontosságú DIFK bázisok elfoglalása.⁹⁵⁹ A DIFK 1974 nyár végére a harcászati-hadműveleti kezdeményezés megtartása mellett a VK fegyveres erőinek a megosztására törekedett, ami révén az általa ellenőrzött területek megtartása mellett, lehetőséget tudott teremteni a csapatai pihentetésére. Ezzel a monszun időszak utáni nagyobb hadműveleteket készíthette elő. Addig a saigoni hadvezetés a kevésbé

⁹⁵⁴ Egyes sajtóforrások szerint 1974-ben még tartottak egy esetleges amerikai támadástól (attól tartottak, hogy az Egyesült Államok beavatkozott volna a harc kimenetelébe). Az indonéz sajtó ez időben követelte, hogy a katonái térjenek haza.

⁹⁵⁵ Tárgy: Feljegyzés Marjai államtitkár elvtárs részére. 00590/1974. Budapest, 1974. május 8. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

⁹⁵⁶ Ezt az ösvényt a DIFK emberei építették ki Dél-Vietnam területén, ez volt a Ho Si Minh ösvény folytatása.

⁹⁵⁷ HM HIM HTL, 255/1/717 – 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok. V/1382/1975. Továbbá lásd. 12. ábra.

⁹⁵⁸ Tárgy: A szokásos heti tájékoztató keretében a KÜM NEFB osztályvezetője a következő tájékoztatást adta. Hanoi, 1974. július 24. 00806/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

⁹⁵⁹ Ibid.

fontos terepszakaszok és objektumok időleges feladásával biztosította a legveszélyesebb irányokban az erők összpontosítását. Ezzel az átszervezéssel szintén pihentetni akarta a reguláris erőit a későbbi hadműveletek érdekében.⁹⁶⁰

Az 1974-es évben Dél-Vietnamban négy fontos katonai hadműveleti irányvonal létezett:

- (1) Északon a saigoni haderő hat hadosztállyal védekezett. Nagyobb erők tartózkodtak Quang Tri, Hue, Da Nang városokban és az I. számú főútvonal mentén.
- (2) A Központi fennsíkon Pleiku, Qui Nhan térségében a DIFK élvezett erőfölényt.⁹⁶¹ Sikerült kialakítaniuk egy kelet-nyugati irányú hadiutat Dak-To-Kontum, valamint a tengerpart irányába. Harcok folytak még e térségben a XIX. számú főútvonalért.
- (3) Saigon térségében (Kelet-Nambo) három DIFK és három VK hadosztály harcolt egymással.⁹⁶² A saigoni kormány presztizs kérdésnek tekintette e terület védelmét, ezért nagy erővel védte. A DIFK pedig azért támadta komoly erővel Saigont és környékét, hogy elterelje a VK figyelmét a valós célról, a Mekong-deltáról.
- (4) A Mekong-delta közismerten Dél-Vietnam éléstára, valamint emberanyagban is bővelkedő terület. Mindkét szembenálló fél nagy hangsúlyt helyezett a terület megtartására, illetve elfoglalására.⁹⁶³

A további forrásvizsgálatokból az is kiderült, hogy megnőtt a DIFK és a VK-ról készített összefoglaló jelentések száma. A szignalizáló információkat tartalmazó táviratoktól eltérően a képviselőt egyes jelentéseiben csupán nagyon általános értesülések olvashatóak a két vietnami félről, ezért az összefoglaló munkák információs értéke felerősödött.

⁹⁶⁰ Tárgy: Dél-vietnami belpolitikai összefoglaló. Saigon, 1974. augusztus 27. 00570/30/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 32. doboz. Továbbá lásd. 13. ábra.

⁹⁶¹ Tárgy: A Dél-vietnami Köztársaság Külügyminiszterének nyilatkozata az Egyesült Államok és a saigoni kormány fokozódó háborús cselekményei miatt kialakult rendkívül súlyos helyzetekről Dél-Vietnamban. Dél-Vietnam, 1974. április 13. 00350/1/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

⁹⁶² Tárgy: Sy ezredes elvtárs előadása a pacifikációs programról Dél-Vietnamban. /Melléklet. 1974. augusztus 12-én lefolytatott DIFK/VDK konzultációkról./ Saigon, 1974. augusztus 16. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

⁹⁶³ Tárgy: Tájékoztató a Dél-Vietnamban folyó harci cselekményekről és azok kihatásáról. Budapest, 1975. március 27. 00587/3/1975. és Tárgy: A dél-vietnami helyzetről. Budapest, 1975. március. Sz.n./ 1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

4.3 A tétlenség időszaka – a harmadik szakasz (1974. májustól – 1975. májusig)

A washingtoni kormányzat 1974-ben továbbra is azt érezte, hogy a kádári külpolitika VDK és a DIFK iránti elkötelezettsége túlmegy azon, ahogyan az a helyzetükből fakadóan és ideológiai beállítottságukból következne. Csupán egy dologban értett egyet a két fél: „*abban tudunk egyetérteni, hogy nem értünk egyet,*”⁹⁶⁴ továbbá az amerikai vezetés szerint természetesen a bajok forrását – a túlzott moszkvai kötődés mellett – a párizsi megállapodások egyes pontjainak az eltérő értelmezése jelentette. Részben a NEFB-ben folytatódó szembenállás, részben az amerikai vélemény okán, 1974. május 28–30-án, Budapesten négyoldalú konferenciára került sor, ahol a magyar, lengyel, VDK, illetve a DIFK külügyminiszterei voltak jelen.⁹⁶⁵ A megbeszélés két témakörre összpontosított: tájékoztatás a dél-vietnami katonai és politikai helyzetről és annak lehetséges perspektíváiról. A NEFB, sőt a két szocialista tagozat tevékenységének értékelése, és annak további feladatainak a meghatározása. A VDK, DIFK, valamint a két szocialista tagozat együttműködésének időszerű kérdései is megvitatásra kerültek. Kitértek arra is, hogy a Párizsi Egyezmény aláírása után a VDK és a DIFK újfajta stratégiát dolgozott ki. A cél egy szilárd hátszország kiépítése volt, amit Észak-Vietnamban képzeltek el. A két vietnami küldöttség fontosnak tartotta felvetni, hogy a két szocialista tagozatnak kezdeményezőbbnek kellene lennie, és el kellett volna szigetelnie vagy a maguk oldalára állítania az iráni és az indonéz tagozatot. Marjai József államtitkár 1974. május 31-én fogadta a küldöttségek vezetőit.⁹⁶⁶ Ezen a megbeszélésen újra megerősítették az előző napok egyezségeit. Az államtitkár kifejtette, hogy a magyar tagozat a politikai összhanggal kapcsolatosan szükségesnek ítélte a közös álláspont kialakítását a lengyel elvtársakkal.⁹⁶⁷ Ezt azért is tartották fontosnak, mert a lengyel delegáció 1974 januárjában még a kilépését fontolgatta a NEFB-ből, amely lépésről a magyar és a szovjet küldöttség beszélt le.⁹⁶⁸ Ezen okból, ha valamilyen intézkedésre került sor, akkor azt a PE-re történő hivatkozással kellett előkészíteni, mivel egy nagyobb horderejű intézkedést a NEFB egyik

⁹⁶⁴ Tárgy: Smith USA II. titkár ebédje. Budapest, 1974. április 17. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁹⁶⁵ HM HIM HTL, 255/1/717- 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok; KÜM 0550/24/1974.

⁹⁶⁶ Marjai József (1923–2014) 1973. december 14. és 1976. augusztus 14. között volt a külügyminiszter első helyettese, egyben államtitkár. Ezt követően moszkvai nagykövet (1976–1978).

⁹⁶⁷ Ha valamilyen intézkedésre sor került, akkor azt a párizsi szerződésre történő hivatkozással kellett előkészíteni. Egy nagyobb horderejű intézkedést a NEFB egy tagozata sem tudta önállóan véghezvinni, ezért volt fontos a magyarok számára a lengyel tagozat együtt működő magatartása.

⁹⁶⁸ Tárgy: A VDK külügyminiszter-helyettesel folytatott megbeszélésről. Budapest, 1973. augusztus 16.005/146/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 43. doboz.

tagozata sem tudott önállóan véghezvinni, és éppen ezért volt a magyarok számára lényeges a lengyel tagozat együttműködő magatartása.

A NEFB-ben belül a két ellenpárt közötti előrelépés nem történt meg, ezzel a misszió tevékenysége szinte megbénult, amelyen – hasonlóan az októberi magyar elnökséghez⁹⁶⁹ – még az 1974. június magyar elnökség sem volt képes javítani,⁹⁷⁰ érdemi munka csak a konzultációkban, egyes albizottsági munkában, illetve a Titkárság működésében volt fellelhető. Az október elnökségi időszakra a magyar tagozat a központi irányítással és utasításával összhangban dolgozta ki az erre az elnöki periódusra alkalmazott tervezetet.⁹⁷¹ Egyetlen esetben, 1974. május 27-én tartottak egy NEFB-ülést, amelynek a napirendi pontja a HECS-ek biztonságával és a Katonai Bizottság munkája megszakadásának a kérdéskörével foglalkozott, mivel a VK nem foglalta írásba, illetve nem adott diplomáciai garanciát ebből kifolyólag a VDK és a DIFK küldöttségek számára.⁹⁷² Ezek a korlátozó intézkedések a PE alapján a rögzített mentelmi, illetve az előjogok felfüggesztését jelentették a két vietnami kommunista félnek,⁹⁷³ amit 1974. június 7-vel újra helyreállítottak. Ilyen körülmények között a június hónap három hetében a NEFB nem került összehívásra, és ezzel a Bizottságok nem működtek, mivel a misszió kötelékén belül a holtpontról nem sikerült kimozdulni.

A KFKKB érdemi munkavégzéséhez nem teremtődtek meg a feltételek, ezért a magyar tagozat egyetértett azon észak-vietnami állásponttal, hogy a kétoldalú katonai bizottság működése nélkül a NEFB semmiféle érdemi tevékenységet ne folytasson és csak a belső ügyeivel foglalkozzon. Ezzel a lengyel tagozat is egyetértett, így a két szocialista tagozat ezt a közösen kialakított álláspontját közölte is az iráni és az indonéz delegációval.⁹⁷⁴ Tehát a két tagozat elérte, hogy NEFB semmiféle érdemi tevékenységet ne fejtsen ki, ami válasz volt a két nem szocialista tagozatnak az egyoldalú megfigyeléseire, illetve a VK-nak és a szövetségeseinek is. Mindezt a májusi budapesti négyoldalú egyeztetések alapján hajtották végre.

⁹⁶⁹ Kemény János-Nagy Tamás. 2020.135-136.

⁹⁷⁰ Tárgy: A júniusi magyar elnökségi periódus. Saigon, 1974. július 4. 00500/31/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁹⁷¹ Tárgy: Összefoglaló jelentés az októberi elnöki periódusról. Saigon, 1974. november 1. 00533/21/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁹⁷² Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 135.

⁹⁷³ Tárgy: Csapó Viktor vezérőrnagy: 7. számú összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. június 20. Saigon, 1974. június 22. 002/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.

⁹⁷⁴ Tárgy: Összefoglaló jelentés a NEFB munkájáról. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

„Úgy ítéljük meg, hogy eddig is a VDK memorandumban foglalt politikai célkitűzések szellemében tevékenykedtünk. Természetesen nem látjuk akadályát annak, hogy a vietnami elvtársak a NEFB helyzetével és tevékenységével, különösen pedig a két nem szocialista tagozat akcióival kapcsolatos álláspontjukat az általuk legcélszerűbbnek tartott formában, módon, illetve szinten hozzák az indonéz, valamint az iráni tagozat tudomására.”⁹⁷⁵

A magyar és a lengyel tagozatnak adott fenti reakciója a két másik delegáció irányába természetesen negatívan hatott a nemzetközi testület jövőbeni helyzetére, lehetőségeire. Ez viszont felerősítette a VK által kezdeményezett provokációk és egyéb atrocitások számának a megnövekedését, illetve azoknak a felerősödését. A NEFB-ben belüli együttműködési tétlenséget tetézte a pénzügyi helyzet is, amely szintén fokozta a nézeltérést, illetve megnehezítette a mindennapi munkavégzést. Ráadásul a HECS-ek kérdésköre is borzolta a kedélyeket, mert a szocialista tagozatok szerint KFCKB-nak kellett volna megállapodnia a katonai bizottság szervezetében, valamint hálózatában, mint ahogyan ezt a jogelődje, a már megszűnt NFKKB tette. Ezen nézőpontból három alternatíva alakulhatott volna ki, amellyel mindenképpen a DIFK járt volna jól. Az első szerint a NEFB működése Saigon és környékére korlátozódott volna. A második alapján a szervezeti felállás érintetlenül maradt volna, úgy, ahogyan a PE alapján rögzítették. Harmadsorban pedig az eredeti megállapodástól eltérő és más felépítésű NEFB szerveződött volna meg. Ez akkor történhetett volna meg, ha NEFB vidéki struktúrája széthullt volna, akkor ezzel a PE leglényegesebb rendelkezései sérültek volna. Ezek alapján a forradalmi erők, mind politikai és katonai téren előnybe kerültek volna a VK szemben, amit Saigon nem fogadott el.⁹⁷⁶ A harmadik esetnél az USA is felülbírált volna az egyezményhez való viszonyát. A folyamatos harci cselekmények miatt a NEFB helyi csoportjai már 1973 júniusa óta egyetlen feladatot sem hajtottak végre. A gépkocsi, illetve a benzin hiánya miatt pedig mozdulatlanságra voltak ítélve, illetve az infláció rohamos növekedése folytán a szerződő vállalatok hitelkerete kezdett kimerülni. A HECS-ek helyzetét továbbra is is nehezítette, hogy a VK több vidéki körlet közvetlen közelében, ahogy fentebb már említettük, tüzérségi ütegeket helyezett el.⁹⁷⁷ 1974. május 20-án két

⁹⁷⁵ Ibid.

⁹⁷⁶ Tárgy: Összefoglaló jelentés a NEFB munkájáról. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁹⁷⁷ Tárgy: Függőben lévő kérdések. Saigon, 1974. január 12. 00534/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. A magyar és a lengyel tagozat együttesen állt ki a DIFK azon petíciója mellett, hogy a NEFB körletek közelébe ne telepítsen több tüzérségi üteget a VK a Dél-vietnami Köztársaság Külügyminisztériuma szövegének a nyilatkozata azokkal kapcsolatban, hogy a saigoni adminisztráció a NEFB körletek közelében

NEFB ellenőrzőpont (Chu Chi és Lom Son) körzetében folyt élénk harc a két szembenálló fél között. A harci helyzet elsősorban az I., II., III., valamint a VII. körzetben fokozódott, így a tábori élet a minimálisra csökkent. Ezért a magyar vezetés úgy döntött, hogy 1974 júniusában több körzetből kivonja az ott tartózkodó személyi állományát. A veszélyeztetett körzetekből való kivonuláskor a lengyel gyakorlatot vették figyelembe: különböző ürüggyekkel a központba rendelték az embereket, akik csak néha tértek vissza a helyi csoport székhelyére.⁹⁷⁸ Mivel a lengyel tagozat már több hete elhagyta a veszélyeztetett pontokat,⁹⁷⁹ 1974. június 9-én a magyar tagozat is kivonult Chu Chi és Lam Sam körzetéből.⁹⁸⁰ Az év végére viszont már Bac Loc, Kontum és Bien Hoa körzetparancsnokság közvetlen közelében zajlott a háború, ami veszélyt jelentett számukra.⁹⁸¹ Ezzel párhuzamosan a magyar tagozat is csökkentette a Dél-Vietnamban szolgálók létszámát, például 1974 áprilisára az 1973. áprilisi 273 főhöz képest már csak 176 fő delegáltja volt.⁹⁸²

4.4 Kapcsolattartás a NEFB tagozatokkal és a VK-val

A NEFB-ben belüli tétlenség, illetve szembenállás ellenére a magyar tagozat igyekezett – a lengyelek mellett – jó kapcsolatot kialakítani az indonézekkel és az irániakkal is. A Vietnami Köztársaság vezetőivel azonban alig tudták felvenni a diplomáciai kapcsolatot, hiszen azok a magyar tagozatra ellenségként tekintettek. Ilyenformán az 1973 januárjától kezdődően a kapcsolatfelvétel csak a KFKKB katonai bizottságán keresztül történt meg.⁹⁸³ Az is csak abban az esetben, ha az a misszió tevékenységével, működésével, biztonsági vagy a NEFB ügyekkel összefüggésbe hozható volt. Bár a kormányzattal nem kerültek közvetlen kapcsolatba, a magyar delegáció tagjai – a központi utasításnak megfelelően – közeli kapcsolatot létesíthettek a saigoni adminisztráció helyi államigazgatási szerveinek a vezetőivel és képviselőivel, valamint a politikusokkal vagy a Harmadik Erő tagjaival. Ám ezekkel a személyekkel is csak a

a felszabadított területek elleni támadás céljából tüzérségi ütegeket helyez el. Dél-Vietnam, 1974. március 8. 569/NEB/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 24. doboz.

⁹⁷⁸ HM HIM HTL, 253/715 -1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok, III. Csoport. KÜM 3931/Mo/1974.

⁹⁷⁹ HM HIM HTL, 254/716: -1974. évi jelentés a katonai kontingens tevékenységéről. V/28600/1974. 1.

⁹⁸⁰ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. KÜM 3931/Mo/1974.

⁹⁸¹ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 14. számú Összefoglaló havi parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. január 20. 002/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.

⁹⁸² Tárgy: Összefoglaló jelentés. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁹⁸³ Tárgy: Nagykövetségi utasítás tervezet. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

saigoni központ hozzájárulásával vehették fel a kapcsolatot.⁹⁸⁴ Más okból szigorúan tiltották a közvetítést a VK, valamint a forradalmi erők között. Ennek az ellenkezőjére nem találtam forrást, arra viszont igen, hogy bár tiltották a forradalmi erők és a Harmadik Erő közötti közvetítést, de júliusban a DIFK számára sikerült megteremtteni a kapcsolatot a Harmadik Erővel. Chan Tin atya, a Harmadik Erő katolikus szárnyának egyik vezetője értékes dokumentumokat adott át a DIFK részére. A Pax rezidentúra munkatársának pedig bemutatta Tran Huu lelkészt, aki a baloldali katolikus egyház egyik vezéregyénisége volt.⁹⁸⁵ Az MNVK 2. Csoportfőnökség társrezidentúrája folytatta a kapcsolatot a Harmadik Erővel, illetve annak képviselőivel, ezáltal valójában közvetített köztük és a DIFK között. Ez utóbbit, valamint a DIFK hivatalossá tételére vonatkozó igényét továbbították.⁹⁸⁶ Majd érkezett egy minisztériumi állásfoglalás, amely egyértelművé tette: *„A magyar NEFB képviselőnek nem volt, nincs és jelenleg nem is lehet semmiféle politikai közvetítő szerepe a két dél-vietnami fél között- még kevésbé vállalhat ilyet magára bizonyos dél-vietnami politikai személyiségek, csoportok és a DIFK vonatkozásában.”*⁹⁸⁷ A továbbiakban minden ilyen közeledést és kapcsolatfelvételi kísérletet el kellett háritani, valamint a PE értelmében jelenteni kellett. Ez ügyben ezután az utasítás szerint jártak el, vagyis a Központ engedélyével létesülhetett kapcsolatfelvétel az általuk meghatározott módon és formában.

A DIFK-el való kapcsolattartás a „vietnami elvtársak” érdekeinek a támogatásán alapult.⁹⁸⁸ A magyar vezetés 1974 januárjában azonban a DIFK kapcsolattartásával nem volt megelégedve, mert az általuk fontosnak ítélt kérdésekben külön-külön adta a tájékoztatást a szocialista delegációnak, amit a magyar tagozat sérelmezett és jelzett is a forradalmi erők vezetősége felé.⁹⁸⁹ Egy ízben a DIFK sem volt megelégedve a magyar kontingens munkájával. Ekkor a DIFK KFCKB tagozatának parancsnoka, Thuan

⁹⁸⁴ Ibid.4.

⁹⁸⁵Tárgy: „Kapcsolatfelvétel a Harmadik Erővel” című jelentésből. ÁBTL3.2.6 8-065/2. ÁBTL, 3.2.6 8-065/2. 175.

⁹⁸⁶ Tárgy: A KÜM utasítása a Harmadik Erővel fenntartott kapcsolatokra vonatkozóan. Saigon, 1974. 09.17. 67/9-4780/74.09.16. ÁBTL, 3.2.6 8-065/2. 299.

⁹⁸⁷ Tárgy: Saigoni politikusok bizalmas kezdeményezései a magyar képviseletnél. Hiv. szám. 190/1974. Ibid. 300.

⁹⁸⁸ Tárgy: Nagyköveti utasítás tervezet. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁹⁸⁹ Tárgy: Marjai József: Nagyköveti utasítás Lőrincz N. Jánosnak. 00533/4/1974. Budapest, 1974. január 16. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

vezérőrnagy is bíráló megjegyzést tett a magyar és lengyel tagozatnak a helyi ellenőrzőpontok felszámolása ügyében tanúsított állásfoglalására.⁹⁹⁰

A VDK-val történő kapcsolatfelvételt egyrészt a hanoi külképviselet felhasználásával építették ki a rendszeres kommunikációs csatornát. Ezen keresztül tisztázták az álláspontokat. Másrészt a VDK-val folytatott kétoldalú külön-konzultációk is ezt szolgálták, mint ahogyan a két dél-vietnami szocialista – és a magyar–lengyel tagozat vezetőinek Hanoi-ban létrejövő konzultációi, amelyet többnyire a két NEFB tagozat elnökségi periódusi ideje előtt tartottak. A közös álláspont kialakítását célozták meg a félévente tartott négyoldalú – magyar-lengyel-VDK és DIFK – külügyminiszter-helyettesi találkozók is.⁹⁹¹

Maga a VDK is elégedett volt a magyar tagozat NEFB-ben végzett munkájával, mert *„Pham Van Dong elvtárs kijelentette, hogy a NEFB-ben folytatott munkánkat harcálláspontnak tekinti, ahol olyan harcról van szó, amely még sokáig eltarthat. Ebben a harcban azt lehet mondani, hogy Önök teljes mértékben a mi ügyünket szolgálták, és a Bizottságon belül az igaz ügynek továbbra is védelmezői lesznek. Az Önök tevékenysége a barátság, valamint a szolidaritás egyik szép példája- mondta többek között Pham Van Dong.”*⁹⁹²

A nem kommunista tagozatok közül a magyar tagozat az iráni delegációval már igen korán – 1974 januárjában – szembekerült, amikor is Assad Sadry, az iráni kontingens vezetője, az iráni elnökségi időszak alatt meglátogatta a VK vezetőjét Thieu-t és ott a teljes NEFB elnökének a minőségében a misszió nevében fejezte ki a jókívánságait. Ez a lépése a szocialista tagozatnak nem tetszett, bár a látogatáshoz a magyar és a lengyel tagozat is hozzájárult.⁹⁹³ *„Az újesztendő alkalmából, mint a NEFB elnöke, van szerencsém excellenciádnak átnyújtani jókívánságaimat, és kifejezni legőszintébb reményemet a Vietnami Köztársaság népe békéje, illetve jóléte iránt.”*⁹⁹⁴ Úgy gondolták, hogy tisztességtelenség volt a részéről ez a „jókívánság nyilváníás”, a nyilvánvaló véleménykülönbségek miatt, illetve a munka jellegéből is fakadóan többször is szembekerültek az

⁹⁹⁰ Tárgy: Észrevételek a saigoni képviseletünk jelentőmunkájával kapcsolatban. Budapest, 1974. február 25. 00533/11/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁹⁹¹ Tárgy: Marjai József: Nagyköveti utasítás Lőrincz N. Jánosnak. 00533/4/1974. Budapest, 1974. január 16. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁹⁹² Tárgy: Látogatás Pham Van Dong elvtársnál. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

⁹⁹³ Tárgy: Sadry újévi beszéde. Saigon, 1974. április 3. 00556/9/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁹⁹⁴ Tárgy: Sadry nagykövet, a NEFB soros elnöki minőségében az alábbi nyilatkozatot tette Thieu újévi fogadásán Saigonban 1974. január 2-án. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

irániakkal, különösen akkor, amikor nehezményezték az indonézekkel, hogy nem települt ki a szocialista tagozat azokra a HECS-ekre és ÁECS-ekre, amelyek a DIFK által ellenőrzött területeken létesültek.⁹⁹⁵ Továbbá az irániak is nehezményezték azt az 1973. április 3-án a „*Magyar Hírlapban*” megjelent cikket, amely bírálta az ő vietnami tevékenységüket.⁹⁹⁶ A bíráló a szocialista részről az egyoldalú megfigyelések miatt érte az iráni delegációt. A jelentés szerint ezt úgy magyarázták, hogy „*a saigoni nagykövet (iráni) azt mondta, hogy az ő értelmezése szerint a Párizsi Egyezmény lehetőséget nyújt a megfigyelésre. Sadry nagykövet válasza az után történt, hogy felkérték őt a Viet Cong azon vádjának kommentálására, miszerint az indonéz és az iráni delegáció egyoldalú vizsgálatot folytat a tüzszünet megsértésével kapcsolatos panaszok saigoni panaszok alapján.*”⁹⁹⁷ Az ő álláspontjuk szerint ez volt a válaszuk a szocialista tábor a NEFB-ben végzett munkájának a bénítására, ami által segítették a DIFK-et és a VDK-t.

„A Viet Cong állítása szerint a saigoni kormány, az indonéz, valamint az iráni delegáció egyoldalú megfigyeléseinek eredményeit nyilvánosságra hozta megmásítva a tényeket és a DIFK-et vádolva az egyezmény megsértésével. Az előző Viet Cong vádak az indonéz delegációnak címezték, se ez volt az első eset, hogy Iránt is megemlítették. Az indonézek korábban válaszoltak a vádakra, vádolva a magyar és lengyel delegációkat azzal, hogy a vizsgálatokban való részvétel visszautasításával megbénítják a bizottság munkáját. Nem tagadjuk, hogy figyeléseket végzünk- jelentette ki Sadry, de azokat nem kell egyhangúlag végezni, azokat nem tekintik az ICCS hivatalos dokumentumainak. Azok nem határoznak meg felelősséget, vagy bárkinek bűnösséget. Ezek tényjelentések. [...].”⁹⁹⁸

Közben a NEFB munkájában az iráni tagozat új elemként meg kívánta jeleníteni a HECS-ek és ÁECS-ek bizottsági ülései napirendje egységesítésének a kérdését is. Mivel ez a panaszlevelek kérdését is érintette volna, ezt a szocialista tagozat nem tartotta időszerűnek.⁹⁹⁹ Ennek apropójából az iráni kormány egy nem hivatalos memorandumot bocsátott ki, – amit nyilvánvalóan figyelemfelkeltésnek szánt – amelyben szóvá tette a

⁹⁹⁵ Kemény János-Nagy Tamás. 2020. 138., illetve tárgy: Csapó Viktor vezérőrnagy: Összefoglaló havi parancsnoki jelentés, 1974. március 15. 002/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.7-8.

⁹⁹⁶ Tárgy: Marjai elvtárs utasítása Göbölös elvtársnak (Teherán). /IV.16./. Sz.n. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁹⁹⁷ Tárgy: Teheran Journal 1974. április 3. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

⁹⁹⁸ Ibid.

⁹⁹⁹ Ibid.

magyar delegáció merev álláspontját és felvetette benne a kilépés lehetőségét is.¹⁰⁰⁰ A lengyel delegáció is kapott egy hasonló memorandumot.¹⁰⁰¹ A magyar küldöttségnek a NEFB-ben belül az irániakkal a kivizsgálások, illetve az egyoldalú megfigyelések kérdésében és a NEFB Titkárságával kapcsolatban voltak nézetletéréseik.¹⁰⁰² A magyar parancsnoki jelentés is kiemeli, hogy az irániak sokkal merevebb álláspontot képviseltek már 1974 augusztusában, mint az indonézek.¹⁰⁰³ Másrészt a magyar KÜM az iráni diplomáciai kapcsolatokat is a vietnami kérdéstől elkülönítve próbálta kezelni,¹⁰⁰⁴ mint ahogyan azt tette az Amerikai Egyesült Államokkal.

Az indonéz tagozathoz való 1973-as kezdeti jó,¹⁰⁰⁵ de időszakonként változó viszony az 1974-es évre tovább romlott, és ezt követően Kanada kiválása után az ellentábor legerősebb láncszemét jelentette a NEFB-ben belül. Az MNK Indonéziával, miképpen Iránnal is, a kiküldetést és a két ország között kialakult diplomáciai kapcsolatokat igyekezett külön kezelni.¹⁰⁰⁶ A NEFB-ben belül erős szembenállás alakult ki, amikor a magyar küldöttség is felemelte a szavát az indonéz tagozat ellen a vietnami *Saigon Postban* és a hazai sajtóban tett nyilatkozatai miatt.¹⁰⁰⁷ Ebben az indonézek élesen bírálták a szocialista tábor misszió belüli munkáját,¹⁰⁰⁸ amit az MNK diplomáciai szinten is jelzett Dzsakartában és Budapesten is. Dzsakarta éppen abban az időben kezdte meg az információkat megosztani a sajtóorgánokban, amikor a saigoni kormány is rágalomhadjáratot hirdetett meg ellenük. A Cai Lay-i incidens gerince mentén kezdődött meg az a lejárató kampány, amit a VK intézett kezdetben a DIFK, valamint később a

¹⁰⁰⁰ Tárgy: Memorandum (nem hivatalos fordítás). Sz.n./1974. (Ezt az írást használták a további forráshoz is.) és tárgy: Feljegyzés. Teherán, 1974. április 22. 00556/7/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

¹⁰⁰¹ Tárgy: Iráni memorandum a lengyel KÜM-nek. 00529/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.

¹⁰⁰² Tárgy: Irán szerepe a NEFB-ben. 00556/20/1974. Budapest, 1974. április 2 MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

¹⁰⁰³ Tárgy: Csapó: Viktor vezérőrnagy: 9. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. augusztus 26. 00534/6/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz. 7.

¹⁰⁰⁴ Tárgy: Magyar-iráni miniszterelnöki megbeszélések tárgyalásai tematikájának Vietnamra és a NEFB-re vonatkozó fejezete. Budapest, 1974. április 22. 00556/19/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

¹⁰⁰⁵ Előfordult a Bizottság munkájában, hogy az indonéz delegáció a NEFB ülésein a szocialista indítványt támogatta a kanadai ellenében. Tárgy: Feljegyzés / Tárgyalási anyag Adam Malik látogatásához/. Budapest, 1974. december 6. 00557/3/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz. A magyar források ezt az időszakot úgy emlegetik, mint a korrektség, a tárgyilagosság, továbbá a konstruktív kompromisszumok időszaka. Tárgy: A magyar és az indonéz tagozat viszonya a NEFB-ben. Budapest, 1974. december 15. 00557/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz. 1-2.

¹⁰⁰⁶ Tárgy: Feljegyzés. Jakarta, 1974. április 2. 00557/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

¹⁰⁰⁷ Tárgy: A Saigon Post március 25-én az alábbi cikket közölte. Saigon, 1974. március 25. 688/NEFB. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.

¹⁰⁰⁸ Tárgy: Moszkva, Varsó, Hanoi: Kérem, tájékoztassa az ottani KÜM-öt. Teherán, Washington: Saját tájékoztatásra. Sz.n./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

magyar tagozat ellen is.¹⁰⁰⁹ Az indonéz tagozat, csak úgy, mint az irániak, a KFCKB működésképtelensége miatt felvetették a NEFB-ből való kiválás lehetőségét. Természetesen ők sem tették meg, mindössze ezzel próbáltak nyomást gyakorolni a szocialista tagozatra.¹⁰¹⁰

A Lengyelországgal fennálló kapcsolat rendezett viszonynak tűnt, hiszen egy zászló alatt végezték a küldetésen belül és azon kívül előirányzott feladataikat. A lengyel tagozaton belül azonban nem mindenki osztotta ennek a látszólagosságnak a gondolatát. A magyar delegáció egyik tagja, amikor is találkozott a lengyel tagozat két tagjával, erősen megkérdőjelezte a két tagozat jó viszonyát: ahogyan a forrás megfogalmazta, „lehet felsőszinten jó a két küldöttség viszonya, de alsó és középszinten nagyon rossz.”¹⁰¹¹ Majd folytatta, „*hogyan a lengyel küldöttség vezetői azt az utasítást adták neki, hogy ne bízson a magyarokban, hogy legyen résen, mert a magyar delegáció tudatosan keresztezi a lengyel törekvéseket.*”¹⁰¹² Illetve folytatta azzal, hogy a lengyel küldöttség többsége is osztotta a fenti gondolatokat. A forrás szerzője is megemlítette, hogy a két lengyel személy erősen ittas volt, amikor e gondolatokat megosztották vele. Ám két független, általa kiválasztott forrásból – az AP és az AFP tudósítóitól – is sikerült megerősítenie, hogy valóban létezett egyfajta lengyel–magyar ellentét, ami elsősorban a lengyel tagozat irányából volt jobban érzékelhető.¹⁰¹³

A nézeteltérésnek lengyel szemszögből több oka is lehetett, az egyik a magyar tagozatnak az internacionalista túlbuzgóssága a Vietnam egyesítésért folytatott harc megsegítéséért. Ráadásul az 1954 óta tartó folyamatos vietnami lengyel jelenlét során már inkább szabadultak volna a misszió és a Moszkva által rájuk rótt indokínai feladatokról. Ahogy az előzőekben már utaltunk rá, fel is merült a kilépésük a NEFB-ből valamint az is, hogy helyüket Csehszlovákia foglalta volna el.¹⁰¹⁴ Az akkoriban megszorított lopások és betörések miatt a lengyelek a Tan Son Nhut-i légibázist is el akarták hagyni. Ezt az ötletet az amerikai vezetés sem támogatta, mert úgy gondolták, hogy ameddig a

¹⁰⁰⁹ Tárgy: Az ellenséges sajtókampány. Saigon, 1974. április 3. 00523/51/1974., illetve tárgy: a DIFK és a VK katonai küldöttsége közti levélváltás a Cai Lay-ban lezajlott incidens ügyében. Saigon, 1974. április 2. 00523/57/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.

¹⁰¹⁰ Tárgy: Indonéz nyilatkozat a NEFB tagságukkal kapcsolatban. Budapest, 1974. május 21. 00527/1/1974.

¹⁰¹¹ Tárgy: Győri Sándor: Beszélgetés a lengyel küldöttség két tagjával. Saigon, 1974. április 19. 141/1974/Szt. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.

¹⁰¹² Ibid.

¹⁰¹³ Ibid.

¹⁰¹⁴ Tárgy: Feljegyzés. Washington, 1974. június 7. 00529/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.

szocialista tagozat ott tartózkodik, a DIFK nem támadja meg a légibázist.¹⁰¹⁵ A két delegáció között a tájékoztatás áramoltatása sem volt mindig megfelelő, mert véleménykülönbség alakult ki a helyi csoportok bevonásának a kérdésében. A lengyelek szerint a helyi csoportokat a PAE szolgáltatások után kellett volna bevonni, azonban a III. Körzetben két HECS-et is bevontak úgy, hogy előzetesen nem egyeztettek erről a magyar tagozattal.¹⁰¹⁶ 1974 augusztusára a lengyel és a magyar tagozat között némiképpen romlott a kapcsolat, bár nem olyan mértékben, ami alapvetően befolyásolta volna a szocialista tagozatok munkáját. A magyar küldöttek ezt inkább az elmaradt egyeztetéseknél érezték, illetve amikor a lengyel delegáltak bizonyos lépéseiket nem vitatták meg, vagy az bizonyos esetekben nem volt kellő mélységű vagy éppen nem a kellő időben adtak tájékoztatást. Csupán akkor kérték a magyarok segítségét, amikor már égett az a bizonyos ház.¹⁰¹⁷

A hónap végére a magyaroknak „elvtársi–baráti–szövetségi alapon” sikerült megoldaniuk a fennálló nézeteltérésüket a lengyel küldöttséggel. A vietnami misszió feladatai és a konstruktív lojalitás mellett a magyar, de a lengyel tagozat is az internacionalista lózungokkal szemben egyre fontosabbnak tartotta a saját nemzeti érdekeit. Magyar tekintetben ennek a mozgatórugója az 1970-es évek elejére elért életszínvonal és a gazdaság eredmények magtartása volt, amit viszont az 1973-as olajválság megrendített. Ezt tetézte az a moszkvai feddés is, amit Kádár János kapott a gazdaság fenntartása érdekében meghozott döntéseiért, például a nyugati kapcsolatok erősítéséért és a magánszektor erősödéséért.¹⁰¹⁸ A magyar vezetés úgy gondolta, hogy sem a gazdaság növekedésének visszafogása, sem pedig a lakossági fogyasztás csökkentése nem volt belpolitikailag elfogadható. Továbbá a szovjetek által javasolt terv sem felelt meg, ami a KGST kiszélesítését és a közös beruházások emelését célozta, hiszen ehhez is tőke, technológia és idő volt szükséges.¹⁰¹⁹ Az MNK-nak fontosak voltak a nyugati kapcsolatok (nyugati import) a népgazdaság életben tartásához és pénzügyi támogatásához, hiszen ebből került visszafizetésre a magyar államadóság is.¹⁰²⁰ Ennek az érdekében – némileg szembe menve Moszkvával – elfogadtak egy a külkereskedelemre

¹⁰¹⁵ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1974. március 3. 00529/10/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.

¹⁰¹⁶ Tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1974. szeptember 16. Ibid.

¹⁰¹⁷ Tárgy: A saigoni magyar képviselő vezetőjének és katonai parancsnokhelyettesének látogatása Marjai államtitkár elvtársnál. Budapest, 1974. augusztus 30. 00540/8/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹⁰¹⁸ Földes György, I.2015.174-176.

¹⁰¹⁹ Ibid.

¹⁰²⁰ Ibid.

vonatkozó törvényt, ami kibővítette a vállalatok külkereskedelmi jogait.¹⁰²¹ A kooperatív hajlandóság jegyében a meglévők mellé a magyar KÜM hozzálátott az új piacok felkutatásához. Ebben nagyszerű terepet kínáltak a latin-amerikai országok és az afrikai térségnek a gyarmati függésből frissen felszabadult országai.¹⁰²² A sikeres diplomáciai és gazdasági kapcsolatok létrejöttében szerepet játszott, hogy vietnami háborúval párhuzamosan, a kádári külpolitika a harmadik világbeli országokat is támogatta és népszerűsítette. A NEFB magyar tagozatát is felhasználták arra, hogy a fenti térségekben kereskedelmi lehetőségeket teremtsen. A vámmentes áruk beszerzése érdekében a Pax rezidentúra első vezetőjét megbízták azzal, hogy Szingapúrban vegye fel a kapcsolatot két vagy három céggel, majd tisztázza velük a szállítási és fizetési feltételeket.¹⁰²³ A Szovjetunió politikai és gazdasági észszerűség követelményeit figyelembe véve ezt megengedte, hiszen Moszkvának már nem rendelkezett a korlátlan gazdasági és politikai lehetőségekkel arra, hogy „csak úgy” beleszóljon egy párt életébe.¹⁰²⁴ Másrészt a szovjet vezetésnek sem lett volna kifizetődő, ha Magyarország túlzottan meggyengül, mert az destabilizálta volna az országot, ami még jobban kihatott volna a vietnami szerepvállalásra és az ottani Moszkva/VSZ által meghatározott feladatokra. Ez viszont Vietnam rovására Kína kedvező helyzetbe hozását segítette volna elő, illetve a szovjet blokk mielőbbi meggyengülését idézte volna elő. Kádárnak nem is volt olyan célja, hogy eltávolodjon Moszkvától. A Kremlnek is jól jött a kelet-nyugati kapcsolatban betöltött moderátori szerepe, illetve a vietnami missziós szerepvállalása, ami erősítette a dél-kelet-ázsiai befolyását. Szükség is volt a magyar és a lengyel tagozatra, mert a vietnami háború történései 1973-tól nem azt igazolták, hogy elsősorban Moszkva és Washington lépései határozták meg annak a térbeli és időbeli dinamikáját. Erre a Paracel és a Spratly-szigetek körüli események világítanak rá, amikor a szuperhatalmak alig tudták követni az eseményeket, nemhogy ők irányították volna azokat.

Az 1974-es évre a Párizsi Egyezmény által megjelölt fórum – a KFKKB, a NFKKB és le Celle Saint Cloud – szünetelt a két dél-vietnami fél akaratából, így a NEFB tétlenségre volt ítélve. Ezzel a két ellentábor vietnami missziós kapcsolatában rövid ideig

¹⁰²¹ Ibid. Ilyen vállalat volt Technika Külkereskedelmi Vállalat (TKV), amely több országgal: Algéria, Egyiptom, Irak, India, Libanon, Líbia is kereskedelmi kapcsolatot folytatott. De ide tartozott még MOGÜRT Külkereskedelmi Vállalat, a MINERALIMPEX Olaj- és Bányatermék Külkereskedelmi Vállalat és a TESCO Nemzetközi Műszaki Tudományos Együttműködési Iroda. Baranyi Tamás Péter, 2018.87. 93.

¹⁰²² Baranyi Tamás Péter, 2018. 93-94.

¹⁰²³ Tárgy: Jelentés a NEFB pénzügyi-gazdasági helyzetéről. Budapest, 1973. 03. 29. 003764/5/1973. MNL OL, XIX-J-63-a. Vietnami Ellenőrző Bizottság 5. doboz.

¹⁰²⁴ Földes György, I. 2015.175.

fennálló status quo a misszió belül megszűnt, s így folytatódott a szembenállás, mivel mind a két tábor ragaszkodott a saját ideológiai és politikai elveihez. A négy tagozat álláspontja csak a hadifoglyok és a vietnami polgári hadifoglyok cseréjének a felügyeletében egyezett meg.

A NEFB 1974-re politikai, ideológiai, lélektani, sőt még érzelmi vonatkozásában igen instabillá vált, és ilyenformán egyre nehezebben volt összeegyeztethető a küldetésen belüli munkavégzés.¹⁰²⁵ Ennek vonzataként kétségek merültek fel mind a NEFB hatékonyságát, mind pedig a vietnami kérdés politikai megoldását illetően. Másrészt a Bizottság a rosszabbodó vietnami helyzet miatt nem tartotta eredményesnek a Párizsi Egyezmény két fő letéteményesének Kissinger és Le Duc Tho legutóbbi találkoztóját, így a NEFB szervezeti struktúrájára, illetve a költségvetésére vonatkozó fő kérdések továbbra is megoldatlanok maradtak.¹⁰²⁶ Ezt kihasználva, a magyar és lengyel tagozat a nem kommunista delegációk NEFB-ben belül szerepét egy összehangolt akció keretében akarta meggyengíteni.¹⁰²⁷

4.5 Az általános helyzet további romlása

1974. április–májusi időszakában a NEFB nagyköveti és Katonai Bizottsági ülésein továbbra is napirenden szerepelt a HECS-ekkel kapcsolatos biztonsági kérdés, ezért hat HECS-nél megindították az ezzel a kérdéskörrel kapcsolatos vizsgálatokat.¹⁰²⁸ A NEFB nagyköveti ülés utasítására a Katonai Bizottság által létrehozott hármas ténymegállapító csoport 1974. április 9–12. között a helyszínen tanulmányozta a hat HECS biztonsági helyzetét. Azonban a 1974 februárjában lezajlott vizsgálathoz hasonlóan, a ténymegállapító csoportok most sem tudtak konszenzusra jutni.¹⁰²⁹ Ennek az

¹⁰²⁵ Tárgy: Fordítás a 118.számú, 1974. február 7-i saigoni nyílt táviratból. 00530/2/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.

¹⁰²⁶ Ibid. 2.

¹⁰²⁷ Tárgy: Feljegyzés. Hanoi, 1973. április 2. 00556/11/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

¹⁰²⁸ Ezek a HECS-ek a következők voltak: Pleiku, Phu Cat, Tuy An, Cu Chi, Lam Son és Giong Trom. Tárgy: Csapó: Viktor vezérőrnagy: 6. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. május 15. 00534/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 20. doboz. 4.

¹⁰²⁹ Tárgy: Csapó: Viktor vezérőrnagy: 6. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. május 15. 00534/4/1974. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 20. doboz.

oka az lehetett, hogy a kivizsgálásokhoz mindkét dél-vietnami félre szükség lett volna, de a KFKKB nem fejtett ki komolyabb érdemi tevékenységet ezen időszakban.¹⁰³⁰

A helyzetet tovább bonyolította, hogy 1974-ben a NEFB anyagi helyzete szinte kilátástalannak tűnt. Pénzügyileg az egyezmény négy részese a misszió működésében 23%-kal, míg a Bizottság négy tagja 2-2 %-kal részesedett. A pénztartalék már 1973. áprilisában kimerült, így az Egyesült Államoktól újabb kölcsönöket voltak kénytelenek felvenni.¹⁰³¹ Az agónia 1973 nyarán kezdődött, mert a Párizsi Egyezmény négy aláírója közül az USA és a VK befizetései csak arra voltak elegendőek, hogy az amerikai tulajdonban lévő szolgáltató vállalatokkal szembeni szerződéseknek eleget tudjanak tenni, ám a mindennapi munka, illetve életkörülményeket már nem tudták belőle fedezni. Előfordult olyan eset is, amikor a magyar tagozat a takarító személyzetének egyes tagjait a saját zsebéből fizette ki.¹⁰³² (A szolgáltatás egyébként ingyenes lett volna a misszióban szolgálatot teljesítő személyek számára.) A saigoni képviselőn a kialakult pénzügyi helyzetéből fakadóan az Adminisztratív és Pénzügyi Bizottsági munka, valamint az ezzel kapcsolatos belső pénzügyek áltak a középpontban.¹⁰³³ A magyar tagozat, hogy a saját pénzügyi kiadásait megfelelően ellenőrizze, illetve a tagozat további pénzügyeit rendezze, rendszeres havi pénztárellenőrzést végzett, valamint pénzügyi többlet generálása érdekében a misszió pénzét a szingapúri Chartered Banknál helyezték letétbe, ami után kamatot is kaptak. A NEFB Titkárságnál továbbra is „alulképviselte” magát, és csekély számú magyar személyzet teljesített szolgálatot.¹⁰³⁴ Ezért is fordulhatott elő, hogy a magyar tagozat személyi állományát ekkorra már jobban foglalkoztatta a váltásuk, aminek az intézésére és az egyéb feladatok zökkenőmentes végrehajtása érdekében a magyar tagozat létrehozott egy bizottságot is.¹⁰³⁵ A váltás miniszteri döntés alapján július 25-én kezdődött meg, így az első csoport augusztus elsején indult útnak Budapestre.

¹⁰³⁰ Tárgy: Csapó: Viktor vezérőrnagy: 9. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. augusztus 26. 00534/6/1974. illetve, Tárgy: Csapó: Viktor vezérőrnagy: 10. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. október 10. 00534/7/1974 MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz.

¹⁰³¹ 1973. január-1974. március között a NEFB kiadása 43 millió dollárt számolt. Ebből Kanada 10 milliós szerződést kötött az Air America-val.

¹⁰³² Tárgy: Tóth Ferenc: 1973. novembertől-1974. novemberig tartó saigoni kiküldetésem tapasztalatait az alábbiakban foglaltam össze. Budapest, 1974. december 3. 00540/14/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. A jelentés írója kisegítőként dolgozott Saigonban.

¹⁰³³ Tárgy: Márton Sándor elvtárs jelentése. Budapest, 1974. október 2. 00540/11/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹⁰³⁴ Tárgy: Magyar képviselő a NEFB Titkárságán. Saigon, 1975. január 24. 00501/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹⁰³⁵ Tárgy: Csapó Viktor vezérőrnagy: 8. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. július 15. 002/7/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. 2-5.

Az év végén, 1974. november 18.– december 20-ig terjedő időszakban a harctevékenységek eszkalálódása folytán egyes körzetekben, valamint a HECS-eken a magyar személyi állomány időszakos veszélyeztetettségnek volt kitéve.¹⁰³⁶ Ennek megfelelően intézkedéseket tettek az állomány élet- és munkakörülményeinek a javítására. A parancsnokság fő feladatának tekintette a tagozat, a parancsnokság és az alárendelt körzetek összekovácsolását, valamint kidolgozott erre az időszakra vonatkoztatva új vezetői, illetve egyéb munkamódszereket, de kiemelten kezelte a politikai stabilitást is, mert a hírszerzési szervek, valamint a helyi hatóságok (saigoni kormány részéről) aktivitása fokozódott a szocialista tagozatok irányába.¹⁰³⁷ Többek között a katonai tevékenységek is hozzájárultak a NEFB folytatódó tétlenségéhez, ami újfent a KFKKB benuátlóságában csúcsosodott ki. Másrészt a magyar tagozat úgy vélte, hogy az indonéz és iráni tagozat a szocialista tagozat lassítását próbálta elérni a NEFB tevékenység, sőt a VK-val való információ szerzés során. Emellett 1974. december 5-én a IV. körzet székhelyén tartózkodó magyar tagozat azt érzékelte, hogy az iráni kontingenshez tartozó egyik tiszt valószínűsíthetően a magyar állomány tevékenységét, magatartását ellenőrizte, illetve a hazatérés megtagadására is próbáltak rábeszélni néhány magyar személyt.¹⁰³⁸ Az ok az volt, hogy tudatában lehetnek annak a ténynek, hogy a magyar külügyi hírszerzés, a Pax Rezidentúra 1974 májusától kiemelkedő eredményeket ért el az ún. „sötét” információszerző tevékenység területén. Ez alatt azt kell érteni, hogy a korlátozott hálózati lehetőségek ellenére is gyorsan és pontosan kielégítették a központi, mindemellett a baráti szervek aktuális hírigényeit a helyi politikai, valamint operatív sajátosságok, valamint a gyorsan változó harci cselekmények figyelembe vételével.¹⁰³⁹ A legkiemelkedőbb kapcsolatépítési és hírszerző lehetőséget szervezetileg a sajtós munkatárs adta.¹⁰⁴⁰ A forrásokból az is jól kimutatható, hogy 1974-re megemelkedett az

¹⁰³⁶ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 13. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. december 20. 002/12/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹⁰³⁷ HM HIM HTL, 255/1/717- 1974. évi Saigonba küldendő és érkező táviratok; BM III/IV; 61-36-41/1974. Ezeket az információkat, Dr. Oroszi Antal nyá. ezredes is megerősítette az elbeszélte történelmi beszélgetésünk során, aki őrnagyként teljesített szolgálatot a vietnami kiküldetés második turnusában.

¹⁰³⁸ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 13. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1974. december 20. 002/12/1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.8-9.

¹⁰³⁹ Tárgy: A saigoni rezidentúra helyszíni ellenőrzéséről. Budapest, 1974. május. 28. 67/9-2591/74. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/ 2.

¹⁰⁴⁰ Újkor – Új Kor? Kontinuitás és periódusok, ismétlődő történelmi mintázatok és egyedi fordulópontok a társadalom-, gazdaság- és hadtörténelem szemszögéből. Szerkesztette: Juhász Eszter és Segesdi Gergő. KRE-Dit. Történelemtudományi különszám. In.: Vendriczki Róbert: Kémjátszma Vietnamban – A vietnami magyar misszió a Pax rezidentúra forrásainak tükrében. Sz.n. <http://www.kre-dit.hu/tanulmányok/vendriczki-robert-a-vietnami-magyar-misszio-a-pax-rezidentura-forrasainak-tukreben/>. (Hozzáférés dátuma: 2022.08.31.)

elemző, sőt, néha az előrejelző jelentések száma, amely felértékelte a magyar hírszerzés saigoni tevékenységét. A legkiemelkedőbb információ talán Giang ezredestől, DIFK egyik vezetőjétől hangzott el, aki Kína elleni nacionalista kijelentést tett. Ez volt az első ilyen eset, amit egy felelős DIFK vezetőtől dokumentáltak.¹⁰⁴¹ Ez évben a Pax rezidentúra jelentése szerint az amerikai hírszerzés, illetve elhárítás fokozta a politikai befolyást, illetve ráhatást a lengyel katonai és polgári állományú beosztottakra. Ezzel az volt a céljuk, hogy ellentéteket szítsanak a lengyel tagozaton belül, valamint lehetőség szerint a magyar–lengyel együttműködést is akadályozzák.¹⁰⁴²

1974. december 20. és 1975. január 20. közötti időszak szintén a NEFB teljes tétlenségének a jegyében telt el. Azonban a két ellenérdekű partner felismerte azt a tényt, hogy a misszió további fenntartása érdekében kifelé demonstrálniuk szükséges a NEFB érdekeltségét a vietnami háború lezárásában, ezért megegyeztek a misszió belüli „status quo” felállításában.¹⁰⁴³ Ilyenformán a belső ügyekkel foglalkozó alacsonyabb szintű bizottsági munkák felerősödtek és felértékelődtek, azonban ezt nem sikerült sokáig fenntartaniuk, mert a következő NEFB albizottsági üléseket politikai viták is jellemezték.¹⁰⁴⁴ Ami tovább erősítette a magyar tagozat pozícióját a szocialista tagozaton belül, illetve a magyar külügyi és katonai hírszerzés is szintén tovább erősíthette a kapcsolatait a dél-vietnami Harmadik Erővel, amivel még eredményesebbé tették az információszerzést. Eközben az év végén a magyar tagozat általános biztonságát továbbra is a saigoni politikai helyzet és a váltásra történő felkészülés határozta meg. A katonai és a külügyi állomány jelentős részének a váltása 1974. november 10. –1975. január 7-e között zajlott le.¹⁰⁴⁵

4.6 Összegzés

Kanada kiválása nyomán a vietnami misszióban kialakult holtpontra azzal a következménnyel járt, hogy felerősödött a dél-vietnami felek által képviselt katonai megoldásra való törekvés. Dél-Vietnamban éppen az átmeneti katonai helyzet, – ahol

¹⁰⁴¹ Ibid., illetve tárgy: Saigoni rezidentúránk 1974. július 3-i futárpostájáról.174. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/2.

¹⁰⁴² Tárgy: A lengyel társszerv saigoni rezidentúrájának tevékenysége és tapasztalatai. Budapest, 1974. 08.05. 15/1/6/74. sz. utasítása. 209-215. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/ 2.

¹⁰⁴³ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 14. számú Összefoglaló havi parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. január 20. 002/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.

¹⁰⁴⁴ Ibid. 7.

¹⁰⁴⁵ Vendriczki Róbert: Békeinduló: Magyarok a vietnámi nemzetközi misszióban (1973–1975). 83.

megmutatkozott a NEFB tehetetlensége is –, hozta el a „nem is háború és nem is béke” időszakát. A NEFB-ben belül a magyar tagozat is csak részeredményeket tudott felmutatni, így azt a legjobb esetben is csak felemásnak értékelhetjük. Hiszen a tagozat tagjai még a saját célkitűzéseikben és módszereikben sem értettek egyet.

A bizottsági munkában a vietnami helyzet megfelelő kihasználásával azonban a szocialista tagozat vette át a kezdeményezést, mivel a nem szocialista delegációk, a katonai helyzet eszkalációjával a misszióban történő további munkavégzést reménytelennek ítélték. A második katonai és külügyi váltás után is a magyar tagozat fő feladata maradt a vietnami misszióban végzett munka, továbbá a Varsói Szerződés, illetve az észak-vietnamiak által elvárt feladatok teljesítése. A NEFB-et számos kudarc is érte, mivel a kitűzött célok jelentős részét nem volt képes elérni. A két dél-vietnami fél szembenállása megbénította a KFKKB működését, s ezért az 1974-es év elején csak a foglycseréket tudták lebonyolítani. Ezt tovább rontotta a kilátástalan gazdasági helyzet is, illetve az a tény is, hogy a szembenállásán a két ellentábor sem tudott teljes mértékben túllépni, így a NEFB-ben belül érdemi munka csak az albizottságokban folyt.

Kezdetben a legfontosabb személyügyi feladat a magyar delegáció személyi állományának, valamint egységének a biztosítása volt politikai, egészségügyi és biztonsági szempontból. Ez azért volt feltétlenül szükséges, mert a katonai tagozat és a KÜM között a második váltásban is megjelentek a vezetési, illetve szemléletmódbeli problémák, valamint a nézeteltérések a parancsnokok és a beosztottjaik között. A magyar tagozat vezetése a belső személyi kérdéseknél is a közös összetartó erőben, a politikában látta a megoldást. Ezért hozták létre az MSZMP vietnami pártszervezetét, mely lépést a különböző minisztériumok is teljes mértékben támogattak. Ennek célja elsősorban a jelentő munka minőségbeli javítása volt, a NEFB-ben belüli munka megerősítése, illetve a tagozat összetartása mellett. A magyar, csak úgy, mint a moszkvai vezetés is észlelte, hogy a DIFK-nek erőteljesebb támogatásra van szüksége. Bár 1974-re a DIFK átvette a kezdeményezést Dél-Vietnamban, a katonai akciók folytán a NEFB tétlenségre volt ítélve, ezért a segítségnyújtást más módon oldották meg. Ebben a fejleményben a külpolitikai események is kulcsszerepet játszottak.

1974-re a kínai befolyás erősödésével, Peking egy külpolitikai stratégiai alapon végrehajtott katonai hadművelettel üzenté meg mind az amerikai vezetés, mind a kommunista Észak és a DIFK, illetve a Szovjetunió számára, miszerint a térségben számolniuk kell vele. Ennek következményeként a dél-vietnami konfliktus levetette a

polgárháborús színezetét, és az a VDK és a KNK közötti, az indokínai térség vezető szerepéért vívott küzdelem színterévé kezdett válni. Ezt tovább erősítette a szovjet–kínai ellentét vetülete is. Másrészt a kínai terjeszkedést a DIFK sem nézte jó szemmel, ami miatt egyre jobban eltávolodott a pekingi politikától. A kínai politikát a status quo megőrzése érdekében Washington és Moszkva többször felhasználta a VDK-val szemben, mert annak sajátos politikája bizonyos esetekben nem volt kompatibilis a Moszkva által megvalósítani kívánt külpolitikával. Az amerikai vezetés próbálta megerősíteni a VK stabilitását, azonban a saigoni kormányzat félresikerült diplomáciai, társadalmi és katonai lépései okán egyre inkább veszített a hatalmából, ami által a Vietnamért vívott wei qi játszmában kiegészítő szereplővé vált, mivel képtelennek bizonyult az ország déli részének az önálló kormányzására.

Az észak-vietnami kommunista vezetésnek Vietnam újra egyesítéséről és az indokínai föderatív államáról szőtt politikai ambícióját a szovjet vezetés is támogatta. A dél-kelet-ázsiai befolyás megerősítésére kiváló alkalmat kínált a Nixon lemondása utáni rövid időszak, amelyet a VDK, valamint a DIFK is kihasznált, és a NEFB szocialista tagozatait hívták segítségül. Erre azért volt nagy szükség, mert a moszkvai vezetés és az MNK nagy hangsúlyt fektetett a DIFK-kel, illetve a VDK-val való együttműködésre. Ezt a szocialistákkal szövetséges vietnami felek azonban nem kiemelten kezelték, mivel a KFCKB keretén belül a DIFK, valamint a VK egymás elleni diplomáciai és katonai manőverei miatt működésképtelen volt, de a saigoni kormányzat erősen korlátozni kívánta a NEFB-et is, hiszen a DIFK hatékonyan használta ki a „NEFB szövetséges kártyája” fedésében a katonai akcióit.

A katonai helyzet tekintetében a kezdeményezés a forradalmi erők kezébe került, ezáltal a saigoni kormányval nem szimpatizálók egyre nyíltabban szálltak szembe a rendszerrel. Ezt a magyar katonai és külügyi hírszerzés ki is használta, így egyre értékesebb információkkal segítette az észak-vietnami vezetést, valamint a DIFK-et is. Thieu és a dél-vietnami vezetés az amerikai titkosszolgálattal összehangolva zavarta a lengyel, illetve a magyar kontingenst a munkájában, illetve az olyan szélsőséges esetekben sem volt „hiány”, amely a szocialista tagozat személyzetét érintették ezen időszak alatt.

A NEFB az új tag Irán érkezésével vált újra teljessé és kezdte meg az érdemi munkáját, amelyet továbbra sem az egyetértés jellemezett. A magyar és a lengyel tagozat, az újraindítás apropóján sikertelenül próbálta megszerezni a kulcspozíciókat a

Titkárságban, mert az indonéz küldöttségnek jutott nagyobb befolyás. A négy delegáció közötti harmónia csupán a fogolycserékkel kapcsolatban működött. Másrészt a NEFB a két dél-vietnami fél között újra fellángoló harcok miatt súlyos pénzügyi, illetve gazdálkodási válságot idézett elő, így fokozva tovább a tétlenséget, amit a szocialista tagozatok jól hasznosítottak, s ezáltal az év elejétől megerősödtek a bizottságon belül, így támogatva a VDK-t és a DIFK-et.

A segítség minőségbeli javulásához első lépésként az információ megosztást javították, hiszen sem a KÜM, sem a NEFB-ben szolgáló magyar személyzet egyes tagjai sem voltak teljes mértékben megelégedve ezzel. Másrészt rendezték (továbbá) a külügyi és a katonai hírszerzés, valamint a Pax rezidentúra, illetve a nagykövet közötti nézeteltérést is. A katonai állomány fokozottabb bevonásának köszönhetően a helyzettel kapcsolatos DIFK, VDK és szovjet hírigényeket megfelelő minőségben tudták kielégíteni. Az újonnan kihelyezett tartalékos katonai és a külügyi állomány kiváló angol tudásával és lendületességével áttörést értek el az információszerzés területén.

Második lépésként, az információszerzéssel párhuzamosan, különös figyelmet kellett fordítaniuk a biztonságra, hiszen a szocialista tagozat egyes tagjait a saigoni és az amerikai hírszerzés is megpróbálta beszervezni, ugyanis az amerikai, valamint a saigoni hírszerzés is tisztában volt a hírszerzés javulásának a jelentőségével. Ezzel kapcsolható össze, hogy a szocialista tagozatot a saigoni kormány részéről is egyre több atrocitás érte, mert próbálták megakadályozni azokat és erősíteni kívánták helyzetüket. Ekkor a VK súlyos morális válságot élt át, és feltételezhető volt, hogy szövetségesek szépen, lassan kihátrálnak mögüle. A helyzetet kihasználva érezhetően erősödött kínai befolyás is, ami a kommunista vietnami oldal és a KNK között komoly ellentéteket szült. Ez az indokínai kérdés hidegháborús optikáján keresztül nézve nem tekinthető másnak, mint a szovjet–kínai stratégiai érdekellentét vietnami vetületének.

Elmondható tehát, hogy az 1974-es évben a Vietnam kérdésében kialakult külpolitikai helyzet, amelyet döntő többségében a VSZ, a VDK, illetve a DIFK diplomáciai és katonai lépései formáltak, nagyban meghatározta a nagyhatalmi konfrontációk dinamikáját, ami viszont erőteljesen hozzájárult a NEFB működésképtelenségéhez. Ugyanakkor a szocialista tagozat, kihasználva a saigoni kormány elhibázott stratégiáit, illetve a kapitalista tagozat fásultságát, fokozatosan átvette a kezdeményezést, és tevékenységével jelentős előnyt biztosított a vietnami kommunista szövetségeseinek. Ez eredményekben is megmutatkozott, hiszen a hírszerzők által átadott

információkkal sikeresen tudták segíteni a VDK–DIFK-nek a saigoni kormányzattal szembeni diplomáciai, katonai, illetve politikai tevékenységét, ami 1974 második felére immár minőségi javuláson is átesett.

5. A HARMADIK SZAKASZ – SAIGON FELETT A FELHŐK ...

1974. december 20. és 1975. január 20. közötti időszak a NEFB teljes tétlenségének a jegyében telt el.¹⁰⁴⁶ 1975 januárja és áprilisa között az 1974 őszén kialakult állapot maradt fenn, azaz a lengyel és magyar delegáció – a központjuktól kapott utasításoknak megfelelően – a VDK és a DIFK érdekében fejtette ki tevékenységét.¹⁰⁴⁷ Többek között ezt használta ki a DIFK 1975 januárjában, amikor – átvéve a katonai kezdeményezést – a Központi Fennsíkon beindította a két országrész egyesítését célzó Ho Si Minh hadműveletet.¹⁰⁴⁸ A fegyveres döntés a DIFK részéről nem nevezhető újkeletűnek, hiszen a Thieu megdöntésére már az 1974. október 8-i nyilatkozatában is a katonai megoldást találta a legmegfelelőbb eszköznek.¹⁰⁴⁹ A forradalmi kormány csapatainak a célja Dél-Vietnam kettévágása volt, valamint a tengeri összeköttetést akarták megvalósítani a VDK-val.¹⁰⁵⁰ A hadművelettel a Dél-Vietnamért folyó háború a végső szakaszába lépett. Ennek ellentételezéseképpen 1975-re, a saigoni kormányzat az 1974-es katonai eredmények alapján hármas célt tűzött ki: (1) Az ellenőrzése alatt álló területek konszolidálása, (2) a DIFK által ellenőrzött területek csökkentése és (3) a DIFK megsemmisítése.¹⁰⁵¹ Az elgondolásokat az elhibázott katonai döntések folytán később nem tudták kivitelezni. A magyar hírszerzés korlátozott háborúként jellemezte a két vietnami fél között kialakult harcokat, amelyek váltakozó intenzitással és különböző erők különböző helyszíneken történő bevetésével zajlottak.¹⁰⁵²

¹⁰⁴⁶ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 15. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. január 20. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. 6-7.

¹⁰⁴⁷ A magyar tagozat úgy gondolta, hogy elsősorban a KFKKB működésképtelensége miatt alakult ki. Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 5-6.

¹⁰⁴⁸ 1975. január 4. és 7. között januárjában Phuoc Long elfoglalásával véget ért a „rizscesa” és új szakaszba lépett a háború. HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. 00573/6-Katonapolitikai helyzet jellemzői 1975 januárjában.

¹⁰⁴⁹ Tárgy: A dél-vietnami felszabadító harcok befejezése és a NEFB helyzete. Budapest, 1975. május 2. 00534/15/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. 1.

¹⁰⁵⁰ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/001440/VKT. 1.

¹⁰⁵¹ Tárgy: DIFK egyeztető. Saigon, 1975. január 4. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz. 1.

¹⁰⁵² Tárgy: A dél-vietnami helyzet és a NEFB. /Olszowski elvtárs látogatásához/. Budapest, 1975. január 16. 00551/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 26. doboz. 1.

A DIFK a katonai hadműveletek sikerességében nyújtott információk mellett fontosnak tartotta a szocialista tagozat segítségét is abban, hogy a NEFB tevékenységét a kialakult holtpontra tartsa.¹⁰⁵³ Azonban a Titkársági pozíciók tekintetében a szocialista tagozat még mindig nem tudott kellő számú vezetői posztot megszerezni ahhoz, hogy irányítsák a NEFB-en belüli eseményeket.¹⁰⁵⁴ Az 1975. februári 1-i jelentés szerint a Titkárságon dolgozó NEFB delegációs tagok megoszlása a következőképpen alakult: magyar részről hat- (ebből négy vezetői pozíció), az indonézektől tizennégy- (hét vezetői pozíció), az irániaktól három- (kettő vezetői pozíció) és a lengyelektől négy fő (négy vezetői pozíció).¹⁰⁵⁵ A forrásokból megállapítható, hogy a vezetői és az egyéb beosztásokat tekintve az indonéz delegáció jelentős túlsúllyal rendelkezett, és ilyen formán az irániakkal együtt kezükben tartották a gazdasági és pénzügyi állások jelentős részét.¹⁰⁵⁶ Bár a magyarok birtokoltak gazdasági vezetői állást, a misszió belül az indonéz és az irániak által folytatott beszerzésekről és az azokkal kapcsolatos ügyvitelről alig tudtak valamit. Ezen akartak változtatni az 1975 februárjában, amikor is megkapták a soros elnökségi időszakot. Ekkor fogalmazódott meg a „tudni kell kivárni és türelmesnek lenni” elve.¹⁰⁵⁷ Ez a központi utasítás alapján a következőt jelentette: *„A NEFB érdemi tevékenységével kapcsolatban továbbra is az az álláspontunk, hogy, amíg a párizsi dokumentumok végrehajtására rendelt szervezet nem újítja fel munkáját, a NEFB semmiféle érdemi feladatot nem láthat el.”*¹⁰⁵⁸

Ez az utasítás azt követően született meg, hogy a VDK KÜM NEFB osztályának vezetője, valamint Trinh ezredes 1975. január 6-án a magyar és a lengyel NEFB küldöttség vezetőinek összefoglalta a VDK véleményét az 1974-es évről. Azt is ismertették, hogy pontosan mit várnak el a szocialista tagozattól az előttük álló évre. Az elvárás az volt, hogy *„A két szocialista küldöttség tehát az irányba folytasson tevékenységet, hogy megértesse a két másik küldöttséggel, hogy a NEFB egyelőre nem*

¹⁰⁵³ Tárgy: NEFB lengyel tagozat tevékenysége álláspontjai. Saigon, 1975. január 3. 00529/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.

¹⁰⁵⁴ Tárgy: A magyar képviselő a NEFB Titkárságán. Saigon, 1975. január 9. 00501/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹⁰⁵⁵ Tárgy: Titkársági posztok helyzete /1. számú Melléklet./. Budapest, 1975. március 21. 00501/6/1975. 00501/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹⁰⁵⁶ Ibid.; illetve tárgy: Titkársági posztok helyzete, Budapest, 1975. március 21. 00501/6/1975.; valamint tárgy: A magyar képviselő a NEFB Titkárságán. Saigon, 1975. január 9. 00501/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹⁰⁵⁷ Tárgy: A dél-vietnami helyzet és a NEFB. /Tájékoztató Marjai elvtárs részére./. 00534/2/1975. Budapest, 1975. január 23. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹⁰⁵⁸ Tárgy: Utasítás a februári elnökségi hónapra. 00533/1975. Budapest, 1975. március 21. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

tölthet be pozitív szerepet, ne vállaljon negatívot sem.”¹⁰⁵⁹ Éppen ezért a NEFB továbbra is fenntartotta a tétlenséget és folytatta azt az eddigi gyakorlatát, hogy csak a szabálysértésekkel foglalkozott. Ezen felül a Bizottságban nem született egyetlen olyan egyhangú határozat sem, amely a DIFK ellen irányult volna.¹⁰⁶⁰ A szocialista tagozat mindig a folyamatos egyeztetőkön kapta meg a missziós munkavégzésükhöz szükséges vietnami irányvonalakat és információkat.¹⁰⁶¹ Ami egyeztetőket illeti, azok a magyar tagozat és a KFKKB katonai delegációja közötti hivatalos kapcsolattartást, illetve a VDK-DIFK-magyar küldöttség között az előzetes megbeszélés alapján létrejövő vezetői szintű konzultációkat egészítették ki. A januári megbeszélés után továbbá a DIFK-vel 24 órás rádiókapcsolatban álltak.¹⁰⁶²

Az egyeztető megbeszélések vietnami részről, több általuk fontosnak ítélt témakört foglaltak magukba: (1) A Párizsi Egyezmény végrehajtása és a NEFB tevékenységére vonatkozó hivatalos álláspont ismertetése; (2) a VDK-nak és DIFK-nek a PE végrehajtásával összefüggő diplomáciai lépések; (3) az USA és a saigoni kormányzat PE végrehajtásával összefüggő politikájának értékelése; (4) a DIFK katonai delegációinak a NEFB iránti és az indonéz tagozatával folytatott megbeszélései; (5) a saigoni rendszer belpolitikai, gazdasági és katonai helyzetére vonatkozó DIFK-értékelés; végül (6) a harctéri események, továbbá a katonai helyzet és erőviszonyok alakulása. 1975 márciusára Hanoi kérésére az egyeztetőkre kért információk kiegészültek még a külföldi tőke dél-vietnami felhasználásával, az ellenzéki és tömegmozgalmak megnyilvánulásairól, erejéről és hatásairól, valamint a VDK ellenes propagandáról szóló részletes tájékoztatókkal.¹⁰⁶³

A stratégiai és taktikai elképzeléseikbe a vietnami kommunista szövetségesek csak olyan mértékben avatták be a magyar és a lengyel tagozatot, amennyire azt szükségesnek vélték, és a megbeszéléseken nyújtott tájékoztatás tartalmát is ők határozták meg.¹⁰⁶⁴ A két szocialista tagozat itt ismerhette meg a VDK–DIFK politikájának irányvonalait és annak pillanatnyi alakulását. Az egyeztetők fontos részét képezte, hogy magyar részről a

¹⁰⁵⁹ Tárgy: Feljegyzés. Hanoi, 1975. január 13. 00554/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹⁰⁶⁰ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. január 2. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹⁰⁶¹ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. január 23. 00553/10/1975.; Tárgy: DIFK egyeztető. Saigon, 1975. január 24. Sz.n./1975.; MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹⁰⁶² Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. április 10. 00533/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹⁰⁶³ Tárgy: Saigoni képvisletünk jelentései. Hanoi, 1975. március 5. 00533/6/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹⁰⁶⁴ Tárgy: A DIFK katonai delegációval folytatott egyeztető megbeszélések tapasztalati. Saigon, 1975. február 26. 00553/20/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

képviselő vezetője vagy annak a helyettese utasítására tájékoztatták a két vietnami kommunista partnert az elvégzett munkájukról,¹⁰⁶⁵ az egyéb tevékenységeikről, valamint a magyarokat érdeklő kérdésekre is ezen a fórumon kaptak választ.¹⁰⁶⁶ Ennek ellentételezésére 1975 áprilisának elején a KFKKB tevékenységének a fenntartásához az USA továbbra is üzemeltette a Saigon–Hanoi közvetlen légi járatot,¹⁰⁶⁷ ám április 10-re felfüggesztette azt. Hasonlóképpen a saigoni vezetés szüneteltette a Saigon–Loch Ninh járatot annak érdekében, hogy fékezze a DIFK delegációk munkáját.¹⁰⁶⁸ Mindezekről eltekintve a DIFK és a VDK küldöttségek ellátása nem ütközött akadályokba, többek között ezért vontta vissza a NEFB az összes helyi és körzeti csoportját Saigonba.

A magyar vezetés úgy gondolta, hogy a vietnami szövetségesek által elvárt tétlenséget a Titkárságon belül lesz a legegyszerűbb elintézni.

„Célunk kettős volt: egyrészt a NEFB Titkárságszervezetét, működését, tevékenységének irányítását, ellenőrzésbe hozzuk a Párizsi Egyezmény alapvető elveivel /egyhangúság, amely itt a testületi vezetés elvében jut kifejezésre; a delegációk egyenjogúságának az elve, azaz a Titkárság vezető posztjai rotálása/, másrészt pedig mindezeknek a kérdéseknek a vitájával, kidolgozásával alkalmunk nyílott a NEFB egész tevékenysége lassítására, másodrendű fontosságú kérdések előtérbe állítása.”¹⁰⁶⁹

Az eredmények is azt igazolták, hogy a magyar tagozat taktikája bevált, hiszen a Titkársággal foglalkozó ad hoc bizottságok ajánlásai nem kerültek a NEFB elé, és 1975 folyamán nem tudtak megállapodni a Titkárság működési elveiben, és a misszió működéséhez szükséges ellenőrzés kérdéseiben sem. Másfelől az iráni és az indonéz oldalról sem történt érdemi kísérlet a Bizottság munkájának a felújítására. Ez a két küldöttség úgy gondolta, hogy a NEFB már nem képes ellátni a feladatát, és nem is foglalkoztak a magyar tagozatnak a missziót tétlenségben tartó intézkedéseivel. Ennek a legrelevánsabb példája az az eset volt, amikor a magyar és a lengyel küldöttség a Xuan Loc-i incidens kapcsán a hozzájuk intézett levélre semmilyen formában nem reagált. A soros magyar elnökség ideje alatt teljes intenzitással egyedül csak az Adminisztratív és Pénzügyi Bizottság működött, ahol a PAE-val történő szerződésmódosítást hozták tető

¹⁰⁶⁵ Tárgy: A képviselő információs munkája. Saigon, 1975. február 28. 00553/22/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹⁰⁶⁶ Tárgy: A DIFK katonai delegációval folytatott egyeztető megbeszélések tapasztalati. Saigon, 1975. február 26. 00553/20/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹⁰⁶⁷ Tárgy: 7256-os távirat. Hanoi, 1975. április 10. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹⁰⁶⁸ Tárgy: 6782-es távirat. Hanoi, 1975. április 3. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹⁰⁶⁹ Tárgy: Felszólalás–tervezet a NEFB helyzetéről a soron következő négyoldalú miniszterhelyettesi konzultáción. Budapest, 1975. február 13. 00550/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz. 4.

alá.¹⁰⁷⁰ Ez a „semmittevés” a DIFK erőinek különösen kedvezett, ezért az utasítás alapján a két szocialista delegáció ebben az időszakban a dél-vietnami katonai és politikai helyzet alakulását a korábbiaknál is jobban követte. Tehát a misszió kizárólag a belső ügyeivel foglalkozott és a plenáris ülésekre sem került sor, amivel óhatatlanul együtt járt az ellentétek fokozódása és halmozódása.¹⁰⁷¹ A jelentésekből, táviratokból itt is megállapítható, hogy az elnökségi időszaka alatt a magyar misszió az utasításoknak megfelelően tevékenykedett. Budapest mégis úgy érezte, hogy a NEFB alárendelt szervei üléseinek az összehívásáról nem a megfelelő módon kapott információkat.¹⁰⁷²

A vietnami misszióval és a két vietnami fél korlátozott háborújával kapcsolatban a korábban meghatározott kettős célkitűzések mellett a magyar külpolitikában egyéb törekvések is megjelentek. *„Most az lenne a kívánatos, hogy a két szocialista delegáció az eddiginél is egységesebben járjon el kifelé: akár a nem-szocialista partnerek, akár a VK és az USA irányába, ami az elvtársakkal való kapcsolatot illeti: mi mindig elismertük, hogy a vietnami forradalom előbbre vitele a vietnami elvtársak ügye és felelőssége, mi csak segítjük ezt a magunk eszközeivel a NEFB-ben. Ugyanakkor mindig hangsúlyozzuk, hogy ezt a harcot úgy kell folytatni, hogy ez segítse a nemzetközi osztályharc más frontjának az ügyét is.”*¹⁰⁷³

A fenti forrásból jól leszűrhető, hogy a Moszkvának szánt üzenet arról is szólt, hogy az MNK maradéktalanul teljesíti a VSZ által kirótt feladatokat. Továbbá tanúskodott arról is, hogy a kádári gazdaságpolitikát, – amelyet a Kreml által heves bírálattal ért, mert valójában a nyugati gazdasági kapcsolatokat erősítette – a korábban megteremtett magyarországi életszínvonal fenntartása érdekében folytatni szükséges. Rainer M. János kutatásai is rávilágítanak arra, hogy ebben Kádár Jánost kettős cél vezette: az elért eredmények megszilárdítása és a népgazdasági egyensúly helyreállítása.¹⁰⁷⁴ A magyar vezető úgy látta, hogy a keleti kapcsolatok élénkítése a magyar gazdaságra is kedvező hatást gyakorolna. Más szavakkal, amennyiben a háború utáni vietnami újjáépítésben a

¹⁰⁷⁰ Tárgy Utasítás a februári elnökségi hónapra. 00533/1/1975.Saigon, 1975. március 12. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹⁰⁷¹ Tárgy: Utasítás a februári elnökségi hónapra. 00533/1-3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹⁰⁷² Tárgy: Utasítás a februári elnökségi hónapra. 00533/1975. Budapest, 1975. március 21. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. Az 1975 februári jelentéseknek egy másik nagy hiányossága is szerintük, hogy a delegációk egymás között viszonya nem fedezhető fel egyértelműen. Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 15. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. február 20. 00534/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹⁰⁷³ Tárgy: A dél-vietnami helyzet és a NEFB. /Olszowszki elvtárs látogatásához/. Budapest, 1975. január 16. 00551/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 26. doboz. 3.

¹⁰⁷⁴ Rainer M. János: A Kádár korszak 1956-1989. Kossuth Kiadó, 2010. 74.

magyar külkereskedelmi vállalatok komoly szerepet vállalhatnának mind szellemi és anyagi téren, ez mindenképpen erősítené a magyar gazdaságot. Kádár természetesen a moszkvai vezetésnek is meg akart felelni, de egyúttal a külpolitikai mozgástér horizontjának a növelését is el akarta érni. A pártfőtitkár fontosnak tartotta, hogy a VDK-val nem csupán a hagyományos diplomáciai és politikai téren erősítse a kapcsolatait, hanem a gazdasági téren is. Erre szolgáltak a segélyszállítmányok, a pénzügyi támogatások, valamint az a tény is, hogy a magyar kormány a NEFB misszióra kb. 230.000.000 forintot fordított.¹⁰⁷⁵ Ezek a támogatások és egyéb segítségnyújtások mellett tehát joggal remélte, hogy „bevásárolta” Magyarországot a vietnami újjáépítésbe.

A DIFK katonai akcióinak a legfontosabb célkitűzései közé – a VK katonai és politikai helyzetének, valamint az USA vietnami politikai magatartásának a megfigyelése – tartozott, de a nemzetközi közvéleményt is monitoringolták ezzel kapcsolatban.¹⁰⁷⁶ A sikeres harci cselekmények után a VDK és a DIFK elé a következő kép tárult:

„Az Egyesült Államok diplomáciai és politikai lépéseiben és nyilatkozataiban elítélte a felszabadító erőket, ennél tovább nem megy. A nemzetközi közvélemény progresszív része megértéssel fogadta, a reakciós része pedig lényegében napirendre tért az esemény felett. A VK politikai és katonai vezetőiben Phuoc Long eleste, különösen váratlanságával zavart és hisztériával vegyes félelmet váltott ki. Ugyanakkor előmozdította a belső politikai erők polarizálódását abban az értelemben is, hogy a rezsimhez hű rétegek mellé „honvédő” jelleggel az ellenzék egyes jobboldali csoportjai is felzárkóztak.”¹⁰⁷⁷

A saigoni kormány ezzel együtt sem tudott igazán jelentős tömegeket megmozgatni. A település elfoglalása után a VDK továbbá teljes mértékben felgyorsította a katonai és gazdasági erőforrásainak a mozgósítását és délre történő küldésének a megszervezését.

Miután a VK-val szemben stabilizálták a helyzetüket, a dél-vietnami forradalmi erők 1975 márciusában újabb támadást indítottak,¹⁰⁷⁸ ami a Thieu-rezsime katonai és politikai akcióinak a visszaszorítására irányult.¹⁰⁷⁹ Ekkor még a következő katonai

¹⁰⁷⁵ Tárgy: A Párizsi Egyezmény érvényessége és a NEFB helyzete a DIFK győzelme után. /Melléklet/. Budapest, 1975. május 29. 00534/20/1975. MNL OL, M-KS288-f-32/b/1975/142/A-B/1975.10.

¹⁰⁷⁶ Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 1.

¹⁰⁷⁷ Ibid. 1-2.

¹⁰⁷⁸ 1975. március 4-11 között Darloc tartományt és annak székhelyét Ban Me Thuot-ot foglalták el a DIFK erői.

¹⁰⁷⁹ Tárgy: Cam VDK nagykövet látogatása Puja elvtársnál. Budapest, 1975. január 17. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. Tárgy: A dél-vietnami katonai helyzet alakulása 1974 végén és 1975 elején. 00573/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 3. doboz.

stratégiát követték: A DIFK 1973. október 15-i hadparancsa értelmében fel kellett készülniük a „visszaütésre”, a „megbüntetésre” és az ellenségnek (Saigon és az Egyesült Államok) a Párizsi Egyezményben aláírt politikai rendezésre való „visszakényszerítésére”.¹⁰⁸⁰ 1974 végére azonban „újra” visszafoglalta a PE aláírásának pillanatában a birtokukban lévő területeket és további hídfőállásokat szerzett. Ez jelentette a „visszaütést”. A fő erőiket, mintegy nyolc hadosztályt nem használták fel a harci cselekmények folyamán, inkább pihentették és feltöltötték. 1975-re felkészültek a „megbüntetés” és a Párizsi Egyezmény betartatására való rákényszerítés politikájára. Tehát a DIFK számára a vietnami rendezésben ekkor még politikai téren továbbra is a PE VK-ra való rákényszerítése jelentette a legfőbb irányvonalat,¹⁰⁸¹ amit a két szocialista tagozattal is megosztottak.¹⁰⁸² Azonban a vártnál nagyobb sikereket ért el, ami egyben feltárta a saigoni kormány súlyos gyengeségeit, és ez politikai téren új helyzetet teremtett. Még ebben az évben a hadi helyzet a DIFK javára dőlt el. Ennek lett az eredménye a VDK-val közösen kidolgozott új politikai, államigazgatási, gazdaságszervezési és katonai irányelvek bevezetése. A vietnami kommunista erők sikerében nagy szerepet játszott, hogy Thieu az Egyesült Államokkal való egyeztetés után harc nélkül feladta a Központi Fennsíkot és elsősorban Kelet- és Nyugat-Vietnam védelmére fektetett nagy hangsúlyt.¹⁰⁸³ A jelentésekből kiderül, a VK vezérkara helyrehozhatatlan hadvezetési hibái mellett az is bizonyossá vált, hogy az USA továbbra sem vállalkozott közvetlen katonai beavatkozásra, de még egy esetleges hatékony méretű katonai és gazdasági segélynyújtásra sem.¹⁰⁸⁴ A rossz döntésekkel párosult, hogy a VK továbbra sem tudta helyreállítani a saját haderejének megtépzott harci morálját, helyette tovább romlott a helyzet.¹⁰⁸⁵ A sikerek ellenére Hanoi és a DIFK nem tervezett a katonai győzelem teljes kivívását eredményező totális támadást.¹⁰⁸⁶

¹⁰⁸⁰ HL: 253/715.-1974-75-ig Saigontól futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/001440/VKT. 1.

¹⁰⁸¹ Tárgy: A dél-vietnami erőviszonyok megítélésében bekövetkezett változás hatása a DIFK politikájában. Saigon, 1975. január 10. 00581/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹⁰⁸² Ezen a konferencián a VDK és a DIFK -, illetve a lengyel és magyar tagozat képviselői voltak jelen. HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigontól futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/00550/12/1975 MNVK Titkárság. 2.

¹⁰⁸³ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigontól futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/001440/VKT. 4.

¹⁰⁸⁴ HM HIM HTL, 253/715 -1974-75 Saigontól futárral érkezett anyagok, III. Csoport. V/00550/12/1975 MNVK Titkárság. 2.

¹⁰⁸⁵ Tárgy: A katonapolitikai helyzet fontosabb tényezői 1975. január 1-január 20-ig terjedő időszakban. 00573/6/1975. Saigon, 1975. január 24.; illetve tárgy: A katonapolitikai helyzet fontosabb tényezői 1975. január 20-február 18-ig terjedő időszakban. 00573/11/1975. Saigon, 1975. február 20.- MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.2.

¹⁰⁸⁶ Ezt Van alezredes a DIFK delegáció vezetője mondta el a magyar tagozatnak. ÁBTL3.2.6 8-065/3. Saigoni rezidentúránk januári futárpostájáról; Budapest, 1975. január 28. 62/9-465/75.

Ezzel párhuzamosan a DIFK-nél új taktikai elemként megjelent a rezsim visszaszorítása és katonai erejének a szétzilálása (Dél-Vietnam északi és középső részén) mellett, hogy meghatározta a saigoni hadseregben szolgálókhoz fűződő viszonyát, amelyet az 1975. március 25-én kelt nyilatkozatában tette közzé.¹⁰⁸⁷ A saigoni haderő amúgy is megrendült morálját tovább kívánta gyengíteni.¹⁰⁸⁸ Az 1975. április 1-i nyilatkozata pedig a rendszer politikai-gazdasági-társadalmi bázisának a megroppantását tűzte ki célul, és kimondta a DIFK által ellenőrzött területeken a forradalmi erők szuverenitását is.¹⁰⁸⁹ Másrészről megerősítette, hogy Vietnam közjogilag történő egyesítése előtt a déli rész a forradalmi erők felügyelete alatt marad és végzi el azokat a politikai, társadalmi, gazdasági és katonai változtatásokat, hogy az készen álljon teljes mértékben a kommunizmus befogadására.¹⁰⁹⁰ A saigoni kormányzatot nemcsak Vietnamban akarta gyengíteni a DIFK, hanem a külpolitikai elszigetelését is el akarta érni. Ezért 1975. január 27-én a vietnami kommunista erők közösen nemzetközi kampányba kezdtek. Ebbe a külpolitikai kampányba természetesen a magyar külügy is bekapcsolódott, erősíteni próbálva a DIFK pozícióját a szocialista országokon belül és a szovjetek által támogatott országokban is.¹⁰⁹¹ Ezzel kapcsolatban több cél is megfogalmazást nyert:

„A közvéleménnyel megismertetni a jelenlegi helyzetet, aláhúzni a vietnami állásfoglalások helyességét és igazságosságát, népszerűsíteni a fent említett cselekvési jelszavait. Nyomást gyakorolni az Egyesült Államokra, hogy váltsa le Thieu elnököt, s utódjától követelni a párizsi megállapodás végrehajtását. Lendületet adni az USA-beli tendenciáknak, amelyek az amerikai beavatkozás megszüntetését szorgalmazzák.”¹⁰⁹²

¹⁰⁸⁷ A DIFK ebben a nyilatkozatában vállalta, hogy befogadja és védelmet, majd munkát biztosít azoknak a saigoni tábornokoknak, tiszteknek és közkatonáknak, akik a saigoni haderő soraiban harcoltak, de kilépnek onnan és harcolnak a DIFK-el tovább, de a dezertálásra is felszólította a VK fegyveres testületének a tagjait. Másrészről a családjuknak is védelmet és támogatást ígértek. Tárgy: A DIFK április 1-i és március 25-i nyilatkozatának értékelése. Saigon, 1975. április 19. 005-2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. 1-2.

¹⁰⁸⁸ 1975. év elején teljes VK egységek adták meg magukat és folytatódott onnan a dezertálás és öncsonkítás is előfordult. Tárgy: Saigoni jelentés. 1975. február 19. 00573/10/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

¹⁰⁸⁹ Tárgy: A DIFK április 1-i és március 25-i nyilatkozatának értékelése. Saigon, 1975. április 19. 005-2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. 3-4.

¹⁰⁹⁰ Tárgy: A DIFK az újonnan felszabadított területeken alkalmazott politikájáról az alábbi 10 pontos nyilatkozatott tette. Sz.n./1975.MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹⁰⁹¹ Tárgy: A dél-vietnami helyzet és a NEFB /tájékoztató Puja elvtárs NDK-beli útjához/. Budapest, 1975. február 18. 00534/5/1975. 1-8. és Tárgy: A dél-vietnami helyzet és a NEFB /tájékoztató Puja elvtárs egyiptomi útjához/. Budapest, 1975. február 25. 00534/6/1975. 1-8. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz

¹⁰⁹² Tárgy: Cam VDK nagykövet látogatása Puja elvtársnál. Budapest, 1975. január 17. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. 2.

Ezt a sokoldalú segítséget szintén nagyra értékelték a DIFK-nél,¹⁰⁹³ aminek viszonzása révén került sor a magyar „béke küldöttség” vietnami látogatására is 1975. február 20.-március 15. között. Magyar részről az Országos Béketanács, a Hazafias Népfront és Szolidaritási Bizottság felkereste a DIFK által ellenőrzött dél-vietnami területeket, valamint északon és a VDK által ellenőrzött laoszi területeken is megfordult, ahol beleláthattak a VDK–DIFK közös katonai hadműveleteinek a háttér tevékenységébe.¹⁰⁹⁴

Mivel a két kommunista vietnami fél vezetői reális veszélynek tartották a Délkelet-Ázsiában állomásozó amerikai légierőt és haditengerészetet, mindezt úgy akarták elérni, hogy ne készítsék az amerikai vezetést egy újabb vietnami visszatérésre.¹⁰⁹⁵ Másodsorban csökkenteni óhajtották Washington elkötelezettségét Saigonnal szemben, ezért az amerikai háborúellenes irányzatokkal próbálták felvenni a kapcsolatot. És ezzel a céllal küldtek levelet – a jelentés szerint – Edward Kennedy szenátornak.¹⁰⁹⁶

A NEFB-ben belül is újra felerősödött a DIFK által benyújtott panaszlevelek száma, – de ez is csak taktikai célokat szolgált,– ami által a saigoni kormányzat meggyengítését szándékozta elérni.¹⁰⁹⁷ A kivizsgálások a kialakult harci cselekmények és a misszió belüli továbbra is folytatódó nézeteltérések miatt a NEFB szinte cselekvésképtelenné vált.¹⁰⁹⁸ A passzivitása miatt a VK KFKKB delegációja támadta is NEFB-et.¹⁰⁹⁹ Többek között ezért kérte fel a dél-vietnami kormány az Amnesty Internationalt is, hogy járjon közbe a polgári foglyok ügyében a DIFK-nél és a VDK-nál is. Természetesen az iráni és az indonéz tagozat ezt támogatta, miközben a magyar és a

¹⁰⁹³ Tárgy: DIFK tájékoztató a vietnami helyzetről. Saigon, 1975. január 6. 00587/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹⁰⁹⁴ Tárgy: A Vietnami Demokratikus Köztársaságban és Dél-Vietnamban. Laosz felszabadított területein járt békemozgalmi küldöttség. Sz.n./1975. Budapest, 1975. május 29. 00534/20/1975. MNL OL, M-KS288-f-32/b/1975/142/A-B/1975.

¹⁰⁹⁵ Tárgy: DIFK tájékoztató a vietnami helyzetről. Saigon, 1975. január 6. 00587/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹⁰⁹⁶ Edward Moore Kennedy szenátor Demokrata Párti politikus volt, aki 1962 től egészen a haláláig képviselte Massachusetts államot a Szenátusban. Bővebben, <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/the-kennedy-family/edward-m-kennedy> (Utolsó hozzáférés: 2022. 08. 20.). Tárgy: Jelentés az 1975. február 24-26 között Hanoi-ban tartott négyoldalú /VDK-DIFK-lengyel-magyar/ miniszterhelyettesi konzultációról. Budapest, 1975. március 7. 00550/25/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz. 10. A forrásokból több nem derült ki erről a levélről.

¹⁰⁹⁷ Tárgy: Panaszlevelek száma. Saigon, 1975. március 8. 00513/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

¹⁰⁹⁸ Tárgy: Az egyoldalú megfigyelések megtárgyalásával kapcsolatos problémák. Saigon, 1975. január 8. 00516/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

¹⁰⁹⁹ Tárgy: Januári panaszlevelek állása. Saigon, 1975. január 24. 00513/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

lengyel tagozat megtagadta a segítségét a szervezettől. Két okot hoztak fel, először ezt durva beavatkozásnak tekintették a NEFB belügyeibe, illetve ez a szervezet korábban negatív szerepet játszott a szocialista országok, így az MNK irányába is.¹¹⁰⁰ A DIFK arra a kérte a két szocialista tagozatot a VK további ezirányú ténykedésének a megállítása érdekében, hogy *„amennyiben ez lehetséges, a két szocialista delegáció fejtse ki véleményét ez ügyben és tárja fel az igazságot a közvélemény előtt, küldjön tiltakozó-jegyzéket a VK KFKKB delegációjához.”*¹¹⁰¹

Nem meglepő módon Moszkva is támogatta a forradalmi erők által megfogalmazott célokat és ebben a Vietnamban lévő két helyetteséhez fordult.¹¹⁰² A lengyel delegáció ebből elsősorban a diplomáciai vonalon vette ki a részét, mivel a korábbi vietnami missziós részvétele okán a VK elismerte. Ennek eredményeként külpolitikai téren elmondható, hogy a VK helyzete romlott, például Svédország meg is szakította vele a diplomáciai kapcsolatait. Addig a DIFK helyzete pedig jelentősen javult, hiszen Párizsban, Stockholmban és Genfben irodákat tudott nyitni.¹¹⁰³ Az sem tett jót a Thieu kormánynak, hogy magára haragította a nemzetközi sajtó munkatársait, a vietnami sajtóval szembeni kényszerrendelkezéseivel és ezzel az intézkedésével az ellenzéki mozgalmak további megerősödését is elősegítette,¹¹⁰⁴ amelyek azonban továbbra sem léptek fel egységesen a saigoni kormánnyal szemben.¹¹⁰⁵ A két szocialista vietnami fél Indokínával kapcsolatos politikai gondolkodása tehát továbbra is azon központi stratégián alapult, hogy a vietnami háborút fel- és kihasználva támogatták a velük szimpatizáló erőket a félszigeteken és ezáltal a VDK a térség vezető hatalma akart lenni, ebben támaszkodott Moszkvára is.¹¹⁰⁶

¹¹⁰⁰ Tárgy: Moghtaderpur iráni tanácsos látogatása. Saigon, 1975. január 18. 00556/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

¹¹⁰¹ Tárgy: Feljegyzés (4567). Saigon, 1975. március 5. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

¹¹⁰² Moszkva továbbra is az európai status quot akarta megteremteni, ami alapján folytatódott a bipolaritás a két szuperhatalom között. Földes György. I. 2015.164.

¹¹⁰³ Tárgy: Felszólalás tervezet a dél-vietnami helyzetről. Budapest, 1975. február 13. 00550/9/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz. 5.

¹¹⁰⁴ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. február 11. 00570/16/1975.; illetve Tárgy: Az ellenzéki mozgalmak helyzetének alakulása 1974. november vége-1975. február között. Saigon, 1975. február 26. 00570/21/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz.

¹¹⁰⁵ Turley, William S.: The Second Indochina War: A Concise Political and Military History. Rowman & Littlefield Publishers, 2009. 215-216.

¹¹⁰⁶ Tárgy: Jelentés az 1975. február 24-26 között Hanoiiban tartott négyoldalú /VDK-DIFK-lengyel-magyar/ miniszterhelyettesi konzultációról. Budapest, 1975. március 7. 00550/25/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz. 9.

Ebből fakadóan a magyar küldöttségre maradt a hírszerzés feladata, ahol egyébként már komoly áttörést ért el 1974-ben.¹¹⁰⁷ Ezzel kapcsolatban Frank Snepp a könyvében és egy vele készített interjú során egy másik komoly magyar hírszerzésbeli bravúrról is beszámolt, amelynek keretében a dél-vietnami CIA kirendeltségvezetőt Thomas Polgár Tölgyes Ernő vezérőrnagy, a magyar kontingens harmadik váltásának a katonai parancsnoka félrevezette.¹¹⁰⁸ Tehát az amerikai hírszerzés szerint a vezérőrnagy a magyar kormánytól a missziós munkáján felül azt a szigorúan titkos feladatot kapta,¹¹⁰⁹ hogy férközzön a magyar származású CIA vezető közelébe, létesítsen vele munka kapcsolatot és hozza ki ebből a lehető legtöbbet.¹¹¹⁰ A magyar hírszerzés két dolog miatt is bízott a sikerben. Az első, hogy mindketten zsidó származásúak voltak.¹¹¹¹

A másik, hogy „a hírszerzésben régi megbízható axióma, hogy a kelet-európai emigránsok a világ legnosztalgikusabb emberei, akik különösen ki vannak téve a hagyományok és a szülőföld csáberejének. Ezt bizonyára maga Tölgyes is így gondolta, mert erősen rájátszott Polgár saját nosztalgiájára, időről időre elhívta egy itálra, és arra, hogy kicseréljék a nem politikai anekdotákat a régi Magyarországról. Egy másik hírt is megpengetett Polgarban, hatásosan kihasználva a hiúságát. És ahogy múlt az idő, bátorította azon meggyőződésében, hogy ők ketten, Kissingerrel együtt, hasonlóságuk és közös érdekeik okán, együtt tudnának működni, hogy felszámolják ezt a vietnami kellemetlenséget.”¹¹¹²

A diplomáciai kapcsolattartás velejáróiként a kóktélpártik a DAO-n és a „baráti” társasági élet után Tölgyes kivételesen jó kapcsolatot alakított ki Polgárral. Ebben

¹¹⁰⁷ Frank Snepp: Decent Intervall. Random House. New York. 1978. 325-326.

¹¹⁰⁸ Ibid. 88-90.; és https://openvault.wgbh.org/catalog/V_8C3F18BDAA44441D8B900CC35C395512. (Hozzáférés: 2022.08.03.) Tárgy: Jelentés Karasz Lajos r.vörögy belügyminiszterhelyettes elvtársnak. Budapest, 1975. március. 61-30-30/1975. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

¹¹⁰⁹ A vezérőrnagyot az amerikai hírszerzés egy kiváló hírszerzőnek tartotta. Ibid.

¹¹¹⁰ A Tölgyes Ernőnek adott feladatról csak kevés embernek lehetett tudomása, hiszen ezt a vele egyidőben Vietnamban szolgáló Práczki István katonatársa sem tudott, hiszen akkor megemlítette volna a visszaemlékezésében. Práczki István: Kémjátszmák. Kárpátia Stúdió. Budapest. 2014.

¹¹¹¹ Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, XVI. évfolyam; 2. szám. Felderítő Szemle. Innen: Dr. Kemény János: Egy amerikás magyar hírszerző története: Thomas Polgár és a III/1 Bécsben. 134-147. <https://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-2.pdf>. /Letöltés ideje: 2020.04.17/. Továbbá Kemény János-Nagy Tamás. 2020.153-156.

¹¹¹² Frank Snepp. 1978. 89. Tom Polgar nosztalgikus vonzódását a magyarokhoz Práczki István is megemlíti a könyvében. Práczki István: Kémjátszmák. Kárpátia Stúdió. Budapest, 2014. 285. Práczki István 1974/75-ben teljesített szolgálatot alezredesi rendfokozatban Vietnamban, és ott NEFB részleg parancsok volt a magyar kontingens kötelékében. A magyar hírszerzés szerint a Vietnamban tartózkodó amerikai diplomaták úgy gondolták, hogy márciusban vagy áprilisban folytatódnak a tárgyalások a két szembenálló dél-vietnami fél között. Tárgy: Saigoni jelentés. 1975. február 10. 00753/9/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

segítséget nyújtott neki a helyettese, Tóth. G. János ezredes is.¹¹¹³ Sikerült elhíttetniük a rezidenssel, hogy előre figyelmeztetik majd az amerikaiakat, ha az észak-vietnamiak és a DIFK egy jelentősebb offenzívát indítanak. Bár a washingtoni feletteseinek kétségeik támadtak efelől, és igazuk is lett, mert a Ban Me Thout, Hue és a Danang elleni támadásokat a magyarok nem jelentették előre Polgarnak. Később viszonzták ezt azzal, hogy ők sem tájékoztatták kellő időben a magyar delegációt, hogy Pleiku-t és Hue-t kiürítették, valamint visszavonták az ottani kirendeltségük személyzetét Saigonba.¹¹¹⁴ Mindezek ellenére Polgar továbbra is fenntartotta a kapcsolatot a Tölgyessel és annak a helyettesével, akik olyan adatokat osztottak meg vele, amelyek megfeleltek Hanoi és Moszkva céljainak,¹¹¹⁵ illetve ő is átadott bizalmas információkat a magyaroknak. Az utóbbival kapcsolatban egy magyar hírszerző Kovács Béla, – aki a Pax Rezidentúra tagjaként szolgált Dél-Vietnamban, – megemlíti a könyvében:

„Tény, hogy a Polgár-féle briefingek – azaz tájékoztatók – alapján tartalmas jelentések születtek: szigorúan titkos – vagy ahogyan mi neveztük, másutas – táviratok tucatjait küldtük a Központba.¹¹¹⁶ A visszajelzésekből úgy tetszett, hogy otthon kedvezően fogadják ezeket. A CIA- és az amerikaiak - persze nem csak Moszkvának „üzentek” amikor a magyaroknak szándékosan bizalmas információkat szolgáltatnak ki. [.....] Az amerikaiak biztosak voltak benne: ezek az információk az észak-vietnamiakhoz is eljutottak, akár közvetlenül Budapesten, akár Moszkván keresztül.”¹¹¹⁷

Ezek az információk nemcsak a VDK-hoz, hanem a DIFK-hez is eljutottak.¹¹¹⁸ Az amerikai vezetés pedig azt akarta elhíttetni, hogy ismeri Hanoi szándékait. Ezzel a katonai támadásokat szándékozott lassítani, ami által Saigon időt nyert és stabilizálhatta volna a helyzetét.¹¹¹⁹ Kovács Béla ugyan nem ért egyet a félrevezetés tényével, s ezt azzal indokolja, hogy Polgarnak rezidentúra vezetőként *„több száz beosztottja volt és saját értékelő elemző részleget tartott fenn és külön dezinformációs csoporttal,”¹¹²⁰* és ez okán

¹¹¹³ Tárgy: Saigoni jelentés. 1975. március 17. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹¹⁴ Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 7.

¹¹¹⁵ Frank Snapp. 1978. 431-432.

¹¹¹⁶ Ilyenek voltak például: Saigoni képviselő jelentése (Feljegyzés, 02692). Saigon, 1975. február 28. Sz.n./1975.; illetve tárgy: Polgár a katonai helyzetről az alábbiakat mondotta. 1975. március 18. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

¹¹¹⁷ Kovács Béla dr.: Halálút. Milu Könyvek, 1991. 99. Kovács Béla 1974. január 20 és 1975. január 27 között teljesített szolgálatot Saigonban.

¹¹¹⁸ Tárgy: Saigoni képviselő jelentése. Saigon. január 9. 00573/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

¹¹¹⁹ Ezen információkat a magyar Központ le is ellenőriztette több forrásból. Ibid. 101.

¹¹²⁰ Kovács Béla. 1991. 101.

felismerhette a félrevezetés tényét. Van azonban, amiben mindkét szerző egyetért, és ez éppen a legsarkalatosabb pont volt: A magyar hírszerzés olyan szigorúan bizalmas amerikai CIA-s információkhoz jutott, amelyet az amerikaiak saját maguknak akartak megtartani.¹¹²¹ A VDK-val és a DIFK-el előzetesen egyeztetve az alábbi adatok érdekelték a magyar hírszerzést: (1) A politikai pártok helyzete, (2) a VK kormányának tevékenysége, (3) a déli államalakulat területén élő kisebbségek, (4) VK mezőgazdaságának helyzete, (5) az olajkutatás problémái a VK-ban, illetve (6) a VK katonai helyzete, morálja.¹¹²²

A DIFK a külpolitikájában további célként megfogalmazta azt is, hogy nem létesítenek diplomáciai kapcsolatot azokkal az országokkal, amelyek támogatták a VK-t, de azt sem engedték, hogy a saigoni kormányzat olyan országgal vegye fel a kapcsolatot, amely a DIFK-el áll diplomáciai kapcsolatban.¹¹²³ Azonban egyértelműen kitűnt, hogy a korábban meghirdetett háromfrontos – politikai, katonai és diplomáciai – harcból továbbra is a katonai frontot tekintették ebből mérvadónak. Ezt erősítették meg az 1975. február 24–26-án Hanoiban megtartott négyoldalú külügyminiszter-helyettesi szintű konzultáción.¹¹²⁴ A magyar tagozat az észak-vietnami fővárosban a minőségi információszerzés érdekében a VDK delegációnak több témakörben is tett fel kérdéseket: (1) A saigoni rezsim helyzete, (2) a polgári ellenzék és a Harmadik Erő helyzete, (3) a DIFK és a felszabadított területek lakosságának a helyzete és (4) Indokína, Laosz és Kambodzsa érdekelte őket. Ezek többsége megegyezett azokkal a kérdéskörökkel, amelyekben ők is szállították az információkat a két vietnami szövetségesüknek. A magyar KÜM azonban nem mindig kapott egyértelmű tájékoztatást a két vietnami fél részéről.¹¹²⁵ Más kérdésekre is választ kaptak ezen a megbeszélésen, mert a DIFK előre jelezte a lengyel és magyar tagozatnak a hadműveletek megkezdését, illetve azt is, hogy

¹¹²¹ Frank Snep.1977.; és Kovács Béla. 1991. 100-101. Illetve, tárgy: Tölgyes elvtárs és néhány munkatársa február 18-án Polgar USA tanácsos vendége volt. Saigon, 1975. február 25. 00576/6/1975. és tárgy: Az április 4-i fogadásunkról az alábbiakat készítettem. Saigon,1975. április 6. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹²² Tárgy: Kovács Béla beszámolója. Budapest, 1975. január 20. 00540/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹¹²³ Tárgy: Látogatás a dél-vietnami felszabadított területekre. Saigon, 1975, március 12, 00583/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹¹²⁴ Az eredetileg 1974. novemberére esedékes konzultációt a VDK azért halasztotta el erre az időpontra, mert 1974. májusában megtartott Budapesti konzultáció óta nem változott a vietnami helyzet. Továbbá egyeztetés alapján megegyeztek arról, hogy akkor hívják össze a következő találkozót, ha a helyzet indokoltá tette. Tárgy: Az 1975. február 24-26-án Hanoiban megtartott négyoldalú /VDK-DIFK-lengyel-magyar/ miniszterhelyettesi szintű találkozóról. 00550/12/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz

¹¹²⁵ Tárgy: Konzultációs kérdések a hanoi miniszterhelyettesi tanácskozársra. Saigon, 1975. január 26. 00550/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz.1-3.

ez közvetlenül kihat majd a körzetekben a HECS-ek és a központok biztonságára is.¹¹²⁶ Politikai téren pedig leszögezték, hogy folytatják a Thieu-rezsim elleni harcot és továbbra is ragaszkodtak a Párizsi Egyezményhez.¹¹²⁷ A DIFK részéről elhangzott még a korlátozott katonai és politikai célok elérése is. A magyar vezetés úgy gondolta, hogy a katonai támadás mögött is politikai célok húzódtak meg. Valójában a célt nem a katonai eszközökkel történő győzelem, hanem a politikai rendezés tervének a lehetősége jelentette, amit kitűzött maga elé a DIFK.¹¹²⁸ Az 1975. április 7-én létrejött egyeztetőn a DIFK a következőket közölte ezzel kapcsolatban. „*A DIFK politikája továbbra is a Párizsi Egyezmény megvalósítására irányul. A DIFK határozott szándéka a neokolonista háborút folytató és a Párizsi Egyezményt szabotáló USA-nak és csatlósainak megbüntetése.*”¹¹²⁹ Egy másik egyeztetőn a DIFK (DVK) KÜM szóvivője kiemelte, hogy „*a DIFK delegáció szempontjából a legkritikusabb a saigoni rezsim összeomlását követő átmeneti időszak lesz mindaddig, amíg a forradalmi hatóságok a rendet helyre nem állítják Saigonban.*”¹¹³⁰ Fel is hívták kiáltványukban „*Saigon, Cholon és Gia Dinh lakosságát, hogy keljen fel és csatlakozzon a felszabadítási erőkhöz a háborús időszak és elnyomó apparátus szétzúzására a dél-vietnami nép önrendelkezési jogának megvalósítása érdekében.*”¹¹³¹ A lengyelek minderről másképpen gondoltak. Az dél-vietnami helyzetről szóló elgondolásukat Moszkvában az 1975. április 15–17-én létrejött szovjet–magyar–lengyel külügyminiszteri találkozón tárták fel.¹¹³² Szerintük a Párizsi Egyezmény után a DIFK politikai eszközökkel nem tudta a politikáját tovább vinni, ezért döntött a katonai akciók mellett. A nagyfokú sikeres támadások oka pedig az volt, hogy az USA jól érzékelhető külpolitikai gyengülése, mivel a vezetés megoszlott az elnök és a kongresszus között.¹¹³³

Igazolta a lengyeleket, hogy a VK erők felszámolása érdekében a DIFK-erők 1975. március 4-én egy jól előkészített és több irányú hadműveletbe kezdtek. A hadműveletek fő

¹¹²⁶ Tárgy: Tájékoztató a Dél-Vietnamban folyó harci cselekményekről és azok kihatásairól. Budapest, 1975. március 27.00587/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹¹²⁷ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/00550/12/1975 MNVK Titkárság. 2.

¹¹²⁸ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/1382/1975.

¹¹²⁹ Tárgy: DIFK egyeztető. Saigon, 1975. április 7. 00533/13/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 17. doboz.

¹¹³⁰ Tárgy: DIFK vélemény a DNV-i helyzetről. Saigon, 1975. január április 15. 00533/14/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz. 3-4.

¹¹³¹ Tárgy: DIFK egyeztető. Saigon, 1975. április 28. 00533/18/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 17. doboz.

¹¹³² HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport; V/1382/1975.

¹¹³³ Felmerültek még olyan okok is, amely szerint a háború az olaj miatt robbant ki. Olyan információk keltek szárnyra, hogy a VK fennhatósága alatt lévő tengeri területeken olaj található. HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/1382/1975.

irányai és céljai szerint: (1) a Központi Fennsík magasságában és környékén kiépített úthálózat elvágása és a kulcsfontosságú települések elfoglalása; (2) északon Hue és Danang nagyvárosok elfoglalása,¹¹³⁴ illetve Saigonhoz közeli tartományok és az ország déli részén fokozták a zavaró tevékenységüket. A hadműveletek során a forradalmi erők támadásának hatékonysága még a VDK-t és a DIFK-et is meglepte, így a VK hadereje Saigon és a Delta-vidék megtartására koncentrált.¹¹³⁵ A saigoni katonai vezetés is tisztában volt a várható tavaszi DIFK offenzívával, azonban a katonai ellenállóképességük alacsony szintje és belső hatalmi harcok közepette sem katonailag, sem politikailag nem készültek fel rá. Továbbá számítottak egy lehetséges amerikai támogatásra is, amit természetesen már nem kaptak meg.¹¹³⁶ A szovjet vezetés is lehetséges opcióként kezelte ezt 1975 április első heteiben.¹¹³⁷ Beavatkozás nem történt az Amerikai Egyesült Államok részéről,¹¹³⁸ de 1975. április végén a vietnami tengerpartok mentén Washington jelentős tengeri erőt állomásoztatott.¹¹³⁹ A DIFK védekezésképpen egy diplomáciai intézkedést hozott, mely szerint, ha repülőgép vagy vízijármű át akart haladni a fennhatóságuk alatt álló felségvizeken, akkor engedélyt kellett kérnie, mert engedélykötelezettséggel bírt az áthaladás, különben ezt határozottan megbüntette volna.¹¹⁴⁰ A források alapján elmondható tehát, a VDK és a DIFK a tapasztalatok és a levont következtetések birtokában március végén módosított a februári Hanoi konzultáción elhangzott korlátozott célokon, hiszen felcsillant előttük Saigon mihamarabbi elfoglalásának a lehetősége.

¹¹³⁴ Miután a DIFK elfoglalta ezeket a városokat a VK hadereje a szervezetlen visszavonulás során szinte megsemmisült és ezt a csapást a későbbiek során már nem tudta kiheverni. Tárgy: Jelenlegi dél-vietnami helyzetről az alábbi helyzetképet adjuk. Saigon, 1975. április 4. 00573/23/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz. 1.

¹¹³⁵ Tárgy: Tájékoztató a Dél-Vietnamban folyó harci cselekményekről és azok kihatásairól. Budapest, 1975. március 27.00587/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.2.

¹¹³⁶ Az amerikai beavatkozást a VDK és a DIFK sem zárta ki és a NEFB szocialista tagozatán keresztül is monitoringolta ennek a lehetőségét 1974 második felétől egyre intenzívebben. Tárgy: Rezidentúra eseménynaplója augusztus 21-től-október 8-ig. Továbbá "Lóczy" fn. ügynök jelentése a DIFK jelenlegi offenzívájának célja és az USA hadsereg ismételt bevetésének jelentősége Dél-Vietnamban. ÁBTL, 3.2.6 8-065/2. Az 1975. februári négyoldalú konferencián szóba került az Egyesült Államok várható politikája, azazhasználja-e a térségben állomásozó erőit a VK megsegítésére. HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigontól futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/00550/12/1975 MNVK Titkárság. 5.

¹¹³⁷ Tárgy: Tájékoztató a moszkvai miniszterhelyettesi konzultációról. Budapest, 1975. április 21. 00555/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz. 1975. április 16.-17. között Moszkvában magyar-szovjet-lengyel miniszterhelyettesi konzultáció volt Moszkvában a dél-vietnami helyzetről.

¹¹³⁸ Tárgy: Polgar közlései. Saigon, 1975. április 26. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz. 2.

¹¹³⁹ Tárgy: VDK KÜM NEFB osztályvezetőjének tájékoztatása az április 15-22 közötti hétről. Hanoi, 1975. április 25. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹¹⁴⁰ Tárgy: Soai DVK és Can VDK nagykövet látogatása. Budapest, 1975. április 1. 00591/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz. 2.

A VK megmaradt területein a rezsim belső ellentétei fokozódtak, és a katonai vezetésben is felerősödött a Thieu-vel szembeni ellenséges hangulat. Ezt a tényt tovább fokozta a DIFK állásfoglalása is, amely szerint a saigoni kormánnyal csak Thieu lemondása után hajlandók tárgyalni, mivel a szovjet vezetők is a béke ígértét csillantották fel Thieu eltávolításáért cserébe, vagyis a tényleges tárgyalások lehetőségét „quid pro quoként” tartották fenn.¹¹⁴¹ Ennek a Szovjetunió által ihletett politikai manőverezésnek a lényege az volt, hogy elvonják a saigoni kormányzat figyelmét a VDK–DIFK Vietnamból egyesítő szándékáról, ezzel is önámításban tartva a VK-t, hogy létezik kiút a válságból, természetesen Thieu és a funkcionáriusai nélkül. A magyar hírszerzői jelentések is megerősítik, hogy a dél-vietnami tábornoki kar állásfoglalásai 1974 novemberétől elég egyértelműen Khiem miniszterelnököt támogatták.¹¹⁴² Az amerikai vezetés is tudott ezekről, és ekkor már számoltak Thieu bukásával,¹¹⁴³ valamint készültek egy „Thieu nélküli változatra” is. Ettől függetlenül továbbra is célként tekintettek a dél-vietnami országrész korábbi politikai katonai lényegének, vagyis az „egy nemzet, két állam” megőrzésére.¹¹⁴⁴ A vietnami kérdés megoldásának módozatai tekintetében az amerikai diplomáciai körökben azonban eltérő vélemények fogalmazódtak meg.¹¹⁴⁵ A magyar hírszerzés szerint az amerikai részről a belpolitikai helyzet alakulásával kapcsolatban a DIFK-hatalomátvétel mellett egy koalíciós kormányzat felállításának a lehetőségét is számításba vették.¹¹⁴⁶ Az amerikai gazdasági körök is annyira életképtelennek tartották a Thieu-kormány gazdaságpolitikáját, hogy az szerintük Hanoi beavatkozása nélkül is összeomlott volna.¹¹⁴⁷ Ez azért is igaz, mert a VK külgazdaságának a döntő részét az amerikai támogatás jelentette, vagyis az amerikai import és a segélyek jelentették a

¹¹⁴¹ Frank Snapp: Decent Intervall. Random House. New York 1978. 325. Az író ezt a következtetést a szovjet pártújság, a Pravda által közölt Jurij Zsukov kommentárjából vonta le. Frank Snapp maga is hírszerzőként dolgozott Dél-Vietnamban és Tom Polgar bizalmas munkatársa volt.

¹¹⁴² Tárgy: Saigoni rezidentúránk 1974. november 5-i postájával/ BM. III/I-6 Osztály. 62/9-5302/74. ÁBTL, 3.2.6.8-065/3.

¹¹⁴³ Tárgy: „Nábrády” fn. ügynök jelentése: Amerikai vélemény Thieu távozásának lehetőségéről. ÁBTL, 3.2.6.8-065/3.

¹¹⁴⁴ Tárgy: Saigoni jelentés (02658). Saigon, 1975. február 7. 00576/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹⁴⁵ Tárgy: Saigoni jelentés (3289). Saigon, 1975. február 17. 00576/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹⁴⁶ Amerikai vélemények a jelenlegi dél-vietnami belpolitikai helyzetről. Saigon, 1975. január 25. 00570/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. A magyar értesülések szerint a saigoni nagykövetség is két részre oszlott Thieu-val kapcsolatban. A nagykövet és támogatói a hatalmon tartását tartották célszerűnek, addig a követség CIA-s alkalmazottjai a leváltása mellett foglaltak állást. Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. február 5. 00570/14/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. 1-2.

¹¹⁴⁷ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigomból futárral érkezett anyagok III. Csoport. 00576/1974. 4.

legfőbb bevételt Saigonnak.¹¹⁴⁸ Egy amerikai szenátor kijelentette: „*A Thieu kormányzat napjai meg vannak számlálva, s a kormány bukása már napok kérdése.*”¹¹⁴⁹ A további amerikai támogatás mértékének megállapítása céljából egy „ténymegállapító” küldöttség érkezett Saigonba.¹¹⁵⁰

Ezzel kapcsolatban Graham Martin, az Egyesült Államok saigoni nagykövete próbálta megnyerni őket a déli országrész további támogatásához.¹¹⁵¹ A látogatást az USA törvényhozó testületének a részéről a vietnami helyzet súlyossága indokolta, ugyanis nem rendelkeztek kellő információval arról, hogy a támogatások elérik-e a valós céljukat, azaz megteremtik-e a VK stabilitását.¹¹⁵² De másrésről törekedtek ennek a rendszernek a megtartására, hiszen 1954 óta rendszeresen óriási összegeket fektettek be Dél-Vietnamba, és annak fenntartása amerikai állampolgárok életébe is került.¹¹⁵³ A VK hirtelen feladásával továbbá veszélyeztette volna az ázsiai térségben meglévő alapvető érdekeltségeiket,¹¹⁵⁴ különösen Kambodzsában és Laoszban, amit egyre jobban befolyásolt a vietnami kérdés. A saigoni kormányzat azonban nem mutatta a rendezettség jeleit, mert az állam vezetésében megnyilvánuló hatalmi harc mellé a saigoni kormány fennhatósága alatt álló területeken megjelenő menekülő tömegek áradata által keltett feszültség is párosult,¹¹⁵⁵ amit az ellenzék is igyekezett kihasználni.¹¹⁵⁶ Tehát a források alapján elmondható, hogy három olyan, a Thieu-kormányzat alapját jelentő alappillér – a saigoni rendszer támogatottsága, a haderő és az amerikai pénzügyi támogatás – rendült

¹¹⁴⁸ Tárgy: Adalékok a VK külgazdasági kapcsolataihoz. Saigon, 1975. február 21. 00572/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. 1-5.

¹¹⁴⁹ Bögs László-Vajda Péter: *Dzsungelháborútól a győzelemig*; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1975. 191. Ebben a szenátornak részben igaza volt, mert februárban már kísérletet tettek (a katonai és a politikai élet vezető képviselői közül néhányan) a vezető leváltására, de azt még a CIA segítségével sikerült megghiúsítania a jelentés szerint. Tárgy: Jelentés. Tokió, 1975. március 6. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz.

¹¹⁵⁰ Ez a ténymegállapító küldöttség két szenátorból állt. Tárgy: Az amerikai „ténymegállapító” küldöttség indokínai látogatásának alakulása. Saigon, 1975. február 26. 00576/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹⁵¹ Graham Anderson Martin (1912–1990) tapasztalt amerikai hivatásos diplomata, többszörös nagykövet, akit Nixon elnök 1973. június 21-én nevezett ki a saigoni nagykövetségi posztra és július 20-án nyújtotta át megbízólevelét. Megbízatása az amerikai jelenlét utolsó napjáig, 1975. április 29-ig tartott. Nagykövetségi működését később az a kritika érte, hogy Vietnammal békés megállapodásra törekedett, és nem vette figyelembe azokat az amerikai elemzéseket, melyek szerint Észak a teljes katonai győzelemre, nem pedig valamiféle megállapodásra törekedett.

Bővebben, <https://history.state.gov/departmenthistory/people/martin-graham-anderson>.

¹¹⁵² Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. február 19. 00576/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹¹⁵³ Tárgy: Az amerikai „ténymegállapító küldöttség” indokínai látogatásának alakulása. Saigon, 1975. február 26. 00576/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹⁵⁴ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. április 14. 002631/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹⁵⁵ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. 00576/1974.3.

¹¹⁵⁶ Tárgy: A saigoni rezsim ellenzékének reagálása a VK helyzetében bekövetkezett változásokra. Saigon, 1975. március 29. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

meg, amely végül a déli országrész bukását idézte elő. A kormányzat gyengesége folytán a társadalom valamennyi része – a katolikusok, a buddhisták, a Hoa Hao-k (vietnami vallás képviselői), a szegény réteg, a kispolgárság és a munkásréteg – szabadult volna a Thieu vezette kormányzattól.¹¹⁵⁷ Erre épült a DIFK egyik legfontosabb stratégiája is, miszerint nem hagyták, hogy a VK belső viszonya stabilizálódjon. A magyar jelentés szerint: *„Komolyan gondolják, hogy ha súlyos katonai vereséget mérnek a VK hadseregére, az fokozza a gazdasági elégedetlenséget, létbizonytalanságot teremt, megrendíti a rezsimbe vetett bizalmat, s általános erjesztő hatást fejt ki; elégedetlenséget és zavart okozva a Thieu-adminisztráció hatalmának gerincét képező hadseregben is.”*¹¹⁵⁸ Ezért is fordulhatott elő több helyen is, hogy a helyi lakosság és a DIFK-erők között koordinált akcióra került sor. Annak érdekében, hogy fenntartsa a VK rendszerének kontinuitását, a magyar hírszerzői források szerint az amerikai vezetés fegyverzettel látta el a déli államalakulatot.¹¹⁵⁹ Másrészt a Harmadik Erő részéről felmerült az is, hogy a saigoni vezető lemondása elősegítette volna a kommunizmus elleni hatékony küzdelmet is,¹¹⁶⁰ mivel meggyengítette a saigoni adminisztráció erejét. A Harmadik Erőről még 1975-ben is azt tartotta a DIFK, hogy ez a „harmadik politikai összetevő” csak és kizárólag a saigoni kormány által ellenőrzött területeken lelhető fel, és döntő többségük a saigoni kormányzatot támogatta. Ennek némileg ellentmond „a Párizsi Egyezmény megvalósítását Követelő Szervezet 1. Országos Kongresszusa”, mert az ott elfogadott politikai nyilatkozat meghatározta a Harmadik Erő fogalmát, ami megfelelt a magyar forrásokban leírtaknak. A megfogalmazás szerint mindkét szembenálló vietnami fél területén megtalálhatóak, ide vette még a külföldön élő, de valamelyik dél-vietnami felet támogató személyt is, függetlenül a politikai álláspontjától. Mindkét gondolatmenet egyetértett abban, hogy a Thieu-kormányzatot le kell cserélni.¹¹⁶¹

¹¹⁵⁷ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. január 11. 00554/6/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz. Ezt az elbeszélte történelem keretei között folytatott személyes beszélgetésünk során megerősítette Kisné Do Thi Dong Xuan is, aki mint Vietkong részt vett a saigoni rezsime elleni harcokban. 2019-ben az életéről egy dokumentumfilmet is forgattak „Partizán szerelem” címmel. Bővebben, <https://solveart.hu/a-vietkongharcos#>. (Hozzáférés: 2022.06.12.)

¹¹⁵⁸ Tárgy: A VK-USA kapcsolatok jelenlegi helyzete. Saigon, 1975. január 11. 00576/1-2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹⁵⁹ Tárgy: Fordítás, a saigoni képviselőtünk 692. sz. nyílt táviratáról. Sz.n./1975.; illetve tárgy: Feljegyzés (1288). Saigon, 1975. február 17. 00512/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

¹¹⁶⁰ Tárgy: A február 12-i egyeztetőn az alábbiakról tájékoztattak. Saigon, 1975. február 12. 00550/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz.

¹¹⁶¹ Az általuk megfogalmazott politikai nyilatkozatot 1974. november 10-én fogadták el. Tárgy: A Párizsi Egyezmény megvalósítását Követelő Népi Szervezet 1. Országos Kongresszusa. Saigon, 1975. január 3. 00570/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz.

Mindazonáltal a VDK és a DIFK sikeressége abban is rejlett, hogy 1975-re új hadászati stratégiát dolgozott ki, és ez a minőségi változás kihatott a két dél-vietnami fél erőviszonyaira.¹¹⁶² Ennek fázisait a kiváló észak-vietnami tábormok, Vo Nguyen Giap „*A népi háborúról*” című könyvében foglalta össze a lehető legjobban. Először: „*Minél modernebb a háború, és minél inkább kell azzal számolnunk, hogy korszerű technikával és bonyolult fegyverekkel felszerelt, hatalmas imperialista hadsereggel támadnak ránk, annál inkább meg kell erősítenünk a helyi katonai munkát, a milíciát és a regionális hadsereget és fel kell készülnünk a helyi háborúra.*”¹¹⁶³ Úgy gondolták, hogy a helyi katonai milícia nélkülözhetetlen eszköz Észak megvédéséhez és a déli területek elfoglalásához. Szerintük „*az ellenség arra törekszik, hogy a lakosságra mért csapásával elpusztítsa emberi és anyagi erőforrásainkat. Ezért növekszik a helyi népi háborúban a milícia, az önvédelmi egységek és a regionális csapatok szerepe.*”¹¹⁶⁴ Döntő hatásfokkal lehetett használni az ellenfél hátában vagy a vonalaik összezavarásában. Ezt Giap azzal magyarázta, hogy „*milíciánk és regionális hadseregünk nagyobb harci kapacitással rendelkezik, és erőteljesebben fejlődik, mint bármikor ezelőtt.*” Ezért „*a helyi katonai munka növekvő fontosságának többek között az a magyarázata, hogy a regionális övezetekben, különösen a tartományokban és a városokban fejlődik a munkaerő potenciál, nőnek az anyagi, gazdasági és védelmi erőforrások, a helyi népi háborút szolgáló utánpótlási lehetőségek.*”¹¹⁶⁵ Kiemelt szereppel bírt a helyi katonai haderő az északi részek és a DIFK kezében lévő területek megvédésében, mert „*a helyi katonai munka nagy fontossággal bír a hátszág építésében, megszilárdításában és védelmében és pontosan jelzi a hátszágnak a hadszíntérre kifejtett hatását.*”¹¹⁶⁶ Tartalékként logikusan felhasználták a VK elleni harcokban, így az stratégiai fontossággal bírt.

A DIFK részéről a katonai tevékenység 1975 áprilisában továbbra is elsődleges szerepet töltött be, de a saigoni katonai és politikai események hatására a politika és a diplomácia is előtérbe került.¹¹⁶⁷ A forradalmi erők által elfoglalt területek konszolidálása során a VDK részvételével megkezdődött a pártfunkcionáriusok kinevezése, amelynek során a VK vezetése alatt is magas posztokon álló emberek maradtak ugyanabban a

¹¹⁶² Tárgy: Feljegyzés. Hanoi. 1975. január 23. 00554/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹¹⁶³ Vo Nguyen Giap: *A népi háborúról*; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1976. 152-153.

¹¹⁶⁴ Ibid. 153.

¹¹⁶⁵ Ebben a kijelentésében Észak-Vietnamról beszél. Észak volt a vietnami háború legfőbb bázisa és a hátszág szerepét töltötte be. Ibid.

¹¹⁶⁶ Ibid. 154.

¹¹⁶⁷ Tárgy: Heti összefoglaló a dél-vietnami helyzetről. Budapest, 1975. április 15. 00587/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

pozícióban, és kiszolgálták a VDK érdekeit. Az általuk „felszabadított területeken” a gazdaság fejlesztését nem tartották elsőrendű fontosságúnak, ezzel csak az egyesítés után szándékoztak foglalkozni.¹¹⁶⁸ A déli helyzetük megerősítése érdekében a DIFK 1975. április 1-én kiadott egy tíz pontból álló nyilatkozatot, amelyben kinyilvánította a magántulajdon sérthetlenségét, teljes jogegyenlőséget biztosítva. Továbbá „bűnbocsánatot” kapott az a személy, aki megbánt a DIFK- és a VDK-személyek ellen elkövetett bármilyen atrocitást is.¹¹⁶⁹ Ez a déliek számára is jelzésértékű politikai üzenettel bírt, hogy Északot és Délt nem fogják megkülönböztetni. Diplomáciai lépésüket is az utóbbival kapcsolták össze, mert a DIFK vezetősége egy francia rádióknak adott nyilatkozatában nem foglalt állást a szocializmus mellett. Az egységes Vietnam diplomáciai elismertetése mellett ezzel a lépésükkel fontosnak tartották azt is, hogy a nyugati országokat ne rettentsék el a gazdasági szerepvállalástól, úgy gondolva, hogy ezáltal majd a kapitalista kapcsolataik is javulnának. Azért adtak riportot éppen a francia rádió stábjának, mert Franciaország jelezte elsőnek a háború utáni dél-vietnami gazdasági szerepvállalás lehetőségét,¹¹⁷⁰ illetve felkínálta a segítségét a vietnami kérdés békés rendezésére is.¹¹⁷¹ Azért is jelezték ezt elsőként, mert Japán – a franciákhoz hasonlóan – gazdasági befolyásra próbált szert tenni. A fenti megnyilatkozást sem a VDK–DVK, sem pedig az amerikai, illetve a szovjet vezetés részéről sem utasították el.¹¹⁷² Az utóbbi próbálta ezt a lehetőséget kihasználni, elsősorban európai pozíciójának a megerősítése érdekében, mely törekvés sikerrel is járt: Jacques Chirac akkori francia miniszterelnök az 1975. március 19–24. között a Szovjetunióban tett látogatása során kiadott közös nyilatkozatban a korábban használt „visszafordíthatatlan egymás mellett élés” francia diplomáciai retorikáját a „tartós egymás mellett élésre” módosította.¹¹⁷³ A moszkvai látogatás előtt a francia nemzetgyűlési delegáció hivatalos látogatást tett Jean

¹¹⁶⁸ A források a DIFK által elfoglalt területeket felszabadított területnek hívja. Például; Tárgy: Látogatás a dél-vietnami felszabadított területekre. Saigon, 1975, március 12, 00583/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹¹⁶⁹ Beleértve a volt saigoni hadsereg és az államapparátus tagjait is. HM HIM HTL, 254/716: -1974. évi jelentés a katonai kontingens tevékenységéről; V/001536/VKT.

¹¹⁷⁰ Tárgy: Suremain francia I. titkár látogatása. Budapest, 1975. május 13. 00582/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. 1-2.

¹¹⁷¹ Tárgy: Franciaország kezdeményezése a vietnami probléma megoldására. Budapest, 1975. április 10. 00582/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. A franciáknak azért is lehetett ennyire fontos, mert meg akarták óvni a francia állampolgárokat és azok befektetéseit. A VK területén körülbelül 11000 fős volt a francia kolónia, akik 180 millió \$ értékű befektetéssel rendelkeztek, illetve több befolyásos francia állampolgárt családi szálak is kötötték a déli országrészhez. Ibid.

¹¹⁷² HM HIM HTL, 254/716: -1974. évi jelentés a katonai kontingens tevékenységéről; V/001536/VKT. 2.

¹¹⁷³ Borhi László. 1994. 126.

Sauvagnargues külügyminiszter vezetésével Magyarországon 1975. január 28. és február 4. között.¹¹⁷⁴ Magyar részről pedig 1975. június 5-e és 7-e között Puja Frigyes külügyminiszter kereste fel hivatalos látogatásra Franciaországot.¹¹⁷⁵ Az MNK számára is fontos volt a két ország közötti kapcsolat megerősítése, nemcsak diplomáciai, hanem gazdasági szempontból is, ám Moszkva 1974-re már nem nézte teljes mértékben jó szemmel a kádári gazdasági külpolitikát és engedékenységet. Ezt az ereje teljében lévő Brezsnyev már az 1974 augusztusában a Krímben lezajlott tárgyalásokon jelezte is Kádár Jánosnak. *„Magyarország fejlődésében paradox helyzet alakult ki azáltal, hogy a szocializmus építésében bekövetkezett előrehaladással párhuzamosan még mindig nem csekély a magánszektor, illetve annak hatása. A magánszektor hordozói életképesek, tevékenységüket és hatásukat nehéz ellenőrizni. Ilyen hírek hallatán felmerül a kérdés, hogy mit akarunk építeni.*”¹¹⁷⁶

Kutatásaiban Földes György kiemelte, hogy Kádár válaszáig elkerült: tudatában volt annak, hogy az ország gazdasági szempontból mennyire függött a szovjet piactól és a nyersanyagoktól, azonban kiállt az addig folytatott politikája mellett.¹¹⁷⁷ Ezután utazott el Moszkvába, ahol fogadta Brezsnyev, és rendezték a vitás politikai és gazdasági kérdéseket. Az utóbbi esetében azokat a gazdasági intézkedéseket, amelyet az 1973-as olajválság következményeként hozott, vagyis az exportárak emelését, amely súlyos problémát okozott az MNK gazdaságának is.¹¹⁷⁸ A magyar gazdaság tekintetében a nyugati gazdasági kapcsolat a továbbiakban is kiemelt szerepet kapott, többek között a franciákkal fenntartott gazdasági kooperáció, amelyet Párizs is igyekezett kihasználni. A magyar külpolitika azonban javítani akart az Amerikai Egyesült Államokkal ápolt gazdasági kapcsolatain is. A vietnami kérdésben képviselt magyar állásfoglalás nézeteltéréseket okozott a két ország között. Ennek enyhítésére Budapest segítséget nyújtott a Ban Me Thout-ban rekedt amerikai állampolgárok ügyében, amelyet az amerikai vezetés pozitívan értékelt.¹¹⁷⁹ Bár az amerikai vezetés már nem támogatta abban

¹¹⁷⁴ Jean Sauvagnargues 1974 és 1976 között töltötte be a külügyminiszteri pozíciót Franciaországban. Kecskés D. Gusztáv. 2013. 447.

¹¹⁷⁵ Kecskés D. Gusztáv. 2013. 452-461.

¹¹⁷⁶ Földes György. II. 2015. In.: 26. Emlékeztető Kádár János és Leonid Brezsnyev tárgyalásairól. Krím, 1974. augusztus 3. és 4. 415-419.

¹¹⁷⁷ Földes György. I. 2015. 173.

¹¹⁷⁸ Ibid. 173-176.

¹¹⁷⁹ Szintén ezen a településen eset fogságba egy személy az iráni és az indonéz tagozatból is, akiket fogva tartott a DIFK, és később Loc Ninhben adtak át a két küldöttség képviselőinek. Tárgy: Von. 170-ára. Saigon, 1975. március 25. 6115/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 9. doboz. 1-2. Az amerikai kormány a Vietnámban eltűnt személyek felkutatását kérte a DIFK-tól az amerikai „Keresztény Misszionárius

az ügyben, hogy felvegyék a kapcsolatot a DIFK-vel.¹¹⁸⁰ Ezen kívül a magyar hírszerzés tudomására jutott, hogy a State Department jelezte Varsónak, hogy elégedettek a Vietnamban folytatott tevékenységükkel, és hasonló állásfoglalást vártak volna el a magyaroktól is.¹¹⁸¹ További érdeke is fűződött Kádár Jánosnak a kapcsolatok javításához, mert Románia megkapta az Amerikai Egyesült Államoktól a legnagyobb kedvezmény elvét, ami által ebben az évben aktívabb külpolitikai lépéseket tett a nyugati országok irányába. Ez ösztönözte Kádárt arra, hogy az MNK-nak is megszerezze ezt a lehetőséget.¹¹⁸²

Franciaország a diplomáciai látogatásokkal az európai enyhülési politikájának továbbvitele mellett meg akarta erősíteni pozícióját az indokínai térségben, amelytől a harcok lezárta után előnyös gazdasági szerződést reméltek. Továbbá a francia–kínai viszonyra való tekintettel nem óhajtotta, hogy a szocialista országokkal a korábbiakban kialakított kapcsolataik sérülést szenvedjenek. Másrésztől Kína a türelem és a megértés jegyében differenciáltabb politikát folytatott a Kreml szövetségeseinek a Kínápolitikájával kapcsolatban.¹¹⁸³ Azonban Mao Ce-tung továbbra is úgy gondolt a Párizs által hangoztatott enyhülési politikára, mint ami eltereli a nyugati országok figyelmét Moszkva politikájának valós lényegéről.¹¹⁸⁴ Másrésztől a moszkvai vezetés politikai manőverezésének másik lépcsőfokaként támogatta Párizs tervét Vietnamban a háború utáni jövőjével kapcsolatban, mert külügyminiszterként Kissinger bizonyos mértékű közönyt mutatott ezzel kapcsolatban.¹¹⁸⁵ A szovjet külpolitika megpróbálta ezt kihasználni, és Saigonban kívánta megerősíteni a VK-t és a DIFK-et a Vietnamban szolgálatot teljesítő szocialista tagozattal egyetértésben, mivel ezen időszakban a munkájuk során elsősorban nem a misszióban vállalt kötelezettségek jelentették a prioritást.

Közösségen” keresztül. Tárgy: USA diplomata közlései. Budapest, 1975. március 24. 00558/18/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

¹¹⁸⁰ Tárgy: K. C. Smith, USA I. titkár látogatása. Budapest, 1975. április 2. 00508/7/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 9. doboz.

¹¹⁸¹ Tárgy: Saigoni jelentés. Washington, 1975. március 12. 05084/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 15. doboz.; Tárgy: Saigoni jelentés. Washington, 1972. április 2. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 29. doboz.

¹¹⁸² Tárgy: Platona román II. titkár látogatása. Budapest, 1975. április 9. 00590/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz. Románia is aktívan érdeklődött az MNK-tól a misszióban való részvételének kezdete óta az indokínai térség iránt. Tárgy: Tájékoztatás a román nagykövetség részére a NEB tevékenységünkről. Budapest, 1973. április 6. 1405/NEB/Sz.t./1973. Ibid.

¹¹⁸³ Vámos Péter, 2020. 113.

¹¹⁸⁴ Kecskés D. Gusztáv. 2013. 457.

¹¹⁸⁵ Frank Snapp. 1977. 325.

Másrészről a DIFK erőinek 1975. március elején megindított támadása merőben új katonai helyzetet teremtett Dél-Vietnamban.¹¹⁸⁶ A magyar források továbbá megemlítik, hogy Washington úgy reagálta le a kialakult helyzetet, hogy a State Department a PE-t inoperatívnak, vagyis végrehajtásában szüneteltettnak tekintette.¹¹⁸⁷ Az utóbbi kapcsán a magyar kontingens külügyi vezetése azt a következtetést vonta le, hogy *„az Egyesült Államok a jelenlegi helyzetben még nem foglalkozik az egyezmény felmondásának gondolatával. Az „inoperativitás” rendelkezésre álló információk szerint nem tenné kétségesse az egyezmény érvényét, így tehát inkább politikai, mint jogi formulának tekinthető.”*¹¹⁸⁸

Az új katonai fejlemények nem gyakoroltak hatást a NEFB-re, mivel a KFCKB működésének a felfüggesztése miatt az 1974 nyara óta nem látta el a PE előírt feladatait, így csak a belső ügyeivel foglalkozott. Jelentősebb változás abban következett be, a NEFB fennállása során harci cselekmények miatt első alkalommal ürítettek ki központokat (Hue és Pleiku). A vidéki hálózat csökkenése a NEFB-ben belüli ellentétek okán minden résztvevő nemzetet egyformán terhelt, ami azt eredményezte, hogy a körzetekből visszavont személyi állományt Dél-Vietnamból fokozatosan hazautaztatták. Bár a NEFB tevékenységében érdemi változás nem következett be, mindkét dél-vietnami fél továbbra is érdekelt volt a PE végrehajtásában és a NEFB fenntartásában.¹¹⁸⁹

A VDK-DIFK szempontjából például azért tartották fontosnak ennek a fenntartását, mert a Párizsi Egyezmény lehetőséget adott nekik, hogy azt jobban felhasználják a vietnami egyesítési törekvéseikre, illetve az indokínai régióban kívántak vezető szerepre szert tenni.¹¹⁹⁰ A VK – korrupszága és inkompetens vezetősége folytán – a saját érdekében nem tudta felhasználni sem a PE-t, sem a NEFB-et. Célját, a déli országrész stabilizálását az amerikai támogatással kívánta megoldani. Az amerikai vezetést azonban jelentős mértékben lekötötték a belső gazdasági és az ezekből fakadó

¹¹⁸⁶ Tárgy: A PE és a NEFB sorsával összefüggő álláspontok. Saigon, 1975. március 29. 64/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹¹⁸⁷ A magyar hírszerzés saigoni Le Courier d'Extreme által leközölt hírt vett át, amelynek az alapja az AFP washingtoni jelentése volt. A cikk 1975. március 24-én jelent meg. Ibid. Ezt erősítette meg Tom Polgar is a CIA dél-vietnami állomás vezetője. Tárgy: Polgár a katonai helyzetről az alábbiakat mondotta. 1975. március 18. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

¹¹⁸⁸ Tárgy: A PE és a NEFB sorsával összefüggő álláspontok. Saigon, 1975. március 29. 64/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. 2.

¹¹⁸⁹ Tárgy: A PE és a NEFB sorsával összefüggő álláspontok. Saigon, 1975. március 29. 64/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹¹⁹⁰ Tárgy: A forradalmi erők térhódítása, katonai és politikai sikerei Dél-Vietnamban, Kambodzsában és Laoszban. /Okai és következményei a térségben, illetve a világpolitikában./ Budapest, 1975. április 14. 00587/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

problémák, illetve globális stratégiájában az európai helyzet, az energiaválság és keleti helyzet állt előtérben, így nem tudott teljes mértékben a vietnami kérdésre koncentrálni.¹¹⁹¹ Tehát a dél-vietnami események az USA számára olyan időben és körülmények között következtek be, amikor a világ más térségeiben is egyre nagyobb nehézségekkel találta magát szemben. Számukra az volt a fontos, hogy ez az ország rész ne kerüljön szorosan sem a szovjet, sem a kínai érdekek hatása alá. A washingtoni vezetés tisztában volt azzal, hogy a vietnami helyzet alakulása befolyásolja a laoszi és a kambodzsai helyzetet is,¹¹⁹² valamint a kambodzsai katonai helyzet változásai is növekvő szerepet tölthettek be a dél-vietnami katonai és politikai irányvonal alakításának a menetében.¹¹⁹³ Ezért az USA irányába a VDK–DIFK külpolitikájának közös mozgatórugója az volt, hogy a vietnami konfliktust a Délkelet-Ázsiában állomásozó amerikai fegyveres erők által képviselt fenyegetéssel kapcsolja össze.¹¹⁹⁴

Közben a KNK is próbálta megerősíteni az indokínai pozícióját, és 1975 elején különösen a DIFK-et támogatta nagyobb mennyiségű fegyverrel.¹¹⁹⁵ A tajvani hírszerzői jelentések azt is taglalták, hogy a fegyver „segély” szállítmány mellett a KNK észak-vietnami és kambodzsai katonákat képzett ki Nanning mellett, ahol a gerillaharcászatra és a kétfűvókás rakéták használatára fektettek nagyobb hangsúlyt.¹¹⁹⁶ A KNK továbbá 11 katonai szállítóhajót is átadott a VDK-nak, és segített kiépíteni Dél-Vietnam területén a nehéztüzérségi állásokat, amelyekkel elérték Saigon külső részeit. Ezeket az állásokat meg is szemlélte egy kínai nehéztüzérségi tanácsadó is, az észak-vietnami katonai parancsnokokkal együtt. A tajvani kormány ezért joggal úgy gondolta, hogy a DIFK tavaszi offenzívájának sikerességében a KNK is komoly szerepet vállalt, valamint kiemelte még azt is, hogy Peking nem állt meg Indokínában, mert Thaiföldre is ügynököket küldött. Ezen információk újból megerősítik azt a tényt, hogy KNK még nem törődött bele sem a szovjet befolyás megerősödésébe Vietnam területén, sem pedig Kambodzsában a VDK–DIFK befolyásába. Így akart nyomást gyakorolni Kambodzsára és a VDK-ra, illetve a DIFK-re,

¹¹⁹¹ Tárgy: 09221-es távirat. Hanoi, 1975. május 6. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹¹⁹² Tárgy: Hien elvtárs tájékoztatója a laoszi, a kambodzsai és a thaiföldi helyzetről. /Elhangzott a hanoi négyoldalú külügyminiszterhelyettesi konzultáción./ 00550/13/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 25. doboz.

¹¹⁹³ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. február 19. 00579/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 35. doboz.

¹¹⁹⁴ Tárgy: A dél-vietnami erőviszonyok megítélésében bekövetkezett változás hatása a DIFK politikájában. Saigon, 1975. január 10. 00581/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹¹⁹⁵ Tárgy: A KNK szerepe Indokínában. Budapest, 1975. április 26. 00593/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

¹¹⁹⁶ Tárgy: KNK szerepe Indokínában (840/NEFB/1975). Budapest, 1975. április 26. 00593/1975; Tárgy: Melléklete a 840-es VNEBO szig.titk. feljegyzésnek. Sz.n/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

ezért Hanoinak jelezte a tárgyalási szándékát, azonban délen a folyamatban lévő katonai hadművelet miatt elhárította a VDK ezt a közeledést, így a két országból szép lassan regionális ellenfél lett.¹¹⁹⁷ A következtetést levonva az északi kommunista vezetés eltávolodott a KNK-tól és átbillent a „Kína-ellenes” táborba: a „Maotlanítás” keretében a párton belül elkezdtek a Kínával szimpatizálókat háttérbe szorítani.¹¹⁹⁸ Ennek esett áldozatául később az 1954-es Dien Bien Phu-i győzelem fő letéteményese, Vo Nguyen Giap tábornok is, akit Le Duan, a VDK vezetője váltott le.¹¹⁹⁹ Ezután Peking is minden lehetséges módot felhasznált a visszavágásra. Le Duan-t az általa elüldözött és Kínába menekült régi párttársak – többek között Hoang Van Hoan, volt pekingi nagykövet (1950–1957) – támadták azzal, hogy Ho Si Minh végrendeletének a nemzetközi szocialista mozgalommal foglalkozó részét meghamisította, és ezzel lehetővé tette Moszkvának a Pekinggel való szembenállást.¹²⁰⁰

De a kínai kisebbség is menekült az országból. Két okból tették mindezt: ha a vietnamiakkal közösen a kínaiak ellen léptek volna fel, akkor Kína támadta volna őket, ha pedig a kínaiak oldalára álltak volna, akkor Vietnam tette volna ugyanezt.¹²⁰¹ Később ez a konfliktus háborúban csúcsosodott ki. Többek között Peking ezért is lassította a két ország közös munkáit, szakértői csoportokat hívott vissza, és csökkentette a Kínából érkező áruk és segélyek mennyiségét.¹²⁰² A Szovjetunió azonban továbbra is tartott a KNK-tól, mivel úgy vélte, hogy az a saját céljaira használja fel a kialakult helyzetet, és úgy ítélték meg, hogy Laoszon keresztül gyakorol nyomást Vietnamra, illetve szövetségesére, Kambodzsára.¹²⁰³ Továbbá Kína újra a külpolitikája központi elemévé tette a szovjetellenességet.¹²⁰⁴

¹¹⁹⁷ Khoo, Nicholas: *Collateral Damage: Sino-Soviet Rivalry and the Termination of the Sino-Soviet Alliance*, Columbia University Press, 2011. 91-93.

¹¹⁹⁸ Tárgy: Hanoi, 1980. február 3. MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.133. 1968-1988.

¹¹⁹⁹ Tárgy: Reuter: Giap tábornok pályafutása. Bangkok, 1986.december.18. MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.133. 1968-1988.

¹²⁰⁰ Tárgy: MTI: Hoang Van Hoan nyilatkozata. Peking, 1981. szeptember 17. MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.133. 1968-1988.

¹²⁰¹ Tárgy: MTI: Hoang Van Hoan találkozója. Hanoi, 1980. február 3. MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.133. 1968-1988.

¹²⁰² Morris, Stephen J.: *The Soviet-Chinese-Vietnamese Triangle in the 1970's: The View From Moscow*, Cold War International History Project- Paul H. Nitze School of Advanced International Studies Johns Hopkins University Working Paper No. 25. 1999. 30-31.

<https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/ACFB2E.pdf>. (Letöltés dátuma: 2022.08.21.)

¹²⁰³ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/1382/1975.

¹²⁰⁴ Vámos Péter. 2021. 449.

A DIFK Vietnambot egyesítő álláspontja Da Nang városának az elfoglalása után változott meg,¹²⁰⁵ amikor is nyilvánvalóvá vált, hogy az Egyesült Államok nem avatkozik be a küzdelmekbe, és nem nyújt semmilyen segítséget Dél-Vietnambnak.¹²⁰⁶ A VDK és a DIFK vezetői március végén, április elején közvetlenül a város eleste után határozták el Saigon elfoglalását,¹²⁰⁷ mert úgy vélték, hogy képesek lesznek még abban az évben elfoglalni Saigont, és kapitulációra kényszeríteni a Vietnami Köztársaságot. A sikeres harcok folytán a DIFK 1975. április 26-án kiadott nyilatkozatában lényegében már Saigon elfoglalását és a VK megsemmisítését jelentette be.¹²⁰⁸ Az észak-vietnami hadvezetés gondolataiban azonban az fogalmazódott meg, hogy mindezt csak az 1976-os évben lehet majd kivitelezni,¹²⁰⁹ addig is a helyzet konszolidálását tervezte elérni. Azonban a DIFK álláspontja nyert, hiszen régóta hittek abban, hogy az ország újraegyesítését fegyveres harccal lehet a legbiztosabban megoldani.¹²¹⁰ Miután rávették a VDK-t az intervenció kiszélesítésére, hozzáfogtak Saigon elfoglalásának az előkészítéséhez.¹²¹¹ Kérték is a VDK-t, hogy segítse őket, ahogyan csak tőlük telik, de Észak biztosítékot igényelt a sikerre. Miképpen Práczi István is megírta, a magyarok tudták ezt biztosítani. *„De hát milyen garanciákat tudott adni a DIFK? Kitalálták, hogy garancia lehet a biztos információ is, ezt pedig a magyar felderítő elvtársak szállították.”*¹²¹² Mivel már nem veszélyeztette őket a saigoni rezsim stabilizálódása, ezért a politikai és diplomáciai irányvonal háttérbe szorult, és már nem tekintették lehetőségnek a Párizsi Egyezmény végrehajtását.¹²¹³ Így a fő

¹²⁰⁵ Bár a VK városok részletesen kidolgozott védelmi tervvel rendelkeztek, mégis a DIFK támadások megkezdése után röviddel elesetek a csekély ellenállás vagy annak hiánya folytán. Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. január 9. 00573/2/1975. Itt még a Szovjetunió Hanoi nagykövetségének katonai szakértője is nagyobb ellenállásra számított a VK hadereje részéről. Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. március 25. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

¹²⁰⁶ Tárgy: Dél-Vietnamban 1975. április 10-ig kialakult helyzetről. 960/NEB. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. 4.

¹²⁰⁷ NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14.–május 8. között. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 4.

¹²⁰⁸ Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 5.

¹²⁰⁹ Ezt a következtetést a VDK az 1973-as katonai hadműveletek eredményeiből vonta le. Ang Chen Guan: *Ending in Vietnam War: The Vietnamese's perspective.* Routledge Curzon, 2004. 152-155.

¹²¹⁰ Brigham, Robert Kendall: *Guerrilla Diplomacy: The NLF's Foreign Relations and the Viet Nam War.* Ithaca, Cornell University Press, 1998. 40-57.; valamint Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹²¹¹ Tárgy: Saigoni rezidentúránk 1975. április futárpostájából, Budapest, 1975.04.25. ÁBTL, 3.2.6.8-065/3.

¹²¹² Práczi István, 2014.291.

¹²¹³ Tárgy: Heti összefoglaló a dél-vietnami helyzetről. 00587/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

irányvonalként kezelt katonai vonal vált a legfontosabbá, mert a teljes győzelem az egyezmény végrehajtása nélkül számukra elérhető távolságba került.

Ezáltal az 1973. október 15-i hadparancsának azon része,¹²¹⁴ amely az „*ellenségnek a Párizsi Egyezményekben aláírt politikai rendezésre váró rákényszerítése*”, érvényét veszítette.¹²¹⁵ A DIFK Saigon elfoglalásának az elősegítése érdekében propagandatevékenységbe kezdett a főváros és környékén, még a katolikus papság egy része is segítette ezt.¹²¹⁶ A két vietnami fél harci tevékenységei kihatottak a NEFB körzetek mindennapjaira is.

5.1 A Körzetek és a NEFB elleni atrocitások 1975-ben

1975. február 20-án a My Tho-i körzetparancsnokságon robbanás történt, mellyel kapcsolatban a saigoni központ utasítása értelmében a magyar tagozat a lengyelekkel együttműködve – az indonéz és az iráni küldöttséggel szemben – a kivizsgálások lassítását tűzte ki célul.¹²¹⁷ Az incidens váratlanul érte a missziót, hiszen a veszélyeztetett pontok listáján a körzetparancsnokság nem szerepelt. A harcok előrehaladtával a NEFB is nem kívánt szereplővé vált a vietnami háborúnak ebben a szakaszában, hiszen a támadás is a NEFB státuszát sértette meg,¹²¹⁸ illetve a VK továbbra is védőpajzsként használta a Felügyelő Bizottság körleteit és a körzetparancsnokságokat, de a DIFK is igyekezett minél jobban kiaknázni a misszió kínálta lehetőségeket.¹²¹⁹ Az erősödő harcok okán a küldetésben szembenálló delegációk igyekeztek megerősíteni állományuk védelmét.¹²²⁰ Az oka, hogy a két vietnami fél közötti háborús összeütközésében a városi és vidéki lakosság nagy egyetértésben, tevékenyen támogatta a DIFK erőit, mivel már szívesen szabadult volna a tehetetlen déli kormányzattól.¹²²¹ A szocialista tábor tagozatát a saigoni

¹²¹⁴ HM HIM HTL, 253/715.-1974-75-ig Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/001440/VKT.

¹²¹⁵ Tárgy: A dél-vietnami helyzetről. Budapest, 1975. március. Sz.n/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

¹²¹⁶ Vendriczki Róbert: Kémjátszma Vietnamban – A vietnami magyar misszió a Pax rezidentúra forrásainak tükrében. 12.

<https://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/vendriczki-robert-a-vietnami-magyar-misszio-a-pax-rezidentura-forrasainak-tukreben/>. (Hozzáférés: 2022.09.13.)

¹²¹⁷ Tárgy: My Tho-i incidens. Budapest, 1975. február 20. 00507/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz. 1-3.

¹²¹⁸ Ibid. 2.

¹²¹⁹ Tárgy: Feljegyzés I. Saigon, 1975. február 21. 00507/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²²⁰ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 15. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. február 20. 00534/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. 8.

¹²²¹ Tárgy: Feljegyzés I. Hanoi, 1975. március 17. 5466/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

kormányzat elsősorban megfélemlítéssel próbálta távol tartani a NEFB-en kívüli munkájától. Így történhetett meg 1975. február 24-én és március 10-én, hogy „belövés történt” a kontumi és a Tam Ky-i HECS körletre.¹²²² 1975 márciusában a harci tevékenység folytatása miatt veszélyeztetett pontként tekintettek a Qung Tri-nél, Sau Bon-nál, Phu Cat-nál korábban felállított HECS-ekre.¹²²³ Mindemellett a szocialista tagozat elleni tüntetések száma növekedett a VK részéről Bao Locban, Kontumban, Nha Trangban és Saigonban is.¹²²⁴ Ennek ellentételezéseként 1974-hez viszonyítva csökkent a saigoni titkos szervek hazatérés megtagadására történő felszólítása a szocialista tagozat irányába.¹²²⁵ A levéltári források kutatása során ugyanarra a következtetésre jutottam, mint Kemény János, azaz a magyar tagozat feltételezhetően azokat az eseteket rögzítette és jelentette, amelyek veszélyesek voltak rá nézve.¹²²⁶

A NEFB jelenléte a katonai műveletei során a DIFK-et is hátráltatta, különösen a számukra fontos katonai hadműveleti területeken. Ez lehetett az oka annak, hogy a forradalmi erők ezredese azt tanácsolta, hogy „*a két szocialista tagozat biztonsága érdekében helyesebb lenne, ha a veszélyesebb pontokról képviselőinket átmeneteli jelleggel biztonságosabb helyre vonnánk vissza.*”¹²²⁷ A lengyel delegáció is egyetértett ezzel a gondolatmenettel, és ők is a kivonást támogatták, a magyar tagozat azonban halogató magatartás képviselt. Szerintük ki kellett volna vonulniuk egy másik HECS-ről, Gia Tronból is, ám a legjobban a lehetséges politikai visszhangtól tartottak, ami ezáltal bekövetkezett volna.¹²²⁸ Végül a lengyel tagozat sem vonta ki a személyi állományát My Thoból. A DIFK további segítésére el akarták érni, hogy a VK vonja ki a katonáit azon objektumokból, amelyek a NEFB csoportok szomszédságában helyezkedtek el, illetve a

¹²²² Tárgy: Feljegyzés I. Saigon, 1975. február 24. 00507/8/1975., illetve tárgy: Feljegyzés. Saigon, 1975. március 10. 04890/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²²³ Tárgy: Veszélyeztetett pontok. Saigon, 1975. március 12. 00509/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.

¹²²⁴ Tárgy: Kontumi incidens. 00507/5-8/1975.; My Tho-i incidens. 00507/9-19/1975.; Hau Bon-i incidens. 00507/27/1975 MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz. Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 15. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. február 20. 00534/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. 11.

¹²²⁵ Ibid.

¹²²⁶ Kemény János-Nagy Tamás, 2020.170. és az általam használt források.

¹²²⁷ Tárgy: Feljegyzés I. Saigon, 1975. február 21. 00507/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz. 2. A DIFK ezredesével 1975 elején Jólsvai Sándor tartotta a kapcsolatot, aki maga is 1974. január 11 és 1975. január 13 között teljesített szolgálatot a Saigonban, a magyar delegáció helyettes vezetőjeként. Tárgy: Jólsvai Sándor: Beszámoló saigoni tapasztalatokról. 00540/1975. Saigon, 1975. január 10. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. Továbbá, lásd. 18. ábra.

¹²²⁸ Tárgy: Feljegyzés I. Saigon, 1975. február 22. 03696/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz. 2.

négy delegáció együttesen tiltakozzon emiatt a VK KFKKB delegációjánál.¹²²⁹ Az utóbbi terv a misszióban már korábban kialakult szembenállás miatt meghiúsult,¹²³⁰ így gyakorlatilag még a körzeti üléseket sem tudták megtartani, ami a nemzetközi missziót az ellehetetlenülés szélére sodorta. Továbbá az indonéz és iráni tagozat 1975 márciusára fokozottan elkezdte kivonni a személyi állományát a III. körzet központjából, Pleikuból és Nha Trang városában egy „ideiglenes körzeti irányító központot” hozott létre.¹²³¹ A lengyel tagozat is hasonló módon járt el, de ők szovjet utasításra csupán „ideiglenes vezetési pontot” állítottak fel, ami kizárólag a 3. körzetbeli tengerparti HECS-ek lengyel képviselőinek belső irányítására szolgált, és nem fogadták el, mint a 3. körzet ideiglenes központját.¹²³² A taktikai kérdések, illetve a katonai bizottság és katonai kontingens központi és körzeti szintjein tapasztalható egyet nem értés a két szocialista tagozat között nézeteltérést szült.¹²³³ A nézeteltérést továbbá az a tény is okozhatta, hogy a moszkvai vezetés valószínűsíthetően nem tájékoztatta kellő időben a magyar tagozatot, mert a szintén ugyanarra az időpontra keltezett forrás arról szólt, hogy a „*kapott tájékoztatás szerint [.....] a lengyelek maradtak a rotáció után is III. Körzetben.*”¹²³⁴ Közben a magyar vezetés már Pleiku és az összes HECS kiürítésére utasította az ott szolgálatot teljesítő állományt. A magyar álláspont szerint a gyakorlati szempontra alapozódott, hogy „*a körzeti központ nélkül nem lehetséges a helyi stb. csoportok működése. Jogi vonatkozásban pedig a NEFB működési szabályzat 7.1.b. cikkét vették alapul, amely a körzeti központok feladatává teszi a körzet területén működő csoportok irányítását,*”¹²³⁵ illetve a veszélyeztetett pontok kérdését nem taktikai elemnek, hanem komoly problémának tartottak.¹²³⁶ Az 1975-ben a misszióban kialakult légkör miatt – de különösen az 1975. március 3-i saigoni körletben történt tüzeset után – az iráni tagozat hármass felelősséget emlegetett: a VK és a magyar tagozat mellett a fennálló helyzet miatt

¹²²⁹ Tárgy: Statissime: Hanoi, Saigon. Saigon, 1975. február 25. 00507/18 és 27/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz. 2.

¹²³⁰ Tárgy: A Körzeti Központok üléseivel és heti jelentéseivel összefüggő problémák. Saigon, 1975. március 13. 00507/28/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²³¹ Tárgy: U.N. „ideiglenes vezetési pont” felállítására Nha Trang-ban. 00507/29/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz. 1.

¹²³² Tárgy: Von. 283 sz. nyíltamra. Saigon, 1975. március 19. 5667/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²³³ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 16. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. március 26. 002/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹²³⁴ Tárgy: Egyeztetés a Nha Trang ideiglenes vezetési központról Varsóban. Varsó, 1975. március 19. 00508/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 9. doboz.

¹²³⁵ Ibid. 2.

¹²³⁶ Tárgy: (Marjai József) Czinege Lajos elvtársnak. Budapest, 1974. február 6. 00509/szig.titk./1974. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 9. doboz. 1.

a PAE vállalatot is hibáztatta.¹²³⁷ Ezekkel az eseményekkel párhuzamosan a DIFK és az északi reguláris erők folytatták a támadásaikat. Ebből kifolyólag március első napjaiban jelentős területek kerültek a fennhatósága alá, ami által a NEFB I., II. és III. körzet helyi ellenőrző pontjai és azok központjai sodródtak veszélybe.¹²³⁸ Ez a körzetekben magával vonta az indonéz és az iráni delegáció politikai és diplomáciai aktivitásának csökkenését. A harcok ellenére a magyar tagozat mind a hét körzetben a helyén maradt, és folyamatosan jelentett az érintett körzetekről.¹²³⁹ A beszámolók a magyar tagozat mindennapi helyzetéről, a szocialista tagozat együttműködéséről, az indonéz és iráni tagozat, valamint a dél-vietnami kormány lépéseiről számoltak be. Ezeket a forradalmi erők mellett a hanoi és a moszkvai vezetés is megkapta.¹²⁴⁰ A rezidentúra és a külképviselet mindennapi helyzetét a kiújuló harci cselekmények és a városban fokozódó feszültség határozták meg. A DIFK tényerésével a VK egyre inkább háttérbe akarta szorítani a misszióban szolgáló lengyel és magyar delegációkat.¹²⁴¹ 1975. január 6-án szervezett tüntetésre került sor Saigonban a NEFB főépülete előtt, amely a két szocialista tagozatnak szólt, hiszen kommunista ellenes mondatok hangzottak el, illetve egy „DIFK” feliratú bábut el is égettek.¹²⁴² Az elkövetkező napokban már nem csak a székház előtt tartottak megmozdulást, hanem több körzetben is, ahol szintén bírálták a két tagozatot.¹²⁴³ A delegációk közötti nézeteltérés színtere a saigoni központból a körzetekbe tevődött át. Ezért fordulhatott elő, hogy a saigoni kormányzat részéről vidéken többször előfordult a szocialista tagozat elleni atrocitás, mint Saigonban.¹²⁴⁴ Ezek különösen Phuoc Long elvesztése után erősödtek fel.¹²⁴⁵ A megmozdulások közül a Xuan Loc-i incidens emelkedett ki, amikor is az ottani HECS területére a rendőri jelenlét ellenére mintegy 300

¹²³⁷ Tárgy: NEFB konzultáció. Saigon, 1975. március 11. 00551/11/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 26. doboz. 2.

¹²³⁸ Tárgy: A NEFB I., II. és III. Körzet kiürítésének tanulságai. Saigon, 1975. március 29. 00507/31/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²³⁹ Tárgy: Körzetparancsokaink március 19-én 19.00 órakor jelentették. 005716/1975. Saigon, 1975. március 19. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²⁴⁰ Tárgy: A NEFB I., II. és III. Körzet kiürítésének tanulságai. Saigon, 1975. március 29. 00507/31/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²⁴¹ Tárgy: Tájékoztató a dél-vietnami probléma és a NEFB helyzetéről. Budapest, 1975. március 17. 00534/9/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹²⁴² Tárgy: Ellenséges akciók a NEFB ellen. Saigon, 1975. január 6. 00542/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

¹²⁴³ Tárgy: Ellenséges akciók a NEFB ellen. Saigon, 1975. január 7.-15. 00542/3-16/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

¹²⁴⁴ Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹²⁴⁵ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. január 13. 00570/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. Lásd. 15. ábra.

fős tömeg tört be, ahol átadtak egy levelet az ott szolgálatot teljesítő NEFB-tagozatnak.¹²⁴⁶ A levél tartalmazta az abban a tartományban tapasztalt jelentősebb tűzszünetértéseket, a vége pedig azzal zárult, hogy az ottani HECS állománya nevében elítélte a PE mindennemű megsértését és a VK ellenes kommunista akciókat.¹²⁴⁷ Ez utóbbi aláírását követelték tőlük; a jelentés szerint az iráni és az indonéz tagozat szinte már első szóra alá is írt. Ezért vélte úgy a magyar tagozat, hogy erről a tüntetésről ez a két delegáció már előzetes tudomással bírt.¹²⁴⁸ A lengyel kihelyezett személyi állomány vezetője is aláírta, mert szerinte „*ez még mindig jobb, mintha meglincselnek bennünket*”¹²⁴⁹ Végül – a forrás szerint – külső kényszer hatása alatt a magyar vezető is aláírta a dokumentumot.¹²⁵⁰ Ez azért kellett a saigoni kormánynak, mert ez volt az első eset, amikor mind a négy fél aláírását képesnek bizonyult megszerezni egy DIFK-et elítélő nyilatkozathoz. Megállapítható, hogy a dél-vietnami kormány a szocialista tagozatokat a VDK-t és DIFK-et erősen segítő magatartásuk miatt mindenáron el akarta lehetetleníteni a NEFB-en belül. Ezzel kapcsolatban a DIFK ezredese meg is jegyezte a magyar félnek, hogy „*jelenlegi helyzetében a vietnami misszió nem képes a Párizsi Egyezményben rögzített feladatai ellátására*”,¹²⁵¹ amely által a forradalmi erők tovább tudták erősíteni helyzetüket, és ők is már a misszió feladatkörét és annak a területét próbálták csökkenteni. Javasolták is, hogy a NEFB az összes helyi csoportot vonja vissza a saigoni központba. További adalékként a jelentésekből kiderült, hogy vidéken több tüntetést tudtak szervezni, mint a fővárosban.¹²⁵² Ezek ellen óvintézkedéseket vezettek be, valamint a lengyel és a magyar fél együttesen tiltakozott a VK és az Egyesült Államok kormányánál.¹²⁵³ Xuan Loc azért bírt nagy fontossággal a forradalmi erők számára, mert ennek az elfoglalása után elvágták

¹²⁴⁶ Tárgy: Xuan Loc-i incidens. Saigon, 1975. január 16. 00542/20-22/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.; valamint tárgy: A Saigon Post jan. 26-i számának felterjesztése. Saigon, 1975. január 26. 6-2/1975. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 25. doboz. Továbbá, lásd. 16.-17. ábra.

¹²⁴⁷ Kezdetben arról volt szó, hogy egy ARVN veteránokból álló küldöttség kívánt átadni egy tiltakozó nyilatkozatot. Kemény János-Nagy Tamás. 2020.173.; valamint tárgy: Xuan Loc-i incidens. Saigon, 1975. január 16. 00542/21/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

¹²⁴⁸ Tárgy: Xuan Loc-i incidens. Saigon, 1975. január 16. 00542/21/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

¹²⁴⁹ Tárgy: Xuan Loc-i incidens. Saigon, 1975. január 16. 00542/22/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

¹²⁵⁰ Ibid. A magyar tagozat által lefolytatott vizsgálat is ezt erősítette meg. Tárgy: Tölgyes vezérőrnagy elvtárs jelentése a vizsgálat eredményéről. Saigon, 1975. január 20. 00542/25/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

¹²⁵¹ Tárgy: DIFK álláspont. Saigon, 1975. január 21. 00542/23/1975. Ibid.

¹²⁵² Tárgy: Ellenséges akciók a NEFB ellen. 00542/3-42/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

¹²⁵³ Tárgy: Ellenséges akciók a NEFB ellen. Saigon, 1975. január 10. 00542/13/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz. 1-2.; Tárgy: Tiltakozás a Xuan Loc-i incidens miatt az Egyesült Államok Budapesti nagykövetségnél. Budapest, 1975. február 5. 00512/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

Saigont a legfőbb utánpótlási vonalától.¹²⁵⁴ A DIFK hatására az eredeti terv az lett volna, hogy hasonlóan a Xuan Loc-i incidenshez, de önkéntesen együttes tiltakozó jegyzéket kellett volna átadniuk, amelynek a célja a déli forradalmi erők megsegítése lett volna.¹²⁵⁵ Bár annyit sikerült elérniük, hogy a VK hatóságai jobban átgondolták a szocialista tagozatok ellen irányuló politikai kampányt, hiszen az incidens során a NEFB tagjainak a mentessége, kiváltsága és biztonsága is sérült, és féltő volt, hogy az megteremti a négy fél együttes fellépésének a lehetőségét. Ez viszont már zavarta volna az amerikai vezetésnek a Bizottsággal kapcsolatos érdekeit. De azt is észlelték, hogy az amerikai hírszerzés irányából titkosszolgálati eszközökkel továbbra is folyt a két tagozat célirányos tanulmányozása. A saigoni kormányzat által a szocialista tagozat elleni tüntetések nem bírtak olyan hatásfokkal, hogy azok a NEFB-ben kívüli munkájukkal felhagyjanak.

A magyar misszió jelentése ezt jól érzékelteti: *„A lakosság és a hatóságok magatartásában egyébként továbbra sem érzékelhető érdemleges változás. Legfeljebb itt-ott ejtenek el üzletben, éttermekben gúnyos vagy rosszindulatú megjegyzést a NEFB tehetetlenségével kapcsolatban.”*¹²⁵⁶ Előfordult olyan eset is, amikor a magyar delegáció tagjai közül egy körzetparancsnok a parancsot megszegve egy, a VK katonák által erősen őrzött híd környékéről felvételt készített, és ezzel a súlyos provokáció lehetőségét idézte elő. Azonban ezt sikerült elkerülni — a magyar forrás meg is jegyezte, hogy a VK katonaság korrekt módon viselkedett ez ügyben.¹²⁵⁷ Az előbbihez hasonlóan egy másik körzetparancsnok is parancsot szegett meg azzal, hogy engedély nélkül hagyta el a kijelölt tartózkodási helyét.¹²⁵⁸ Ezek mellett is előfordultak kisebb fegyelemsértések, és akadt olyan kiküldött is, akit a diplomáciai munkája során vétett hiba miatt hazarendeltek.¹²⁵⁹ A fegyelmezetlenségek miatt a magyar vezetés az alábbi felszólítást küldte a misszióknak. *„Az utóbb időben fegyelmezetlenségek miatt nyomatékosan felhívom a Képviselő katonai vezetésének figyelmét, hogy egymással összehangolt módon vonják le az eddig előfordult*

¹²⁵⁴ Tárgy: DIFK egyeztető. 00533/11/1975.Saigon, 1975. április 12.; tárgy: DIFK vélemény a DNV-i helyzetről. Saigon, 1975. január április 15. 00533/14/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz. Tárgy: DIFK egyeztető. Saigon, 1975. április 21. 00533/19/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 17. doboz.

¹²⁵⁵ Tárgy: 17-én a KÜM NEFB osztályának a vezetője a következőket közölte. Saigon, 1975. január 18. 01058/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz.

¹²⁵⁶ Tárgy: Ellenséges akciók a NEFB ellen. Saigon, 1975. január 10. 00542/13/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 13. doboz. 3.

¹²⁵⁷ Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. február 3. 00532/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz.

¹²⁵⁸ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy:17. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. április 20. 002/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹²⁵⁹ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 16. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. március 26. 002/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.; és Tárgy: Magyar tagozat pénzügyei–személyi ügyei. Budapest, 1975. november 26. . MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

*esetek tanulságait, határozottan lépjenek fel a fegyelem megsértőivel szemben és tegyenek meg mindent hasonló fegyelmeztelenségek megelőzése érdekében.*¹²⁶⁰ A magyar tagozat Vietnamban maradt állományának a hangulatára a kialakult katonai helyzetből fakadó problémák hatottak, ezért azt a hazatérés és személyes problémáival való foglalkozás határozta meg. Ezek a személyes gondok – az otthontól való tartós távollét, a NEFB ellen irányuló akciókkal és a háborús helyzettel járó idegi és egyéb pszichológiai hatások, illetve a saját testi épségük védelme – ellentéteteket is szültek a kontingensen belül, amelyek közül több az újévet követő napokban felszínre is tört.¹²⁶¹ Ezeket az összetűzéseket a párt és a katonai vezetés a politikai munka keretében viszonylag gyorsan rendezni tudta.¹²⁶² Ezért folytatták az állomány „politikai művelődéssel és a nyelvtanulással” összekötött káderképzését, amelynek az alapját 1975. január 23-án, a párt alapszervezet taggyűlésén fektették le.¹²⁶³

A NEFB helyzetét 1975 áprilisában a térség katonapolitikai helyzete határozta meg. A harcok erősödése miatt március 17. és április 7. között a magyar tagozat szinte minden körzetből bevonta a személyi állományát.¹²⁶⁴ A gyorsan változó helyzet következtében a II., IV., V., VI. és VII. körzetek teljes dokumentációja is bevonásra került a saigoni központba a lengyel tagozattal együttműködve.¹²⁶⁵ Ezt a vietnami szövetségesek is támogatták,¹²⁶⁶ valamint a többi küldöttséggel összehangoltan végezték el.¹²⁶⁷ A bevonások rendjéről, idejéről minden esetben egyeztettek a VDK és DIFK képviselő vezetőivel, illetve a VK illetékes szerveinek is jelentették.¹²⁶⁸ 1975 áprilisában a bevonások mellett a személyi állomány elhelyezése és nagyobb része hazaszállításának a

¹²⁶⁰ Tárgy: Válasz a 104 és 105-ére. Budapest, 1975. február 3. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz.

¹²⁶¹ Tárgy Miljánovits György ezredes jelentése Kárpáti Ferenc vezérőrnagy elvtársnak. Saigon, 1975.január 23. 00534/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹²⁶² Tárgy: 15. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. február 20.00534/8/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. 4.

¹²⁶³ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy: 15. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. január 20. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz. 3-6.

¹²⁶⁴ Tárgy: A NEFB III. Körzetparancsokság kivonása. Saigon, 1975. március 21. 00507/52/1975. 1-5.; illetve tárgy: A IV., V., VI. és VII. körzetének bevonása. Saigon, 1975, április 19. 63-1/1975.1-2. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²⁶⁵ Tárgy: 17. számú összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. április 20. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

¹²⁶⁶ Tárgy: A NEFB I., II. és III. Körzet kiürítésének tanulságai. Saigon, 1975. március 29. 00507/31/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz. 9.

¹²⁶⁷ Saigonba az I. Körzet 1975. március 20-án; a II. Körzet 1975. március 27-én; a III. Körzet 1975. március 17-19. között; a IV. Körzet 1975. március 29-én; az V. Körzet 1975. április 7-én; a VI. Körzet 1975. április 4-én és a VII. körzet 1975. április 2-án lett bevonva. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 20. doboz. 3.

¹²⁶⁸ Tárgy: Tölgyes Ernő vezérőrnagy:17. számú Összefoglaló parancsnoki jelentés. Saigon, 1975. április 20. 002/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 21. doboz.

megszervezése jelentette – leginkább a harctéri mozgások figyelemmel követése mellett – a Bizottságon belüli fő feladatot. A helyi ellenőrző csoportok, a körzeti parancsnokságok megszűnése a NEFB-et szervezetileg megbénította, és a PE jegyzőkönyve által előírt feladatait nem tudta megfelelően ellátni. Ilyen módon az utolsó évben a NEFB mozgásteret a saigoni központra zsugorodott. A misszió tagozatainak a biztonsági helyzetét a Thieu-rendszer által hozott intézkedések határozták meg.¹²⁶⁹ A NEFB is szinte megszűnt létezni – a résztvevő küldöttségek számára a saját testi épségük megóvása élvezett prioritást. A delegáció tagjainál érezhető volt a bizonytalanság és a szorongás, így a saját személyes problémáikkal már jobban foglalkoztak, mint a Bizottsággal kapcsolatos feladatokkal. A központból sem tudtak kimozdulni. Ezért a szocialista tagozat személyi állománya jobb híján az amerikai bombázógépek szerelőivel biliárdozott,¹²⁷⁰ közben pedig a saigoni rezsim részéről folytatódott a NEFB elleni atrocitások, és a nemzetközi misszió gyakorlatilag megszűnt létezni. Ezt tükrözte például az indonéz és az iráni tagozat megnyilvánulása is. A párizsi szerződés értelmében a gépkocsikon a misszió tagjai csak felségjelzést és a NEFB zászlót használhatták, de mindkét ázsiai tagozat a szolgálati gépkocsi szélvédőjének üvegére felfestette az „Indonesia” és az „Iran” feliratot, hogy ne keverjék őket össze a szocialista tagozattal.¹²⁷¹

5.2 Az utolsó időszak

1975 áprilisában a kialakult katonai helyzet folyamánként Saigon elvesztette a hadserege és a lakossága felét, illetve a kezében lévő földterületek kétharmadát.¹²⁷² Az elhibázott katonai döntések sokasága után már a dél-vietnami fegyveres erők a harci morál csökkenése mellett (és) utánpótlási gondokkal is küzdöttek.¹²⁷³ Ennek az lett az eredménye, hogy Thieu elnök nem bízott a saját tábornokaiban, így a fővárosban katonai és rendőri készültséget rendelt el. A tényleges ok nem egy esetleges DIFK támadás volt,

¹²⁶⁹ ÁBTL, 3.2.6. 8-065/ 3. Saigoni rezidentúránk 1975. február 27-i futárpostájáról. Budapest, 1975. február 27. 67/85-9/75. Bővebben. MNL OL, XIX-J-63-b. VNEB. 26-27. doboz.

¹²⁷⁰ Tárgy: Biztonsági helyzet 1975. január 26.-február 21. között. Saigon, 1975.02.22. 62/86-3/75.II.26. Ibid.

¹²⁷¹ Ibid. Biztonsági helyzet 1975. január 10.-25. közötti időszakban; Saigon. 1975. január 25. 62/9-549/75.I. 28.

¹²⁷² HM HIM HTL, 253/715. 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/001441/1975.

¹²⁷³ 1975 áprilisára a VK területén a pánik és a zűrzavar elharapódzott, előbb a harci cselekményekben érintett területek lakosságán, ami áterjedt a saigoni hadseregére is. Tárgy: Saigoni jelentés. Saigon, 1975. április 3. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

hanem az elnök pucctól való félelme miatt alakította így a történéseket.¹²⁷⁴ Nemsokára a dél-vietnami elnök amerikai nyomásra lemondott,¹²⁷⁵ helyette az elnöki posztot a korábbi alelnök, Tram Van Huong töltötte be, aki azonmód felvette a kapcsolatot Hanoival, és megkezdődtek a tárgyalások. Azonban a DIFK ezzel a kormányzattal nem akart tárgyalni, mert ragaszkodott az 1974. október 8-án tett kinyilatkoztatásához, azaz a tárgyalások létrejötte előfeltételének az amerikai beavatkozás megszüntetését és a Thieu-klikk bukását tekintette.¹²⁷⁶ Nguyen Van Thieu áprilisban lemondott és Tajvanra menekült, de előtte még élesen bírálta a párizsi békeszerződést, azt hangoztatva, hogy az amerikai vezetés nem tartotta be az ígértét.¹²⁷⁷ A VDK és a DIFK számára az a kérdés merült fel, hogy kinek a csoportja lesz képes arra (néhány tábornok és politikai személyiség), hogy a katonai akciókat megszüntesse és az új dél-vietnami kormány létrehozásáról, a tárgyalás egyeztetéséről a politikai rendezést kidolgozza.¹²⁷⁸ 1975. április 26-án Huong is lemondott, a Szenátus fővárosban rekedt tagjai pedig Duong Van Minh tábornokot kérték fel vezetőnek,¹²⁷⁹ ám a DIFK-nek ez sem felelt meg teljes mértékben, hiszen az új vezetést „Thieu kormányzat Thieu nélkül” megnevezéssel illette.¹²⁸⁰ Továbbá a forradalmi erők másik alapvető igénye, miszerint az amerikaiak hagyják el teljes mértékben Vietnam területét, ekkor még nem teljesült, így a tárgyalásokra irányuló kísérlet sikertelen maradt.¹²⁸¹ Másrésztől a realitást nézve a forradalmi erők számára,¹²⁸² melyek ezt követően kizárólag a teljes megadást fogadták el, a teljes győzelem is kézzelfoghatóvá

¹²⁷⁴ Tárgy: A DIFK Saigon elleni támadásának lehetősége, VK hadseregen belüli problémák; Thieu elnök félelme egy esetleges pucctól. 164–166. ÁBTL, 3.2.6. 8-065/3.

¹²⁷⁵ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport. V/001381/1975.

¹²⁷⁶ Tárgy: Jegyzék háború a márciusi dél-vietnami helyzetről. Budapest, 1972. április 2. 00590/1975. „Meg kell szüntetni minden katonai és más jellegű beavatkozást Dél-Vietnamban. El kell vinnie a polgári ruhában öltöztetett katonai tanácsadóit.” Tárgy: 8574-es távirat. Hanoi, 1975. április 25. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹²⁷⁷ http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/21/newsid_2935000/2935347.stm.

(Hozzáférés dátuma: 2022.04.10.)

¹²⁷⁸ 1972-re a Vietnami Köztársaság volt kis és közép vezetői közül nagyon sokan felajánlották a szolgálataikat az új születőben lévő „egységes Vietnammak”. HTL. 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport; V/029572/75MNVK Titkárság. 1.

¹²⁷⁹ A DIFK kérésére a diplomáciai forrásokból információt kellett szerezni az áprilisban végrehajtott Thieu elleni pucc minden részletéről, illetve a z amerikai elképzelésekről a rendszer további megsegítését illetően. Tárgy: DIFK egyeztető. Saigon, 1975. április 7. 00533/13/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 17. doboz.

¹²⁸⁰ Tárgy: heti összefoglaló a dél-vietnami helyzetről, 1975. április 15-22. Budapest, 1975. április 23. 00587/6/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. 2.; Tárgy: Heti összefoglaló a dél-vietnami helyzetről. 00587/5/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. Továbbá Kemény János.2020. 108.

¹²⁸¹ Tárgy: Észrevételek „A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között.” tárgyú 00540/4/1975 Sz.t. jelentéshez. Budapest, 1975.június 11. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 5.

¹²⁸² Tárgy: A dél-vietnami felszabadító harcok befejezése és a NEFB helyzete. Budapest, 1975. május 2. 00534/15/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz.2.

vált.¹²⁸³ Ebből is jól látható, hogy a vietnami kérdés rendezését illetően a VDK a DIFK-re is egyenjogú partnerként tekintett. Ehhez szükséges volt az is, hogy teljesítették azt az északi elvárást, hogy a korábbinál nagyobb szerepet vállaltak a katonai akciókban, így növelték a gerilláik számát Dél-Vietnam területén.¹²⁸⁴ A forradalmi erők politikája az 1975. március 21-én a VDK-val kiadott nyilatkozata értelmében az volt, hogy „*meg kell dönteni a Thieu klikket, amely fő akadálya a politikai rendezésnek.*”¹²⁸⁵

Időközben az új politikai helyzetre való tekintettel a dél-vietnami amerikai nagykövetség Thomas Polgar közreműködésével a magyar küldöttséget kérte fel, hogy az Egyesült Államoknak a dél-vietnami átalakítását és helyzet politikai megoldását célzó lépéseiről a DIFK-et tájékoztassák.¹²⁸⁶ A saigoni kormányzat külpolitikai elszigetelődését tovább erősítette azon események láncolata is, amely során a saigoni diplomáciai külképviseletek (Laosz, NSZK, Ausztrália, Izrael) sorra csökkentették az állományuk létszámát vagy egyszerűen bezárták a kapuikat, mert úgy gondolták, hogy a VK rövid időn belül megszűnik mint önálló ország. Japán és az Egyesült Államok is megkezdte a diplomatáinak és az állampolgárainak a mentését.¹²⁸⁷

1975 áprilisára a VK helyzete siralmassá vált, mivel a frontokon elszenvedett vereségek, az elnök elleni puccskísérlet, kormányalakítás és a rosszabbodó gazdasági helyzet szinte reménytelenné tette a déli ország rész stabilitását. Még ebben a hónapban a saigoni kormány a főváros védelmére készült fel, megerősítve annak védelmi vonalait, a másik legfontosabb feladatának pedig a hadserege maradékának a mentését tekintette.¹²⁸⁸ Erre úgy reflektált a DIFK, hogy az 1975. április 26-án kiadott nyilatkozatában lényegében már Saigon elfoglalását és a VK megsemmisítését jelentette be.¹²⁸⁹ A harcok elhúzódása és a tehetetlenség magával hozta a NEFB struktúra módosítását és a létszámcsökkentést is. 1975. április 22-24-e között a magyar tagozat két csoportot küldött

¹²⁸³ Tárgy: Endreffy elvtárs saigoni futárútja alkalmával megbeszélendő kérdésekről. Budapest, 1975. április 9. 00534/13/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 2.

¹²⁸⁴ Práczi István, 2014.260-261.

¹²⁸⁵ Tárgy: VDK KÜM NEFB osztályvezetőjének tájékoztatása az április 15-22 közötti hétről. Hanoi, 1975. április 25. Sz.n./1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹²⁸⁶ Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 9.

¹²⁸⁷ Tárgy: Heti összefoglaló a dél-vietnami helyzetről. Budapest, 1975. április 23. 00587/6/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz. 3., illetve tárgy: Soai DVK és Cam VDK nagykövet látogatása. Budapest, 1975. április 1. 00591/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 37. doboz.

¹²⁸⁸ Tárgy: A NEFB osztályvezető helyettes tájékoztatása az április 8-15 hétről. Saigon, 1975. április 17. 00573/23/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

¹²⁸⁹ Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 5.

haza, így csupán 14 fő katona és 17 fő külügyi dolgozó maradt Dél-Vietnamban.¹²⁹⁰ Rajtuk kívül a misszió tagozataiból 20 fős iráni, 31 fős indonéz és 27 fős lengyel képviselő tartózkodott még Saigonban.¹²⁹¹

A magyar tagozat a katonai helyzet gyors változása miatt tervet dolgozott ki Saigon elhagyására, amelynek a fő tárgyát az képezte, hogy a harcok Saigonban történő fellángolása esetén a lengyel tagozattal együtt vagy külön hagynák-e el a várost.¹²⁹² Ennél a tervetnél felvetődött annak a lehetősége is, hogy elfogadják az amerikaiak által nem hivatalos formában felajánlott segítséget. Ez esetben ragaszkodtak volna ahhoz, hogy a magyar tagozat személyi állományát egy, Magyarországgal diplomáciai kapcsolatban álló országba szállítsák.¹²⁹³ Felvetődött még annak a lehetősége is, hogy mind a négy tagozat egyszerre hagyta volna el a déli fővárost.¹²⁹⁴ A magyar és a lengyel tagozat azonban a maradás mellett döntött, és ilyenformán fő feladatává az események szoros figyelemmel kísérése és elemzése vált.¹²⁹⁵ A Pax rezidentúra segítségét kérték abban, hogy a VDK–DIFK részére szerezzenek be információkat az USA dél-vietnami politikájáról, és derítsék fel a saigoni csapatok mozgását, ütőképességét és harci szellemét, valamint jelentéseket kértek a Saigon körül 80 km-re felállított védelmi gyűrű áttörésének a lehetőségeiről és a légi bázisok amerikai személyzetének a mozgásáról.¹²⁹⁶ Érdekelte még a DIFK-et a fontosabb nyugati sajtóorgánumok vélekedése is a helyzet alakulásáról.¹²⁹⁷

Az indonéz delegáció már 1975-ben januárjától komolyabban fontolóra vette a NEFB-ből való kilépés gondolatát. A magyar tagozat úgy értékelte, hogy ez inkább taktikai célt szolgált, mivel ezzel óhajtottak nyomást gyakorolni a két harcban álló félre, hogy szüntessék be a harci tevékenységüket, ami által a VK-t kedvezőbb helyzetbe

¹²⁹⁰ A létszámcsoökkentés gondolata már 1975. április 2-án megfogalmazódott. Tárgy: NEFB létszámcsoökkentés. Saigon, 1975. április 21. 00510/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz. Tárgy: Saigoni képviselőtünk állományának alakulása. Budapest, 1975. április 28. 00535/29/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 1-2.

¹²⁹¹ A lengyel tagozat ekkor már kereste a módját a NEFB-ből való kilépésének. HM HIM HTL, 254/716: - 1974. évi jelentés a katonai kontingens tevékenységéről; V/001439/VKT.

¹²⁹² Tárgy: Saigon elhagyására vonatkozó elképzelések. 00500/11-12/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 7. doboz.

¹²⁹³ Ibid.

¹²⁹⁴ Tárgy: Tölgyes beszélgetése az indonéz iráni tábornokokkal. 00510/23/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz.

¹²⁹⁵ Tárgy: A lengyel kontingens szervezeti felépítése 39 fő esetén. Saigon, 1975. április 10. 00510/28/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 10. doboz. Tárgy: A saigoni adás Ulan Bator-i tranzitálása. Budapest, 1975. március 20. 00548/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 11. doboz.

¹²⁹⁶ ÁBTL3.2.6. Saigoni rezidentúránk 1975. április futárpostájából, Budapest, 1975.04.25.

¹²⁹⁷ Vendriczki Róbert: Kémjátszma Vietnamban – A vietnami magyar misszió a Pax rezidentúra forrásainak tükrében.

akarták hozni.¹²⁹⁸ Természetesen a DIFK és a VDK is osztotta ezt az elgondolást.¹²⁹⁹ Ezt azért sem tartom nagyon valószínűnek, mert 1975 áprilisában az indonéz külügyminiszter már tanácskozásokat folytatott a VDK-beli kollégájával a háború utáni diplomáciai kapcsolat újbóli felvételéről, amely már az újjáépítésekből történő gazdasági részvétel szándékát is előrevetítette volna a részükről.¹³⁰⁰ Az indonéz tagozat részéről a kivonulás fontolgatásának az alapját az jelentette, hogy a szigetország negatívan értékelte a szerepét a NEFB-ben, hiszen „*egyik félnél sem sikerült kialakítani olyan feltételeket, amelyek lehetővé tennék a dél-vietnami események valamilyen fokú befolyását,*”¹³⁰¹ illetve az indonéz külügyminiszter kijelentése alapján 1975. január 12-e után felerősödő harci tevékenységek folytán a helyzet már kilátástalan volt számukra és a NEFB számára is.¹³⁰² A delegáció azonban tovább szolgált április 28-ig,¹³⁰³ ami a NEFB működésének a végét is jelentette Dél-Vietnam területén. Az iráni tagozat mindenfajta bejelentés nélkül április 29-én éjszaka elhagyta Saigont.¹³⁰⁴ Az indonéz kivonással egy időben megkezdődött az amerikai személyzet kimentése és Saigon ostroma is. Az ostrom miatt az amerikai és más nyugati tudósítók gyorsabb ütemben folytatták családtagjaik kimentését és a város elhagyását. A saigoni nagykövetség is közölte a Dél-Vietnamban tartózkodó amerikai állampolgárokkal a mindenkire vonatkozó evakuálás jelzését az FM hullámhosszon működő amerikai rádióadón keresztül.¹³⁰⁵ A leadott jelzést követően ezek a személyek a kijelölt pontokon gyülekeztek, amelyeket az amerikai tengerészgyalogos egységek

¹²⁹⁸ Tárgy: NEFB indonéz tagozat álláspont. Saigon, 1975. január 20. 00530/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

¹²⁹⁹ Tárgy: VDK vélemény. Saigon, 1975. január 23. 00530/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

¹³⁰⁰ Tárgy: Indonéz KÜM konzultációja. Saigon, 1975. április 28. 00530/13/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

¹³⁰¹ Tárgy: NEFB Indonéz tagozat álláspontja. Saigon, 1975. január 22. 00530/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

¹³⁰² Tárgy: Indonéz utalások a NEFB-ből való esetleges kilépésről. Saigon, 1975. január 25. 00530/4/1975.; Tárgy: Összefoglaló a decemberi iráni elnöki periódusról. Saigon, 1975. január 9. 00533/1/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

¹³⁰³ Az indonézek vietnami kivonásáról a megbeszélés alkalmával szerzett tudomást a magyar tagozat vezetője. Tárgy: Hamzah indonéz nagykövet látogatása. Saigon, 1975. április 00530/16/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 16. doboz.

¹³⁰⁴ Az evakuálást végző amerikaiak által biztosított helikopterek segítségével hagyták el az ostromlott várost. Erről a magyarok és a lengyelek csak május 7-én értesültek a saigoni francia nagykövettől. Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 11.

¹³⁰⁵ A kiürítésre felszólító jelek a következők voltak: „The temperature is 105 degrees and rising”. Utána pedig Bing Crosby „White Christmas” című dalát sugározták. Vendriczki Róbert: Kémjátszma Vietnamban – A vietnami magyar misszió a Pax rezidentúra forrásainak tükrében.

<https://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/vendriczki-robert-a-vietnami-magyar-misszio-a-pax-rezidentura-forrasainak-tukreben/?print=pdf> (Letöltés dátuma: 2022.09.10.)

biztosítottak. Az elszállítást helikopterekkel végezték a vietnami partok közelében tartózkodó amerikai hadihajókra.

A magyar és a lengyel tagozat tagjai az utasítás értelmében nem hagyhatták el a déli fővárost, holott már április 10-e után megkezdtek a felkészülést és meghozták a főbb intézkedéseket.¹³⁰⁶ A magyar tagozat még április 29-én a város ostroma, a Tan Son Nhut elleni tüzérségi támadás megkezdése után – megfogadva a DIFK küldöttség vezetőjének tanácsát – a Palace Szállodába költözött,¹³⁰⁷ és az ostrom alatt és után is onnan folytatta jelentő munkáját. Vele egy időben 1975. április 29-én a DIFK a Mekong-deltát is elfoglalta. Ezért Saigon elfoglalásának az elősegítése érdekében a főváros és környékén propagandatevékenységbe kezdett. A DIFK kiadott egy tízpontos röpiratot, hogy „ne féljenek a kommunistáktól, ne engedelmeskedjenek a kiürítési parancsnak, várják meg a harcok elvonulását, és segédkezzenek az újjáépítésben.”¹³⁰⁸ A kialakult hadihelyzet miatt a saigoni kormány kijárási tilalmat rendelt el.

Eközben megkezdődött az amerikai személyzet kimentése is,¹³⁰⁹ illetve a washingtoni kormányzat több mint 10 millió dolláros evakuálási segínyt nyújtott a VK-nak.¹³¹⁰ Thomas Polgár a mentés nehézségeivel kapcsolatban az alábbiakat mondta: „Az Egyesült Államok 5000 amerikai állampolgár elszállítását tervezte, de 3000 amerikai személy¹³¹¹ is jelentkezett, akikről nem tudtak semmit, mert dezertáltak, és Vietnamban maradtak.” Akadtak azonban olyan amerikai állampolgárok is, akik egyenesen megtagadták a kiürítési utasítást, helyette bevárták a „felszabadító erőket”, és felajánlották nekik a szolgálatukat.¹³¹² 1975. április 29-én az amerikai diplomáciai személyzet utolsó tagjai is elhagyták a várost. Szintén ezen a napon amerikai segítséggel sikerült kimenteni a lengyel és magyar kontingens tagjait az ostromlott Than Son Nuth-

¹³⁰⁶ Ibid. 12.

¹³⁰⁷ Tárgy: A NEFB magyar tagozata harmadik kontingensének tevékenysége 1975. január 14 és május 8. között. Budapest, 1975. június 6. 00540/4/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz. 15-16.

¹³⁰⁸ Saigoni rezidentúránk 1975. április 2-i futárpostájáról. Budapest, 1975. április. 06. 67/85-9/2/. Ibid.

¹³⁰⁹ Mintegy 130 ezer Vietnami személyt is kimentettek. Egyes szakirodalmak 200 ezerre teszik a kimentett vietnamiak létszámát, de a legtöbb (amerikai) szakirodalomban is ez a szám szerepel, ezért én is ezt veszem alapul.

¹³¹⁰ Továbbá a 7. flotta hajói és a tengerészgyalogos csapatok készenlétben álltak, ha mentésbe be kell avatkozniuk. A mentést 60 repülőgép és 81 helikopter végezte.

¹³¹¹ Ők a teljes rokonsággal jelentkeztek. HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport; V/029682 MNVK Felderítő Csoportfőnökség. 3.

¹³¹² Ibid. 11.

ról.¹³¹³ Thomas Polgár¹³¹⁴ utasítására indult el az a konvoj, amelyik kimentette a lengyel és a magyar tagozat Saigonban maradt tagjait.¹³¹⁵ A misszió tagjai az ostrom idején is tudták tartani a kapcsolatot a központtal, elsősorban a saját rádiójukon keresztül, de néhány alkalommal a lengyel tagozat adóvevőjét is használták. Ez után Gerald Ford bejelentette, hogy az evakuálás befejezésével lezárult az Egyesült Államok indokínai beavatkozásának a korszaka.¹³¹⁶ Továbbá a „kölcsonös vádaskodások” elkerülésére szólította fel az USA vezető köreit és a közvéleményt.

1975. április 30-án a Ho Si Minh hadművelet záró akkordjaként a DIFK és az észak-vietnami hadsereg elfoglalta Saigont,¹³¹⁷ a saigoni kormány pedig kapitulált. Doung Van Sam tábornok a saigoni rádióban ezt bejelentette, és a katonáinak megparancsolta, hogy „szüntessenek be minden ellenállást, és tegyék le a fegyvert, mert a háború a számukra véget ért.” A déli országrész elfoglalásánál a vietnamiak kiemelték, hogy ez Moszkva (és szövetségei) nélkül nem sikerült volna véghezvinni. *„Az első szocialista állam segítsége nélkül egy Vietnamhoz hasonló kis ország nem arathatott volna győzelmet a leghatalmasabb imperialista ragadozó felett.”*¹³¹⁸ Arra, hogy várható-e újabb amerikai beavatkozás, az észak vietnami részről Le Duan a következőket mondta: *„Mint hogy az Egyesült Államok már egyszer kivonta a csapatait délről, aligha van lehetősége arra, hogy újból bevesse azokat a dél-vietnami hadszíntéren, sőt semmilyen mértékű beavatkozással nem képes megmenteni a saigoni rendszert az összeomlástól.”*¹³¹⁹ Ezt támasztja alá Kissinger, aki 1975. április 30-án sajtótájékoztatót tartott. Az amerikai politikát a következőként összegezte: *„Az Egyesült Államok számára a háború nem érte el az eredeti célját.”*¹³²⁰ A TASZSZ hírmagyarozója kissé leegyszerűsítve számolt be a saigoni rendszer bukásáról. Szerinte *„Saigon katonai veresége logikus eredménye annak, hogy a Thieu-klikk megsértette a párizsi*

¹³¹³ Kemény-Nagy. 189.

¹³¹⁴ Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, XVI. évfolyam; 2. szám. Felderítő Szemle. Innen: Dr. Kemény János: Egy amerikai magyar hírszerző története: Thomas Polgár és a III/1 Bécsben. 134-147. <https://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2017-2.pdf>. (Letöltés dátuma: 2020.04.17).

¹³¹⁵ Snapp Frank: Decent Interval. Random House.1977. 496-498. A magyar kormánytól kintetést kapott Bill Johnson (World Wild Security Section), az a CIA tiszt, aki a kimentést végezte.

¹³¹⁶ HM HIM HTL, 253/715: 1974-75 Saigonból futárral érkezett anyagok III. Csoport; V/001381/1975. 9.

¹³¹⁷ Az offenzívát Van Tien Dung hadseregtábornok, vezette. A tábornok kilétét az ellenfél előtt titokban tartották. Például, miközben ő már a felvonuló hadsereget vezényelte, addig az otthoni életéről cikkezett a hanoi sajtó. Népszabadság.1976. május. 1. Kékesdi Gyula tudósítása.9.

¹³¹⁸ Tárgy: Pierre Le Gall (AFP): Vietnam átbillen a Kína-ellenes táborba. Moszkva, 1978. november 3. MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.133. 1968-1988.

¹³¹⁹ A vietnamiak úgy gondolták, hogy a saigoni kormányt csak 1976 elejére tudják majd teljesen legyőzni. Népszabadság.1976. május. 1. 9.

¹³²⁰ Ibid.

*megállapodást.*¹³²¹ 1975. május 1-re a DIFK elfoglalta egész Dél-Vietnamot. Dinh Ba Thi, a forradalmi erők nagykövete a győzelem után 1975. május 1-én a Párizs melletti Verrieres-lei Buissonban az összegyűlt újságírók előtt a következőket nyilatkozta: „*A DIFK az egység és a nemzeti egyetértés politikáját folytatja, majd egy békés, független, demokratikus, semleges és virágzó Dél-Vietnam felépítése érdekében fokozatosan halad, majd a vietnami haza békés újraegyesítése felé.*”¹³²² A harcok után 1975. május 2-án megoldódott a magyar tagozat helyzete, és különleges engedéllyel visszatérhettek a szálláshelyükre. A szálláshelyüket a rakéták és a fosztogató saigoniak tönkretették, valamint 1975. április 30-ától a bankszámlájukon fekvő dollárkészlethez sem tudtak hozzájutni.¹³²³

1975. május 3-án a VDK és a DIFK kormánya nyilvánosságra hozta a NEFB-bel kapcsolatos álláspontját. „*A Párizsi megállapodás más cikkelyeit a jövőben nem tekintik érvényben lévőnek, mert nem felelnek meg a vietnami realitásoknak. Ezért olyan szerveknek, mint a KFKKB, a NEFB a jövőben nincs joguk működni és kéri a delegációink (magyar és lengyel tagozat) hazaszállítását.*”¹³²⁴ A NEFB megszűnésének a kimondása során a „*clausula rebus sic stantibus*” elvét követték,¹³²⁵ e szerint „*ha a felek tartós jogviszonyában a szerződés megkötését követően egy olyan körülmény állt be, mely valamelyik fél lényeges és jogos érdekét sérti, a szerződés módosítható, vagy a fél elállásával megszüntethető.*”¹³²⁶ A DIFK úgy gondolta, miután a saigoni kormány lemondott és átruházta a hatalmát és joghatóságát rájuk, ami által teljes hatalmat gyakoroltak Dél-Vietnam teljes területén, a Párizsi Egyezmény megsértése nélkül meghozhatta ezt a döntést,¹³²⁷ amit még szerintük a nemzetközi viszonyokban beállt

¹³²¹ Tárgy: cím nélkül. MNL OL, KÜM. MTI. XXII-33.132.VH.1969-1977.

¹³²² Kékesdi Gyula hanoi tudósító jelentette még, hogy Hanoi lakói a hír hallatán a Thoung Nhat szálló előtt ünnepeltek. 1975. május. 1. Népszabadság. 2. Dinh Ba Thi DIFK nagykövet a Párizs környéki tárgyalásokon részt vett DIK küldöttség vezetője volt.

¹³²³ Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnamban; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 143.

¹³²⁴ A más cikkelyek alatt Vietnam választásokon alapuló közjogi egyesítését -, illetve az eltűnt amerikai polgárok megkeresését értették. Tárgy: Saigoni jelentés. Hanoi, 1975. május 5. 00554/23/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 28. doboz.

¹³²⁵ Tárgy: A Párizsi Egyezmény érvényessége és a NEFB helyzete a DIFK győzelme után.1-3. Budapest, 1975. május 12. 00534//18/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. 3.

¹³²⁶ Talabos Dávidné Lukács Nikolett (Szerző): Clausula rebus sic stantibus, gazdasági lehetetlenülés és bírói szerződésmódosítás- Egy kétezer éves elv újjáéledése a Ptk-ban. <https://arsboni.hu/clusula-rebus-sic-stantibus-gazdasagi-lehetetlenules-es-biroi-szerzodesmodositas-egy-ketezer-eves-elv-ujjaeledese-a-ptk-ban/>. (Hozzáférés dátuma: 2022.07.20.)

¹³²⁷ Tárgy: A Párizsi Egyezmény érvényessége és a NEFB helyzete a DIFK győzelme után. Budapest, 1975. május 12. 00534/18/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. 1-2.

változások (détente) is megerősítettek.¹³²⁸ Jogilag azonban a NEFB nem szűnt meg, bár a négy tagállam képviselői elhagyták a szolgálati területüket, de a kilépés nem a PE 17. szakasza alapján történt meg, amely kimondja, hogy *„a kilépés időpontját megelőző három hónappal a tagállam az aláíróihoz intézett jegyzékben közli ezirányú szándékát. Az aláírók feladata, hogy a kilépő állam utódjáról gondoskodjanak.”*¹³²⁹ A négy delegáció egyetlen tagozata sem nyilatkozott olyan értelemben, hogy ki akart volna lépni ebből a szervezetből. Továbbá a PE által létrejött jogviszony sem szűnt meg az aláíró felek között sem. Azonban a 18. cikkelyben foglalt feladatok érvényüket veszítették, hiszen megvalósult a tűzszünet, az idegen csapatok és katonai szakértők elhagyták a déli országrészt. Ez utóbbi alapján hozta meg a döntését a DIFK.¹³³⁰ Bár nem szabályosan jártak el, minden a misszióban részt vevő ország és az Amerikai Egyesült Államok 1975. április 29-e és május 15-e között kiadott egy kommunikét, amelyben jelezték, hogy befejezettek tekintik az indokínai ellenőrző szervekben folytatott munkájukat.¹³³¹ A NEFB katonai titkárságát pedig 1975. október 15-tel számolták fel.¹³³²

Miután Saigonban rendeződtek a viszonyok, 1975. május 6-án a DIFK búcsúvacsorát rendezett a Camp Davisben Németh nagykövetnek és az ott tartózkodó magyar küldöttségnek. A magyar delegáció utolsó tagjai május 8-án hagyták el Saigont.¹³³³ A kialakult káosz miatt a „felszabadított Vietnamból” már az elindulás is igen kalandosnak bizonyult.¹³³⁴ A hazatérés után Budapesten a Magyar Néphadsereg Központi Klubjában¹³³⁵ rendeztek egy baráti találkozót a misszió utolsó csoportjában szolgálók számára 1975. december 4-én.¹³³⁶ A magyar tagozat munkája elismeréseképpen minden, Vietnamban szolgálatot teljesítő KÜM és HM dolgozó és azon személyek is, akik a NEFB ügyek irányításával és intézésével foglalkoztak, megkapták a vietnami vezetéstől

¹³²⁸ Tárgy: A Párizsi Egyezmény érvényessége és a NEFB helyzete a DIFK győzelme után. Budapest, 1975. május 12. 00534/18/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. 3.

¹³²⁹ Ibid. 5.

¹³³⁰ A NEFB tevékenysége. 00590/3/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 38. doboz. 84.

¹³³¹ Tárgy: A Párizsi Egyezmény érvényessége és a NEFB helyzete a DUFK győzelme után. Budapest, 1975. május 29. 00534/20/1975. MNL OL, M-KS288-f-32/b/1975/142/A-B/1975.10. AZ MNK 1975. május 14-én jelentette meg a kommunikéjét a szerepvállalás megszűnéséről.

¹³³² Kemény János-Nagy Tamás, 2020. 372.

¹³³³ Tárgy: NEFB képviselőtünk Saigontól történő kivonásának befejezése. Budapest, 1975. május 8. 00535/29/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

¹³³⁴ Tárgy: Jelentés a Malév különgépről és a Dél-Vietnamban szerzett tapasztalatokról. Budapest, 1975. május 23. 003230/2/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 19. doboz. 1-8.

¹³³⁵ Ma: Stefánia Palota – Honvéd Kulturális Központ.

¹³³⁶ Budapest, (XIV. kerület) Népstadion út (mai Stefánia út) 34. 00535/31-32/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 18. doboz.

az egyéni kitüntetéseiket (Barátság Emlékérem, Felszabadítási Érdemrend II. fokozata).¹³³⁷

A misszió háttértörténetéhez tartozik, hogy a NEFB-szolgálatot követő tapasztalatokat leszűrve – az állományt ért ellenséges hírszerzői tevékenységek miatt – új alapra helyezték az operatív munka irányvonalát. A Vietnamban szolgálatot teljesített állománnyal kapcsolatos operatív munkának a feldolgozása és tapasztalatainak a leszűrése 1977-ben a „Saigon” fedőnevű objektum dosszié megnyitásával kezdődött.¹³³⁸ Ide rakták le a magyar katonai kontingens tagjainak az anyagát, illetve a velük érintkezésbe került külföldi állampolgárok magatartására, tevékenységére vonatkozó információkat.¹³³⁹ A Dél-Vietnamban működött NEFB magyar tagozatnak az állambiztonsági védelme során szerzett tapasztalatait, a rendelkezésre álló operatív anyagokat és a MNK BM Központ Kémelhárítási Adattárban nyilvántartásba vett USA-állampolgárok névjegyzékét továbbították I. P. Ridcsenko ellentengernagynak, a KGB 3. Csoportfőnökség magyarországi képviselőjének és a lengyel BM kérésére a Miniszteri Kabinet Vezetőjének és a Lengyel Nemzeti Néphadsereg Szolgálat Vezetőjének is.¹³⁴⁰ Az MN tartalékos tiszti állományából 97 főre vonatkozó anyagokat a BM III/II. Csoportfőnökségnek továbbították.¹³⁴¹ A hivatalos állományból pedig 134 főre összesítették olyan adatokat, amelyek további feladatok meghatározásánál is felhasználtak.¹³⁴² A 4/1979-es csoportfőnöki intézkedés meghatározta, hogy a központi osztályok 2,5 hónapos ellenőrzést folytattak az elhárítási területen dolgozó személyekkel kapcsolatban. Ebből derült ki, hogy folyamatos operatív munkát ezen személyek közül tíz

¹³³⁷ Tárgy: NEFB ügyekkel foglalkozó külügyi dolgozók vietnami kitüntetése. Budapest, 1975. november 12. 00548/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 23. doboz. Továbbá lásd. 21.-22. ábra.

¹³³⁸ Tárgy: Jelentés a Vietnami NEFB Magyar Misszió kontingense operatív Biztosításának tapasztalatairól és további feladatairól. Budapest, 1979. július 23. 976/3/75 és 00276/4994/OP. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok. Ez mintegy 14 kötetet jelent.

¹³³⁹ Ibid.

¹³⁴⁰ Tárgy: Jelentés I. P. Ridcsenko ellentengernagynak, a KGB 3. Csoportfőnökség magyarországi képviselőjének. Budapest, 1979. január. 911-62/79. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

¹³⁴¹ Tárgy: Jelentés Bodrogi László rendőr ezredes, BM III/II. Csoportfőnök-helyettesnek. Budapest, 1978. november 10. 61-329-9/1978. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

¹³⁴² Ibid. 17.; és Tárgy Tájékoztató a Dél- Vietnamban működött NEFB magyar tagozat állománya állambiztonsági védelmének megszervezése, végrehajtása során keletkezett operatív anyagok helyzetéről. Budapest, 1978. október 23. Sz.n. 253-256 (137-140).; illetve Tárgy: Ua. 61-329-11/4979. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

fő esetében mutattak ki, akikre a 11/1976. sz. csoportfőnökségi körlevél konkrét ellenőrzést rendelt el.¹³⁴³

Mielőtt 1976-ban közjogilag létrejött volna a Vietnami Szocialista Köztársaság,¹³⁴⁴ a Hanoi-val történt megegyezés alapján a DIFK kapta meg a hatalmat, hogy választások által a PE értelmében egyesítsék a két országrészt. Saigon elfoglalása után¹³⁴⁵ megkezdődött a déli országrész szocialista átalakítása.¹³⁴⁶ A források alapján nem volt egyszerű a két országrész egyesítése, mert bár a korábbi „Thieu”-rendszer kádereit is felhasználták a déli országrész „hosiminizáláshoz”, azt nehezen fogadta el a DIFK, hogy északi kommunistákat emeltek a főbb katonai és politikai kulcspozíciókba. Északnak viszont az jelentett problémát, hogy a Délt annyira jellemző korrupciót nem tudták eltüntetni, és az általuk kinevezett vezetők is korrumpálódtak.¹³⁴⁷ Ezzel egy időben viszonylag gyors ütemben zajlott a gazdasági és politikai átalakítás is.

Ennek az oka abban keresendő, hogy nyilvánosságra kerültek Vietnam és Kína ellentétei.¹³⁴⁸ A vietnamiak a kül- és belpolitikai és stratégiai irányvonaluk kidolgozása során már számoltak a KNK-val.¹³⁴⁹ Vietnami részről az indokínai-félsziget ellenőrzése felett folytatott küzdelem mellett sérelmezték a háború alatt alkalmazott regressziókat, úgymint a fegyveres fenyegetés, a gazdasági segély megvonása, szakértők visszahívása,¹³⁵⁰ a kínai repatriálók befogadása, a Paracel-szigetek körüli határvita és a kambodzsai konfliktusba való beavatkozás. A vietnami indokínai stratégiát a következőképpen alakították ki a Szovjetunióval közösen a KNK-val szemben: *„Elvi alapon, türelmesen kell foglalkozni, kialakítani kapcsolatainkat, ellensúlyozni kell Kína*

¹³⁴³ A jelentés szerint két fő volt, akivel kapcsolatban bizalmas nyomozást rendeltek el. Egyik a külföldi kapcsolata miatt, aki járt Vietnamban és a második vizsgált tiszthelyettesnél Dél-Vietnamban az ellenséges hírszerzőszervvel, illetve ügynökséggel kialakult kapcsolata okán rendelték el. Ibid. 19. ÁBTL, 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

¹³⁴⁴ Tárgy: A Vietnami Dolgozók Pártja Központi Bizottságának 24. ülése. MNL OL, M-KS288-f-32/b/1975/142/A-B/1975.

¹³⁴⁵ A fővárost később a korábbi vezető tiszteletére Ho Si Minh-ről nevezték el.

¹³⁴⁶ A saigoni hadsereg volt katonáit és tisztjeit átnevelőtáborba vitték.

¹³⁴⁷ Práczi István, 2014.288. és Tárgy: Jean-Pierre Gallois (AFP): A belső helyzet. Hanoi, 1980. március 28. MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.133. 1968-1988.

¹³⁴⁸ Tárgy: Kékesdi Gyula: Vietnami Szocialista Köztársaság. Hanoi, 1975. december 20. M-KS288-f-32/b/1975/142/A-B/1975.

¹³⁴⁹ Tárgy: A dél-vietnami felszabadító harcok befejezése és a NEFB helyzete. Budapest, 1975. május 2. 00534/15/1975. MNL OL, XIX-J-63-a. VNEB. 33. doboz. 8.

¹³⁵⁰ A Kínai Kommunista Párt, 1975. március 3-ai Politikai Bizottsági ülésén hozták meg a kínai csapatok Vietnam területéről történő teljes kivonását, azzal az indokkal, hogy „a kitűzött célt már elérték”. Tárgy: Kína azon döntéséről, hogy kivonja csapatait Vietnam területéről. Moszkva, 1979. március 7. 67/9-1373/79.03.12. ÁBTL, 1.11.4. – ES-19/1979/II. Vietnam.

növekvő befolyását.”¹³⁵¹ De a vietnamiak szerint a kínaiak nem hagyták ezt annyiban, „*a pekingi vezető körök reakciós csoportja minden eszközzel igyekszik összekovácsolni az /imperialista és reakciós/ erőket, egy új szövetséget köt az imperializmussal és fasiszta lakájaival, olyan szövetséget, amelynek éle a szocialista rendszer ellen irányul.*”¹³⁵²

Erre azért volt szükség, mert a háború után szovjet segítséggel a félszigeten létrejött a vietnami hegemonia. Ezt pedig védeni kellett a Kínával szemben. Moszkva is fontosnak tartotta a térség nyugalma érdekében, hogy tovább tudja folytatni a korábban megkezdett európai politikáját, valamint hadászatiilag is kiemelt helyet kapott a vietnami tengerpart is, amely a szovjet hadihajók jelenlétével a KNK nagyhatalmi álmait szorította vissza.

5.3 Összegzés

Az 1975-ös évről összegzésképpen elmondható, hogy a saigoni kormány elhibázott politikai, gazdasági, társadalmi, katonai intézkedései és a túlzott amerikai függés, valamint az a tény, hogy az Egyesült Államok nem tudta teljesíteni azt a várható minimumot, hogy délen megszilárdítsa a VK hatalmát, érzékelhető katonai és politikai előnyhöz juttatta a VDK-t és a DIFK-et a vietnami egyesítést célzó törekvéseikben. Ebben – a Szovjetunió mellett – még nagy segítséget jelentett a két szocialista tagozat is. Miközben Lengyelország a diplomáciai munkában, Magyarország az információszerzésben jeleskedett, sőt a külpolitikai vonalon is jelentős munkát végzett. A magyar tagozat által megszerzett kiváló minőségű információk elősegítették Hanoi és a forradalmi erőket a győzelemhez. Az utóbbihoz az is kellett, hogy a vietnami érdekeknek megfelelően a NEFB-et tétlenségre kárhóztassák, amit olyan sikeresen kiviteleztek, hogy 1974 második felétől az gyakorlatilag működésképtelenné vált. Ehhez adódott hozzá a két missziós tábor nézeteltérése, illetve az indonéz és iráni érdektelenség, amely éppen a tétlenség miatt alakult ki. Ezért a DIFK nagyobb katonai sikereket tudott elérni a VK kárára, ami tehetetlenségében sikertelenül próbálta megállítani a magyar–lengyel

¹³⁵¹ Tárgy: Kékesdi Gyula: Vietnami Szocialista Köztársaság. Hanoi, 1975. december 20. M-KS288-f-32/b/1975/142/A-B/1975. 3. Kékesdi Gyula a Népszabadság tudósítójaként dolgozott Vietnamban. A vietnami háború utolsó időszakáról is írt a „Tavaszi a Selyem utcában” című könyvében. Kékesdi Gyula: Tavasz a Selyem utcában. Kossuth Könyvkiadó; Budapest, 1977.

¹³⁵² Tárgy: Pierre Le Gall (AFP): Vietnam átbillen a Kína-ellenes táborba. Moszkva, 1978. november 3. MNL OL, KÜM MTI. XXXII-33.133. 1968-1988.

tagozatot. A magyar tagozatot tartották veszélyesebbnek, mert nagyon aktív hírszerzői és diplomáciai tevékenységet fejtett ki. A magyar külpolitikának a két vietnami szövetséges tényerése kapóra jött, hiszen az MNK több célt is meghatározott. Kádár János külgazdasági szempontból keleti irányba is terjeszkedni kívánt, amit a vietnami háború lezárása utáni újjáépítésben való részvétel tett lehetővé. Másrészt Brezsnyev és a VSZ által megkövetelt irányvonalat is tartania kellett, illetve a külpolitikai mozgásterét is meg akarta erősíteni, és a magyar KÜM annak a látókörét szándékozott kiszélesíteni. Bár Magyarország erősen függött a szovjet piactól és a nyersanyagtól, az országban korábban elért életszínvonal megtartása és a népgazdaság szempontjából a nyugati gazdasági kapcsolatok is fontosak voltak. Budapest a diplomáciai lépéseivel ezt erősítette meg legfőképpen Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok irányába. Az utóbbinál fontosnak tekintette Kádár János a legnagyobb kedvezmény elvének a megszerzését, mivel azt Romániának már sikerült elérnie, ami kedvezőbb nyugati gazdasági lehetőségeket garantált neki. Párizs esetében a külpolitikai irányultsága, vagyis a kelet-nyugati kapcsolatok megerősítése a Helsinki folyamatok jegyében, megegyezett Moszkvával, ami vonatkozott a washingtoni kormányzatra is, és természetesen a gazdasági kapcsolat is kiemelt fontossággal bírt a magyar gazdaság számára.

A Kelet–Nyugat közeledést kihasználva, Moszkva a két szocialista tagozat segítségével a DIFK-et a VK ellenében megerősítette Dél-Vietnam területén, és általuk a háború lezárultával az indokínai-félszigeten a szovjet befolyás is megszilárdult. A Kreml jelenléte azonban magával hozta a kínai–vietnami ellentét felszínre kerülését. Miután Hanoi hegemoniája érvényesült a szomszédos országokban is, Kína nem nézte azt jó szemmel, és 1975 elején megvonta a támogatásokat tőle, amire az északi kommunista párt berkein belül a válasz a Maotlanítás volt. Mivel Vietnam szovjet segítséggel stabilizálta a hatalmát a térségben, és ezzel korlátozta Peking regionális hatalmi terveit, a két ország eltérő külpolitikai irányvonalának a tektonikája összeütközésbe került. Ez csúcspontot ért el 1979-ben a kettejük közötti háborúban.

A fentiek alapján összességében tehát elmondható, hogy a vietnami magyar misszió elérte a célját, és a moszkvai érdekeinek megfelelően hozzájárult a két ország résznek a kommunista északi országrész égisze alatti egyesítéséhez. Bár ez nem kedvezett a Párizsi Egyezmény által rárótt feladatok nemzetközi megítélésének, de kedvezett a Szovjetunióknak, amely az európai ügyeire tudott koncentrálni. Továbbá Magyarország is részt tudott venni gazdasági téren az ország újjáépítésében, illetve a

nyugati gazdasági kapcsolatát is bővíteni tudta. A nemzetközi szerepvállalás leszűrt tapasztalatait szinte azonnal felhasználták az 1974-ben kezdődő szíriai misszió során, amelyből számos magyar vállalat is hasznot húzott.¹³⁵³

6. A KUTATÁS EREDMÉNYEI

6.1 Az MNK külpolitikai törekvései a vietnami kérdés lezárásáig

1945 után a csupán korlátozott önállósággal rendelkező Magyarország, kényszerűen betagozódta a szovjet tömbbe, kizárólag a Moszkvának megfelelő külpolitikát folytathatta. **(1)** A források révén egyértelműen bizonyítottam, hogy a magyar külpolitika kiteljesedése a szovjet blokkon belül Kádár János 1956-os hatalomra kerülése után erősödött fel, és többek között Moszkva délkelet-ázsiai törekvéseihez nyújtott erőteljes segítséget. A magyar külpolitika a „vietnami kérdésben” a szovjet irányvonalat követte, és a VDK-val kötött egyezmény értelmében gazdasági, pénzügyi, kulturális, katonai és egyéb segélyeket jutott az országnak. Így hazánk Észak–Vietnam lassan egyik legnagyobb európai támogatójává vált. Kádár a vietnami kérdést és a szovjet külpolitikai helyzetet is fel- és kihasználva törekedett az ország nyugati megítélésének, illetve a gazdasági és kereskedelmi kapcsolatainak a javítására, különös tekintettel az USA-ra, amelyben érezhetően a fejlődés jelei mutatkoztak meg. A forrásokból szintén jól kimutatható, hogy az MNK-nak az Észak-Vietnammal ápolt hagyományosan jó kapcsolatai és az amerikaiakkal folytatott fejlődő diplomáciai kapcsolatai eredményeként teljesíthetett nemzetközi missziós szolgálatot Vietnamban.

(2) Bizonyítottam, hogy az 1960-as évek második felétől a magyar külpolitika változásokon ment keresztül, amely hármas determináción – a konstruktív lojalitáson, a rugalmasságon és a kooperatív képességen – nyugodott. Miközben az MSZMP főtitkárának hatalma a Szovjetunióhoz való lojalitásában gyökeredzett, az ország gazdasága is erősen függött a szovjet nyersanyagok és energiahordozók behozatalától. A Moszkvának nyújtott segítségért kapott engedmények – a szovjetek beleegyezésével – egyúttal megteremtették a lehetőségét a nyugati gazdasági kapcsolatok megújítására és

¹³⁵³ Bővebben: Kolozsvári Sándor: Magyar Katonák Szíriában – Egy különleges misszió Aleppóban 1974-1983. Zrínyi Kiadó, 2020.

felerősítésére. A szovjet segítségnyújtás során megtörtént, hogy a két ország külpolitikai érdekei a valóságban is megegyeztek, de többször fordult elő, hogy a Kreml által kikényszerített irányvonalat kellett képviselnünk. Hazánknak a nyugati kapcsolatokban betöltött moderátori szerepköre a moszkvai vezetésnek is jól jött. Az MNK diplomáciai rugalmassága és a kooperatív hajlandósága révén a kapcsolatok megerősítették a viszonylagos kádári gazdasági és társadalmi jólétet.

(3) Bizonyítottam továbbá, hogy a 60-as végétől megváltozott kádári külpolitikáját tovább erősítette az 1973-as olajválság, amely magával hozta a blokkpolitikai függés lazulását is a VSZ és Moszkva irányába. Ezért Budapest a diplomáciai lépéseivel tovább erősítette a nyugati kapcsolatait legfőképpen Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok irányába. Ezáltal az országnak érdeke volt, hogy a belpolitikai stabilitás megteremtése érdekében a magyar, a moszkvai és a nemzetközi külpolitikai érdekeket kreatívan összehangolja. Ennek is volt köszönhető többek között, hogy a Magyar Népköztársaság 1973 és 1975 között a vietnami nemzetközi misszióban szolgálatot teljesíthetett.

6.2 Magyarország szolgálata a NEFB-ben

Kádár János az országban korábban elért társadalmi jólét megtartása és a gazdaság megerősítése és fenntartása érdekében minden külpolitikai eszközt megragadott. Ilyen módon vált az egyik legfontosabb eszközzé a NEFB-szolgálat is, aminek a zavartalan működéséhez a pénzügyi oldalt is biztosította. Ennek a lehetőségét a szovjet–amerikai és az amerikai–kínai viszony normalizálódása és a KNK-nak a vietnami békére vonatkozó hatalmi garanciája, valamint a katonai helyzet javulása a VDK és a DIFK javára teremtette meg a vietnami háborút lezárni és a békét helyreállítani szándékozó Párizsi Békeszerződés aláírása révén. Az egyezmény keretében megalakult a NEFB, és Dél-Vietnam területén ebben teljesített szolgálatot másik három országgal (Lengyelország, Kanada és Indonézia) együtt az MNK is. A magyar misszióba több mint 600 katona, külügyi dolgozó és polgári személy teljesített szolgálatot három turnusban 1973–1975 között.

A Párizsi Egyezmény által előírt feladatok, mint a fogolycseré és tűzszünet ellenőrzése mellett a magyar misszióknak természetesen a Varsói Szerződés főbb külpolitikai irányvonalait is követniük kellett. A megkívánt külpolitikai cél érdekében az irányítási feladatok a honvédelmi-, a külügy – és a belügyminisztérium között oszlottak

meg. Másfelől Dél-Vietnamban elsősorban a harci cselekmények domináltak, mivel a két szembenálló vietnami fél a saját pozícióit akarta erősíteni, amelyben a DIFK és saigoni kormányzat a NEFB-ben belüli delegációk támogatására is számíthatott. Tehát a források alapján kijelenthető, hogy a NEFB a kezdetektől fogva nem volt képes megfelelően teljesíteni az előírt feladatát, amely valójában a béketeremtés lett volna. Ezáltal mindkét szembenálló dél-vietnami fél képes volt a saját politikáját bevinni a „béketeremtés ellenőrzésének a mindennapjaiba”, és ez pedig a tűzszünet bejelentések kivizsgálásánál mutatkozott meg leginkább.

A kádári külpolitika annak érdekében, hogy bizonyítsa Moszkvának, a NEFB-en belül is elég nyilvánvalóan tette mindazt, amit a két tagozattól kért és elvárt Brezsnyev. Mivel a kettős célmeghatározás alapján a hírszerzési feladatokat a külügyi hírszerző szolgálat és az MNVK 2. Csoportfőnökség rezidentúrái eleve eltérő vezetési elvek alapján végezték, nem meglepő, hogy már a kezdet kezdetétől megjelentek a vezetési, szemléletmódbeli nézeteltérések a katonai tagozat és a külügy, illetve a parancsnokok és a beosztottjaik között, amely a misszió végéig, Saigon elfoglalásáig fennállt. A magyar tagozat vezetése a belső személyi kérdéseknél is a közös összetartó erőben, a politikában látta a megoldást.

(4) A két tábor misszió belüli harcának a végét Kanada kiválása jelentette, amely majdnem a NEFB teljes kudarcát is okozta. Ezzel az eseménysorozattal párhuzamosan felerősödött a dél-vietnami felek által képviselt katonai megoldásra való törekvés, ami VDK-nak és a DIFK-nek kedvezett. Éppen az átmeneti katonai helyzet, – ahol megmutatkozott a NEFB tehetetlensége is –, hozta el Dél-Vietnamban a „nem is háború és nem is béke” időszakát. Hozzájárult ezekhez a két szocialista tagozat is, mert a vietnami érdekeknek megfelelően a NEFB-et téltlenségre kárhoztatták. Ezt olyan „sikeresen kiviteleztek”, hogy 1974 második felétől az gyakorlatilag működésképtelenné vált. Bizonyítottam még azt is, hogy a magyar tagozat volt a szocialista táboron belül az „erős ember”, amely leginkább felvállalta ezt az irányvonalat, és 1974-ben a „sötét információszerzés” területén igen tevékenyen segítette a VDK-t és a DIFK-et, valamint Moszkvának mindenről jelentést tett. Mindazonáltal a NEFB-en belül a magyar tagozat is csupán részeredményeket tudott felmutatni. Így a missziós szolgálati munkájukat a legjobb esetben is csak felemásnak értékelhetjük, miközben azt az indokínai térséget érintő nagyhatalmi és geopolitikai események láncolata is befolyásolta.

6.3 Az indokínai kérdés külpolitikai vetülete

Miután a geopolitikai helyzetéből fakadóan a Szovjetunió a kialakult európai status quo fenntartását tekintette prioritásnak, a Délkelet-Ázsiában történő kommunista befolyás megerősítését Mao Ce-tunggal közösen folytatták, mivel ott a kínai és szovjet érdekek kezdetben megegyeztek. Így a hidegháború súlypontja Európából áthelyeződött Ázsiába, pontosabban Koreába, később pedig Vietnamba. Ez a sztálini döntés Kína befolyását tovább erősítette a térségben, és nem kedvezett a Ho Si Minh Vietnamot egyesítő és az indokínai félszigetet irányítani akaró politikájának, ám a tervei végrehajtásának érdekében igyekezett kihasználni a két kommunista ország kínálta lehetőségeket. Észak-Vietnamnak a szocializmus köntösébe bújtatott külpolitikáját áthatotta a nemzetállami logika, ami mindkét bipoláris nagyhatalom szövetségeseit is jellemezte. Ez leglátványosabban a délkelet-ázsiai térségben volt tetten érhető, amely meghatározta az indokínai térség kommunista blokkpolitikájának a dinamikáját.

Mivel a KNK-nak a vietnami konfliktusban tanúsított magatartását változatlanul a térséggel kapcsolatos nagyhatalmi törekvések határozták meg, a kezdeti összefogás után a maói kommunista–nacionalista politikai szemléletváltozás okán Vietnam ügyében nem voltak hajlandók a teljes mértékű együttműködésre a szocialista országokkal. Továbbá kedvezőtlennek ítélték meg a Szovjetunióban zajló desztalinizációs folyamatokat, valamint a Kreml által hangsúlyozott külpolitikai irányvonal, a „békés egymás mellett élés” elvét, revizionistának bélyegezve azokat. Ebből adódóan a Szovjetunió megoldást keresett a vietnami kérdésre, miközben megerősítette volna pozícióját Indokínában, – hiszen az északi kommunista vezetésben a Kína párt támogatottsága volt erősebb –, amihez a blokk országokon belül elsősorban Lengyelország és Magyarország segítségét kérte. A fenti ázsiai konfliktusok tovább feszítették a két nagyhatalom közötti szembenállást, ami hatással volt az amerikai feltartóztatási politikára is, és a vietnami kérdésben nagymértékben befolyásolta Washington eszkalációs politikáját. Ennek nyomán tört ki a második indokínai háború is. Mindezek ellenére a forrásokban is jól érzékelhető, hogy a két szuperhatalom tanult a fegyverkezési versenyből, és a koreai háború tanulságaiból kiindulva, ki akart maradni az indokínai konfliktusból. Az utóbbi fő vonulatában – a hagyományos szuperhatalmi szembenállás mellett – a szovjet–kínai ideológiai és geopolitikai érdekütközés húzódott meg.

Ennek ellenére a szovjet–amerikai–kínai viszony normalizálódása és VDK és a DIFK érdekeinek az egybeesése folytán aláírták a háború befejezését szándékozó Párizsi Egyezményt, amely keretén belül létrejött a NEFB, amelyben Lengyelország és Magyarország a korábban említett kettős feladat szerint végezte a tevékenységét. Ezt egyáltalán nem könnyítette meg, hogy a DIFK „sajátutas” politikát folytatott, és bizonyos információkat nem osztott meg a magyar és a lengyel tagozattal.

A szovjetek számára nagy segítséget jelentett a két ország vietnami jelenléte, mert a háború történései 1973-tól nem azt igazolták, hogy elsősorban Moszkva és Washington lépései határozzák meg annak a térbeli és időbeli dinamikáját, hanem a VDK és KNK ellentéte volt a mérvadó. Emiatt a DIFK is kezdett elhatárolódni attól a kínai vezetéstől, amely az együttműködés lehetőségét nyújtotta az USA-nak. Ez az időszak a szovjetek számára kiváló alkalmat nyújtott a dél-kelet-ázsiai befolyásuk megerősítésére. A VK pedig elveszítette stabilitását és továbbra is az USA-kártyát próbálta eredménytelenül kijátszani, mert amerikai kül- és geopolitikai érdekeltségek prioritása megváltozott a Közel–Kelet és Európa irányába. Válaszul Peking fokozta Vietnamra nehezedő nyomását, amit felerősített Saigon kudarcos politikája, és a Paracel-szigetek egy részét a saját közigazgatása alá helyezte. Ezzel a külpolitikai stratégiai alapon végrehajtott katonai hadművelettel üzent a KNK mind az amerikai vezetés, mind a kommunista Észak és a DIFK, illetve a Szovjetunió számára, miszerint a térségben számolniuk kell vele. Válaszképpen a VDK és a DIFK együttesen a „Ho Si Minh-hadművelet” keretében elfoglalták Saigont és megerősítették a hatalmukat a két országrészben. Bizonyítottá vált, hogy a dél-vietnami konfliktus akkor vetette le a polgárháborús színezetét és vált a szovjet–kínai ellentét vietnami vetületévé, amikor az a VDK és a KNK közötti, az indokínai térség vezető szerepéért vívott küzdelem színterévé kezdett válni. A szuperhatalmak pedig alig tudták követni az eseményeket, nemhogy ők irányították volna azokat. Erre a Paracel és a Spratly-szigetek körüli események világítanak rá.

(5) Bizonyítottam az is, hogy magyar külpolitikának a VDK és a DIFK 1975-ös vietnami térnyerése jó szolgálatot tett, hiszen Kádár még a helsinki folyamatok lezárása (aminek egyik letéteményese volt) előtt külgazdasági szempontból a harmadik világgal történő gazdasági kapcsolatokat óhajtotta megerősíteni. Ennek az lett a hozadéka, hogy a kommunista győzelem után a magyar külkereskedelmi vállalatok is kivehették a részüket a vietnami újjáépítésből, valamint a vietnami-magyar kapcsolat tovább erősödött. Ennek máig kimutatható hozadéka van a két ország kapcsolataiban.

Tudományos eredmények összefoglalása

1. A források révén egyértelműen bizonyítottam, hogy a magyar külpolitika kiteljesedése a szovjet blokkon belül Kádár János 1956-os hatalomra kerülése után erősödött fel, és többek között Moszkva délkelet-ázsiai törekvéseihez nyújtott erőteljes segítséget.

2. Bizonyítottam, hogy az 1960-as évek második felétől a magyar külpolitika változásokon ment keresztül, amely hármás determináció – a konstruktív lojalitáson, a rugalmasságon és a kooperatív képességen – nyugodott. A szovjetek beleegyezésével egyúttal megteremtették a lehetőségét a nyugati gazdasági kapcsolatok megújítására és felerősítésére.

3. Bizonyítottam továbbá, hogy a 60-as végétől megváltozott kádári külpolitikáját tovább erősítette az 1973-as olajválság, amely magával hozta a blokkpolitikai függés lazulását is a VSZ és Moszkva irányába. Ezért Budapest a diplomáciai lépéseivel tovább erősítette a nyugati kapcsolatait legfőképpen Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok irányába.

4. Bizonyítottam, hogy a magyar tagozat volt a szociálisa táboron belül az „erős ember”, amely leginkább felvállalta és képviselte a VDK és a DIFK irányvonalát, és 1974-ben a „sötét információszerezés” területén igen tevékenyen segítette azokat, valamint Moszkvát is folyamatosan tájékoztatta.

(5) Bizonyítottam, hogy magyar külpolitikának a VDK és a DIFK 1975-ös vietnami térnyerése jó szolgálatot tett, hiszen Kádár még a helsinki folyamatok lezárása (aminek egyik letéteményese volt) előtt külgazdasági szempontból a harmadik világgal történő gazdasági kapcsolatokat tervezte megerősíteni.

6.4 Összegzés

A fentiek alapján összességében tehát elmondható, hogy a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság nem volt képes a Párizsi Egyezmény által meghatározott feladatait maradéktalanul teljesíteni, mert az minden aláíró és a NEFB-ben résztvevő ország számára csak szimbolikus jelentéssel bírt. Hiszen a fegyvertelen, viszonylag kis létszámú misszió, amely a korábbi NEB-misszióhoz képest geopolitikailag korlátozott

mozgástérrel bírt (Dél-Vietnam területe), illetve a harcoló felek beleegyezése nélkül a kijelölt körleteiből szinte ki sem mozdulhatott, és a PE által meghatározott struktúrája, az egyhangú döntéshozatal és az összetétele leginkább csupán a tűzszüneti megfigyelésekre tette alkalmassá a NEFB-et. Mindezek működésképtelenségre predesztináltak, hiszen egyszerűen nem volt abban a helyzetben, hogy békét teremtsen.

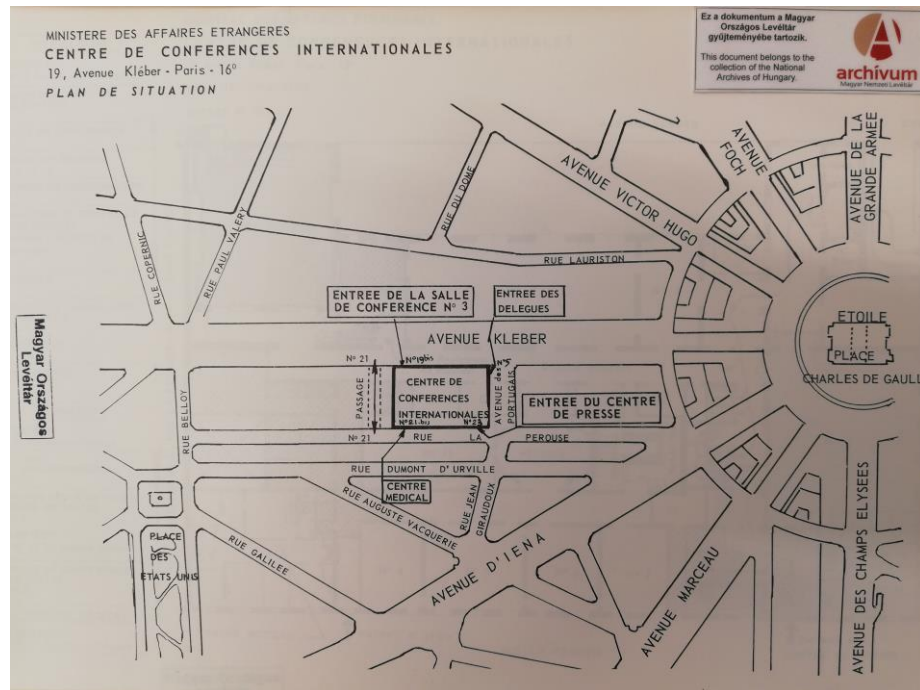
Azonban a második világháború után ez volt az első olyan nemzetközi békefenntartó misszió, amelyben Magyarország részt vett,¹³⁵⁴ és amelyben ráadásul a világ katonai nagyhatalmai is érintettek voltak. Jól kimutatható továbbá, hogy a nemzetközi misszió működésének az időszakában is a Vietnam kérdésében kialakult külpolitikai helyzet, amelyet döntő többségében a VSZ, a VDK, illetve a DIFK diplomáciai és katonai lépései, valamint a szovjet–kínai és a VDK–kínai ellentétek formáltak, nagyban meghatározta a nagyhatalmi konfrontációk dinamikáját. Ez erőteljesen hozzájárult a NEFB működésképtelenségéhez.

Hazánk vietnami kiküldetése azonban elérte a valódi célját, és a VSZ érdekeinek megfelelően hozzájárult a két országrésznek a kommunista északi országrész égisze alatti egyesítéséhez. Sikerként könyvelhető el továbbá az, hogy hazánk a kiküldetés teljes idejére képes volt kiállítani a megfelelő létszámú személyi állományt, illetve állta ennek a finanszírozását is. Másrészt elmondható, hogy a *détente* nagymértékben segítette a magyar külpolitikai törekvéseket. Ezek kiegészültek a vietnami szerepvállalással, amely elősegítette a szovjet érdekek érvényesülését, a KNK visszaszorítását, egyúttal előidézte Vietnam geopolitikai megerősödését az indokínai térségben.

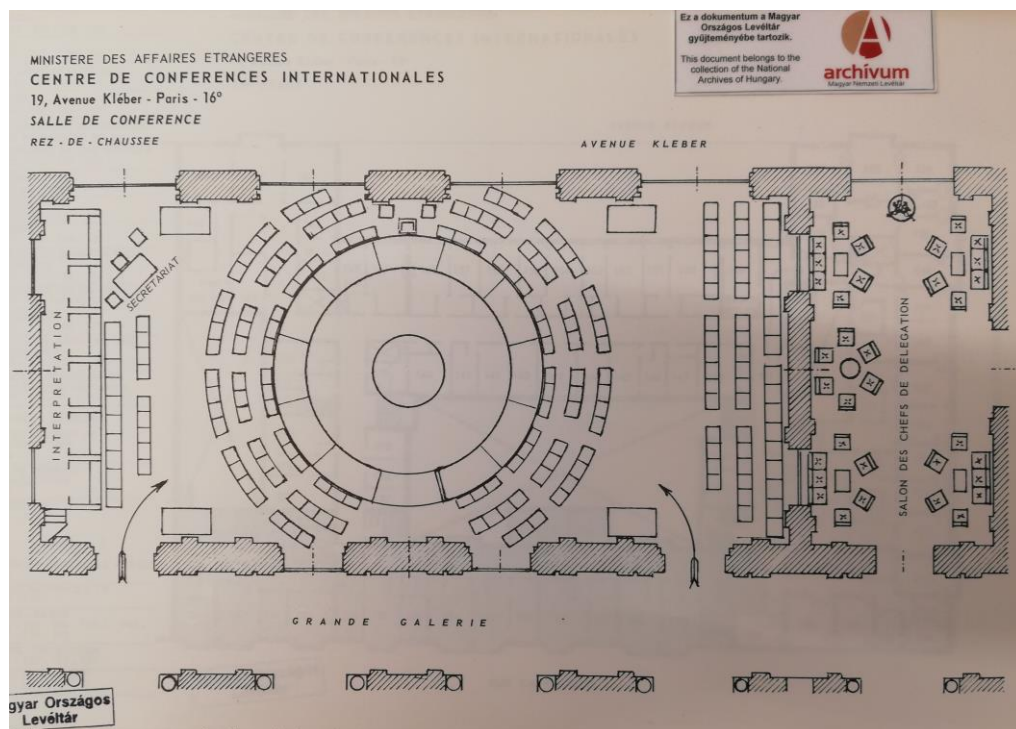
A disszertációban felvetett kérdések természetesen további kérdéseket vethetnek fel a NEFB misszióval, a magyar szerepvállalással és magával a délkelet-ázsiai térséggel kapcsolatban. Magának a misszióknak a mérlegre tételét árnyalja a kutatásom, de teljes mértékben akkor lehetne a megfelelő történelmi polcra helyezni, ha valamennyi, a vietnami misszióba delegált ország mérleget vonna a saját kiküldetésének időszakáról. Ez azonban még várat magára.

¹³⁵⁴ Az Osztrák–Magyar Monarchia idejében fordult elő utoljára, hogy az ország – a közös hadsereg részeként – Albániában (1902–1914) látott el „békefenntartói” feladatokat.

7. MELLÉKLET

1. és 2. ábra. A vietnámi háború lezárását és a béke helyreállítását célzó Párizsi Egyezmény helyszín és útvonalterve.¹³⁵⁵ (Forrás: MNL. OL. Fénykép másolatot készítette Vendriczki Róbert.)

¹³⁵⁵ MNL. OL. XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz

„Pax” rezidentúra fizetési kimutatása					
Név	Kulcsszám	Alapfizetés dollárban	Helyi pótlék dollárban	Ruhapótlék dollárban	Összesen dollárban
Rezidentúra vezető	5/A	476	119	48	643
Rezidentúra vezetőhelyettes	5/A	476	119	48	643
Beosztott	7/A	404	101	40	545
Beosztott	4/A	528	132	53	713
Beosztott	9/A	352	88	35	475
Beosztott	9/A	352	88	35	475

3. ábra. (Forrás: ÁBTL. A táblázatot készítette Vendriczki Róbert.)¹³⁵⁶

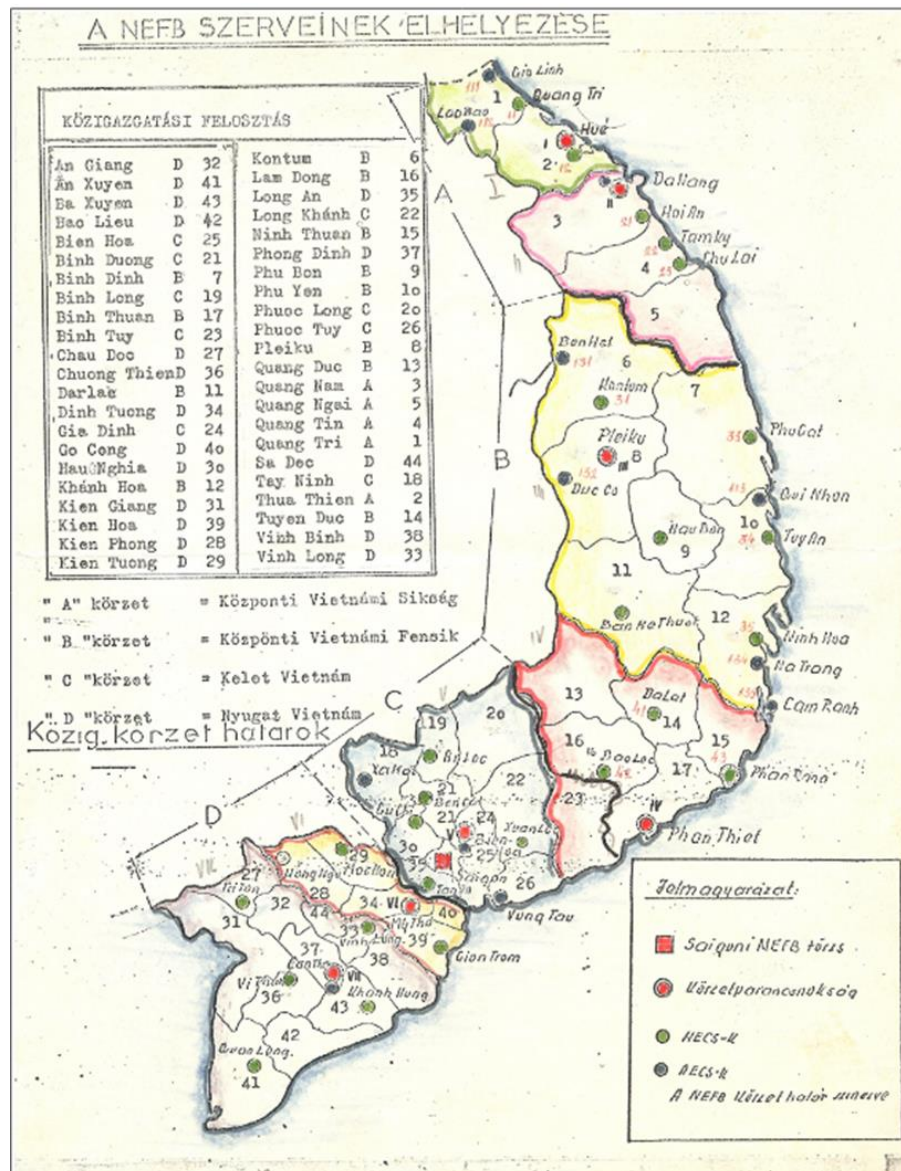
A NEFB körzetek és csoportok elhelyezkedése dél-Vietnam területén 1973-75 között				
Körzet	Körzetparancsnokság	Helyi Ellenőrző Csoport (HECS)	Áteresztő Csoport (ÁECS)	Kitelepülés a katonai körzetparancsnokság központjába
Saigon Központ	Saigon (Tan Son Nuth-i légibázis)			1973.01.27
I. Körzet	Hue	Quang Tri és Phu Bai	Gio Linh	1973.02.05
II. Körzet	Da Nang	Hoi An, Tam Ky és Chu Lai	Chu Lai	1973.02.05
III. Körzet	Pleiku	Kontum, Hau Bon, Phu Cat, Tuy An, Ninh Hoa, Ban Me Thout	Ben Het, Duc Co, Qui Nhon, Nha Trang és Cam Ranh	1973.02.05
IV. Körzet	Phan Thiet	Da Lat, Bao Loc és Phan Rang		1973.02.05
V. Körzet	Bien Hoa	An Loc, Xuan Loc, Ben Cat, Cu Chi, Tan An	Vung Tau, Xa Mat és Bien Hoa	1973.02.05
VI. Körzet	My Tho	Moc Hoa és Giong Tron	Hong Ngu	1973.02.05
VII. Körzet	Can Tho	Tri Ton, Vinh Long, Vin Tnanh, Khanh Hung és Quan Long	Can Tho	1973.02.05

4. ábra. A táblázat a körzetparancsnokságokat a központokkal és az azokon belül található HECS-ekkel és ÁECS-ekkel mutatja be.¹³⁵⁷ (Forrás Hadtörténeti Levéltár. A táblázatot készítette Vendriczki Róbert)

¹³⁵⁶ ÁBTL3.2.6 8-065/Vietnami rezidentúra. Tárgy: A rezidentúra tagjainak munkabeosztása. /9-965/72.02.28. Saigon. 1973. 02.

¹³⁵⁶ HM. HIM. HTL. 252/1/714/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. Csoport; 365/N/Z-55/1973. 24.67.

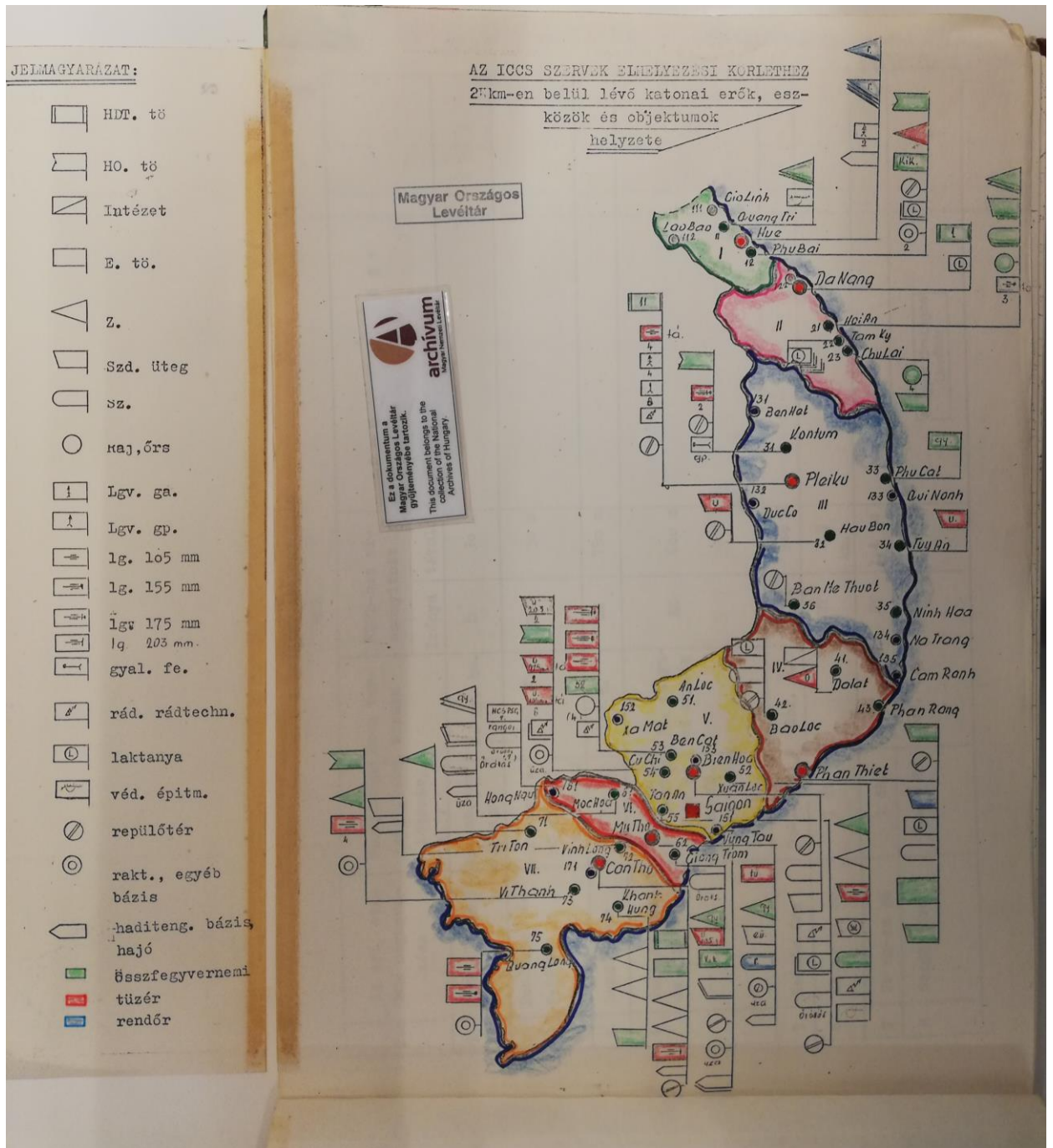
¹³⁵⁷ HM. HIM. HTL. 252/1/714/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. Csoport; 365/N/Z-55/1973.; illetve tárgy: Tájékoztató a NEFB vidéki strukturájának alakulásáról. 3644/1975. MNL. OL. XIX-J-63-b. VNEB. 18. doboz

5. ábra. A NEFB szerveinek elhelyezése Dél-Vietnam területén.¹³⁵⁸ (Forrás: MNL. OL.)

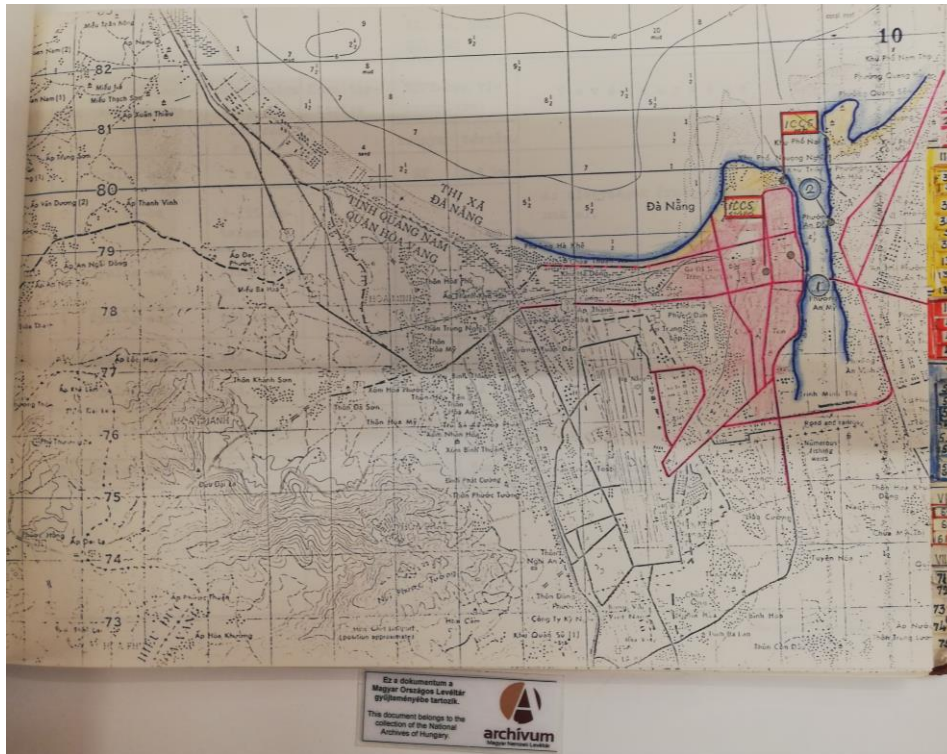
A fénykép másolatot készítette Vendriczki Róbert.)

¹³⁵⁸ Tárgy: A NEFB közelében lévő harcierők és eszközök helyzete. MNL. OL. XIX-J-63-b. VNEB. 22. doboz.

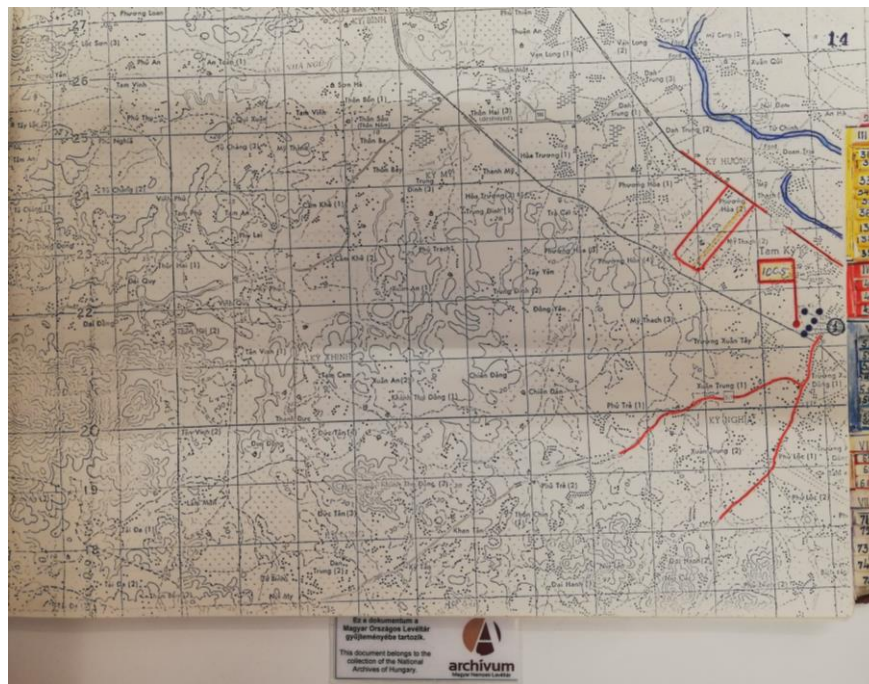

6. ábra. Az ICCS szervek körleteihez 25 km-en belül lévő katonai erők, eszközök és objektumok helyzete Dél-Vietnamban.¹³⁵⁹ (Forrás: MNL. OL. A fotó másolatot készítette: Vendriczki Róbert)

¹³⁵⁹ Tárgy: A NEFB közelében lévő harcierők és eszközök helyzete. MNL. OL. XIX-J-63-b. VNEB. 22. doboz.

7. ábra. II. Körzetparancsnokság: Da Nang.¹³⁶⁰ (Forrás MNL. OL. Fénykép másolatot készítette Vendriczki Róbert.)

8. ábra. 22. számú HECS: Tam KY.¹³⁶¹ (Forrás MNL. OL. Fénykép másolatot készítette Vendriczki Róbert.)

¹³⁶⁰ Tárgy: A NEFB közelében lévő harcierők és eszközök helyzete. MNL. OL. XIX-J-63-b. VNEB. 22. doboz.

¹³⁶¹ Ibid.

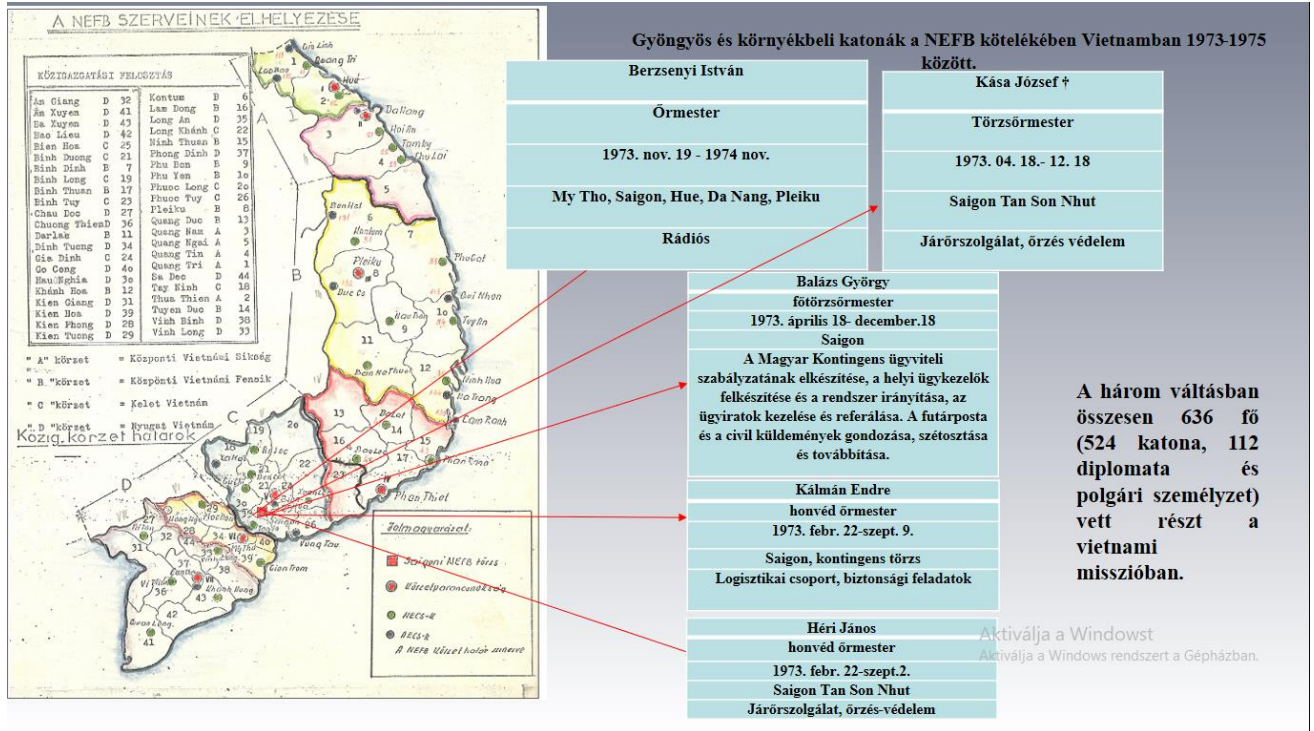

9. ábra. Fogolycsere Loch Ninh-ben 1973. február 2-án. Ennek az ellenőrzésében az NFKKB és a NEFB tagozatai által küldött személyzet vett részt.¹³⁶²

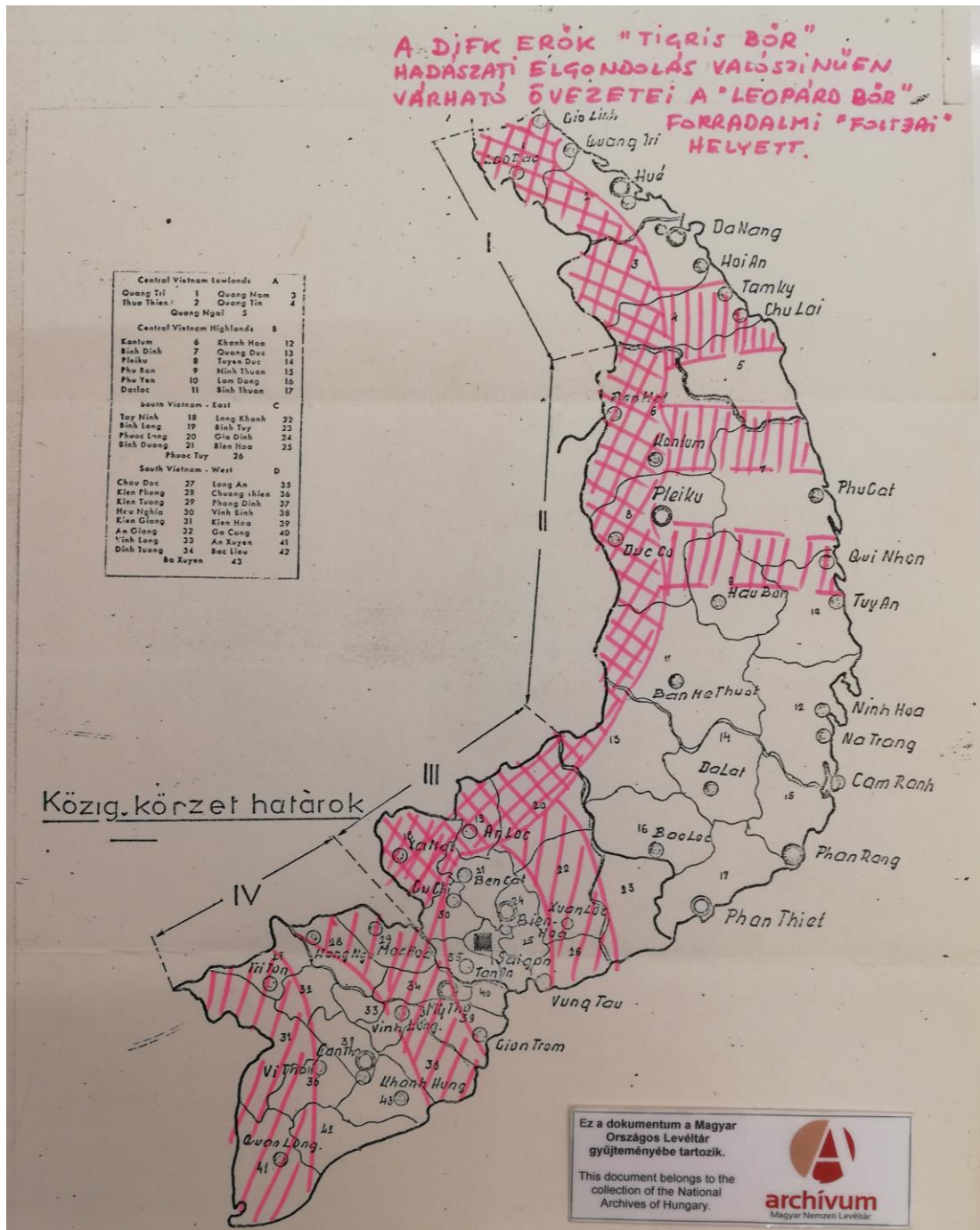

10. ábra. A Nemzetközi Felügyelő és Ellenőrző Bizottság központja Hueban. A képen Dr. Oroszi Antal nyugállományú alezredes látható. (Az eredeti kép Dr. Oroszi Antal birtokában található.)

¹³⁶² Forrás: <https://www.flickr.com/photos/13476480@N07/7722066888/in/pool-905914@N22/>. (Letöltés dátuma: 2022.08.11.)

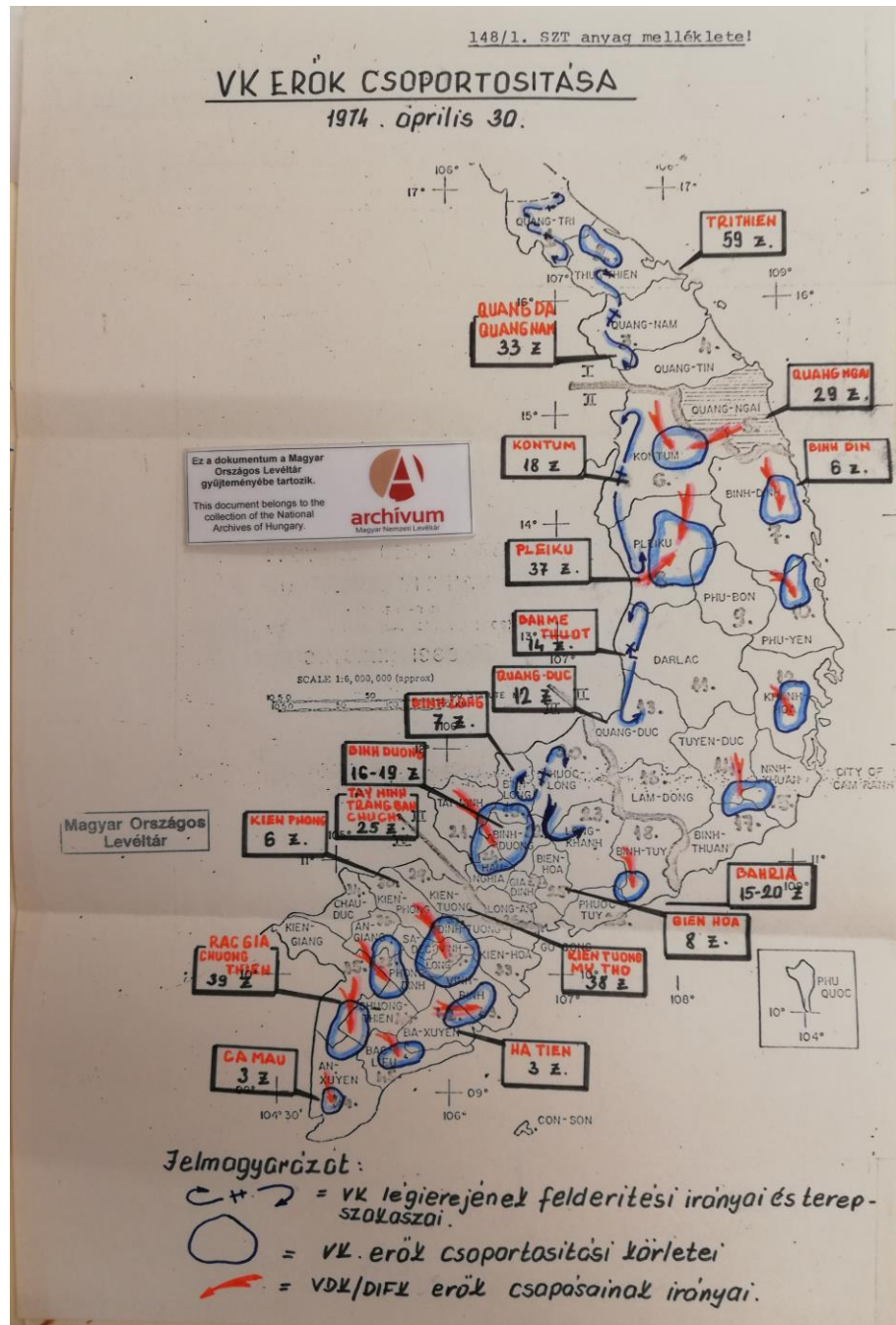

11. ábra. Az általam meginterjúvott gyöngyösi és környékbeli katonák, illetve egy korábban elhunyt katonatársuk vietnami missziós adataik (A táblázatban szereplő adatok: rendfokozat, szolgálati idő és hely; illetve feladata). A kimutatást készítette: Vendriczki Róbert.

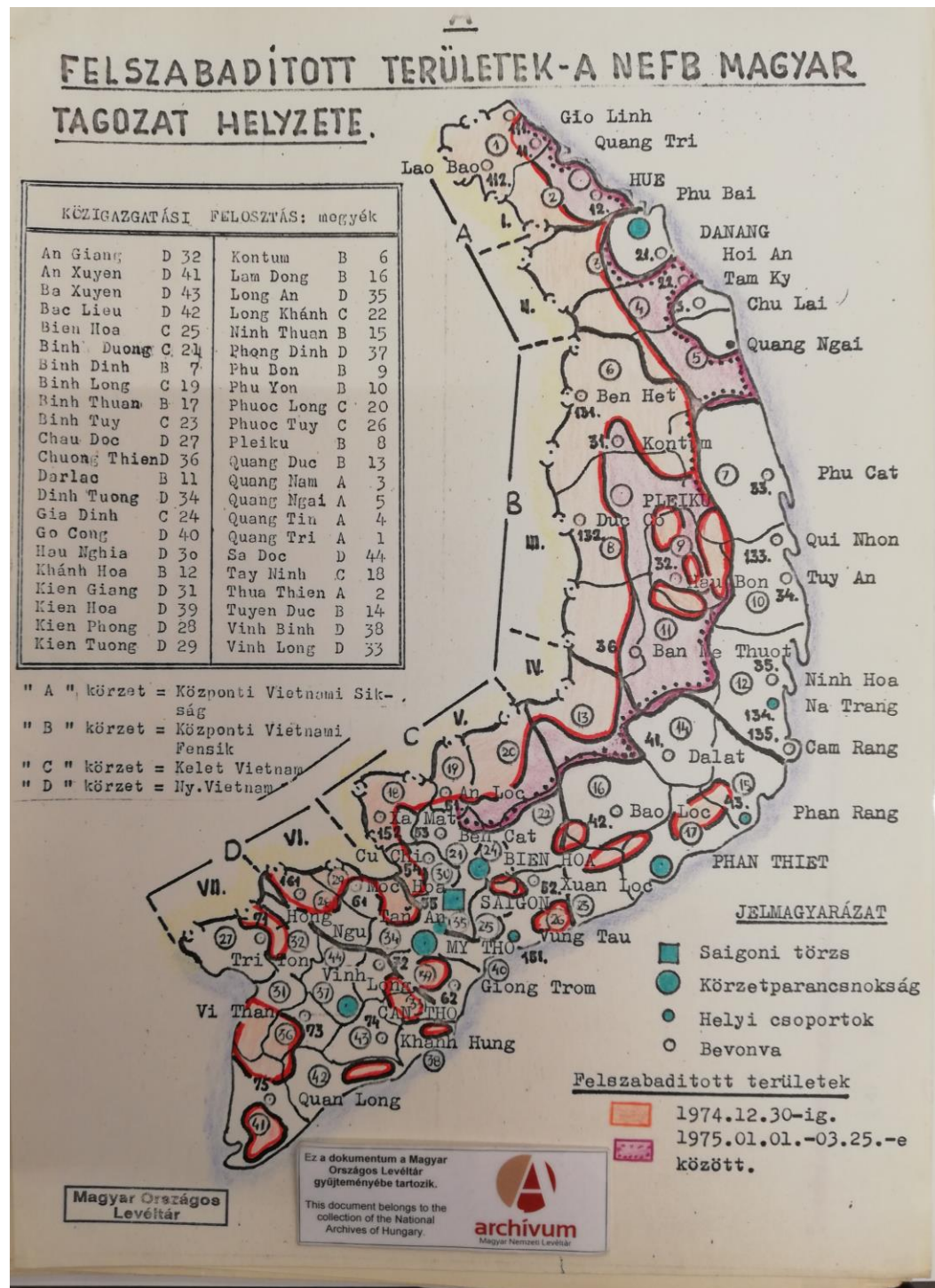
12. ábra. DIFK tervezet, amely a „Leopárd folt” helyett a „tigris bőrre” való átérés lehetséges területeit mutatja be.¹³⁶³ (Forrás MNL. OL. Fénykép másolatot készítette Vendriczki Róbert.)

¹³⁶³ Tárgy: A dél-vietnami katonai helyzet rövid összefoglalása. Saigon, 1974. május 20.00573/17/1974. MNL. OL. XIX-J-63-a. VNEB. 34. doboz.

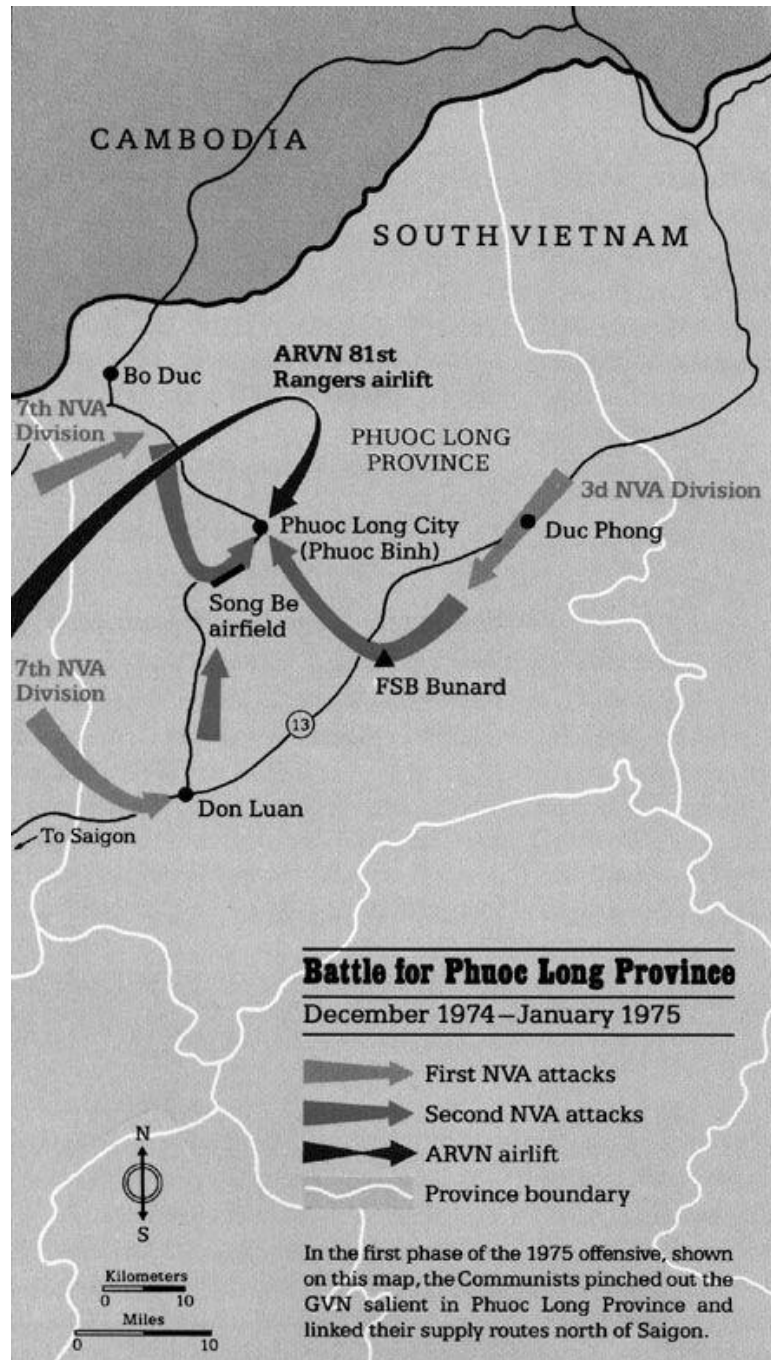
13. ábra. A térkép VK erők csoportosításának a körleteit és a VDK és a DIFK erők csapásirányát mutatja be 1974. április 30-i helyzetre vonatkozóan.¹³⁶⁴ (Forrás MNL. OL. Fénykép másolatot készített Vencriczki Róbert.)

¹³⁶⁴ Tárgy: 148/1. SzT. anyag melléklete. MNL. OL. XIX-J-63-a. VNEB. 31. doboz.

14. ábra. A DIFK fennhatósága alatt álló dél-vietnami területek és a NEFB magyar tagozatának a helyzete 1974.12.30-1975.04.25. között.¹³⁶⁵ (Forrás MNL. OL. Fénykép másolatot készített Vendriczki Róbert.)

¹³⁶⁵ Tárgy: Feljegyzés. 00587/4/75. MNL. OL. XIX-J-63-a. VNEB. 36. doboz.

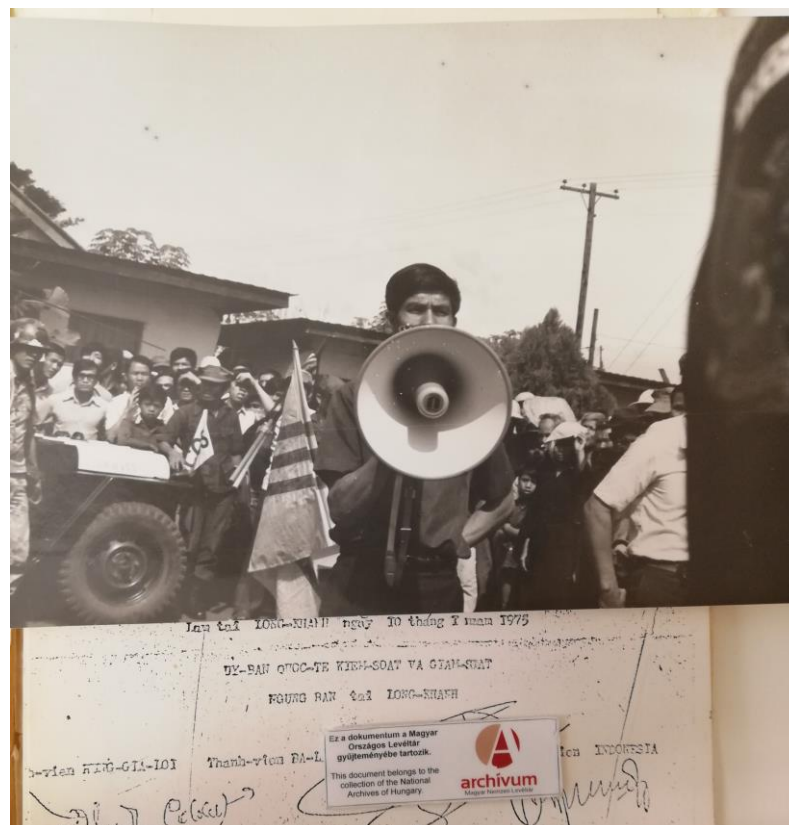

15. ábra. Az északi hadvezetés a Saigon elfoglalásáért folytatott offenzíva első szakaszában, 1974. december és 1975. január között foglalta el Phuoc Long tartományt, és ezzel sikerült összekapcsolnia az ellátási útvonalait a DIFK-kel Saigontól északra.¹³⁶⁶

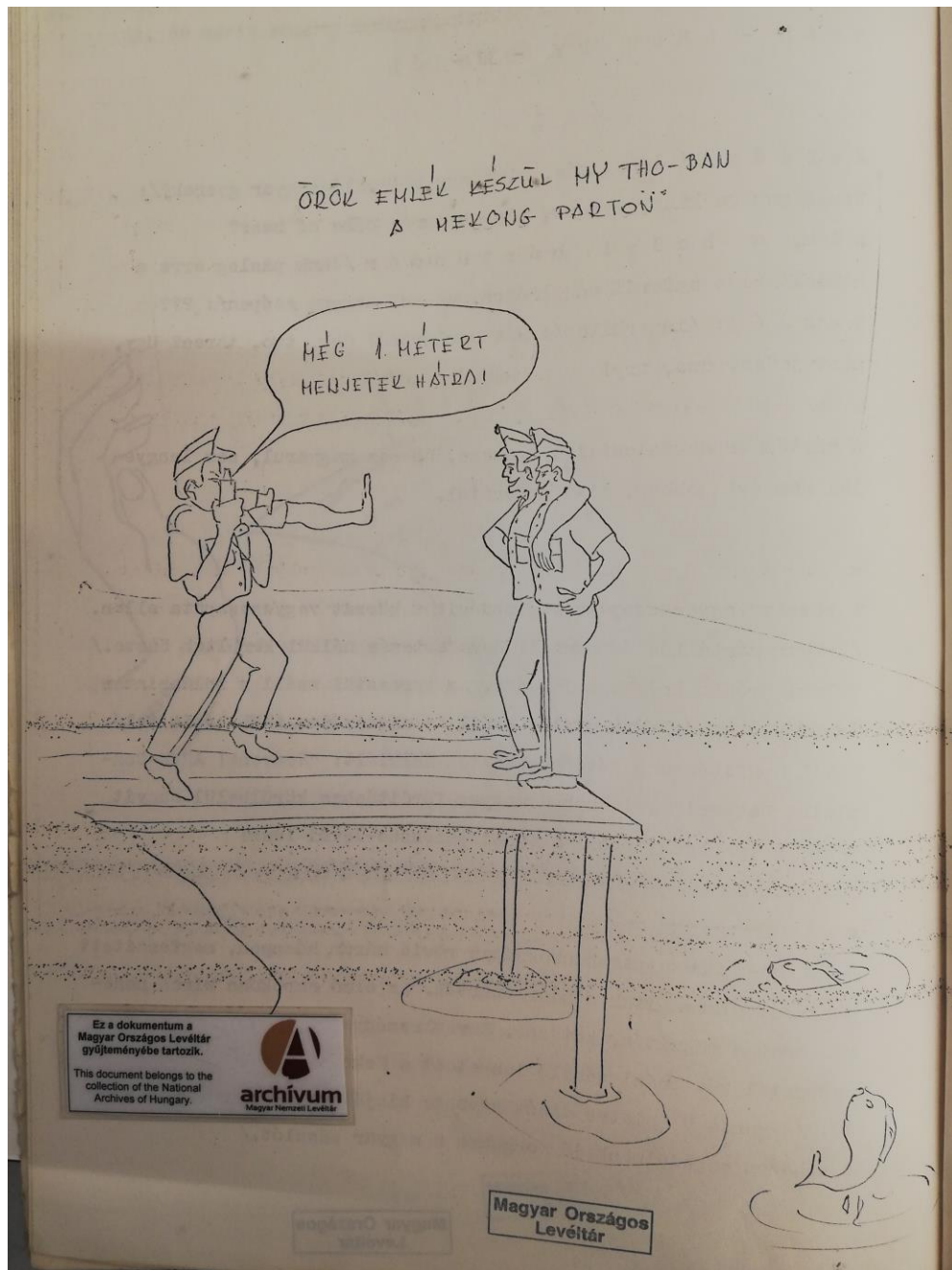
¹³⁶⁶Forrás:https://hu.pinterest.com/pin/161777811589599853/visualsearch/?x=0&y=0&w=443&h=779&crop=Source=4&entrySource=flashlight&full_feed_title=Artwork&rs=deep_linking. (Letöltés:2022.08.10.)

16. és 17. ábra. Tüntetés a NEFB szocialista tagozata ellen Xuan Locban, 1975. február 04-én. I-II.¹³⁶⁷ (Forrás: MNL. OL. A fotó másolatot készítette Vendriczki Róbert)

¹³⁶⁷ Tárgy: Xuan Loc-i incidenssel kapcsolatos fényképeink felterjesztése. Saigon, 1975. február 5. 41-1/1975. MNL. OL. XIX-J-63-a. VNEB. 22. doboz.

18. ábra. A hétköznapiakat is igyekezett színesíteni a Vietnamban szolgáló magyar delegáció. Ennek egyik formája volt a Vietnami Magyar Híradó című folyóirat.¹³⁶⁸ (Ebből egy karikatúra részlet. Forrás MNL. OL. Fénykép másolatot készítette Vendriczki Róbert.)

¹³⁶⁸ Tárgy: Vietnami Magyar Híradó II. évfolyam. 2. szám. 1974. február. MNL. OL. XIX-J-63-b. VNEB. 30. doboz.

19. és 20. ábra. A kirándulásokon civil ruhát vehettek fel az előírás szerint. Így mehettek ki Saigonba, egyéb nagyobb városokba vagy a kedvelt tengerparti strandokra és a Black Marketre (saigoni feketepiac), ahol többnyire fényképeztek is. Az ez idő alatt készült képeket a hírszerzés is felhasználta. A fenti képen Balázs György nyugállományú százados látható. (A felső kép Balázs György tulajdonában található. Az alsó kép, pedig Héri János tulajdonát képezi.)

21. ábra. A vietnami szolgálatáért emléklapot Héri János nyug. törzsőrmester a vissztérése után kapta meg Czinege Lajos honvédelmi minisztertől, 1973. december 23-án. (A képet készítette: Vendriczki Róbert. Az emléklap Héri János tulajdonát képezi.)

22. ábra. Az emléklap mellé különböző érdemérmeket is kaptak a szolgálatot teljesítők a vietnami szolgálatért és az elvtársi támogatásért. (Balról jobbra haladva: a NEFB Szolgálati Érem, a DIFK „Felszabadítási Éremrend” és a VDK „Barátság Éremem”). Ezeket kapta meg Berzsényi István nyug. főhadnagy is. (A fotó másolatot készítette Vendriczki Róbert. Az érdemérmek Berzsényi István tulajdonát képezik.)

8. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Magyar nyelvű rövidítések

AECS: Áteresztő Ellenőrzési Pontú Csoportok
 ÁBTL: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
 EBEÉ: Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet
 DIFK: Dél-vietnami Ideiglenes Forradalmi Kormány
 DNFF: Dél-vietnami Nemzetközi Felszabadítási Front
 DVK: Dél-vietnami Köztársaság¹³⁶⁹
 HECS: Helyi Ellenőrzésű Csoport
 KFKKB: Közös Felügyelőségű Külügyi Katonai Bizottság
 KKB: Közös Katonai Bizottság
 KKCS: Közös Katonai Csoport
 KNK: Kínai Népköztársaság
 MNL: Magyar Nemzeti Levéltár
 OL: Országos Levéltár
 MNK: Magyar Népköztársaság
 MNVK: Magyar Néphadsereg Vezérkar
 NDK: Német Demokratikus Köztársaság
 NEB: Nemzetközi Ellenőrző Bizottság¹³⁷⁰
 NEBO: Nemzetközi Ellenőrző Bizottság Osztálya
 NEFB: Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság.¹³⁷¹
 NFKKB: Négy Fél Közös Katonai Bizottsága
 NSZK: Német Szövetségi Köztársaság
 IOCS: Nemzetközi Vöröskereszt Indokínai Operatív Csoport
 PE: Párizsi Egyezmény
 SZKP: Szovjetunió Kommunista Pártja
 SZU: Szovjetunió
 TTCS: Titkárságot Tervező Csoport

¹³⁶⁹ Lásd DIFK.

¹³⁷⁰ Lásd ICC.

¹³⁷¹ Lásd ICCS.

USA: Amerikai Egyesült Államok

VK: Vietnami Köztársaság

VNEB: Vietnami Nemzetközi Ellenőrző Bizottság

VDK: Vietnami Demokratikus Köztársaság

VSZ: Varsói Szerződés

VSZK: Vietnami Szocialista Köztársaság

Angol nyelvű rövidítések

AID: US Agency for International Development

ARVN: Army of the Republic of Vietnam

CENTO: Central Treaty Organization ¹³⁷²

COSVN: Central Office for South Vietnam ¹³⁷³

DAO: Defense Attache Office ¹³⁷⁴

DRR: Directorate for Resettlement and Reconstruction ¹³⁷⁵

FRUS: Foreign Relations of the United States

ICC: The International Control Commission ¹³⁷⁶

ICCS: International Commission of Control and Supervision

ITT: International Telephone and Telegraph

JMC: Four Party Joint Military Commission ¹³⁷⁷

MACV: Military Aid Command, Vietnam

NARA: National Archives

NATO: North Atlantic Treaty Organisation

NLF: National Liberation Front ¹³⁷⁸

OPEC: Organization of the Petroleum Exporting Countries

OSA: Office of the Special Assistant to the Ambassador

PAE: Pacific Architects and Engineers Incorporated

SAAFO: Special Assistant to the Ambassador for Field Operations

SEATO: Southeast Asia Treaty Organization ¹³⁷⁹

¹³⁷² Központi Szerződés Szervezete

¹³⁷³ Dél-vietnami Kommunista Központi Hivatal vagy más néven Népi Forradalmi Párt Központi Végrehajtó Bizottsága.

¹³⁷⁴ Katonai Attasé Hivatala

¹³⁷⁵ Áttelepítési és Újjáépítési Igazgatóság

¹³⁷⁶ Lásd: NEB.

¹³⁷⁷ Lásd NFKKB.

¹³⁷⁸ Lásd DNFF.

¹³⁷⁹ Délkelet-ázsiai Szerződés Szervezete

SD: The Department of State¹³⁸⁰

USA: United States of America

USAI: United States Agency of International¹³⁸¹

9. BIBLIOGRÁFIA

Magyar nyelvű irodalom

Andreides Gábor: A magyar–olasz kapcsolatok alakulása az 1970-es években. Grotius. Budapest, 2013.

Általános adatok a Dél-Vietnamban harcoló Fegyveres erőkről. Budapest, 1973.

Baranyi Tamás Péter: Magyar külpolitika a nemzetközi enyhülés időszakában, 1965–1975. Nemzetállami és integrációs logika a szuperhatalmi hegemonia hanyatlásának korában. ELTE Doktori disszertáció. 2018.

Baráth Magdolna–Gecsényi Lajos: Főkonzulok, követek és nagykövetek 1945–1990. MTA Bölcsészettudományi Kutatócsoport Történettudományi Intézet; Budapest, 2015.

Békés Csaba: „Magyar külpolitika a szovjet szövetségi rendszerben, 1968–1989”. In: Magyar külpolitika a 20. században (szerk. Gazdag Ferenc – Kiss J. László). Zrínyi Kiadó. Budapest, 2004.

Békés Csaba: Enyhülés és emancipáció; Magyarország, a szovjet blokk és a nemzetközi politika 1944–1991. Osiris Kiadó MTA TK. Budapest, 2019.

Borhi László: Az Egyesült Államok és a szovjet zóna 1945–1990. História Könyvtár. Budapest 1994.

Borhi László: Iratok a magyar-amerikai kapcsolatok történetéhez, 1957–1967. Dokumentum gyűjtemény. Ister Kiadó. Budapest, 2002.

Borhi László: Nagyhatalmi érdekek hálójában. Osiris Kiadó, Budapest, 2015.

Bögös László–Vajda Péter: Dzsungelháborútól a győzelemig; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1975.

Csen Csien: Peking és az 1956-os magyar válság. (Fordította Somlai Katalin) Országos Széchenyi Könyvtár évkönyve 5.(1996-94).

Deák András Miklós–Somorjai Ádám OSB–Zinner Tibor: Menedékben – Amerikai diplomaták Mindszenty bíborosról 1957–1970. Magyar Napló. Budapest, 2019.

¹³⁸⁰ Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériuma

¹³⁸¹ Nemzetközi Fejlesztési Ügynökség

- Földes György: Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956–1988. I. kötet. Napvilág Kiadó. Budapest, 2015.
- Földes György: Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956–1988. II. kötet. Napvilág Kiadó. Budapest, 2015.
- Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnamban, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.
- Győri Sándor–Darvas Péter–Várnai Iván–Zalai István: Az olajháború frontján. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972.
- Győri Sándor–Szarvas Péter: Harcok és győzelem Vietnamban. Kossuth Könyvkiadó. Budapest, 1977.
- Kádár János: Hazafiság és internacionalizmus. Kossuth Könyvkiadó. Budapest, 1968.
- Kecskés D. Gusztáv: Magyar-francia kapcsolatok, 1945–1990 – Források. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont. Budapest, 2013.
- Kemény János: Vietnam háborúi és békéje 1945-től napjainkig. Nemzeti Közszerződési Egyetem, 2020.
- Kemény János–Nagy Tamás: Magyar katonák Dél-Vietnamban 1973–1975. Zrínyi Kiadó. Budapest, 2020.
- Kissinger, Henry: Korszakváltás az amerikai külpolitikában? Panem-Grafo Kiadó. Budapest, 2002.
- Kissinger, Henry: Kínáról. Antal József Tudásközpont. Budapest, 2017.
- Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának a története. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 2000.
- Masát Ádám: A Berliini fal és a menekült kérdés. Doktori értekezés ELTE. Budapest 2014.
- Máté György: Ólom, rizs, heroin. Dél-vietnami napló. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1975.
- Radványi János: Magyarország és a szuperhatalmak. Szamizdat kiadás.
- Rainer M. János: A Kádár korszak 1956–1989. Kossuth Kiadó, 2010.
- Vámos Péter: Magyar–kínai kapcsolatok 1949–1989. Károli Gáspár Református Egyetem L'Harmattan Kiadó. Budapest, 2020.
- Vendriczki Róbert: Békeinduló: Magyarok a vietnámi nemzetközi misszióban (1973–1975). Magyar katonák a világ tájain. Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Líceum Kiadó, Eger, 2022.
- Vo Nguyen Giap: A népi háborúról; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1976.
- Tájékoztató adatok Dél-Vietnamról (Kézikönyv). Budapest; 1973. 01. 15.

Visszaemlékezések

Gyugyi Béla: Napló (Dél-Vietnam 1973-74), I. kötet; MNVK Tudományos Osztály Kiadása. Budapest, 1983.

Gyugyi Béla: Napló (Dél-Vietnam 1973-74), II. kötet; MNVK Tudományos Osztály Kiadása. Budapest, 1983.

Kékesdi Gyula: Tavasz a Selyem utcában. Kossuth Könyvkiadó; Budapest, 1977.

Kovács Béla dr.: Halálút. Milu Könyvek, 1991.

Máté György: Ólom, rizs, heroin; Kossuth Könyvkiadó. Budapest 1975.

Prácski István: Kémjátszmák. Kárpátia Stúdió. Budapest, 2014.

Tordai K. Lajos: Hadak útján Erdélytől Kaliforniáig. Masszi Lap – és Könyvkiadó. Budapest, 2006.

Szabó Miklós: Zöldsapkások; Kossuth Kiadó. Budapest, 1985.

Idegennyelvű irodalom

Ang Chen Guan: Ending in Vietnam War: The Vietnamese's perspective. Routledge Curzon, 2004.

Bernard, B. Fall: Two Vietnams. Frederick a Praeger, Publisher, New York–London, 1963.

Brigham, Robert Kendall: Guerrilla Diplomacy: The NLF's Foreign Relations and the Viet Nam War. Ithaca, Cornell University Press, 1998.

Col. William E. Le Gro: Vietnam Combat Operations; Defense Lions Publications, 2013.

Deák, András M.: An Ambassadorial Milestone in: Hungarian Conservative Vol 2 Number 5 (2002)

Dror, Yuravlivker: "Peace without Conquest": Lyndon Johnson's Speech of April 7, 1965. Presidential Studies Quarterly Vol. 36, No. 3 (Sep. 2006).

Gayduk, Ilya: The Soviet Union and the Vietnam War, Ivan R. Dee, 1996.

Hanhimäki, Jussi M.: „Détente in Europe, 1962-1975" in The Cambridge History of the Cold War, Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad eds. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2009.

Hanhimäki, Jussi M.: The Rise and Fall of Détente: American Foreign Policy and the Transformation of the Cold War. Washington D.C.: Potomac Books, 2013.

Harper, John Lamberton: The Cold War. Oxford University Press. 2011.

Hastings, Max: Vietnam an epic tragedy 1945-1975. Cpi Group (UK) Ltd. Croydon. 2018.

- Herrington, Stuart A.: *Stalking the Vietcong – Inside Operation Phoenix: A Personal Account*, Ballantine Books, 2004.
- Hershberg, James G.: *Who Murdered “Marigold”: New Evidence on the Mysterious Failure of Poland’s Secret Initiative to Start U.S.-North Vietnamese Peace Talks, 1966*, Woodrow Wilson International Center For Scholars Working Paper No. 27, 2000.
- House, Jonathan M.: *A Military History of the Cold War, 1944–1962. (Volume 34) (Campaigns and Commanders Series)*; University of Oklahoma Press: Norman. 2020.
- House, Jonathan M.: *A military history of the Cold War, 1962-1991. (Volume 70 in the Campaigns and Commanders series.)* University of Oklahoma Press: Norman. 2020.
- Karnow, Stanley: *Vietnam a history*. Penguin Books. New York, 1984.
- Khoo, Nicholas: *Breaking the Ring of Encirclement. The Sino–Soviet Rift and Chinese Policy toward Vietnam, 1964–1968*. *Journal of Cold War Studies*, 2010/1.
- Khoo, Nicholas: *Collateral Damage: Sino–Soviet Rivalry and the Termination of the Sino–Soviet Alliance*, Columbia University Press, 2011.
- Lam Quang Thi: *The Twenty-five Year Century: A South Vietnamese General Remembers the Indochina War to the Fall of Saigon*. University of North Texas Press, 2001
- Levant, Victor: *Quiet Complicity: Canadian Involvement in the Vietnam War*. Toronto 1986.
- Lien-Hang T. Nguyen: *The War Politburo. North Vietnam’s Diplomatic and Political Road to the Tet Offensive*. *Journal of Vietnamese Studies*, 2006. 1–2. sz.
- Lien-Hang T. Nguyen: *Hanoi’s War: An International History of the War for Peace in Vietnam*, University of North Carolina Press, 2012.
- Lieutenant Colonel Karl E. Nell: *Hearts-and-Minds: A Strategy of Conciliation, Coercion or Commitment?* United States Army Reserve; Pksoi Paper, September 2012.
- McCauley, Martin: *The Cold War 1949-2016*. Routledge Taylor & Francis Group. 2017.
- Morris, Stephen J.: *The Soviet-Chinese-Vietnamese Triangle in the 1970’s: The View From Moscow*, Cold War International History Project – Paul H. Nitze School of Advanced International Studies Johns Hopkins University Working Paper No. 25. 1999.
- Pace, Head, W.: *The March to oblivion: the defeat at Ap Hamlet and the americanization of the Vietnam War*. *Journal of Third World Studies*. Vol. 31, No. 2, Third world problems and issues in the age of globalization. (FALL 2014), Published By: University Press of Florida.

- Pribbenow, Merle L.: *The Military Institute of Vietnam: Victory in Vietnam. –The Official History of the People's Army of Vietnam, 1954–1975.* Modern War Studies. 2002.
- Pribbenow, Merle L.: *The Soviet-Vietnamese Intelligence Relationship during the Vietnam War: Cooperation and Conflict,* The Cold War International History Project Working Paper Series, Working Paper #73, 2014.
- Oren, Michael B.: *Six days of War- June 1967 and the Making of the modern Middle East.* Oxford, Oxford University Press.
- Olsen, Mari: *Soviet-Vietnam Relations and the Role of China, 1949-64.* Changing Alliances, Routledge, 2006.
- Radványi, János: *Delusion & Reality.* Gateway Edition, 1978.
- Tony Smith: *New Bottles for New Wine. A Pericentric Framework for the Study of the Cold War.* Diplomatic History, 2000. 4. sz.
- Snepp, Frank: *Decent Intervall.* Random House. New York, 1978.
- Szalontai, Balázs: *Political and Economic Crisis in North Vietnam, 1955–56.* Cold War History. Vol. 5, No. 4, November 2005.
- Szalontai, Balázs: *Solidarity within limits: Interkit and the evolution of the Soviet Bloc's Indochina policy, 1967–1985.* Cold War History, 2017/1.
- Szóke, Zoltán: *Delusion or Reality? Secret Hungarian Diplomacy during the Vietnam War.* Journal of Cold War Studies, 2010/4.
- Vendriczki, Róbert: *The Repatriation of Hungarian POWs from Vietnam (1951–1955).* Military National Security Service. Issue,1/2022. Budapest, 2022.
- Vendriczki, Róbert: *Friendly Help is on the Way. The North Vietnamese Catholic Question and Hungarian-Vietnamese Church Relations in the 1950s and 1960s.* Military National Security Service, Issue,2/2022. Budapest, 2022.
- Windrow, Martin: *The Last Valley. Dien Bien Phu and the French defeat in Vietnam.* Cassell, London, 2005.
- Taylor, Charles: *Snow Job: Canada, the United States and Vietnam (1954 to 1973).* Toronto, 1974.
- Turley, William S.: *The Second Indochina War: A Concise Political and Military History.* Rowman & Littlefield Publishers, 2009.

Folyóiratok, tudományos szaklapok

Baranyi, Tamás Péter: Az enyhülés meghatározása a hidegháború historiográfiájában. Világtörténet, 9 (41) évfolyam 2019 (3).

Békés Csaba: Magyar külpolitika a bipoláris világban, 1945–1991. Külügyi Szemle 2011/4.

Borhi László: Nagyhatalmak és gyenge államok a nemzetközi térben. Magyar Tudomány, 2019. 2. sz.

Botz László, Dr.: Küldetés a békéért – harmincöt éve ért véget a vietnami háború. Felderítő Szemle, IX. évfolyam. 2. szám. 2010.

Gorincsek Gyula: A párizsi megállapodás és a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság. Külpolitika: A Magyar Külügyi Intézet Elméleti-Politikai Folyóirata, II. Évfolyam. 1971. III. Szám.

Honvédelem: A Magyar Néphadsereg Hadtudományi Folyóirata; XXIV. évfolyam 4. szám; 1973. In.: Vietnam, az Egyesült Államok legsúlyosabb kudarca.

Kemény János, Dr.: Egy amerikás magyar hírszerző története: Thomas Polgár és a III/1 Bécsben. Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, XVI. évfolyam; 2. szám. Felderítő Szemle.

Kemény János: A vietnami kudarc hatása az amerikai felkelésellenes elméletre. Nemzet és Biztonság 2016/5. szám.

Magyarics Tamás: Az amerikai külpolitikai önkép és a hidegháború logikája. MKI tanulmányok. T-2010/1.

Népszabadság, 1973. január. 27- Bojcsuk József: A vietnami háború mérlegéről.

Népszabadság.1976. május. 1. Kékesdi Gyula tudósítása.

Pordán János: Az elfelejtett légió. Magyar katonák Vietnamban. Honvédségi Szemle.2005 /4. szám/.

Szőke Zoltán: Magyar békefenntartók Vietnamban. Külpolitika, 5. (1999) 3–4. sz.

Szőke Zoltán: Magyarország és a vietnami háború, 1962-1975. Századok 144. (2010).

Szőke Zoltán: „Küldjétek nadrágszíjakat!” – Vietnami háború: ahol a fark csóválta a kutyát. Archívnet. 21. évfolyam (2021) 3. szám.

Vámos Péter: Moszkva árnyékában. Magyar–kínai kereskedelmi kapcsolatok a hidegháború idején. Világtörténet – 43.évf.3. szám, 2021.

Vendriczki Róbert: Kémjátszma Vietnamban – A vietnami magyar misszió a Pax rezidentúra forrásainak tükrében. KRE-DIt. Történelemtudományi különszám.

Szerkesztette: Juhász Eszter és Segesdi Gergő. Újkor – Új Kor? Kontinuitás és periódusok, ismétlődő történelmi mintázatok és egyedi fordulópontok a társadalom-, gazdaság- és hadtörténelem szemszögéből.

Vietnami Magyar Híradó. 1973.március 12/2 szám.

10. FORRÁSOK

Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára

ÁBTL, 1.11.4. – RB-2/1977 Vietnam; ÁBTL. 1.11.4. – ES-19/1979/I.-II.-III. Vietnam.

ÁBTL. 1.11.7.14. doboz. 12. h. A Dél-Vietnamban működő NEFB magyar tagozatával kapcsolatos iratok.

ÁBTL, 3.2.9.-R-8-016/1.-4. "Caracas" fn. ügynök.

ÁBTL, 3.2.8 PAX Rezidentúra anyagai I.-III. kötet. (1972.12.14-1975.11.17. között)

Hadtörténelmi Levéltár – „vietnami misszió anyagai”

HM HIM HTL,245/705 MNVK Titkárság-1973 évi VKF Személy ügyi parancsnok

HM. HIM. HTL.706 MNVK Titkárság-1973 évi VKF személy ügyi parancsnok

HM HIM HTL,246/707 MNVK Titkárság-1973. évi titkos vezetési parancsok

HM HIM HTL,248/710/a MNVK Titkárság-1973. évi feladat tervek 1/124. iratig

HM HIM HTL,249/710/b 1973. évi feladat tervek 125-162 iratig

HM HIM HTL, 250/1/712/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I. csoport

HM HIM HTL, 250/1/712/b 1973. ápr.7-én lezuhant helikopterről készült anyagok

HM HIM HTL, 250/2/712/c 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I. csoport

HM HIM HTL, 251/1/713/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I. csoport

HM HIM HTL, 251/2/713/b 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok I. csoport

HM HIM HTL, 252/1/714/a 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. csoport

HM HIM HTL, 252/2/714/b 1973-ban Saigontól futárral érkezett anyagok II. csoport

HM HIM HTL, 253/715: -1974-1975-ig Saigontól futárral érkezett anyagok III. csoport

HM HIM HTL, 254/716: -1974. évi jelentés a katonai kontingens tevékenységéről

HM HIM HTL, 255/1/717: -1974. évi Saigontba küldendő és érkező táviratok

HM HIM HTL, 257/721: -1973. évi vietnami térképek

HM HIM HTL, 258/1/722/a: -1973. évi I-VII: körzet leírása és fényképek

HM HIM HTL, 261/725: - Amerikai térképek Vietnamból

Magyar Nemzeti Levéltár „Külgyminisztériumi” anyagai

MNL OL, XIX.-J-63-a. Vietnámi Ellenőrző Bizottság 1.-42. doboz.

MNL OL, XIX.-J-63-a. Vietnámi Ellenőrző Bizottság 43. doboz. /Főnöki Levelek/

MNL OL, XIX.-J-63-b.1972-1975 évi adminisztratív NEB ügyiratok. 1.-29. doboz

MNL OL, XIX.-J-63-b.1972-1975 évi adminisztratív NEB ügyiratok. 30. doboz /Katonai parancsnokság jelentései 1973-75./

Vietnam „TÜK” ügyiratok

MNL OL, XIX-J-1-j Vietnam (1945-1963) 1.-9. doboz

MNL OL, J-1-j-USA. 13. doboz.

MNL OL, XIX-J-1-USA (1966). 15. doboz.

MNL OL, KÜM TÜK. XIX-J-1-J. 89. doboz.

MNL OL, XIX-J-1-k Vietnam (1945-1964). 1.-7. doboz

MNL OL, XXXII.-8 Fotógyűjtemény- Vietnam -1955

MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/132/ Vietnam 1969-1977

MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/133/ Vietnam 1968-1988

MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/134/ Vietnami Háború 1966-1972

MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/135/ Vietnami Háború 1972-1973

MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/136/ 1983 Vietnami Háború

MNL OL, XXXII-33 MTI Iratok/136/ 1970 Vietnami értekezlet. Párizs.

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1957/14/B Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1971/56/A Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1972/87/A Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1972/87/B Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/A Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/A/a Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/B Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1973/66/B/a Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/A Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1974/131/B Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1975/142/A Vietnam

MNL OL, M-KS. 288.f.32/b/1956-1989.1975/142/B Vietnam

MNL OL, M-KS 288. f. 5/6. ő. e.

MNL OL, M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e.

MNL OL, Vietnam (VDK, Dél-Vietnam) 1973.

MNL OL, M-KS. 288.f.32/1973/66. ő. e

MNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ő. e.

MNL OL, M-KS 288-5.-367. ő. e.

MMNL OL, M-KS 288. f. 32/1972/87. ő. e.

MNL OL, M-KS-288 f.5/379. ő. e.

MNL OL, M-KS 288.f.5/628. ő. e.

Interneten fellelhető források

Magyar nyelvű források

ÁBTL. Állambiztonsági parancsgyűjtemény. A HM és a BM 002/1964. számú parancsának végrehajtása az MNVK Felderítő Csoportfőnökség és a BM III/III. Csoportfőnökség munkájában.

<https://abparancsok.hu/node/1631>.

<https://ensz.kormanyá.hu/az-ensz-szerepe-a-nemzetkozi-bekefenntartasban>.

Talabos Dávidné Lukács Nikolett (Szerző): Clasula rebus sic stantibus, gazdasági lehetetlenülés és bírói szerződés módosítás- Egy kétezer éves elv újjáéledése a Ptk-ban.

<https://arsboni.hu/clasula-rebus-sic-stantibus-gazdasagi-lehetetlenules-es-biroi-szerzodesmodositas-egy-ketezer-eves-elv-ujjaeledese-a-ptk-ban/>.

Pehr Imre:

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/p-77238/pehr-imre-773DF>

1961-es és 1963-as bécsi konvenciók.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96500022.tvr&fbclid=IwAR0-HMq5ocYprailJP7Mps9KORAr4aXKKx-lzQO3-jzI88OIGnGKSC2uv4>.

<http://www.diplomacia.hu/fileDb/VRXGXV/becsialap.pdf>

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98700013.tvr>.

Magyarország 50 éve csatlakozott a Varsói Szerződéshez. 2005. május 14.

<https://mult-kor.hu/cikk.php?id=9735>.

SALT-I egyezmény.

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/nato-16647/fegyverzetkorlatozas-leszereles-17791/fegyverzetkorlatozas-17853/a-fobb-fegyverzetkorlatozasi-egyezmények-es-szerzodesek-kronologiaja-19631994-17882/1972-salti-kozbeeso-megallapodas-17894/>.

Filmes hivatkozások

Uhrin Károly 2017 08 04.-n Dr. Kemény János által készített riport a vietnami misszióról. (2019.03.26.)

[https://www.youtube.com/watch?v=io0ogmB19o4&t=32s;](https://www.youtube.com/watch?v=io0ogmB19o4&t=32s)

Szalonnasütés a vietnami háborúban- az RTL Klub Múlt-kor 2. évadának 30. adásából.

[https://www.youtube.com/watch?v=jnD5jSHF_U0;](https://www.youtube.com/watch?v=jnD5jSHF_U0)

Magyar katonák és békefenntartók Vietnámba! Készítette: Tor Imre. Közzététel: 2015. okt. 11.

[https://www.youtube.com/watch?v=cGIFeOLR30s&t=51s;](https://www.youtube.com/watch?v=cGIFeOLR30s&t=51s)

Ázsia – magyarok Vietnámban: A Hír Tv műsora, interjút készített Dr. Botz Lászlóval. Készítette András Kálmán Közzététel: 2013. márc. 6.

[https://www.youtube.com/watch?v=zy_IJWq6CRs;](https://www.youtube.com/watch?v=zy_IJWq6CRs)

Ho Si Minh látogatása, 1957.

[https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=13506;](https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=13506)

JMC and ICCS in Vietnam 1973.

[https://www.youtube.com/watch?v=b2Oq01iFZUI;](https://www.youtube.com/watch?v=b2Oq01iFZUI)

TV interjú Frank Snepp-el:

[https://openvault.wgbh.org/catalog/V_8C3F18BDAA44441D8B900CC35C395512.](https://openvault.wgbh.org/catalog/V_8C3F18BDAA44441D8B900CC35C395512)

Tikos Szovjet Háborúk Vietnam.

[https://www.youtube.com/watch?v=KKypEt4lpbc&t=270s.](https://www.youtube.com/watch?v=KKypEt4lpbc&t=270s)

Idegennyelvű források

Alekszej Koszigin vietnami látogatása, 1965:

The Kosygin Delegation To North Vietnam. Washington, February 1, 1965. 55. Intelligence Memorandum. OCI No. 0341/65 Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume II, Vietnam, January–June 1965. [https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v02/d55.](https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v02/d55)

NATO:

[https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/6/pdf/What_is_NATO_hun_20200507.pdf.](https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/6/pdf/What_is_NATO_hun_20200507.pdf)

Hruscsov beszéde az SZKP XX. Kongresszusán:

<https://www.nytimes.com/1956/02/15/archives/excerpts-from-speech-by-khrushchev-to-20th-congress-of-soviet.html>.

Glassboroi csúcskonferencia: „The Glassboro Summit, June 1967” dokumentumai 217-238. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v14/ch6>

Lyndon B. Johnson és VI. Pál pápa közötti kapcsolatfelvétel dokumentumai:

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v05/d42>;

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d307>;

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d308>;

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v12/d312>;

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v05/d442>

„San Antonio formuláról”: Pennsylvania and Overtures to the Enemy, September–October (Documents 340. Editorial Note)

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v05/d34>.

Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume XXIX, Eastern Europe; Eastern Mediterranean, 1969–1972. 109. Telegram From the Department of State to the Embassy in Hungary. Washington, August 16, 1969, 0113Z.138447. Subject: Bilateral negotiations: Trade Topics. Ref: Budapest 1083.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v29/d109>.

Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume E–15, Part 1, Documents on Eastern Europe, 1973–1976. 4. Memorandum From the Executive Secretary of the Department of State (Eliot) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger), Washington, March 14, 1973. Department of State; Washington, D.C. 20520; March 14, 1973. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve15p1/d4>.

Foreign Relations of the United States, 1969–1976, Volume IX, Vietnam, October 1972 January 1973. 84. Memorandum From the Special Assistant for Vietnamese Affairs, Central Intelligence Agency (Carver) to the President's Assistant for National Security Affairs (Kissinger). Washington, October 30, 1972.

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v09/d84>.

Közvetítési kísérlet:

Békés Csaba (Forráskiadás készítője); Hershberg James, G. (Forráskiadás készítője);

Kemény János, (Forráskiadás készítője); Szőke Zoltán (Forráskiadás készítője):

Documentary Evidence on the Hungarian Mediation Efforts between the US and the Democratic Republic of Vietnam (1965–1967), VOLUME IV. Post-Mediation Events. Part I. (February–September, 1966)

http://www.coldwar.hu/main_pubs/Hungary_med_vietnam_65-67.pdf.

Edward Moore Kennedy:

<https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/the-kennedy-family/edward-m-kennedy>.

Nguyen Van Thieu:

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/21/newsid_2935000/2935347.stm.

Ingersoll, Robert Stephen:

<https://history.state.gov/departmenthistory/people/principalofficers/assistant-secretary-for-east-asian-pacific-affairs>.

Hallstein, Walter:

https://european-union.europa.eu/system/files/2021-06/eu-pioneers-walter-hallstein_hu.pdf.

Cai Lay-i incidens:

<https://www.nytimes.com/1974/03/16/archives/vietcong-and-saigon-blame-each-other-for-killing-of-32.html>

Kanadai levéltár online felülete:

<https://recherche-collectionsearch.bac-lac.gc.ca/eng/Home/Search?q=Vietnam%20ICCS%20in%201973&>

Winning hearts and minds:

<https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA568622.pdf>.

Oral History

Interjúalanyok:

- Kisné Do Thi Dong Xuan: 2018, Budapest. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.
- Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vőrgy. (†2018): 2005, Budapest. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.
- Dr. Oroszi Antal nyá. alezredes: 2005, Budapest. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.
- Árpási György nyá. ezredes. (†2012): 2007, Budapest. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.

- Balázs György nyá. százados: 2020, Gyöngyös. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.
- Berzsényi István nyá. főhadnagy: 2020, Gyöngyös. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.
- Héri János nyá. törzsőrmester: 2020, Gyöngyös. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.
- Szabó-Kálmán Endre Tibor nyá. őrmester: 2021, Gyöngyös. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.
- Szirmai Ernő: 2021, Budapest. Jegyzet, Vendriczki Róbert birtokában van.

A kutatást 2022. szeptember 14-én zártam le.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném hálás köszönetemet kifejezni minden személynek és közintézménynek azt, ahogyan az elmúlt években a munkám során segítettek, hiszen nélkülük a jelen disszertáció nem születhetett volna meg. Hálámat fejezem ki témavezetőmnek, Dr. Horváth Csabának, a KRE Történelemtudományi Doktori Iskola egyetemi docensének, aki a levéltári források feldolgozásának a kezdetétől fogva, a témához kapcsolódó tanulmányaimon át a megírásig, építő kritikával és a jó tanácsaival látott el. Ezúton köszönöm meg Szőke Zoltánnak, a Magyar Nemzeti Levéltár Minőségirányítási vezetőjének tanácsait és szakvéleményét, amelyet megfogadtam és igyekeztem belefoglalni az elkészült munkámba. Hálás vagyok még kedves barátomnak Dr. Deák András Miklós nyugalmazott diplomatának is, aki már a kezdetektől mindenben szintén támogatott.

Továbbá köszönetemet fejezem ki Dr. Botz Lászlónak, aki mint a vietnami magyar misszió résztvevője személyes tanácsaival, illetve erre a témára vonatkozó forrásaival látott el. A kapcsolatrendszerén keresztül hozzásegített ahhoz, hogy olyan emberekkel is találkozzak, akik közvetve vagy közvetlenül részesei voltak a vietnami történéseknek. Köszönöm Kisné Do Thi Dong Xuan-nak, Dr. Oroszi Antalnak, Szirmai Ernőnek, Balázs Györgynek, Berzsényi Istvánnak, Héri Jánosnak és Szabó-Kálmán Endre Tibornak, hogy személyes tapasztalataikat megosztották velem. Bár már sajnos nincsenek az élők soraiban, de köszönöm szépen Dr. Kőszegvári Tibornak és Árpási Györgynek, hogy ők is megosztották velem a személyes tapasztalataikat. Különösen Kőszegvári Tibornak köszönöm azokat a támogató mondatokat, amelyekből komoly erőt merítve jelentkeztem a doktori képzésre és belekezdtem a disszertáció elkészítésébe.

A levéltári források kutatása során pótolhatatlan segítséget nyújtottak az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának, a Hadtörténelmi Levéltárnak és a Magyar Nemzeti Levéltár Daróczi úti kutatótermének munkatársai. A szakirodalom beszerzésében nyújtott segítség folytán köszönet illeti a Külgazdasági és Külügyminisztérium Bánffy Miklós Szakkönyvtárának, Hadtörténeti Intézet és Múzeum könyvtárának, az NKE Honvédtisztképző Kar Kari Könyvtárának és a gyöngyösi Vachott Sándor Városi Könyvtárának dolgozóit. Hálás köszönetem a KRE Történelemtudományi Doktori Iskola minden egyes tanárának, élén Prof. Dr. Hermann Róberttel, akik folyamatos támogatásukról biztosítottak. Kotosz Nándor zászlósna is köszönetemet

fejezem ki az általa összegyűjtött forrásokhoz történő hozzáférésért. Hasonlóképpen köszönetemet fejezem ki Zinner Tibornak és Dr. Kemény Jánosnak is, akik értékes tanácsaikkal láttak el a dolgozat elkészítése során.

Végtelenül hálás vagyok még munkahelyem, a MMSZSZ Károly Róbert Középiskola vezetőjének, Daskalopoulos Kuzbelt Hilda Violetának is, aki szintén támogatott ezen a hosszú úton.

Utoljára, de nem utolsósorban, köszönöm páromnak, Obrcián Lillának, kisfiamnak, Vendriczki Eriknek és édesanyámnak, Vendriczki Istvánnénak, hogy a kezdetektől türelmesek voltak velem és erősen hittek bennem.

Budapest, 2024

Vendriczki Róbert